ပိုၶင်ႇရူႇပေတႈသႃႈ

ႁၢင်ႈၶေႃႈပပ်ႉၽိူဝ်ႇၶေႃႈ

ႁၢင်ႈဢၢင်ၶၼုမ်ႉ,ၶၼူၼ်း ႁူၼ်းႁၢင်ႈလိၵ်ႈၶၼ်,
ၸိူဝ်းၶၼ်ႉ ပိၼ်ယိင်းသၢဝ်တၢင်းမၢဝ်း ၵျေႃႉ,
မူၼ်ႈလွမ်းၽွင်းဢၢဝ်း သၢင်းၵျႃၼ်, လိူၼ်
ႁေႃႈ ပွႆးၶၼမ်ႉႁူတ်းၵၼ်။

မိူင်းမၢဝ်းၶၼ်ႉ ပိၼ်မိူင်း ထၢဝ်းၶိူဝ်းတၢင်း
ပူၵ်းတင်ႈႁေႃၶမ်း ၵမ်းပႃႈလိုၼ်းသုတ်း၊
ၶၼမ်ႉလိၼ် ႁိၼ်ၽႃ မိူင်းမၢဝ်း ယၢမ်းလိဝ်
ပႃးၶဝ်ႈ ၶၼ်းၽိုၼ်,လိၼ်မိူင်းၼၶ,၊ ၼၶ,ၶဝ်
မၵ်းမၼ်ႈပိၼ်ၶိတ်,မိူင်းၽွင်းငမ်းတူဝ်ၵဝ်,
"တွင်ႈၶူင်း" ၶၼ်ယဝ်ႉ။

ထၢဝ်းၶိူဝ်းတၢင်းၵၢၼ်ယူႇ,သၢင်ႈၶၼ်းထုင်ႉ
မၢဝ်းၶၼ်ႉ ႁိတ်ႈထုင်းပူ,မွၼ်, ၵမ်,ယွၼ်,
ၽႃႈပူင်ႇသေၵမ်,ၵႃး ၽိုင်ႈၼငႈၼလႈလိၵ်ႈ
လၢႆး ၶဝ်ယင်းၶပ်းၶိုင် ႁူႈမၼ်းၶိုၼ်ႈသင်ႉ
လွမ်းၵၢပ်ႈပၢၼ်ယူႇ။

ပိုခင့်ရှူ့ပတော့သု့

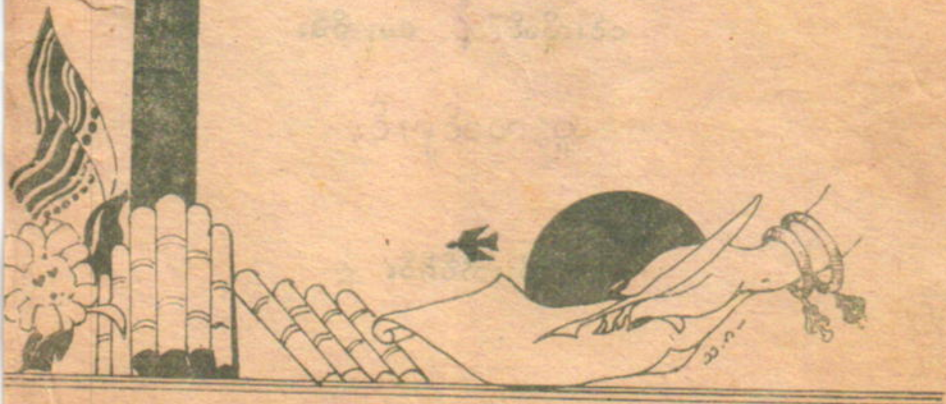

ၽူႈတႅမ်ႈလိၵ်ႈ ပိုၼ်ႉႁူႉပတေႃႇသၢႆႈ

ၶေႃင်းလၢဝ်ၵူၼ်း(မိူင်းၵုတ်ႈ)	လုင်းသႅင်ၽူး (ဝိင်းလၢမ်ၵိူမ်)
ၸၢႆးၵူမ်းသုႆ, (ၼၵႃးသီး)	ပေႃႈထဝ်ႈ ၵေႃဝရၢၸ်ႈ
ၸၢႆးၶွင်ႉ (ၶေ,မရတ်ႈ)	လူင်းၸၢမ်ၶိုၼ် (ၵၢင်မိူင်း)
သၢႆလိူၼ်ပိူင်း(မိူင်းတၢႆး)	ၽူမ်းတၢၼ်(မိူင်းၼလႈ)
ပေႃႈထဝ်ႈ ပိုၼ်ႉၽူႇ	လုင်းၼက,တိ,တိူဝ်,
ႁႅင်ယွမ် (မိူင်းယႆ)	ထဝ်ႈပၢၼ်ယိုၼ်း
ပေႃႈထဝ်ႈမႁုႆ,	ၸဝ်ႈလၢဝ်းမိူင်း
ထဝ်ႈပိုၼ်းမိူင်း	ပေႃႈထဝ်ႈၶုၼ်
ၵၢႆႈတၢႆးၵွၼ်,	လုင်းပလၢၼ်,
လႅင်းပွင်,ၽူႇ	ၸၢႆးၶိူဝ်းလႅင်း
ၸွမ်သၢမ်ၵဝ်ႈ	ၼုမ်ၼမ်ႉဝွၼ်
ၵမ်မၢဝ်းၶမ်း	မၢၵ်,ႁိၼ်တၢႆး
ႁုႆႈမုၼ်ႁူပ်,	ႁူဝ်ပဵၼ်ယွမ်,
ငဝ်းလိူၼ်	မေႃၸိမ်း

ၽူႈလၼ်ႁၢင်ႈ

☆ ၸၢႆးသႅင်ၵဵဝ်ႈ ☆

လမ်းခင်း

မံၢခပ်.	လိုဝ်ႏရှူဝ်ခေါႏ	ခဝ်ႏလိက်ႏ
1–	ပိုခ်.ရှူ.ပတေ,သါ, [ဂုၢမ်းဂွင်.ဂံၢ,]	2
2–	တီႏပွင်,ပိုခ်.ရှူ.ပတေ,သါ, ...	4
3–	ဖူူႏထတ်းလိက်ႏ	5
4–	ဖါ,သါ,တြါး	10
5–	လွင်ႏခပ်.ထိုဝ်သါ,သခေါ, ...	17
6–	တ်ံးမှိုင်းဧသ ကမ်,ခခေ် မှိုင်းတ်ံးခင့်းဧခ, ...	20
7–	ဂုၢမ်းသှိုခ် (ဂုၢမ်းရှင်.) တ်ံးခိုခ်	27
8–	ဂုၢမ်းခပ်း (ဂုၢမ်းရှင်.) တ်ံးလိုဝ်.	31
9–	ဂၢခ်တှူင်.ခိုင်သၢမ်ပှိုင်	34
10–	တီ,မှူဝ်,ခရေ,သီ, ...	39
11–	ကခေခ်,တရိယဂၢမ်,ဢါႏပှိုင်	45
12–	မေါ,ငိုခ်းခမ်.တှူႏ	46
13–	ယါလီဖက်းခွက်, ...	62
14–	ငဝ်ႏဢၢက်ႏဂှိုင်းလေါးတိ	65
15–	ဖြါးသၢဝ်းပ်ိတ်,သှူ, ...	81
16–	တ်ံး– တ်ံး– [ဝွက်းဂွင်.ဂံၢ, သၢမ်ဂိဝ်]	82
17–	ဢဝ်းခါႏမ်ိင်းမှူခ်း	88
18–	ခေါ.ပွ်ံးဂၢမ်,လီ	93
19–	ကါ,ဂါ,သလၢက်ႏယါရိး (ကပှူဝ်,လှူဝ်,–11)	100
20–	ဂၢပ်ႏပၢခ်ဧလႏလွင်ႏလို့.တိုဝ်း	105
21–	လံၢးတ်ိမ်ႏလိက်ႏ	106
22–	ကိတ်.ထိပၢတ်ႏတြါး သီ,ပှိုင်	110
23–	ခံၢ,လွခ်, ...	111

မ်ႃၶပ်ႉ	လိူဝ်ႈႁူဝ်ၶေႃႈ	ၼႃႈလိၵ်ႈ
24–	ႁၢၼ်ၶိုၼ်းမိူင်းတႆး	113
25–	ႁူၼ်းႁဝ်းႁူကရသႃႇ တၢင်းၵိၼ်လႆႈထိူင်ႉႁိူဝ်	124
26–	ၵဝ်ၼိူဝ်ႉတိူဝ်ႉၵၼ် တၵ်းႁၢၼ်ယူႇလီ	125
27–	သိုၵ်းၵမ်ႇၽႃႇ ၵၢၼ်ဝႃႈၼၼ်ႉ	129
28–	သၸ်ႉၸႃႇ (တြႃးမၢၼ်ႇမ်ၼ်ႈ)	137
29–	ၶေႃႈထၢမ်လိၵ်ႈလႆႈတၢင်းႁူ	138
30–	ၶရႃးၵႃႇၼၢဝ်ၵႂၵ်းၵေႃလ်ပ်းၵႂ်ႈ	147
31–	ၵၢမ်းသင်ႇသွၼ်	150
32–	မေႃႇသ်င်မိူင်းၵုတ်ႈ	152
33–	လွင်ႇမေႃႁၵ်ႉၵၼ်	160
34–	ႁ်င်းမႃႉ	168
35–	ၶုၼ်သၢင်ႇႁိုႉ မိူင်းၵ်တ်ႈ	169
36–	ၵွပ်ႈသင် တႆးသမ်းမိုၵ်ႉ	175
37–	ပိုၼ်းၶုၼ်သၢင်ႇ တူၼ်ႈႁူင်း	197
38–	ယႃႇပေႁူဝ်	208
39–	ၽူႈႁၢၼ်ၵိ	211
40–	ႁိင်ႇငိုၼ်း ႁိင်ႇၶမ်း	212
41–	ၵ်ၼ်းၵႃၼ်း ပုၼ်ႈၽႂ်	213

ပိုၼ်ၶၼ်ႉရူႉမဢေႈသႃႇ

1990 လိူၼ်မေ,
1500 ပပ်ႉ.

တီႈၵိတ်ႇ,ၵွၵ်ႇ,/ ႁွင်ႈၵၢၼ်ၽိမ်ႇ၊,လိၵ်ႈလၢႆး
လိူင်ႈတႆး

တၢင်းမိူၼ်ႈႁၢင်ႈ- လၢႆးသႅင်ၵိဝ်း။

ပိုၼ်ႉ . ႁူႉ .

✵ ပိုၼ်ႉ.... ႁူင်ၵၢၼ်ၼိုင်ၵိုၼ်,
ပိုၼ်ႉ... သိုဝ်ႇၶိုၼ်ၶၼ်ႈၵူၼ်ႈၶူၼ်း
ပိုၼ်ႉ.... ႁူၼ်းၶူၼ်းတမ်းၵၢင်
ပိုၼ်ႉ.... တီႈၶေႃင်တီႈၵုၢင်ႈ
–ပိၼ်ပိုၼ်ႉတင်ႈ
–ပိၼ်ပိုၼ်ႉယင်ႈ။

✵ ႁူႉ.... မေႃၵၢၼ်,
ႁူႉ.... လၢၼ်ႇတိမ်ႈ
ႁူႉ.... ငိမ်ႈသွၼ်
ႁူႉ.... ၵွၼ်ဝူၼ်ႉ
ႁူႉ... ၶူၼ်ႉပွင်
ပိၼ်ယၼ်ႉလွင်တၢင်းသၢင်ႈ
ပိၼ်လၢၼ်ႇယၢင်ႈလိူတ်းဝႆး
ပိၼ်ၽွႆးၽဝ်တၢင်းၶူၵ်ႇ,
–တူၵ်ႇလိူဝ်ႇဝူၼ်ႉ
–တူၵ်ႇလၢၼ်ႇၶူၼ်ႉ။

✵ ပ.... ပတလၢၵ်ႇပိုၼ်ႈ
ပ.... ပိၼ်ငူၼ်ႈၵီႈမုၼ်း
ပ.... ၽၢင်'ၵုၼ်း'ဢမ်ႇၶုၢၵ်ႈ
ပ.... ပိၼ်ၵၢၵ်ႈသွတ်ႇပိုၼ်ႉ
ၵိူႈပိုၼ်ႉၵိုမ်း– ၵွတ်ႇလိၼ်ၶိုမ်း
ၵိူႈၶမ်ႉလိုမ်းပၼ်ႇၶွပ်ႈ
လေႃႇႁူပ်ႈမိူဝ်ႈ မွၵ်ႇ မၢၵ်ႇ,
ပိၼ်ၽၢၵ်ႇၽိဝ်ႈၶမ်းငိုၼ်း

ပိုၼ်ႉႁူႉပတေႃႇသေႃႇ,

ပ ေတႇ သုႇ

–ပၼ်ႇလုႇၵိၼ်း
–ပိုၼ်ႉႁူႉယိုၼ်း။

✵ တေႇ.... ပိၼ်ယၢမ်းမၢၼ်ႇမိၼ်ႈ
တေႇ.... ပိၼ်ၽိၼ်ႇဝၼ်းလီ
တေႇ.... ပိၼ်လူၼ်ပီမႂ်ႇ
တေႇ.... ပိၼ်ယႂ်ႇၵႂမ်းထမ်း
ႁူဝ်ႈငဝ်ႈ 'ၵုၼ်း'– ႁူဝ်ႈမုၼ်းပႆ
ႁူဝ်ႈၶႆလီသိုဝ်ႉငႆႈ
ပိၼ်ႇဝႆႇမုင်ႈတူလၢဝ်းၵၼ်
ႁၼ်ၶပ်းႁၵ်ႉၽွမ်ႉလွႆႈ
–ပၼ်ႇလုႇလႂ်ႈ
–ပိုၼ်ႉႁူႉသႂ်ႈ။

✵ သုႇ.... ပွင်ႇဝုႈၵၢင်ႁၢဝ် .
သုႇ.... ဝုႈလၢဝ် လူၼ် ဝၼ်း
သုႇ.... ပိၼ်ၵၼ်းၽိုင်ႈၵမ်ႉ
သုႇ.... ၶၼ်ၶမ်ႉလူမ်းလိၼ်
ႁူဝ်ႈမွၵ်ႇလၢၵ်ႇ– ႁူဝ်ႈမၢၵ်ႇပူင်း
ႁူဝ်ႈ 'ၶူင်းၵူၼ်း' ပၼ်ႇၶွပ်ႈ
ပိၼ်ႇႁူပ်ႈသိင်ၶမ်းငိုၼ်း
ၶဝ်ႈၶူဝ်းၵိုၼ်းလင်ႇၶွၼ်ႈ
–ပၼ်ႇလုႇၵွၼ်ႈ
–ပိုၼ်ႉႁူႉယွၼ်ႈ။

[ငဝ်းလူၼ်]

ၵီႈပွင်ႇ ▷▷▷▷▷▷▷▷▷▷▷▷▷▷

ပိုၼ်ႉရူႉပတေႃႇသႃႇ

ပိုၼ်ႉၶမ်ႉ ပၢၵ်ႇလၢႆႇ၊ ပိုၼ်ႉၶမ်ႉ သမုတ်ႉတြႃႇ၊ ပိုၼ်ႉယႃႉ ၵၢင်ၷၢဝ်၊ လိုၵ်ႉၸႃႉၵႃႉလိုၵ်ႉၶဝ်သၢမ်ပိူင်ၼႆႉ လိုၵ်ႉတွၼ်းပိူၼ်ႈၼႄႈ တႃႇလိၵ်ႈရူႉၷၼ်ထိုင်ပိုၼ်ႉမၼ်းၵမ်ႇၸၢႆႈၸၢႆႈ။

တၢင်းရူႉတင်းလၢႆ တီႈသုတ်းတီႈၵွႆ ႁူႈၷၼ်ထိုင် ပိုၼ်ႉမၼ်းၼႆႉ ၵေႃႈၵမ်ႇၸၢႆႈၸၢႆႈ မူၼ်ၼင်ႇၼၼ်– ၸင်ႇဝႃႈ ပပ်ႉၽိုၼ် ပိုၼ်ႉရူႉ ၵၼ်ၼႆႉ တၢင်းရူႉ ၸိူဝ်းပိူၼ်ႈၵမ်ႇရူႉလႆႇ၊ ၵၼ်ပိူၼ်ႈသူင်ႇသိမ်းဝႆႉ လႆႇ၊ ယွၼ်ႉပိူဝ်ႈၵူဝ်ၵႂၢၼႄႈ ၵမ်ႇၷတ်းတဵမ်ႈလႆႇ၊ ၵၼ်ယၢမ်ႈမီးဝႆႉ ထိမ်မိူဝ်ႈၵွၼ်ႇမိူဝ်ႈၵိူင် ၼႆႈၵဝ် ၸူမ်ၷၢၵႃႇလႆႇ၊ ၸိူဝ်းၵၼ် မိူဝ်ႈၵွၼ်ႇ မိူဝ်ႈၵိူင် ၵမ်ႇယၢမ်ႈမီးလႆႇ၊ တၵ်းတေ ထူၵ်းထွၵ်ႇ ၵဝ်ၵွၵ်ႇၼၼေၼ် ႁူႈလိၵ်ႈၷၼ်ထိုင်တီႈလိုၵ်ႉတီႈတိူၵ်ႈ ၽဵဝ်ထိုင်ပိုၼ်ႉမၼ်းၼႄႈ ၵိုင်ႇငၢမ်ႇ ၵွင်ႉဝႃႈ– "ပိုၼ်ႉရူႉ" ၼႆယဝ်ႉ။

ပတေႃႇသႃႇ=ၵူႈလွင်ႈၵူႈလၢႆး ၵူႈထိုဝ်ႉၵူႈပိူင်။ ပိူင်လီထုၵ်ႇရူႉ ၼႂ်းၵၢၼ်ၵူၼ်း လုမ်ႈယႃႉ၊ လွင်ႈၵူဝ် တၢင်းၵႃၵမ်ႇဝႆႉ။ ပေႃးမီး ၽွၼ်းလီပုၼ်ႈပၢင်ႈ ၸၢဝ်းၶိုဝ်း ထိုဝ်ႉၸၢတ်ႈဝၢၼ်ႈမိူင်း၊ ပုၼ်ႈတႃႇ လိၵ်ႈ လၵ်း ၷၵ်ႉၵၼ် ၷၼ်ရူႉ ပၼ်ၵႅင်း ပဵင်းသိမ်း ၵိုင်ႇငၢမ်ႇၼၼ်ႉ တၵ်းတေ သိပ်ႇသွႆႉ ႁွႆႈသႆႇဝႆႉ ၼႂ်းပပ်ႉၽိုၼ်ၼႆႉ မိူဝ်းၼႃႈ ႁူႈပၼ်– "ပိုၼ်ႉရူႉပတေႃႇသႃႇ" ၵႃႇထင်ႈတိၵ်းတိၵ်းယူႇ။

တၢင်းၷၼ်– "ပိုၼ်ႉရူႉ"

ပှၤထတ်းလိၢ်ၣ

“ပှၤထတ်းလိၢ်ၣ” ခဲ. ရှင်.ထိဝ်ၣဝၢၣ– “ဧကၢ,တီ,တိုဝ်,”။ ပှၤထတ်းလိၢ်ၣ ဧကၢ,တီ, တိုဝ်,ခဲ. မဝ်,လုဝ်,ဂုခဲးခဓမ်၊ လုဝ်,တၢင်းရု ခဓမ်ပိုင်လိဝ်။ ခဲ့းရှုင်းဂၢခဲလိၢ်ၣလံၢးတင်းခဓမ် ဂံ.လံၣရှခဲမီး ဧကၢ,တီ,တိုဝ်,။ ဂိမ်–ကေ,တီ, တိုဝ်,=ပှၤထတ်း။ ဂိမ်– ပှၤထတ်း။ ပေၢး ဂေၢ.ခဲိုင်ၣကမ်,တခဲး ကမ်,ခဓခဲ မဝ်,ယူ,လီ ရုိၣလၢင်ၣပုတ်ၣဂခဲ။ ပှၤထတ်းခဲ.ပိုဝ်ၣတၢင်း ရုယှ်,ဧလၣ ငိုခဲးလိုခဲဂေၢၣသုင်ယဝ်.။ ပှိုခဲ လိၢ်ၣကခဲ ထတ်းယဝ်.ခဓခဲ. ရှင်.–(ACTED) ထတ်းယဝ်. ခဲ– ပှၤထတ်းလုင်းလံၢးမိုဝ်းပခဲ ယဝ်. လင်,ကဝ်ခိုခဲၣလၢဂ်ၣသေကိတ်,။

မၢင်လိုဝ်.မၢင်ကခဲ ပှၤထတ်းထုဂ်,တမ်ၣ လံၢးမံၢဂမ်.ထမ်ဂေၢၣ တေလံၣတမ်ၣလူးဂှခဲ,။ တုလ်းပပ်.လိၢ်ၣပိုခဲၣဧလၣ “ပှၤထတ်းပီခဲပှၤၣ လိုၣ” ခဲ– ပၢးမီးဝံ.ဂုၣပှိုခဲ။ လိုဝ်းခဲ.ခဲ့းပပ်. တံးရှဝ်း ခဓၢခဲးလံၣရှခဲဧတ.။ ယှခဲ.လှလ်ၣ “ဂုခဲးမေၢလိၢ်ၣပံ,ခဓမ်ဧလၣ ဂုခဲးခဓမ်ပံ,မေၢ လိၢ်ၣ” ခဲ ဝၢၣလံၣယူ,။

–ၶႅမ်ႉၵတ်ႉ ၵူၼ်းတႅမ်ႈလိၵ်ႈ
–ၽူႈထတ်းလိၵ်ႈ

“တႅၵ်ႈ” “ဝူၼ်ႉ” “ၸမး” “ယိူင်ႈ”

“တႅၵ်ႈ” မိူင်းပိူၼ်ႈမိူင်းႁဝ်း၊ လိၵ်ႈပိူၼ်ႈလိၵ်ႈႁဝ်း၊ ၽႃႇသႃႇ
ပိူၼ်ႈၽႃႇသႃႇႁဝ်း ထုၵ်ႇတႅၵ်ႈၵၼ်တူၺ်း။ ၽႃႇၶၢၼ်ႉ
လူလိၵ်ႈ၊ ၽႃႇၶၢၼ်ႉထွမ်ႇ ရေႇတီႇယူဝ်ႇ၊ လူ–ထွမ်ႇ
တိၵ်းတိၵ်း၊ တႅမ်ႈမၢႆဝႆႉတိၵ်းတိၵ်း၊ ပေႃးယဝ်ႉတႅၵ်ႈ
တူၺ်းသၽႃႇဝ ပိူင်ပႅၼ်တင်းပိူၼ်ႈတင်းႁဝ်း ထွင်ႇမၼ်း
ငၢမ်ႇၵၼ်။

“ဝူၼ်ႉ” ပေႃးႁူႁၼ်ပိူင်ပႅၼ်လုမ်ႈၾႃႉမိူင်းၵူၼ်းယဝ်ႉ– ယူႇတီႈ
ပၸ်ႉလုပၢၼ်ႇယၢမ်းလႅဝ်သေ ဝူၼ်ႉၶိုၼ်းၽၢႆႇလင်လိုင်
ထၢဝ်းလိူဝ်းၶိူဝ်းတၢႆး ယၢမ်ႈပႅၼ်ဝူင်ႉကေႇၵရၢၸ်ႈမုး၊
မိူဝ်းၶေႃႈႁဝ်းတေၶႂ်ႈႁူႈမၼ်းပႅၼ်လိူင်ႉႁိုဝ် ? တင်ႈၵဝ်
တူဝ်ၵဝ်ႇ ထေႃႇလိူဝ်ႉထၢတ်ႈ ဝၢၼ်ႈမိူင်း၊ ဝူၼ်ႉၵၢင်ႈ
ၵၢင်ႈ၊ ဝူၼ်ႉထွတ်ႇထွတ်ႇ။

“ၸမး” ၸမးတီႈတူဝ်ၵဝ်ႇၵွၼ်တၢင်း၊ ပႆႇလီ ႁူႈလီ၊ ပႆႇႁူ ႁူႈႁူ။
လီယဝ်ႉ ႁူယဝ်ႉ၊ ႁူႈလိူဝ်ႉထၢတ်ႈတူဝ်ၵဝ်ႇ လီထွမ်းႁူ
ထွမ်းၸလႈ ၵၢၼ်ၵၼ်ၶႆႉ. ၶုၼ်းပၼ်ပုၼ်ႈၽွၼ်းမၼ်း
တီႈတူဝ်ၵဝ်ႇ ၶၵ်းၶၵ်းၶႄၶႄသေ ၶတ်းၸႂ်ၵမ်ႇ လိုဝ်ႈ
လိုဝ်ႈလင်ႇတေႃၵိုတ်းဝႆႉ။ မိူၼ်ၶင်ႇ ၶူးမေႃလူင် “လဝ်ႈ
ၵၢင်းသိူဝ်၊ လဝ်ႈလၢမ်ႇထုၼ်း မိူင်းပွၼ်း” ၶဝ်ယဝ်ႉ။

“ယိူင်ႈ” ၵၼ်လီႁူႈယိူင်ႈ၊ ၵၼ်ပိူင်ႈႁူႈၸမး။ မိူၼ်ၶင်ႇမိူင်း
ပိူၼ်ႈ ၽႃႇသႃႇပိူၼ်ႈ မီးဝႆႉလိၵ်ႈလီပႅၼ်တပ်းပႅၼ်မွၼ်း
ၽွၼ်းလီတႅမ်ထုၼ်ႈဝႆႉၶၼ်ႉ ထုၵ်ႇယိူင်ႈ။ ၵဝ်လိၵ်ႈ
ပိူၼ်ႈပႅၼ်လိၵ်ႈႁဝ်း။ ပိၼ်ႇၽႃႇသႃႇပိူၼ်ႈပႅၼ်ၽႃႇသႃႇ

ပုၼ်ႉႁူႉပတေႃႇသႃႇ

ႁဝ်း။ ဝၢႆးလိုၼ်းမႃး မိူင်းပိူၼ်ႈ ၸၢင်ႈပဵၼ် မိူင်းႁဝ်း ၵွၼ်ႇ ၶိူဝ်ႈ။ လိၵ်ႈလၢႆးၼႆႉ ယႃႇ ပေႆႉ တိုၼ်ႈမဝ်မၢင်။ လိၵ်ႈယႂ်ႇၵိူဝ်ႈ ၵေႃႈ ၶိူဝ်း မၼ်းယႂ်ႇ၊ လိၵ်ႈယႂ်ႇမႂ်ႇ ၵေႃႈ ၶိူဝ်း မၼ်းသုင်ယဝ်ႉ။

မဵတ်ႉတႃႇ၊ ၵရုၼႃႇ၊ မုတိတႃႇ၊ ဢုပဵၵ်ႉၶႃႇ

မဵတ်ႉတႃႇ–ႁၵ်ႉပဵင်းၵၼ် တၼ်းၼႂ်း ၸိူဝ်ႉၸၢတ်ႈဝၢၼ်ႈမိူင်းႁဝ်း။ ပိူဝ်ႈၵူၼ်းၼမ်ပႆႇ မေႃလႄႈ ထင်ႇ ဝႃႈၵူၼ်းမေႃပႆႇၼမ်။ ယိပ်းၵမ်တႅမ်ႈပၼ် ႁႂ်ႈမေႃၶႅင်ႇၵၼ်– ဢၼ်ၼႆႉပဵၼ် မဵတ်ႉတႃႇၵမ်ႇယႃႇ။

ၵရုၼႃႇ– ၵဵတ်းလူၵၼ် ၼႂ်းၸိူဝ်ႉၸၢတ်ႈ ဝၢၼ်ႈမိူင်းႁဝ်းၼႆႉ– ပိူဝ်ႈဝႃႈၵူၼ်းၼမ်ပႆႇ လီလႄႈ ထင်ႇ ဝႃႈၵူၼ်းလီပႆႇၼမ် လိူၼ်လဵမ် ၼင်ႇၼၼ်၊ ထုၵ်ႇလႆႈၵဵတ်းပၼ် ပၢင်ႇသႂ်၊ မႄးၸႂ်ၸွႆႈထႅမ်၊ ဢၼ်ၼႆႉပဵၼ် ၵရုၼႃႇၵမ်ႇယႃႇ။

မုတိတႃႇ– ၵူၼ်းမႄးဝၢၼ်ႈမိူင်း [12] ၵေႃႉၼၼ်ႉ ယွၼ်ႉဝႃႈပႃး ၵဝ်မေႃလိၵ်ႈၵေႃႉၼိုင်ႈ၊ လႆႈတႅမ်ႈသေႃႇသူၼ်းၶူၼ်း ႁူႈတီႈၸႂ်ႈတၢမ်လီ၊ ဢၼ်ၼီထတ်းၵွၵ်ႇ၊ မွၵ်ႇလၢတ်ႈ ပုၼ်ႈယွၼ်း လိူဝ်တွၼ်းမႃးၼႆႉ– သႃႇထု၊ သႃႇထု၊ ၸူမ်းတႄႉ ၼႆႉပဵၼ် မုတိတႃႇၵမ်ႇယႃႇ။

ဢုပဵၵ်ႉၶႃႇ–ယႃႇမၼ်းလႄႈ၊ တိူင်းမၼ်းလႄႈ၊ ၵွႆႈယဝ်ႉမၼ်းၵႂႃႈ၊ ၶႂ်ႈပဵၼ်ႁိုဝ်ပွႆႇ မၼ်းပဵၼ်သေလႃႈ....။ ဢၼ်ၼႆႉၸႂ်ႉဢမ်ႇ လႆႈ။ ၸႂ်သဵၼ်ႈၼႆႉ၊ ၵႂၢမ်းၼႃႈၼႆႉ– မၼ်းပၼ်ႁႅင်း ၵူၼ်းၼီႈၶၢၼ်ႉ ဢေႃႇဢႄႇ ႁၢၼ်ႇဢမ်ႇၵႄႇ၊ ၸႂ်ဢမ်ႇ ၶႅင်၊ ၶႅင်ၶိုၼ်းဝၢႆးလႃႈ၊ ထင်ႇဝႃႈ ယႃႇပေလဵင်ႉဝႆႉ ဢၼ်ၼႆႉပဵၼ်တၢင်းၶိတ်းလူင် ဢုပဵၵ်ႉၶႃႇၵမ်ႇယႃႇ။

မီၢတွင်း။ ၵၢမ်းၵုပိၵ်ႉၶႃႇၶႆႉ ဩ၊ႇယိပ်းၵေႃႈ လုၵ်ႈၶွင်ႉၵမ်ႇ
လံႈတၢင်းမႄ႞ ၵံႉယိၼ်းၶိူဝ်းၶိူဝ်း။ တိူင်းမၢၼ်းၵူး....
ငူးမိတ်ႉလိဝ်ၵွႆး ၵမ်ႇပိၼ်ၶမ်ႉမၢၼ်း။ ပေႃးငူး ၶိုင်ႈမိတ်ႉ ၶိုင်ႈ
မိတ်ႉယွမ်းယူႇတိၵ်းတိၵ်းၶႆ- လၢင်ႈၵဝ်ၵိႈသၢင် ႁိတ်းၶမ်ႉမၢၼ်း။
ငိၼ်းလွႆႉၶိုင်ႈ 100/ၶၼ်ႉ တိူင်းမၢၼ်းၸလႈ ယွမ်းပျူးၶိုင်ႈၵွႆးၶႆ-
ဝူႈငၢႈၸတႉ၊ လွင်ႇပိူၼ်ႈ ၵမ်ႇႁွင်ႉ 99/ၶႆႁိူဝ် ? ယွႆတေဝူႈငိၼ်း
လွႆႉၶိုင်ႈ။

ပိူဝ်ႈၶႆ လဝ်ႈလႅဝ်ယွႆၶွႆႈပိၼ်ၵူၼ်းတမ်ႈလိၵ်ႈ ၵမ်ႇၶၼ်ၶ ယူႈထတ်း
လိၵ်ႈၵေႃႈ ယူႇၸႁလိၵ်ႈ။ လူတိၵ်းတိၵ်း၊ ထွမ်ႇတိၵ်းတိၵ်း၊ ႁူတိၵ်း
တိၵ်းၸလႈ။ ယိူင်ႈၵဝ်လိၵ်ႈၶမ်ႉ ၵၢမ်းၶမ်ႉပိူၼ်ႈၶၼ်ႉ ႁိတ်းပိူင်ၸၶ
ၵွၼ်ၶူႈတူႉ။

[လုင်းၸၵႇတီႇတိူဝ်ႇ]
ပၢၼ်မွႆႇမိူင်းတႆး၊ ဝိင်းသီႇပေႃႉ။

မေႃလိၵ်ႈတၢင်းႁၼ်ၵိပ်ႈ၊ ပႆႇၵိုင်လိပ်ႈမိူင်းႁဝ်း။
မေႃလိၵ်ႈတၢင်းႁၼ်ၵၢင်ႈ၊ လင်ႇထၢင်ႇႁၢင်ႈလူမ်လွႆ။
မေႃလိၵ်ႈၵမ်ႇမေႃလၢႆး၊ မိူၼ်ပိူင်ၵၢႆးၶူၶုၵ်ႈ။
တမ်ႈလိၵ်ႈလၢႆးၵမ်ႇၶေႃႈ၊ လၢင်ႈတမ်ႇယေႃႈပူးၵၼ်။
ႁိတ်းသၢင်ပိူဝ်ႈၵမ်ႇႁူ၊ ပူးၵၼ်လုၶမ်လၢႆ။
ၵမ်ႇႁူပိူဝ်ႈၵူဝ်ၵၢႆ၊ မူးၵၼ်ႁၢႆလွမ်ႇလၢတ်ႈ။
ႁတ်းႁၢႆႉယူႇၵူဝ်ၵၢႆ၊ မၢႆလွႆႁူႈၶိုၼ်ႈၵူႈ။
ၵူဝ်ၵၢႆဝိႉတူႇပိူၼ်ႈ၊ သွၼ်ႁူႈငိူၼ်ႈႁဝ်းႁိူင်း။
ပႆႇႁူႁူႈႁူမေႃ၊ မေႃယဝ်ႉႁူႈသွၼ်လၢတ်ႈ။
မီးတၢင်းမေႃယူႇထီႇ၊ တမ်ႈလီႇဝႆႉၵိုၵ်းၶိူဝ်းၵူႇၶူႈတူႉ။

ၽႃႇသႃႇတြႃး

ၶုၼ်းပိုၼ်ႉ႐ူႉပတေႇသႃႇ ပပ်ႉမ်ႃၶိုင်ႈ

ဝႆႉလိုၼ်း ပုတ်ႉထလဝ်ႈၵိုင်ထိုင်ႈပႃၵ်ႇပီ၊ လဝ်ႈရၵျႃၶၼ်းတႃႇလူင် မၵျႃႇယသ်ႉသမထေႇ၊ တူၼ်ၵၼ်ပိၼ်တပေး လဝ်ႈၵႃႇၶၶၼ်ႇတႃႇ၊ (တၼ်းၶိတ်းပႃၼ်ပြႃးလဝ်ႈ) ၵႃႇယုမၼ်းလဝ်ႈ လႆႈ [120] ၶၶၼ်ႉ ၶမ်းႁူဝ်ရၵျႃၶၼ်းတႃႇ [700] တူၼ်၊ ၵိတ်းထိုင်ႈတုတိယတႃင်ႇသင်ႇၵႃႇ ယၶႃႇ ၶုၼ်းမိူင်းဝေႇသႃႇလီ၊ ၵိုင်ပိတ်ႇလိူၼ်၊ ၶုၼ်ၵျေႃၶမ်း ၵႃႇလႃႇ သႃးၵ မိူင်းဝေႇသႃႇလီႇၵဝ်ပုၼ်ႈယွၼ်းယဝ်ႉ။ ယွင်းယႃမ်းလိဝ်ၵၼ် ၶုၼ်းမိူင်းၵေႃးသမ်ႇယီႇၶၶၼ်ႉ– ၵထမ်ႇမဝႃႇတီ၊ ၵလထ်ႉထီ၊ လဝ်ႈ ရၵျႃၶၼ်း မိုၼ်ႇတူၼ်၊ ၵိတ်းပွႆးတႃင်ႇ သင်ႇၵႃႇယၶႃႇထိုင်ႈ၊ ပိၼ်သွင် ပႃင်ဝႆႉ။ ၵမ်းၼႆႉ– လဝ်ႈရၵျႃၶၼ်းၶဝ်ၵေႃႈတိၵ်ႇပိၼ်သွင်ၵိူင်း–

(1) ၶုၼ်းမိူင်းၵၼ်ဝေႇသႃႇလီႇၶၶၼ်ႉ လႆႈလိုဝ်ႈ “ထေႇရဝႃႇတ ပုတ်ႉထယႃႇသႃႇ။”

(2) ၶုၼ်းမိူင်းၵေႃးသမ်ႇယီႇၶၶၼ်ႉ လႆႈလိုဝ်ႈ “မၵျႃႇသင်ႇၵီႇတိ ပုတ်ႉထယႃႇသႃႇ” ၼႆႉယဝ်ႉ။

မ်ႃ (1) ၶၶၼ်ႉ ယူႇတီႈၶုၼ်းၵႃင် မိူင်းၵိုၼ်ႇတိယ လွင်ႈလူင်း တႃင်းလၢၼ်း တေႃႇထိုင်မိူင်းသီႇ႐ူဝ်ႇလင်ႇၵႃႇ။ မ်ႃ (2) ၶၶၼ်ႉ ၶိုၼ်ႈ မိူဝ်းတႃင်းႁွင်ႇ ယိဝ်ထိုင် မိူင်းတိပိတ်ႉ၊ တေႃႇထိုင်ၶုၼ်းမိူင်းၸၶႇ။

ယႃမ်းလိဝ်။ ။မ်ႃ (1) ၶၶၼ်ႉ ႁွင်ႉ– “ၵိၶႃႇယႃႇၶ။”

။မ်ႃ (2) ၶၶၼ်ႉ ႁွင်ႉ– “မၵျႃႇယႃႇၶ” ၼႆႉယဝ်ႉ။

ပိုင်ႉၵႃၼ်ႇထိုင်ႈ ပပ်ႉၶႃႈတႃႉ။

ၼႆႉသေၸလႈ သိုပ်ႇၵႃၼ်ႇတူလ်း ၶုၼ်းပပ်ႉၼႆႉထိုင်ႈလူး....

ၽႃႇသႃႇ တြႃး

ၶေႃႈသပ်းလိူင်း

လွင်ႈလၢႆး တၢင်ႇသင်ႇၵႃႇယၼႃႇ ပွၵ်ႈထိၼိုင်ႈ တေႃႇထိုင် ပွၵ်ႈထိႁုၵ်း။ ၵမ်းထိသွင်ၼႆႉ သွတ်ႇသုၼ် သုၵ်ႉသၵ်ႉသေပိုၼ်ႈ။

(1) တီႈၼင်းပပ်ႉ “မဟာဝင်ဝတ္ထု ဇမ္ဗုဒီပစာတမ်း စာမျက်နှာ [၆၂] ကျိုးသဲ လေးထပ် ဆရာတော် သီဟိုရ်ဘာသာပြန် ၼႆၼၼ်ႉလုင်။

(2) ၼင်းပပ်ႉ “ဘုရားကိုးဆူ ပူဇော်နည်းစာတမ်း၊ စာမျက်နှာ [၄] မှ [၇] သီရိမဟာပဏ္ဍိတ် ဆရာဦးစိန်ဖေ ပြုစုသည့် ကျမ်းဦးပလ္လင်” ၼႆၼၼ်ႉလုင်။

(3) ၼင်းပပ်ႉ “မဟာယာန အယူအဆ ဗောဓိသတ္တဟာန ဘုရား လောင်းဝါဒ။ ကျောက်ပုံတောရ ဆရာတော် ရှင်ဥက္ကဋ္ဌပြုစု” ဝႆႉၼႆၼၼ်ႉလုင်။

တူၼ်ႈလိုမၼ်း မၢင်တီႈ ယိတ်ႇယွႆႈၵၼ်ဝႆႉ။ မိူၼ်ဝႃႈ- တီႈၼိုင်ႈ ၼႆၼၼ်ႉ တုတိယ တၢင်ႇသင်ႇၵႃႇယၼႃႇၼၼ်ႉ ႁိုင် [7] လိူၼ်။ တီႈၼိုင်ႈ သမ်ႉႁိုင် [8] လိူၼ် လၢင်ႇယၢဝ်းၼႆ။

ၵႃႈတီႈ"ကထမ်ႇမဝတ်ႉထု" ၵၢမ်ႇ[10]ပိူင် မၢႆ[1]ၶေၶၼ်ႉ "ၵိူဝ်"
ကၼ်ၵၢပ်ႈယဝ်ႉ ၵိုတ်းဝႆႉမိူဝ်ႈဝႃးဧလႈ— "ၵိူဝ်" ၵၢပ်ႈထိူင်ႈ မိူဝ်ႈၼႆႉ
လေႃးၵၼ်'သုင်းလႆႈယူႇ'။ ကၼ်ၶိုင်ႈသမ်ႉ "ၵိူဝ်"ကၼ်တၢင်ႇလင်မႃႉ
လင်ဝူဝ်းမႃး 'ကမ်ႇသုင်းလႆႈ' ပိၼ်ၼႆ။

ၶေႃႈဧၽ သင်ႇၵႃႇယၶေႃႇ

"သမေႃထႃၶေတွႃ ၵႃယၶ်တီ။
ၵိတ်ထႃတိ သင်ၵႃယၶေႃ။"

ကဝ်လွမ်းၵူၢမ်း ဝၸၶတ်ႉထ ၼႆႉဧလႈ ပွင်ႇဝႃႈ– သင်ႇၵႃႇ
ယၶေႃႇယဝ်ႉ။ ၵိတ်ႉထသမယေ– ၽွင်းယၢမ်းၼႆႉ၊ (ဝ1) ၶိုၼ်းပၢင်
တုမ်ၼႆႉ။ သမေႃထႃၶေတွႃ–ႁူမ်ႈႁွမ်းၵၼ်သေ၊ ၵႃယၶ်တီ–လွတ်ႈ
ကၢၼ်ႇၶေၶၼ်ႉ၊ သင်ၵႃယၶေႃ– ၸင်ႇလႆႈႁွင်ႉ သင်ႇၵႃႇယၶေႃႇ
ၼႆယဝ်ႉ။

လွင်ႈတၢင်ႇသင်ႇၵႃႇယၶေႃႇ

ဝႆၢးပြႃးၸဝ်ႈကဝ်ၶိပ်ႉပၢၼ်ႇယဝ်ႉ (100) ပီ၊ ၸဝ်ႈရႁၢၼ်းၼိူဝ်း
လိတ်ႉသဝိ, ၶိုၼ်းမိူင်းဝေႇသႃႇလီႇၶေၶၼ်ႉ ကဝ်ဝတ်ႉထုၵၢမ်ႇမ(10)ပိူင်
ကၼ်ဧၶဝႆႉ တီႈတုၼ်ႈၼႆႉ– ႁိတ်းလွင်ႈမၼ်းသေ ပိၼ်ပျႃႉသၶေႃ,
ၸုမ်းၶိုင်ႈဝႃႈ– "သုင်းလႆႈယူႇ။" ၸုမ်းၶိုင်ႈဝႃႈ– "ကမ်ႇသုင်းလႆႈ။"
ထိင်ၵၼ်။ ၵူၢမ်းၸင်ႇလင်ထိုင် ၸဝ်ႈမႁႃႇယသႃႉသမထေရ် ကၼ်ပိၼ်
တူၼ်ၸွမ်ၶိူဝ်ရႁၢၼ်း တင်းလႆႈ၊ လုၵ်ႉမိူင်းၵေႃးသမ်ႇၽီ, မႃးတဵပ်း
တတ်းပၼ်။ ၵွႆးၵႃႈ ၸုမ်းဝႃႈ သုင်းလႆႈယူႇၶေၶၼ်ႉၵေႃႈ ကမ်ႇၶၢမ်ႇ,
ယွမ်းတေႃႇပိူၼ်ႈ ၽၢတ်ႇကွၵ်ႇတင်းၵိူင်းၶေႃယူႇႁင်းၶဝ်။ ကၼ်ၵိုတ်း
ၶေၶၼ်ႉ ၸင်ႇႁူမ်ႈႁွမ်းၵၼ်၊ တင်းလူင် မီး(700)တူၼ်။ ၸဝ်ႈယသႃႉသ
မထေရ် ၶေၢမ်းႁူဝ်ႁိတ်းပွႆးတၢင်ႇ သင်ႇၵႃႇယၶေႃႇ။ ၶုၼ်လူင်ၵႃႇလႃႇ
သေႃးၵ ကဝ်ပုၼ်ႈၽွၼ်း တၵႃႇပၸွႆႉၸေးသီႇပိူင်ယဝ်ႉ။

ပိုၼ်ႉႁူႉ ပတေႃႇသုႇ

ကထမ်ႇမဝတ်ႉထုၵၢမ်ႇသိပ်းပိူင်

[1] ၵိူဝ်ကၼ် ၵိုတ်းဝႆႉမိူဝ်ႈဝႃးလႄႈ တင်းကၼ်ၵၢပ်ႈထိူင်ႈမိူဝ်ႈၼႆႉ လေႃးၵၼ် သုင်းလႆႈယူႇ။

[2] ၵၢင်ဝၼ်းထႆၢႉယဝ်ႉ ယွင်းယၢမ်းငဝ်းႁူမ်ႈ ပႆႇပူၼ်ႉလိူဝ်သွင် ၼိဝ်ႉတၵ်ႈ သုင်းကႃႇႁႃႇရလႆႈယူႇ။

[3] ရႁႃၶၼ်း ကၼ်ၶၢမ်ႇသွမ်း ဝၢၼ်ႈၼိုင်ႈယဝ်ႉ ၶိုႈၵူႇထိူင်ႈ တၢင်ႇဝၢၼ်ႈၼၼ်ႉ ကမ်ႇႁၢတ်း"ကတိရိတ်ႉဝိၼ်းၵၢမ်ႇ"ၵေႃႈ ပႃးၵူႇ သုင်းလႆႈယူႇ။

[4] ၶိုၼ်းသိမ်ႇ၊ လလွပ်ႈ၊ ႁူၶၼ်း၊ ဝတ်ႉ၊ လင်ၼိုင်ႈၼၼ်ႉ ႁူမ်ႈၵၼ် ယူႇၼိုင်ႈလုမ်း သွင်လုမ်းၵေႃႈ ထုၵ်ႇကၢပ်ႈယူႇ။

[5] ရႁႃၶၼ်းကၼ်မႃးပႆႇထိုင်ၼၼ်ႉ ၵမ်းၼိုင်ႈမၶၼ်းလဝ်ႈတေယဵဝ် ယဝ်ႉၼႆ– ႁၢတ်းဝႆႉထႃႈၵၢၼ်ရႁႃၶၼ်းသေလွင်ႈလွင်ႈလႆႈယူႇ။

[6] ကုပ်လိႉသေႇ ႁႃႇၶဝ်လဝ်ႈၼႆႉ ၵႃႈတီႈတၢင်းႁၢတ်းၵၢၼ်ပွင် ၶဝ်ၼၼ်ႉ ၵိုင်ႇကၢပ်ႈႁၢတ်းလႆႈတင်းသဵင်ႈယူႇ။

[7] ၼမ်ႉၼူမ်းကၼ်ပႆႇလုပ်ႇသူမ်ႈၼၼ်ႉ ကမ်ႇႁၢတ်း "ကတိရိတ်ႉ ဝိၼ်းၵၢမ်ႇ" ၵေႃႈ သုင်းလႆႈယူႇ။

[8] ၶဝ်ႈပိူင်ႈၵမ်ႉလေႃႇ ကၼ်ပႆႇပိၼ် (သူႇရႃႇ= ၼမ်ႉလဝ်ႈ) ယွင်းမီးသီလိူင် ယိူင်ႈတီၼ် "ၵႃႄၵ" ႁွင်ႉ လဝ်ႈၼုမ်ႇၼၼ်ႉ သုင်းလႆႈယူႇ။

[9] ယႃႈသိူဝ်ႇတီႈၼင်ႈ ကၼ်ကမ်ႇမီးသွႆႈမီးလၢမ်းၼၼ်ႉ ၼင်ႈ လႆႈယူႇ။

[10] ငိုၼ်းခမ်း ကၼ်တဂ်ႉဂႃႇခဝ် မီးဃေႇတၼႄႇ လူႇတၢၼ်
ၼၼ်ႉ ႁပ်ႉထိုဂ်ႈကဝ်ထိုဂ်ႈယူႇ။

ကဝ်ကၼ်ၼ်ႉ ႁဵတ်းလွင်ႈတၢင်းသေ သၢၼ်ခတ်း "ယေတဂရ ကထမ်ႇမဝတ်ႉထု" ပူဂ်းတင်ႈလုမ်းမွ်ႇႁၢင်းၶေႃ။ ၼွင်းမိူင်းဝေႇသႃႇလီႇ ၼႆႉၵုမ်း ပေႃးတဵၵ်ႇဂၼ်ပိၼ် "ထေႇရဝႃႇတ ထမ်ႇမဝႃႇတီႇ။" (700) တူၼ် ကၼ်ခဝ်ႈတၢင်ႇ သင်ႇဂႃႇယၼႄႇငလႈ ကမ်ႇခဝ်ႈ "ကထမ်ႇမ ဝႃႇတီႇ ကရၢဏ်ႉဏီႇ" ၼႆႉသွင်လုမ်းယဝ်ႉ။

ၼွင်းပီလ်ဝ်ဂၼ် တီႈမိူင်းဂေႃးသမ်ႇၽီႇၼၼ်ႉ–

[1] မိူင်းသေႃးရေႇယ လဝ်ႈမႁႃႇထေရ် သမ်ႇၽူႇတမထေရ်
ၼၢမ်းႁူဝ်ရႁႃၼ်းတင်းလႅၢ။

[2] မိူင်းပႃဝေႇရ မႁႃႇထေႇလူင်(60)တူၼ် ၼၢမ်းႁူဝ်ရႁႃၼ်း
တင်းလႅၢ။

[3] မိူင်းကႃႇဝၼ်ႇတိ မႁႃႇထေႇလူင်(80)တူၼ်ၼၢမ်းႁူဝ်ရႁႃၼ်း
တင်းလႅၢ။

ဂူႈတီႈဂူႈတၢင်း မႃးႁွမ်းဂၼ် တီႈမိူင်းဂေႃးသမ်ႇၽီႇ တင်းသိင်ႈ မီးဂူႃႇလဝ်ႈရႁႃၼ်းပွင်း ဂဝ်ႈမိုၼ်ႇတူၼ် (တီႈၼိုင်ႈသမ်ႉဝႃႈ–မီးလဝ်ႈ ရႁႃၼ်း မိုၼ်ႇတူၼ်။) ၶုၼ်လူင် ဂေႃးသမ်ႇၽီႇ တင်းသထေးခဝ်ကဝ် ပုၼ်ႈၽွၼ်း ပဏ်ႉဏေး သီႇပိူင်သေ ႁဵတ်းပွႆးတၢင်ႇ သင်ႇဂႃႇယၼႄႇ ယဝ်ႉဂူႃႇမိူဝ်ႈလီဝ်ဂၼ်ယဝ်ႈ။

ပွႆးတၢင်ႇ သင်ႇဂႃႇယၼႄႇ မိူင်းဝေႇသႃႇလီႇ ရႁႃၼ်း (700) တူၼ်ၼႆႉ ႁွင်ႉ "ဂိူင်းထေႇရဝႃႇတ။" ပွႆးတၢင်ႇသင်ႇဂႃႇယၼႄႇ မိူင်း ဂေႃးသမ်ႇၽီႇ ရႁႃၼ်းမိုၼ်ႇတူၼ်၊ ဂဝ်ႈမိုၼ်ႇတူၼ် ဂေႃႈဝႃႈၼၼ်ႉ ႁွင်ႉလွမ်းတင်းၼမ်ငလႈ လႆႈလိုဝ်ႈ "ဂိူင်းမႁႃႇသင်ႇဂီႇတိ။" ပေႃးကဝ် လွမ်းပၢၼ်ႁဝ်းယၢမ်းလီဝ် ပွင်ႇဝႃႈ– "လုမ်းတီႇမူဝ်ႇခရေႇသီႇ" ကဝ် ၼမ်ႉလုဝ်ဂူၼ်းတင်းၼမ်သေႁဵတ်း ၼႆယဝ်ႉ။

ပိုခ်ၩ့ရူ့ ပတော့သု့

တ်ၵ်,ဂခ်ထ်င်ႈယဝ်.

ခ်ုင်ႈဂိုင်ႈလှုင်သွင်ကာခ်ခၼခ်. ထိုင်မုႈသု,သခၼု, 135 ပီသမ်.
တ်ၵ်,ဂခ် ပီခ်ထ်င်ႈလံၢရှူဝ်လံၢလုမ်ႈ။

(ဂ) "ဂိုင်ႈမၡု,သင်,ဂီ,တိ" ခၼခ်. တ်ၵ်,ပီခ်–

1- ဂေုႈဂုလိဂ။

2- ကောႈဂပျေုႈၡု,ရ။

3- လေ,တိယ- သၢမ်လုမ်ႈ။

မံၢ [1] ဂိုင်ႈဂေုႈဂုလိဂ ခၼခ်.သမ်.တ်ၵ်,ထ်င်ႈ-

4- ပၡုသ်.သုတိဂ။

5- ပုလ်လုတ်.တိဂ။ တင်ႈသ်င်ႈပီခ်ၡုႈလုမ်ႈ။

(ခ) "ဂိုင်ႈထေ,ရဝု,တ" ဂေုႈ တ်ၵ်,ဂခ်ပီခ်–

1- မၡိင်သဂ။

2- ဝလ်.လိပုတ်.ထဂ။

မံၢ [2] ခံ.သမ်.တ်ၵ်,ကွၵ်,ထ်င်ႈ–

3- ထမ်,မုတ်.တရိဂ။

4- ယတ်.တယုခိဂ။

5- သခ်တုဂုရိဂ။

6- သမ်မိတိဂ။

မံၢ [1] ဂိုင်ႈမၡိင်သဂ သမ်.တ်ၵ်,ပီခ်–

7- သပ်.ပတ်.ထိဂ။

8- ထမ်,မဂုတ်.တု။

မၢႆ [7] ၵူိင်းသပ်ႉပတ်ႉထိၵ သမ်ႉတၢၵ်ႇ,ပဵၼ်–

9– ၵသ်ႉသပိၵ။

10– သၵၼ်တိၵ။

11– သုတ်ႉတၼ်တိၵ။

ၵူိင်းယႂ်ႇ "မၵျ,သင်,ၵီ,တိ" မီး (5) ၵူိင်း။ ၵူိင်းယႂ်ႇ "ထေ,ရဝျ,တ" မီး(11)ၵူိင်း။ ႁူမ်ႈၵၼ်မီး(16)ၵူိင်း။ ပေႃးၼပ်ႉလေႃးသႂ်,ၵူိင်းငဝ်ႈသွင်ၵူိင်းလိူင် ပဵၼ်(18)ၵူိင်းယဝ်ႉ။

ၼင်ႈ(18)ၵူိင်းၼႆႉ ၵုတ်းဝႆႉမူ,လႁူဝ်ငဝ်ႈ "ထေ,ရဝျ,တ" ၵၼ်လဵဝ် ႁူဝ်ၸၢယႂ်ႇ (10) ၼိုင်ႈၼၼ်ႉ ဝႆႉလိုၼ်းၵမ်,ပေႃးႁိူင် ၵျ,ႁူမ်ႈႁူမ်း "ၵူိင်းမၵျ,သင်,ၵီ,တိ" သေယဝ်ႉ။ ထိုင်မႃး သျ,သၼျ,ၵီၼ်,လဝ်ႈ 235– ၼင်ႈလိၵ်ႈပုတ်ႉထၸျ,သျ, ၵိၼ်,တိယပွတ်းႁွင်, သမ်ႉဝျႈပဵၼ် သျ,သၼျ, 304 ပီ။ (ပူိင်ႈၵၼ် 69 ပီ)။ မူိဝ်ႈၼၼ်ႉ ၶုၼ်ၵျေႃၶမ်း ၵျ,သေႃးၵ မူိင်းပျ,တလိပုတ်ႈ၊ ၼႂ်ႈႁိူႈရႃၵၢၼ်းလဝ်ႈ "ထေ,ရဝျ,တ" ၵၼ်တၢၵ်ႇ,ၵၼ်ဝႆႉ (11) လုမ်းၼၼ်ႉ ႁိူႈၶိုၼ်းၶဝ်ႈထုၵ်ႇ,မၼ်ႈမေႃၵၼ် ၼင်ၸလႈ ၸိတ်ႈပၢင်းလဝ်ႈရႃၵၢၼ်းၶဝ် ႁိတ်းထႅင်ႈ ပွႆးသင်,ၵျ,ယၼျ, ပွၵ်ႈထိ [3] တီႈမူိင်းပျ,တလိပုတ်ႈ။ ပွႆးသင်,ၵျ,ယၼျ, ယဝ်ႉၵျ, သေတျႉ သူၼ်းႁူမ်ႈႁူမ်းၵၼ်ၶိုၼ်းၵမ်,လႆႈ။

ၸွင်းယၢမ်းလဵဝ်ၵၼ် မူိဝ်ႈမူိင်းပျ,တလိပုတ်ႈ ႁိတ်းပွႆးသင်,ၵျ,ယၼျ,ၼၼ်ႉ ၼင်ႈမူိင်းရျ,လၵဵဝ်,ၵျေႈ လုမ်းမၢႆ [7] လဝ်ႈရႃၵၢၼ်း "ၵူိင်းသပတ်ႉထိၵ" ၼၢမ်းႁူဝ် ၵဝ်ၵျင်းတၵ်ႉၵသူဝ်, "ၼျ,လၼ်,တ" ႁိတ်းတီႈမၼ်းသေယဝ်ႉ တၢင်,သင်,ၵျ,ယၼျ, ၵမ်းထိ]3]ၼင်,ၵဝ်,။ ၼင်ႈလုမ်းၼႆႉ သမ်ႉမေႃၵဝ်ၼမ်ႉလုၵ်ပူၼ်ႈ၊ မူၼ်ဝျႈ– လုမ်းမေႃၸၢမ်း ပုၼ်,ၼေႃးၶဝ်တင်းၼမ် ၵၼ်မီးၼင်ႈမူိင်း "မထုရ" ပိၼ်,ၵဝ်ပိတၵတ်ႈ ၸျ,သျ,ႁိတ်းပၼ် သၵ်ႉၵတၸျ,သျ,၊ မျ,ၵထၸျ,သျ,၊ ႁိူႈပူၼ်ႈ ႁူင်ၢႈၶဝ်ႈလုင်ၢႈလုၵ်ၼလႈလိုဝ်ႈလင်၊ လုမ်းယႂ်,မႃးထႅင်ႈယဝ်ႉ။ ပူိဝ်ႈၼႆႉ–

ၶုၼ်းမိူင်း "မထုရ" ၼႆႉ လုမ်း "ၵိူင်းသပ်ႉပတ်ႉထိၵ" ၶဝ်ပူၵ်းတင်ႈၼိုၼ်ႈ ထိူင်ႈတီႈမွင်ႇ,ၵၼ်ၼိုင်ႈယဝ်ႉ။

ပွႆးၵၼ်ၶီလိတ်ႉသျသင်ႇ,ၵႃႇ,ယၼေႃႇ,

ၵိူင်းသပ်ႉပတ်ႉထိၵၶဝ် ပူၵ်းတင်ႈ ယၼ်မၼ်ႈလႆႈ ၶုၼ်းမိူင်းမထုရ ႁိူင်မႃးယဝ်ႉ။ ၵၼ်ပိၼ်ယႃႇ,သႃႇ,ဝႃႇ,တ တင်းမိူဝ်ႈၶဝ်ယူႇ,တီႈမိူင်းမႃႇ, ၵထၼၼ်ႉ ၵမ်ႇ,ပေႃးမိူၼ်ၵၼ်လီ။ ၼင်ႇ,ႁိူဝ် တေလပ်းမ်ၼ်ႈသယေႃး ဝႃႇ,တ မိူင်းမထုရ တင်း မိူင်းမႃႇ,ၵထ ၼၼ်ႉ လင်ႇ,ၼမႃးလႆႈလိုဝ်ႈဝႃႈ "ၵိူင်းသပ်ႉပသ်ႉသတိ" ၼႆသေယဝ်ႉ,ၼလႈ ၵဝ်ဝႃႇ,တၵၼ်ၼႆႉ ၼယႈ တူဝ်ႈၵူႇ,ၶုၼ်းမိူင်းၵိၼ်,တိယပွတ်းႁွင်ႇ,တေႃႇ,ထိုင် "တိူင်းၵၼ်,ထႃႇ,ရ" ယူႇ,ယဝ်ႉ။

ၵမ်းၼႆႉ– သယေႃး[တြ]း "တိူင်းၵၼ်,ထႃႇ,ရ" သမ်ႉတင်းမိူင်း "တိူင်းၵသ်ႉမိရ" သွင်လုၵ်ႈၼႆႉ ၶွႈတၵ်ႇ,ယႂ်ႈၵၼ်။ ၵဝ်လွႆႈ၊ မွႆးၵမ်ႇ, လိုဝ်ႈ၊ မီးလွင်ႈထိင်ၵၼ်ၼင်ႇ,ၼႆႉ။ ပီၼ်ယွင်းယၢမ်း သႃႇ,သၼေႃႇ,လဝ်ႈ 650 ပီ။ ၶုၼ်းယိုၼ်ၵျၢမ်းတီႈၼိုင်ႈသမ်ႉဝႃႈ– သႃႇ,သၼေႃႇ,လဝ်ႈ 700 ပီ။ လဝ်ႈရႃၢၼ်းလူင် ဝႃႇ,သုမိတ်ႉတ ၼလႈလဝ်ႈရႃၢၼ်းၵသ်ႉသၶေႃးသ ၼၢမ်းႁူဝ်ႁိတ်းပွႆးတၢင်ႇ,သင်ႇ,ၵႃႇ,ယၼေႃႇ ပွၵ်ႈထိ[3] ၶုၼ်းမိူင်းၵသ်ႉမိရ ဝိင်းလလၼ်,ထႃႇ,။ မီးသင်ႇ,ၶႃႇ, တင်းသိင်ႈ [500] တူၼ်။ ၵႃႈတီႈ ၶုၼ်းၵျင်းၵုၼ်,တလဝၼ်,ၼ ၼၼၼ်ႉယဝ်ႉ။ တၵ်ႃႇ,ယူႈၵဝ်ပုၼ်ႈယွၼ်း ပိၼ်လၢဝ်းလၢတ်ႈ "ယူႇ,ၵိ,ၶျိ," သိုပ်ႇ,တၢမ်လူင်းမႃး ပိၼ်ၶိူဝ်းၵူၼ်း "ၵုသျ" ၵၼ်မီးၶုၼ်းမိူင်းၼၶ, ပွတ်းလၢၼ်း။ လိုဝ်ႈၶုၼ်လူင် လႆႈဝႃႈ– "ၵၼ်ၶီလိ်ႉသျ" ၼႆယဝ်ႉ။ လိုဝ်ႈၶုၼ်မိူင်း တိူင်းၵသ်ႉမိရ ၼလႈတိူင်းၵၼ်,ထႃႇ,ရၼႆႉ ႁွင်ႉဝႃႈ–လဝ်ႈၵျေႃးၶမ်း "တေဝမိတ်ႉတ" ၼႆယဝ်ႉ။

ၵူင်းမႁႃႉယႃႉၶႄ ၼင်ႇ ၵူင်းႁိၶႄႉယႃႉၶႄ

မိူဝ်ႈပၢၼ်ၶုၼ်ၸေႃႇၶမ်း "ဂၼ်ထိ.သျ" ၼၼ်ႉ- ထဝ်ႈရႁႃၼ်းလူင် "ကသ်.သၶေႃးသ" တူၼ်ၵၼ် ၶၢမ်းႁူဝ် တၢင်ႇသင်ႇၵႃႇယၶႄႇ ၶၼ်ၼ်. ၶိုင်ၵွၵ်ႇယိုၼ်ၵျၢမ်းၵၼ်လႆႈထိုဝ်ႈ "ပုတ်.ထလရိတ" မူႇၶိုင်ႈ။ ၶိုၼ်းယိုၼ်ၵျၢမ်းၶၼ်ၼ်. ၼၶဝ်.လွင်ႈ "သႃႇဝဂယႃႇၶႄ။ ပထ်.ၵေႇဂ ယႃႇၶႄ။ သမ်မႃႇသမ်ပုတ်.ထယႃႇၶႄ" ယႃႇၶႄသၢမ်ပိူင်ၼင်ႈ ယိုၼ်

"လွင်ႈၶၼ်ပ်.ထိုဝ်သႃႇသၶႄႇ"

ၵူၼ်းၶိုၼ်းလုမ်ႈယႁႃ. ႁဝ်းၼႆ. ႁူဝ်ပၢၵ်ႇ (97%) ယုမ်ႇယမ် ၶၼ်ပ်.ထိုဝ် သႃႇသၶႄႇၼင်ႈ- ၵူၼ်းၶၼ်ပ်.ထိုဝ် သႃႇသၶႄႇ ၶရိတ်.သျၢၼ်ႇ ၶၼ်မ်သေပိူၼ်ႈ၊ တင်းသိၼ်ႈမီး 1,600 လၢၼ်.။

-837 လၢၼ်.ၼႆ. ၶၼ်ပ်.ထိုဝ်သႃႇသၶႄႇမူႇသလိမ်ႇ။

-661 လၢၼ်.ၼႆ. ။ ႁိၼ်ႇတူႇ။

-300 လၢၼ်.ၼႆ. ။ ပုတ်.ထ။

-457 လၢၼ်.ၼႆ. ၶၼ်ပ်.ထိုဝ်သႃႇသၶႄႇတၢင်ႇမိဝ်း။

-825 လၢၼ်.ၼႆ. ၵမ်ႇယုမ်ႇၶၼ်ပ်.ထိုဝ်သႃႇသၶႄႇသင်။

-213 လၢၼ်.သမ်. ပိၼ်ၵူၼ်း ထိူဝ်းၵၼ် ယုမ်ႇယမ်ဝႃႈ ၵမ်ႇမီးၿႃးပိၼ်ထဝ်ႈ။

(BANGKOK POST)

ၵျၢမ်းၼႆ.ၵဝ်ထိုဝ်ႈယႂ်ႇလင်လိုဝ်းႁႂ်ႇ။ ယွၼ်.ထိူင်.ၼႆ "သပ်.ပတ်.ထိဂဝႃႇတ" ၵၼ်ပိၼ် "သပ်.ပႃသတိ" ၶၼ်ၼ်. သမ်.ပိၼ်ႇလႆႈထိုဝ်ႈဝႃႈ- "ၵူင်းမႁႃႇယႃႇၶႄ" ၵွၵ်ႇမႃးယဝ်ႇၶိုင်ႈယဝ်.။ ထေႇရဝႃႇတ ၵၼ် ၵိုတ်းယူႇၵွႆးထုမ်းလိဝ်ၶၼ်ၼ်. ပိူၼ်ႈသမ်.တၢင်ႇထိုဝ်ႈဝႃႈ- "ၵူင်းႁိၶႄႇယႃႇၶႄ" ပွင်ႇဝႃး-"ထုမ်းယုတ်ႈ" ပိူဝ်ႈဂႃႈ တႃႇတူဝ်ႁဝ်းလီ၊ သမ်. ၵဝ်ပိူၼ်ႈႁိတ်းတုမ်မွၼ် ၵမ်ႇမေႃႁၼ်သွင်ယႃႇၼႆယဝ်.။

ပိုၼ်ႈႁူႉ ပေတေႇသျႃႇ

လုမ်းလူင်ၵၼ်မၢႆႇၶႄႇယၵလဝ်ႈၵသိ.သၶေႃးသ ယုၵ်ႇလိူဝ်. မၼ်းဝႆႉၼႆႉ လဝ်ႈတူၼ်လူင် "ၶႄႇၵလူႇၼ" သမ်.သိုဝ်ႇပုတ်ႈၵေႃႇ ၵုမ်းဢေလႈ ၼႂ်းလူဝ်ႈၶၢဝ်းသႃႇသၶႄႇလဝ်ႈ 300 ပီမိူင်း ပီၼ်ယႃႇသႃႇ ဝႃႇတ ၵၼ်ၵူဝ်ႈၵူင်း ၵူင်ၵၢင်း တၼ်းၼႂ်းမိူင်းၵိၼ်ႇတိယ ပွတ်းၼိူဝ် ၵူႈတီႈႁွင်းလုၵ်ႉၵေႃႈပီၼ်ၵူင်းမၢႆႇယႃႇၼပုတ်.ထယႃႇသႃႇမူတ်းလိူမ်ႈ၊ ႁုပ်ႈႁုဝ်းမိုၵ်.လပ် ၵမ်တိမ်ႈလဝ်ႈ ၵသိ.သၶေႃးသ တင်းလဝ်ႈၶႄႇၵ လူႇၼယဝ်ႉ။ လိူဝ်သေယိုၼ်ၵျႃမ်းယႃႇၼ သႃမ်ပိူင်ၼၼ်. မီးထိူင်ႈ– မလ်.သိမိၵ ႁူင်.–သုလႃတဝႃႇတ ၼၼ်.လုဝ်။ ၵထသႃႇႁႃသိၵႃ ပလႃ ပႃရမီတႃ လုဝ်။ ဝလိရသေတိၵႃ ပလႃပႃရမီတႃ လုဝ်။ လတ်.တႃသႃႁ သိၵႃ ၼၼ်.လုဝ်။ ၵျႃမ်းလူင်လိူဝ်းၼႆႉ ယိုၼ်.ပီၼ် ယႃႇသႃႇသၵ်.ၵတ ဢေလႈဢၶႇသေ ပိုၼ်ဢေယႈလွတ်ႇတူဝ်ႈၼမ်လႆႈယဝ်ႉ။

ၵူင်းထေႇရဝႃႇတ=ႁိၶႄႇယၼၼၼ်. တိုဝ်းလုဝ်.ယႃႇသႃႇပႃႇလိ ဢေယႈတူဝ်ႈၼႂ်းမိူင်းၵိၼ်ႇတိယ ပွတ်းတုဝ်ႈတေႃႇထိုင် မိူင်းသီရိလင်ႇၵႃႇ သီႇႁူဝ်ႇ သေဢေလႈ– ၵူင်းမၢႆႇသင်ႇၵီႇတီ=မၢႆႇယႃႇၼ သမ်.တိုဝ်း လုဝ်.ယႃႇသႃႇသၵ်.ၵတ ဢေယႈတူဝ်ႈၼႂ်းမိူင်းၵိၼ်ႇတိယ ပွတ်းၼိူဝ်ဢေလႈ မိူင်းတိပီတ်.၊ မိူင်းဢၶႇလုဝ်ယဝ်ႉ။

ဝႆႉလိုၼ်းမႃး ၵၼ်ပီၼ် ၵၼ်ထေႇဝႃႇတိၵ တဢေပးလဝ်ႈတူၼ် လူင် ၶႄႇၵလူၼ လႆႈလိုဝ်ႈ လဝ်ႈဝႃႇသုပၼ်ထု သမ်.ၶိုင်ၵွၵ်ႇထိူင်ႈ– ယိုၼ်ၵျႃမ်းၵၼ် ယွၼ်.လူလုၵ်ႈ သုတ်.တၼ်တိၵဝႃႇတ ႁူင်.လိုဝ်ႈ– "ၵယိထမ်ႇမႃႇၵေႃးသ" ထိူင်ႈယဝ်ႉ။ ယွင်းယႃမ်းလိုဝ်ၵၼ် ပီႈၵႃႈ လဝ်ႈဝႃႇသုပၼ်ထု၊ လိုဝ်ႈဝႃႈ– "လဝ်ႈၵသင်ႇၵ" ဢေယၵွၵ်ႇထိူင်ႈ "ဝိလႃၼဝႃႇတ= ၵူင်းယေႃးၵႃလႃရ" ဢေလႈ မူႇလလိုဝ်ႈ ၵူင်းမၢႆႇ သင်ႇၵီႇတီ။ ပီၼ်မႃးၵူင်းသပ်.ပတ်.ထိ။ သမ်.ပီၼ် ၵူင်းသပ်.ပႃသတိ

ၵမ်းၼႆႉ သမ်ႉ ႁွင်ႉ— "မႃႇယႃႇၼႆ ပေႃးထိသတ်းတႃႇၼႆ၊ ဝႃႇတ ၽြႃးလွင်း=(ဝႃ)ပလဝႃတီႈ=ၵူၼ်းသုၼ်ႇလုမ်း"။

ၵူၼ်းထေႇရဝႃႇတ= ၵူၼ်းႁိၼႆႇယႃႇၼႆ= ၵတ်းတဝႃႇတ= ၵူၼ်း သုၼ်ႇတူဝ်။ ႁပ်ႉၶႃမ်ႇၶူဝ်းၶွင်သီႇပိူင် တီႈတႃႇယၵႃႇၶဝ်သေ ၶတ်းၸႂ် သၢင်ႈသုၼ်ႇတူဝ်ႁႂ်ႈလီတႃႇလႆႈမၢၵ်ႈလႆႈမုၼ်း။ မႃႇယႃႇၼႆ ပရဝႃႇတီႇ ၼင်ႈႁူဝ်တႃႇယၵႃႇ လဝ်ႈၶွင်တၢၼ်း ၶူဝ်းၶွင်သီႇပိူင်ၶဝ် တေယူႇလီ မီးမၢၵ်ႈ ၵသၢၵ်ႈယၢဝ်းႁိုဝ်း ၸွႆႈထႅမ်ႁဝ်းလႆႈၼႄၼ်ႉ သမ်ႉၵဝ်မိတ်း တႃႇ၊ ၵရုၼႄႇ၊ မုတိတႃႇ ဝႆႉယႃႇၼႄႈၸွႆႈထႅမ်တၵႃႇတင်းလၢႆၵႃႈပွင် ပိၼ်လႆႈသေ ၶတ်းၸႂ်သုၵ်ႈပွတ်ႈယိူၵ်းလီသုၼ်ႇတူဝ် ႁႂ်ႈပိၼ် "ၵတ်းတ ႁိတ ပရႁိတႃယ" ပုၼ်ႈပိူၼ်ႈ ပုၼ်ႈႁဝ်း တင်းသွင်ယႃႇ— မိူၼ်ၼင်ႇ ပေႃးထိသမ်ႇယႃႇရ ၽြႃးလွင်းၶဝ်လဝ်ႈ ၸႂ်ႈတူၼ်းပႃႇရမီႇၼႆၼၼ်ႉ ၸလႈလင်ႇဝႃႈ— "ဝႃႇတၽြႃးလွင်း"ယဝ်ႉ။

[ထဝ်ႈပိူၼ်းမူင်း]

ၵူၼ်းၶိူဝ်းတႆး ၵၼ်လၢတ်ႈၵႂၢမ်းတႆးပွင်ႇ, ၵၼ်ၼိုင်းမိူင်းၼႆ,ပွတ်းလၢၼ်းၼႄႈ ပွတ်းလိၼ်, လၢၼ်း ဝၼ်းတူၵ်း မီးတၢင်းၼၼ် သေတႃႇ ၵေႃႈ ယွၼ်ႉဝႃႈ ၼႆ,ၼဝ် ၵမ်,မၵ်းမၼ်ႈပီၼ် မိူင်းတႆးၼႄႈ တေၵမ်,လၢတ်ႈပႃး ၶိူဝ်းတႆး ပွတ်းလိူင်ႉဝႃႈၼၼ်ႉ– ၼိုင်းတီႈၼၼ်ႈ တေမွၵ်, ၼၼ်လွင်ႈတႆး လိူဝ်းယူ,ၼိုင်းမိူင်းတႆး ၵၼ်ၼႆ, မၵ်းမၼ်ႈ လွမ်းယၼ်ႈတြႃး လိူင်ႈမိူင်းၶဝ်ၼၼ်ႉ ၵူၺ်းယူ,။

မိူင်းတႆးၼိုင်းၼႆ, ၵၼ်တႆးတီႈၼၼ်ႈ ႁွင်ႉဝႃႈမိူင်းၼသ (မၢင်တီႈ ႁွင်ႉ–မိူင်းၼသလူင်) ၼၼ်ႉ တႆးၵမ်ႈၼမ်ၵမ်,ႁူလၵ်း။ ပေႃးဝႃႈမိူင်း ယူ,ၼၢၼ်ၼႆၼတ. ႁူလၵ်းၵၼ်ၵမ်ႈၼမ်ၼမ်ယူ,။ ၵွပ်ႈသင် ? ၵွပ်ႈဝႃႈ ၼိုင်းပိၼ်းလုမ်ႈယွႃႉတမ်ႈဝႆႉဝႃႈ– ယူ,ၼၢၼ်ၼလႈ ၼိုင်းၵၢင်ႈယၼ်ၼ်,လီၼ်

ပိၼ်.ႁူ.ပတေ,သႃႇ

ထိုင်ႈမိူင်းၵေႃႈ သုင်ႇဝႆႉ "မိူင်းယူႇၼၢၼ်" ၼႆၼၼ်ႉယဝ်ႉ။ ၶေႃႈၵႂၢမ်း ၵၼ်ဝႃႈ ယူႇၼၢၼ် ၼႆႉ ပဵၼ်ၵႂၢမ်းၸဝ်ႈ။ ယွၼ်ႉဝႃႈ တႆးၵမ်ႇတိူမ်ႈ ပိုၼ်းတႆး၊ ၸဝ်ႈသမ်ႉ ပဵၼ်ၵေႃႉတိူမ်ႈပိုၼ်းတႆး၊ ၵဝ်လိၵ်ႈၸဝ်ႈတိူမ်ႈ ၵွၼ်ႇသိုင်ၸဝ်ႈ၊ ၵွၼ်ႇတီႈပွင်ႇယႃႇသႃႇၸဝ်ႈၵမ်းသိုဝ်ႈ။ ဝႆးသေၵူၼ်း မိူင်းပွတ်းတူၵ်းၶဝ် မႃးတိူမ်ႈပိုၼ်းတႆးပွတ်းဢၼ်ၼၼ်ႉ ႁွပ်ႈလႆႈပိုင်ႈၵဝ် တီႈပိုၼ်းၸဝ်ႈ၊ တိူမ်ႈၵဝ်လွမ်းသိုင်ၸဝ်ႈ၊ တီႈပွင်ႇယႃႇသႃႇၸဝ်ႈလႄႈ တႆးႁဝ်းၵေႃႈ လႆႈႁူင်ႉလွမ်းၶဝ်မႃး တေႃႇဝၼ်းၼႆႉ။

ယွၼ်ႉထိုင်ႉၼႆလႄႈ ပိုၼ်ႈတိူမ်ႈဝႃႈ– ယူႇၼၢၼ် တႆးႁဝ်းၵေႃႈ ဝႃႈယူႇၼၢၼ်၊ ၵမ်ႈၽွင်ႈဝႃႈ ယူႇၼမ် (ၵူၼ်းယူႇသဝ်းၼမ်ၼႃႇလႄႈ ဝႃႈယူႇၼမ်) ပိုၼ်ႈတိူမ်ႈဝႃႈ– "ၼၢၼ်ႇၶွင်ႇ" တႆးႁဝ်းၵေႃႈဝႃႈ– ၼၢၼ်ႇၶွင်ႇ၊ ၵမ်ႈၽွင်ႈဝႃႈ–ၼမ်ထဝ်ႈ (မီးထဝ်ႈမိူင်းၵၼ်ၵတ်ႉၶၼ်ႇ လွမ်းၾႃႉၼမ်ၼႃႇ) ဝႃႈၼႆ။

ယူႇၼၢၼ်ၼၼ်ႉ ၸဝ်ႈၶဝ်ၵွၼ်ႇသိုင် "ယီႇၼၢၼ်ႇ" 'ယီႇ' ပွင်ႇဝႃႈ "တႆး" 'ၼၢၼ်ႇ' ပွင်ႇဝႃႈ "ပွတ်းလၢၼ်း" ယီႇၼၢၼ်ႇ– တႆးလုမ်းယူႇ ပွတ်းလၢၼ်းမိူင်းၸဝ်ႈ။ ၼၢၼ်ႇၶွင်ႇၵေႃႈ ၸဝ်ႈၶဝ်ၵွၼ်ႇသိုင်– 'ၼၢၼ်ႉ ထၢဝ်ႉ' ၵမ်ႈၼမ်၊ တေၵဝ်တီႈပွင်ႇဝႃႈ– "ထဝ်ႈပွတ်းလၢၼ်း" ၵေႃႈ ၵမ်ႇၽိတ်းၼင်ႇၵဝ်ႇ၊ ႁွပ်ႈဝႃႈ တႆးႁဝ်း ယၢမ်ႈတင်ႈမိူင်း ၶေႃႈသိုင် ပွတ်းၼၼ်ႉမႃး။

တီႈၸတမ်ၼ်း ၼၢၼ်ႇၶွင်ႇၼႆႉ ပဵၼ်မိူင်းၸသၼၼ်ႉ ၵမ်းလိဝ် ယဝ်ႉ၊ ၵူလ်းၵူႈ– မိူဝ်ႈလိဝ် ၵူၼ်းတႆးၶိုၼ်းမိူင်းၸဝ်ႈ ၵမ်ႈၼမ်ၼမ်ႁွင်ႉ မိူင်းၸသလွမ်းၸဝ်ႈဝႃႈ– ၶုၼ်ႇမိၼ်ႉ (KUNMIN) ၼႆယဝ်ႉ။ ဝဵင်းၶုၼ်ႇ မိၼ်ႉ (ဝဵင်းမိူင်းၸသ) ၼႆႉ ပဵၼ်ငဝ်ႈဝဵင်း တီႈဝႃႈ ၵၢၼ်ၵူႈလွင်ႈလွင်ႈ (PROVINCE ADMINISTRATION OFFICE) ၶွင်မိူင်းယူႇၼၢၼ် ၵမ်ႇ ၼၼ် မိူင်းတႆးၶိုၼ်းၸဝ်ႈယၢမ်းလိဝ်ယဝ်ႉ။

ဝႆးသေမိူင်းၸဝ်ႈလႆႈပူၵ်းတင်ႈ မိူင်းၶွမ်ႇမိဝ်ႇၼိတ်ႉ မိူဝ်ႈပီ 1950 ယဝ်ႉၼၼ်ႉ မိူင်းၸသလူင် လႆႈၶၢမ်ႇတၢင်းလူင်ပွင်ထိုင်ႈၸဝ်ႈလႅင် တဵပ်း

တတ်းပၼ်ႁႂ်ႈပဵၼ်မိူင်းၵုမ်ႉပိူင်ႇတူဝ်ၵဝ်ႇ, SELFT-AUTONOMY STATE ၶွင်လိူဝ်ႉၶိူဝ်းတႆး ၵၼ်ၵဝ်လိုဝ်ႈဝႆႈ– "ယူႇၼၢၼ်သိူၼ်း" ၵမ်ႇၼၼ် မိူင်းၵုမ်ႉပိူင်ႇတူဝ်ၵဝ်ႇ, ၶဵတ်ႇယူႇၼၢၼ် (YUNNAN AUTONOMY PROVINCE) ၼႆႉသေ– ၾၵ်ႇဝႆႉပဵၼ်ႁႃႈၶဵတ်ႇ (ႁႃႈမိူင်း)။

[1] ၶဵတ်ႇၵုမ်ႉပိူင်ႇတူဝ်ၵဝ်ႇ, မိူင်းသိပ်းသွင်ပၼ်းၼႃး။

[2] ၶဵတ်ႇၵုမ်ႉပိူင်ႇတူဝ်ၵဝ်ႇ, မိူင်းတိူဝ်ႉၶွင်ႉ (တႂ်ႈၶွင်း)။

[3] ၶဵတ်ႇမိူင်းသိုဝ်ႇမဝ်ႉ။

[4] ၶဵတ်ႇမိူင်းဝိုၼ်သၢၼ်ႈ။

[5] ၶဵတ်ႇမိူင်းတႃႇလီး (တႃႈလီ– တႃႈလီၽူး)။

ၶဵတ်ႇသိပ်းသွင်ပၼ်းၼႃးလႄႈ ဝိင်းတႂ်ႈၶွင်းၼႆႉ– ပဵၼ်ၶဵတ်ႇမိူင်း ၵၼ်ၵုမ်ႉပိူင်ႇတူဝ်ၵဝ်ႇၼႆႉသေ– ၶဵတ်ႇမိူင်းသိုဝ်ႇမဝ်ႉ၊ ၶဵတ်ႇမိူင်းဝိုၼ်သၢၼ်ႈ တင်းၶဵတ်ႇမိူင်းတႃႈလီ သၢမ်မိူင်းၼႆႉ ပဵၼ်တိူင်း (DIVISION) ယူႇယဝ်ႉ။

ၵူၼ်းလိူဝ်းယူႇသဝ်းၵိၼ်သၢင်ႈ ၼင်ႈယူႇၼၢၼ်တင်းသဵင်ႈ မီးမွၵ်ႈ (40) လၢၼ်ႉ၊ ၼင်းၼၼ်ႉ ၵူၼ်းၶိူဝ်းတႆး မီးမွၵ်ႈ (20) လၢၼ်ႉသေ– လိူဝ်ၼၼ်ႉ ပဵၼ်ၵူၼ်းတၢင်ႇၶိူဝ်း (လိူင်ႉၼင်ႇ ၶေႇ၊ ၶၢင်၊ ပလွင်ႈ၊ ၵႃးၶႃႇလႄႈ ပႆႇ လိူဝ်းၼႆႉ)။

ၼင်းၵူၼ်းလိူဝ်ႉၶိူဝ်းတႆး(20)လၢၼ်ႉၼၼ်ႉ ၼင်းၶဵတ်ႇမိူင်းသိပ်းသွင်ပၼ်းၼႃး မီးမွၵ်ႈ (5) လၢၼ်ႉ၊ တႂ်ႈၶွင်း မီးမွၵ်ႈ (2) လၢၼ်ႉပႆႇပႆႇ၊ သိုဝ်ႇမဝ်ႉ မီးမွၵ်ႈ(4)လၢၼ်ႉပႆႇ၊ ဝိုၼ်သၢၼ်ႈ မီးမွၵ်ႈ (3) လၢၼ်ႉပႆႇ လႄႈ တႃႈလီ မီးမွၵ်ႈ (4) လၢၼ်ႉလိူဝ်ၼႆႉယူႇ။

ၵူၼ်းၶိူဝ်းတႆး လိူဝ်းယူႇသဝ်းၼင်းၶဵတ်ႇမိူင်းလွင်သီႇလုၵ်ႈ ၶွင်မိူင်း ၵုမ်ႉပိူင်ႇတူဝ်ၵဝ်ႇယူႇၼၢၼ်ၼႆႉ ၵၢမ်းလၢတ်ႈ၊ ၽႃႇသႃႇ၊ လိၵ်ႈလၢႆး

လႄႈၶူဝ်းၶိူင်ႈ တၢင်းဝႆႉ ပႅၵ်ႇပိူင်ႈၵၼ်တႄႉတႄႉ။ မၢင်တီႈသမ်ႉပေႃး ၵမ်ႇႁူဝ်ႈ ပိၼ်ၵူၼ်းၶိူဝ်းလႅဝ်ၵၼ်လႆႈယဝ်ႉ။ ၵူလ်းၵႃႈ– ၵၼ်တိုၼ်း ၵမ်ႇပႅၵ်ႇပိူင်ႈၵၼ်ၼၼ်ႉ။ ႁၢင်ႈၽၢင် တူဝ်ၶိင်း၊ လွင်ႈယူႇသဝ်းလႄႈ– လွင်ႈၶဝ်ႈၽၵ်း တၢင်းၵိၼ်ၼၼ်ႉယဝ်ႉ။

တီႈၵူဝ်းလီပႆးလိူဝ် သႃႇသၼႃႇၼႆႉ ၵမ်ႈၼမ်ၼမ် ပိၼ်ပုတ်ႉထ သႃႇသၼႃႇသေ ၵၼ်ပိူင်ႈၵူဝ်းလီ ၽိပူႇၽၢႆႈ တၢင်ႇၼႂ်းၵေႃႈ မီးယူႇ ထွမ်းလႄႈမၼ်းၵမ်ႈၽွင်ႈ၊ ၵမ်ႈၵေႃႉ။

ၵႂၢမ်းလၢတ်ႈ

ၵူၼ်းတႆး ၼွင်ႇမိူင်းၶႄ, တီႈၼိုင်ႈလႄႈတီႈၼိုင်ႈ ၼွတ်ႇၼိုင်ႈလႄႈ ၼွတ်ႇၼိုင်ႈ၊ ၵွပ်ႈတီႈယူႇသဝ်း ၽိုင်ႈၽႃႇ ႁိမ်းႁွမ်း ႁွတ်းပၼ်သေ– လမ်ႇသႅင် (တူၼ်းသႅင်) ပႅၵ်ႇပိူင်ႈၵၼ်ၵႂႃႇတႄႉတႄႉ။ လိူဝ်းယူႇလမ်ၼမ်ႉ ၼမ်ႈတၢႆႈလီ လွင်ႈတၢႆႈလီ၊ လမ်ၼမ်ႉၶူင်း လွင်ႈၶူင်း၊ လမ်ၼမ်ႉၶွင် လွင်ႈၶွင် လူင်ႉၵႂၢမ်းမွၼ် မီးဝႆႉၼၼ်ႉသေ– ယၢမ်းလႅဝ် တႆးတီႈၼိုင်ႈ လႄႈတီႈ လၢတ်ႈတေႃႇၵၼ် သမ်ႉပေႃးၵမ်ႇၶွႆႈႁူ တီႈပွင်ႇၵႂၢမ်းမႆ ၵၼ်ယဝ်ႉ။ [သိပ်းသွင်ပၼ်းၼႃး ႁွင်ႉတူဝ်ၵဝ်ႇဝႃႈ တႆးလိူဝ်ႉ၊ သိူဝ်ႇ မဝ်ႉ ႁွင်ႉဝႃႈ– တႆးလႅမ်း၊ ဝိၼ်သၢၼ်ႈ ႁွင်ႉဝႃႈ– တႆးၵႃႈ၊ တွႆႈၶူင်း ႁွင်ႉဝႃႈ– တႆးမၢဝ်း လႄႈ တၢႆႈလီႁွင်ႉဝႃႈ– တႆးၶႄ (တႆးမိူင်းၶႄ) တႆးၵူဝ်ႉ ၼႆၵေႃႈ ႁွင်ႉၵၼ်ယဝ်ႉ]။

ပေႃးတေႃႇၼႄႈၵၼ်သေ လၢတ်ႈလႆးလႆးထိုင်းထိုင်းလိုင် တႆးၵူႈ တီႈတီႈ ႁူပွင်ႇ ၶေႃႈၵႂၢမ်းၵၼ်ယူႇ သေတႃႉၵေႃႈ ၼွင်းဝိင်းမိူင်းၶႄ (ၵုၼ်ႇမိင်း) ၼၼ်ႉ တိုၼ်းၵမ်ႇမီး ၵူၼ်းလၢတ်ႈၵႂၢမ်းတႆး၊ ငၢႆးမိူၼ် ဝိင်းတွင်ႇၵျိုး လိုင်ႈတႆးႁဝ်းၼၼ်ႉယဝ်ႉ။ ၼွင်းဝိင်းၵုၼ်ႇမိင်း လူဝ်သေ ၵႂၢမ်းၶႄ,တိုၼ်းၵမ်ႇလႆႈယိၼ်းသႅင်လၢတ်ႈၶူဝ်းလွင်ႉထိူင်ႈၵမ်းလႅဝ်ယဝ်ႉ။ သႅင်လၢတ်ႈတႆးသိူဝ်ႇမဝ်ႉ၊ ဝိၼ်ႈသၢၼ်ႈလႄႈ တၢႆႈလီ မူၼ်တႆးၼိူဝ်၊ သိပ်းသွင်ပၼ်းၼႃး တႆးလႅမ်း သႅင်လၢတ်ႈမူၼ်ၵၼ် (လမ်ႇသႅင်တႆးၼွင်း ၶႄ, ၵမ်ႇမူၼ်တႆးလူင် ၼွင်းမိူင်းတႆးႁဝ်းယၢမ်းလႅဝ်)။

ၽႃႇသႃႇလိၵ်ႈလၢႆး

လိၵ်ႈလၢႆးလွမ်းၶူဝ်းတႆး ၶုၼ်းသီႇမိူင်းလူင် ၶွင်မိူင်းယူႇၼႄၢၼ် လူဝ်
သေမိူင်းသိပ်းသွင်ပၼ်ႈၼႄးၸလႈ မိူင်းသိုဝ်ႇမဝ်ႉၵမ်ႈယွင်ႈ (ပွတ်းမိူင်း
လိူမ်း) ၼၼ်ႉၵႂ်ႇ ၵမ်ႇလုၵ်ႉလိၵ်ႈလၢႆးၵၼ်လိူဝ်ၵၼ်၊ ၶုၼ်းမိူင်းသိပ်း
သွင်ပၼ်ႈၼႄးၸလႈ မိူင်းသိုဝ်ႇမဝ်ႉၵမ်ႈယွင်ႈၼၼ်ႉ လုၵ်ႉတိုဝ်းလိၵ်ႈ
တႆးယူၼ်း လိူင်ႉၵိူင်းသိူၼ်၊ ၵိူင်းႁၢႆး၊ ၵိူင်းမႄႇၸလႈ မိူင်းၼၢၼ်ႉ (မိူင်း
ထႆးယၢမ်းလိူဝ်) တီႈၵိူင်းတုင် မိူင်းတႆးပွတ်းၵွၼ်ႇၵေႈ လုၵ်ႉတိုဝ်းလိၵ်ႈ
တႆးယူၼ်းမူၼ်ၵၼ်၊ ၵူၺ်းၵႈ တႆးပွတ်းၵွၼ်ႇၶူင်းၶဝ်ႁူင်ႉဝႈ– လိၵ်ႈ
တႆးၶိုၼ် ၵမ်ႇၼၼ် လိၵ်ႈထမ်း ဝႈၼႆ။ လိၵ်ႈတႆးယူၼ်းၼႆႉ မီးတူဝ်
ၸမႈလိၵ်ႈ [41] တူဝ် မူၼ်လိၵ်ႈပႃႇလီ၊ မီးတူၼ်းသဵင်ထိုင် ႁူၵ်းသဵင်၊
လိၵ်ႈတႆးယူၼ်းၼႆႉ ၶုၼ်းသိပ်းသွင်ပၼ်ႈၼႄး လုၵ်ႉတိုဝ်းတင်းၵၼ်ပၢၼ်
ၵဝ်ႇၸလႈ ၵၼ်ပၢၼ်မႂ်ႇ (ႁွင်ႉဝႈ– လိၵ်ႈတႆးၼႆႉၵူၺ်း)။

ၶုၼ်းမိူင်းတုၵ်ႈၶူင်း(တူဝ်ႉၶူင်ႉ)ယိပ်းတိုဝ်းလိၵ်ႈတႆးမၢဝ်း၊ၵမ်ႈယွင်ႈ
ႁွင်ႉဝႈ– လိၵ်ႈတႆးထူဝ်ႇငွၵ်ႈ။ လိၵ်ႈတႆးမၢဝ်းၼႆႉ မီးတူဝ်ၸမႈလိၵ်ႈ
(18– 19) တူဝ်၊ မီးတူၼ်းသဵင် ထိုင်ႁူၵ်းသဵင်၊ ႁွင်ႉၵၼ်ဝႈ– လိၵ်ႈ
တႆးတူဝ်ႉၶူင်ႉ။

ၶုၼ်းမိူင်း သိုဝ်ႇမဝ်ႉ ၵမ်ႈယွင်ႈ (ပွတ်းလမ်ၸၶ,) ၸလႈ ၶုၼ်းမိူင်း
ဝိၼ်သၢၼ်ႈၼႆႉ ၵမ်ႇလုၵ်ႉတိုဝ်းလိၵ်ႈတႆး၊ လုၵ်ႉတိုဝ်းလိၵ်ႈၸၶ,ၵူၺ်း၊
လိၵ်ႈတႆးလွမ်းၶူဝ်း တီႈၶဝ် ပဵၼ်ႁိုဝ်ၼႆၵေႈ ၵမ်ႇမီးယုၵ်ႉႁူလၵ်းယဝ်ႉ။
လွမ်းၼႄႈလုမ်းပွင်ၵၢၼ်ၸလႈသဵင်ႇၶႃၶူဝ်းၶုၼ်းမိူင်းတုၵ်ႈၶူင်း၊ မိူင်းသိပ်း
သွင်ပၼ်ႈၼႄး ယင်းလႆႈႁၼ်လိၵ်ႈတႆး လွမ်းၶူဝ်းယုၵ်ႉမၼ်း မီးလပ်းယူႇ
လူးၵွၼ်ႇ၊ ၶုၼ်းမိူင်းဝိၼ်သၢၼ်ႈၸတႉ တိုၼ်းၵမ်ႇမီးဝႆႉၵမ်းလိူဝ်ၼၼ်ႉ
ယူႇယဝ်ႉ။

ၼႂ်းမိူင်းတႆးလီ (မိူင်းၼွင်ငသ) ၵေႃႈ ၵမ်ႈၼင်ႇတိုဝ်းလိၵ်ႈတႆး လွမ်းၼိူဝ်း၊ ၼင်ႇလိၵ်ႈၼႄ ၸဵဝ်းလဵဝ်ၵူၺ်း၊ လိၵ်ႈတႆးၵူဝ်ႇ ၵၼ်ၶႂ်ႈငၢႆး လိၵ်ႈထူဝ်ႈ ငွၵ်ႈၵိတ်းၵိတ်းၶၼ်ႇၵေႃႈ ၼင်ႇတိုဝ်းၵၼ်ပွတ်းလႃးမိူင်း (လဵၼ်ဝဵင်းပွတ်းၼွၵ်ႈ) ၵိတ်းၵီႈၵူၺ်း၊ ၼႂ်းဝဵင်းလူင်ၼႄ မိူၼ်မိူင်း ဝိုၼ်သၢၼ်ႈယဝ်ႉ၊ လိၵ်ႈတႆးၵူဝ်ႇၵေႃႈမီးတူဝ်ၼမ်ႈလိၵ်ႈ(18)တူဝ်ၼႄ တူၼ်းသဵင်ႁၢၵ်ႈသဵင်မိူၼ်လိၵ်ႈတႆးယဝ်ႉ။

ၽိုင်ႈငႄႈ (လၵ်းပိူင်ၼိူဝ်းၵူၼ်း)

ၽိုင်ႈငႄႈ လွင်ႈယူႇသဝ်း ၵိၼ်သၢင်ႈ မိူၼ်ၵၼ်ၵမ်ႈၼမ်၊ ႁိတ်း ႁူၼ်းပူၵ်းသဝ်၊ ႁူၼ်းၽဵၼ် ဝႃႇ ၶူဝ်လႆၽႃႇ လဵဝ်ၵၼ်မူတ်း၊ ႁူၼ်းတိုၵ်း ၵမ်ႈသူင်ယူႇ၊ လဵင်ႉဝူဝ်း၊ ငႃး၊ မူ၊ ၵႆႇ ၼႄ ႁိတ်းသူၼ်ႁႆႈၼေးၵိၼ်၊ ႁူၼ်းသိူဝ်ႇ ပဵၼ်ႈ ၵင်ႈပဵၼ်ႈၼႄ မုင်းလိၼ်ၶေႃ (ၶေႃၵုတ်ႇ) ၵမ်ႈၼမ်၊ မတ်ႉဝူဝ်း၊ ငႃး၊ တူဝ်ႈလၢင်ႈ၊ လဵင်ႉမူ ၵႆႇ တူဝ်ႈလၢင်ႈႁူၼ်းလိူင်ႉၼၼ်ၵၼ် ၵူႈတီႈတီႈ။

လွင်ႈၼုင်ႈ တၢင်းဝႆႉၼႄ ၼၢင်းယိင်း ၵမ်ႈယၼ်း၊ ၼုင်ႈသိၼ်ႈ ၵၢၼ်ႇ (သိၼ်ႈၽၢၵ်ႇ) ၼႄၼုင်ႈသိူဝ်ႈဝႃႈ ၵဵင်ႈသႂ်ႇသႂ်ၸၢဝ်း။ ၼၼ်း ၼၼ်းႁူဝ်ၵၼ် မိူၼ်မိူဝ်ႈၵွၼ်ႇယူႇ ၵူႈတီႈတီႈ။ တႆးၶိူဝ်၊ တႆးမၢဝ်း၊ တႆး သိုဝ်ႇမဝ်ႉ၊ တႆးဝိုၼ်သၢၼ်ႈၼႄ တႆးတႆးလီ ၼုင်ႈၶူဝ်းၶႂ်ႈငၢႆးၵၼ်၊ တႆးလိုဝ်ႉ သိပ်းသွင်ပၼ်းၼေး ၼႄ တႆးလဵမ်း ၼုင်ႈၶူဝ်းမိူၼ်ၵၼ်၊ ၵူၼ်းလႃးၼတ. ယၼ်းမူတ်း၊ ၼုင်ႈၶူဝ်းၼႄ ႁႂ်ႇမၢၵ်ႇႁူဝ်ၼႄ မူတ်း၊ ပဵၼ်ၼႄ ပဵၼ်တႆး ပေႃးၵမ်ႇလၢတ်ႈငၢမ်း ၵမ်ႇႁူၵ်ႉ၊ ၵမ်ႇသၵ်း မိုၵ်ႉလႆး မိူၼ်ပူႇၼၢႆးၵူႈပွၵ်ႈယဝ်ႉ။

ႁွင်ႉငၢမ်း၊ ၵႄႈၼူၵ်ႉၵႄႈတူဝ်းၼႄ ႁိတ်းပွႆးႁိတ်းလၢမ်းၼတ. မိူၼ်ၵၼ်တင်းမိူင်းတႆးလူင်ႁဝ်းယူႇ ၵူႈတီႈတီႈယဝ်ႉ။ ၵၼ်တႆးမိူင်းယူႇ ၼၢၼ် သူင်ၼေႇသေပိူၼ်ႈၶၼ်ႇ လုတ်ႇဝၵ်ႇၽွႆးလွၵ်ႇမႂ်ႇၼႄ ၼူၽႂ်း (ဝွင်ႈၽႂ်းလလူတ်ႇ) ၶၼ်ႇယဝ်ႉ၊ ပွႆးသင်ၵေႃႈ– လႆႈႁၼ်မီးပႆးယူႇ တႆႇသေႇယဝ်ႉ။

ပိုၼ်ႉႁူႉ

တႃႈၶိုၼ်ႈမိူင်းၶဝ်ႇ ၵမ်ႈဢမ်ဢမ် ၵမ်ႇသူင်ၽၼ်းလိၵ်ႈလၢႆးၵၼ်၊ မီးပိုၼ်ႉႁူဢဝ်ႇ ၽိတ်းဝႆႈၽိတ်းဢႄး ဢဝ်ႇလိင်ႉသတ်းလႄႈ ပိုၼ်ႉႁူမေႃ တိၼ်မေႃမိုဝ်းၵမ်ႈဢမ် ၵူႈတီႈၵဝ်ၵမ်းလိဝ်။ ၵူၼ်းတႃႈလိုဝ်းမီးပိုၼ်ႉႁူ ဢဝ်ႇလိၵ်ႈလၢႆး ပၢႆးသၢႆးတေႉ ႁူဝ်ပၢၵ်ႇမီး 15% ၵႃႈဢမ်ၼ်ႉၵူလ်း။ လိၵ်ႈၵွၼ်ႇၵေႃႈ ၵမ်ႇသူင်ၽၼ်း ယွၼ်ႉၵူၼ်းလူင် ယူႈၵုမ်းထိင်းၶဝ် ၵေႃႈၵမ်ႇပၼ်ၽိင်းလႄႈ– ၵမ်ႇမေႃပၼ်ၽိင်း ဢၼ်ၵေႃႈ ဝႆႈလႆႈယူႇ။ တႃႈလိုဝ်းၽိတ်းၵၢၼ် ၼွင်းလူင်ပွင်လိင်ႈ ဢဝ်ႇၵုပ်ႉပိုင်ႇ၊ ဢဝ်ႇလုမ်းလၢႆး ဢဝ်ႇၶူးသွၼ်လႄႈ ဢဝ်ႇမေႃယႃလိုဝ်းဢၼ်ႉ– မီးလိၵ်ႉၵေႇၵေႃႇမၢင်ဝဵ ၸတေႉၸတေႉယဝ်ႉ။

တီႈၵိုဝ်းလီသ၊ႇသဢေႇ

ၵူၼ်းတႃႈမိူင်းယူႇဢၼ်ၼ် ၵမ်ႈဢမ် ဢပ်ႉယမ်ပုတ်ႉထယ၊ႇသ၊ႇ၊ ၼွင်းမိူင်းတုၵ်ႈၶူင်း မိူင်းသိပ်းသွင်ပၼ်းဢႄးလႄႈမိူင်းသိုဝ်ႇမဝ်ႉ ပွတ်းတုၵ်ႈ ဢပ်ႉယမ်ထေႇရဝ၊ႇတ ပုတ်ႉထသ၊ႇသဢေႇ လိုင်ႉမိူင်းမၢၼ်ႈ၊ မိူင်း ထႆး။ ၼွင်းမိူင်းသိုဝ်ႇမဝ်ႉပွတ်းဢိုဝ်လႄႈမိူင်းပိုၼ်သၢၼ်ႈ၊ မိူင်းတ၊ႈလီ၊ ဢပ်ႉယမ်မႁ၊ႇယ၊ႇဢ ပုတ်ႉထသ၊ႇသဢေႇ မိုၼ်မိူင်းၶဝ်ႇလႄႈၸိတ်ႉ ဢၼ်မ်း။ သ၊ႇသဢေႇတၢင်ႇၵၼ် လိုင်ႉဢၼ်ႇၶရိတ်ႉ (တႃးယယီႈသူဝ်း) လႄႈမူႇသလိမ်ႇ (တႃးပၢၼ်းသေႃး) ဢၼ်ၵေႃႈ မီးယူႇလွမ်းၵၼ်ၵမ်ႈယွင်ႈ ယူႇ။ ၵူလ်းၵႃႈ– ၵွပ်ႈသ၊ႇသဢေႇသေ ၵမ်ႇမီးလွင်ႈလၼ်ႉလိုတ်ၵ်ႇ ယိၵ်ႈၵၼ် ၼွင်းတူင်ႇဝူင်းၵၢၼ်ၵူၼ်း မိုၼ်ဢၼ်ႇမိူင်းတႃးလူင်ႁဝ်း။

မႃးတွင်း။ ။လိုဝ်ႉၼိုဝ်းတႃး ၼွင်းမိူင်းယူႇဢၼ်ၼ် (မိူင်းဢွင်ၶေသ) မီး 20 လၢၼ်ႉပႃ၊ လိုဝ်ႉၼိုဝ်းတႃး ၼွင်းမိူင်းၶဝ်ႇ ၵၼ်လူင်ပွင်လိုင်ႈၶဝ်ႇ ၵမ်ႇတဵပ်းတတ်း မၵ်းမၼ်ႈ ပိၼ်မိူင်းတႃးဢၼ်ၼ်ႉၵေႃႈ မီးၵမ်ႇတဵမ်ႇ ၵူ႞ႇ 20 လၢၼ်ႉယူႇဢၼ်– ယူႈလူင်ႉလိၼ်ႇ ပႃးပိုၼ်းၶဝ်ႇၶဝ် ၵွၵ်ႇသိင် မိုၼ်ၵၼ်လၢႆလၢႆလဝ်ႈယူႇ။

[ႁ၊ႈမုၼ်ႁွပ်ႇ]

ၵႃမ်းသိူၼ် [ၵႃမ်းႁွင်ႉ] တႆးမိူၼ်

ၶႄမ်ႉၸမႈလုၵ်ႉတၢင်းတွၼ်ႈ (တၢင်းလၢၼ်း) လိၼ်ၽၢၼ်ႇတူဝ်မိူင်း ၵဵင်းတုင်သေ လိၼ်ၶိုၼ်ႈၵူး တၢင်းၶွၼ်ႇ(ႁွင်ႉ)ၶႄၶႅၼ်ႉ ႁွင်ႉဝႆႉ– ၶႄမ်ႉၶိုၼ်၊ ၵူၼ်းလိူဝ်းၵၢၼ်ယူႇ‚သၢင်ႈၵၢၼ်သဝ်း လွမ်းႁိမ်း ႁွမ်းၽွင်‚ၸမႈၶႄမ်ႉၶိုၼ်ၶႄၶႅၼ်ႉၵေႃႈႁွင်ႉဝႆႉ– တႆးၶိုၼ်၊ မိူင်းၵၢၼ် ၵူၼ်းတႆးလုမ်းၼႆႉ ပူၵ်း တင်ႈၶိုၼ်ႈၶႄၶႅၼ်ႉၵေႃႈ သမ်ႉႁွင်ႉၵၢၼ်ဝႆႉ– “မိူင်းၶိုၼ်” ၼႆမၢႆး လိမ်ၵွၼ်ႇ‚လိမ်မွၼ်ႇ။

ၵူၼ်းတႆးၶိုၼ်ၶဝ်ၼႆႉ– မီးလိၵ်ႈလၢႆးၵၢၼ် သိုပ်ႇ‚ၵဝ်တီႈ လိၵ်ႈတႆးယူၼ်း (ၵဵင်းမႂ်ႇ) ၶႄၶႅၼ်ႉ မၢႆးလွင်ႉတိုဝ်း ပဵၼ်လိၵ်ႈတႆးၶိုၼ် ၼွင်းမုၵ်ႉၽုင် တူဝ်ၵဝ်ႇ‚ၸလႈ ယၢမ်းလဵဝ် ႁူလၵ်းၵၢၼ် ဝႆႉ– လိၵ်ႈၶိုၼ် (ၼွင်းၵဝ်ႈလေႈဝဵင်း ပွတ်းၵွၵ်ႇ‚ႁွင်ႉ ဝႆႉ– လိၵ်ႈထမ်း) ၼႆ။

ပိုၼ်ႉၵူႉ ပတေႃႇသႃႇ

ၵႂၢမ်းၶွင်ႉ (သိင်ၶွင်ႉၵႂၢမ်း) တႅၢ်းၶိုၼ်ၶဝ်ၼႅႉ– ပိုင်လူင်မၼ်းလိၵ်ႇ, မီးဝႆႉ[3]ပိုင်၊ လိုင်ႉၼင်ႇ, "ၵႂၢမ်းသိုၼ်၊ ၵႂၢမ်းမၢတ်ႇၼႄႇၵႂၢမ်းသေႃး" ၼႅ– ၵႂၢမ်းသိုၼ်ၼႅႉ မိုၼ်ၵႂၢမ်းပၢၼ်းသိင်း၊ ၵႂၢမ်းမၢတ်ႇ မိုၼ်ၵႂၢမ်း လွင်ႇၶူင်းၼႄႇ၊ ၵႂၢမ်းသေႃး သမ်ႉမိုၼ်ၵႂၢမ်းတွင်ႇလိတ်း ၶွင်တႅၢ်းပွတ်း တူၵ်းၶူင်းယဝ်ႉ. သင်ၵဝ်တၵ်ႇတိမ်းၵၼ်။

သိုၼ်– မၢတ်ႇၼႄႇသေႃး မီးတူဝ်ယၢတ်း ၵမ်ႇ,ၼၼ် (ၵႃႇ,ရၼ်ႇ) ၵွင်ႉၵၼ်ၵႂႃႇ,ပိၼ်ပွတ်းပိၼ်တွၼ်ႇ လိုင်ႉဝွၵ်း၊ ၵူလ်းၵႃႇ– ပိုင်လူင်မၼ်း ၵဝ်တူဝ်ယၢတ်း ၵမ်ႇ,ၼၼ် ၵႃႇ,ရၼ်ႇ, ပိၼ်လၵ်း၊ ၵမ်ႇ,ၵဝ်တူၼ်းသိင် (လမ်ႇ,သိင်) ပိၼ်လၵ်း မိုၼ်ၵႂၢမ်းတႅၢ်းပွတ်းတူၵ်းၶူင်း။

တီႇတၵ်ႇမၼ်း– ပေႃးၵဝ် [ၼ] ယၢတ်းပိၼ်ၵွင်ႉ၊ [ၼ]သိင်ၼိုင်ႇ၊ [ၼ,] သိင်သွင်၊ [ၼႇ] သိင်သၢမ်၊ [ၼး] သိင်သီ,ၼႄႇ [ၼႉ]သိင်ႁႃႇ– [ၼး] သိင်ႁူၵ်း၊ တင်းႁူၵ်းသိင် ၵွင်ႉၵၼ်လႅႇၵူႇတီႇ။ ၵမ်ႇ,မိုၼ်ဝွၵ်း တႅၢ်းပွတ်းတူၵ်းၶူင်း ၵၼ်လိုႉသိင်ၼိုင်ႇ ၵွင်ႉသိင်ၼိုင်ႇ၊ ၵမ်ႇ,ၵွင်ႉသိင် တၢင်,ၵၼ်၊ သွင်ၵွင်.သွင်၊ သၢမ်– သီ,– ႁႃႇ– ႁူၵ်းၵေႃႇ မိုၼ်ၵၼ် ၼၼ်ႉ။ ၼႅႉပိၼ်လၵ်းပိုင် ဝွၵ်းတႅၢ်းၶိုၼ် ၵၼ်ပႅၵ်,ၵၼ် တင်းလၵ်းပိုင် ဝွၵ်းတႅၢ်းပွတ်းတူၵ်းၶူင်းၼၼ်ႉၼႅ– ႁၼ်လႅႇတၵ်ႇ,တၵ်ႇ,လိင်းလိင်း။

(ပိုင်ၼၼ်မၼ်း)=သိုၼ်–ၵႂၢမ်းသိုၼ်ၼႅႉ ၼိုင်ႇတွၼ်ႇ ၼိုင်ႇတွၼ်ႇ ပွတ်း ယၢဝ်း ၵဝ်လူမ်း ထူလ်ႇလိုၵ်ၵွၵ်,ဝႃႇ၊ ၼိုင်းၵႂၢမ်း ၼိုင်ႇတွၼ်ႇ တွၼ်ႇၼႅႉ ၶေႃႇၼတ,– ၶိုၼ်ႇၼိုင်ႇ လူင်းသွင်၊ ၶိုၼ်ႇသွင်၊ လူပ်းလင် လိုင်ႉၼႅ။ လႅၢ်းလမ်,သိင်ၼတႉ– MI FA– DI– LA LA– DI DI– DAW ၵမ်ႇၼမ်လိုင်ႉၼႅ ၵူႇတွၼ်ႇတွၼ်ႇ။ ၼိုင်းၼႅႉ တူဝ်ယၢတ်း ၵမ်ႇ,ၼၼ်

ဂါႇ,ရၼ်ႇ, ၵဝ်ႁွင်ႉတီႈလုၵ်ႈၵေႃႈလႆႈတၢမ်ႇၵေႃႉ။ ၸၢမ်းၵႃႈၼ်ႇ,တူၺ်းတွၼ်ႈ ၶိုင်ႈလိူင်ႉဝႃႈ–

"ၶမ်းၵိူၺ်း..... ပီႈၵိူတ်ႇ,မႄးပီၼ်ၶဵတ်ႇ,ၶွႆႉ ပိူၼ်ႈဝႃႈၶႃလိူဝ်း– ပီႈၵိူတ်ႇ,မႄးပီၼ်ၵူၼ်းၸၢတ်ႈၸိူဝ်း တူဝ်လိၵ်ႈတူဝ်လိူဝ်း သင်ၵမ်ႇ,လိူဝ်ႈ– ပီႈၵိူတ်ႇ,မႄး ပီၼ်ၵူၼ်းငိူဝ်ႈငဝ်ႇဝိူဝ်ႈ– ၵမ်ႇ,လိူဝ်ႈ ႁၼ်းလိၵ်ႈ ႁၼ်းလိူဝ်း– ႁူဝ်ပိူၼ်ႈဝႃႈသုမ်းလိူဝ်– ႁွႆးၵိူဝ်ႈပီႈ....." လိူင်ႉၶႆႈ။

လႆးႁွင်ႉၵွၵ်ႇ,သိူင်ၼေတႃႉ ဝိူးမိူၼ်ယူၼ်မႄႉလိူၼ်ႈ၊ လိူၼ်ႈလိူၼ်ႈ တၢမ်းၵၼ်သေၵိုတ်း– ယိုတ်ႈ၊ ႁိုတ်းၶႆႈ မိူၼ်ၵၼ်ၵူႈတွၼ်ႈတွၼ်ႈ။

မၢတ်ႈ–ၵၢမ်းမၢတ်ႈၶႆႉပိၼ်ဝွၵ်းၵၼ်ၵူၼ်ႈၵွၼ်ႇ,ၶူၼ်းၸွင်ၼေလႈ တႆးၶိုၼ်ၸွင်ႉတိုဝ်းပိၼ်လိၵ်ႈၶဝ်၊ ၸွင်ႉတိုဝ်းမိူဝ်ႈၶိမွင်ၼေလႈ မိူဝ်ႈသိူဝ်းၸွင် ၶၼၼ်ႉ ၵမ်ႈၶမ်ၶမ်။ တီႈႁွင်ႉၵမ်ႇ,ၵဝ်ပိူင်တႆ၊ ႁွင်ႉတီႈလုၵ်ႈၵေႃႈလႆႈ၊ ၼေတႃႇ,ငဝ်ႈ လိူင်ႉႁိူဝ်ၵေႃႈလႆႈ၊ လူင်းၶိုင်ႈ ၶိုၼ်ႈၶိုင်ႈ ၵၢင်သွင်ၼေလႈ ၶိုၼ်ႈၶိုင်ႈသုတ်း လိူင်ႉၶႆႈ မိူၼ်ၵၼ်ၵူႈတွၼ်ႈတွၼ်ႈ။ လႆးလမ်ႇ,သိူင်–
DAW- FA- LA LA- MI လိူင်ႉၶႆႈ။

(ပိူင်ၼေၶ)= "ၽဝ်ႇ,ၶိ ၽင်းၶိူဝ်ႈ လူင်လိူဝ်ယိင်းၸိူဝ်း ၽွမ်ႉတႃ ၶႆႈပႃႈပူႇ– လိူဝ်းၵႃႈ မႄးဝိတ်ႉလွမ်ႉ ၶၼ်ႈၵွမ်ႈတီႈၶိႈ သူလဝ်ႈႁွႆႈ ၽင်း– သမ်ၵၢၼ် တိုင်းမႄးထိုင်ထွင် ၶၢဝ်းယၢမ်းၶိ။ မိူင်းႁဝ်းၽဵၼ်ႇ, လိၼ်တႆးၵၢင်ႈ– ယူႇ,ထၢင်ႇ, လူမ်းဝၢၼ်းႁူဝ်ၸွင် ၶွင်းၶႄးၶိ။ ၸလိုၼ်း ၶိုၼ်ႈယွင်ႇ,– ၽွင်မူႇ,လုမ်းၽိူဝ်ႈတၢဝ်ႉ ၵၢဝ်ႇ,ၵၼ်တုၵ်ႉၽူႈႁိူဝ်ႈႁူႉႁမ်ႈ ႁၼ်းတေႃႉၶိူဝ်ႈ"–ၶႆႈ။

သေႃး– ၵၢမ်းသေႃးၶႆႉ ငၢဝ်းဝွၵ်းတွင်ႈလိတ်း၊ ပိၼ်ဝွၵ်းၵၼ်လိ ႁွင်ႉ လိတ်ႉမ်ႈၶၼ်ႉပိူင်ၶိုင်ႈ၊ လႆးႁွင်ႉ ၵမ်ႇ,မၵ်းမၼ်ႈ ပိူင်တႆၶင်ႇ, ၵဝ်ႇ,ယဝ်ႉ။ ၼေတႃႇ,လိူင်ႉႁိူဝ်ၵေႃႈလႆႈ၊ ၶိုၼ်ႈၶိုင်ႈ လူင်းၶိုင်ႈ ၵၢင်သၢမ် ယဝ်ႉလူင်းၶိုင်ႈသုတ်း မိူၼ်ၵၼ်ၵူႈတွၼ်ႈ။ လႆးလမ်ႇ,သိူင်–
DI- LA- FA FA FA- LA လိူင်ႉၶႆႈ။

ပိူၼ်ႉႁူႉ ပၢတေႃႇသူ

(ပိူင်ၸၼ်)= "ဝေးလႃးလိဝ်ၶီ. ၶႃႈၸမႈမွင်လီ- ၵၼ်ႁႃလႃး လီးပႆးၶၼ်ၵႃးလွႆႈ- တုၵ်ႉမိုဝ်.သမ်ႉႁၼ် ၵၼ်ႁႃမႃးၵွၼ်ႈႁပ်.ထူင်ပႃး ပႆးယဵတ်ႇဝႆႉ- တဝ်ႈမီးပႃႇမႆႉ လူမ်းႁႆႉသွႆသွႆ တဝ်ႈမီးပူးလွႆ ၶိူဝ်းၶဝ် ဝဵတ်ႈၵူမ်ႈ- ၶၼူၵ်ႉၵူၵ်း ၶၼူၵ်ႉၶႃ ၵတႃ ၶၼူၵ်ႉၶုမ်ႈ မဝ်ႇႁၼ်ဝိၼ်ဝုၼ် လႃႈသႆႉ- ၵိုတ်းၸတႇသႃလႃး ယဵၼ်ငဝ်တဵတ်ႇဝႆႉ. သဵင်ၶႃလုၵ်ႈလဝ်ႈ ႁႆႈဝွႆး...."- လိူဝ်.ၼႆႉ။ တွၼ်ႈလွႆတွၼ်ႈၼၼ်ၼ်ႉ တဵမ်ႈ/ႁူင်. လမ်ႇသဵင် လိူင်.ၼႆၵူႇမိူၼ်ၵၼ်တိၵ်းတိၵ်းၵူၺ်းယဝ်ႉ။

သိူၼ်- ၼႆႉ ပဵၼ်ၵႃမ်းဝွၵ်း တႃႇၵူၼ်းတႆးၶိုၼ် ၶိူဝ်းလိဝ်ၵူၺ်း၊ ၵမ်ႇမီးၶိူဝ်းလွႆ မိူင်းလွႆ ၼွႆးၶိူဝ်းတႆး လွႆႉတိုဝ်းၸလႈ ၵႃမ်းသိူၼ်ၼႆႉ- လႆႈဝႃႈပဵၼ်ၵႃမ်းလွမ်းၶိူဝ်းတႆးၶိုၼ် မႃးလဵမ်ၵွၼ်ႇလဵမ်မွၼ်ၼႆယူႇ။

မႃတႆႈၸလႈ သေႃး- ၼႆၸတႉ တႆးယူၼ်း (ၵိင်းမႆႇ) တႆးလႃဝ်း (လူင်ယၢဝင်း) ၶဝ်ၵေႃႈ လွႆႉတိုဝ်းယူႇမိူၼ်ၵၼ်ၸလႈ ပဵၼ်ဝွၵ်းၵၼ်ယိမ် သိုပ်ႇ ၵမ်ႇၼၼ် 'ဝွၵ်းၼမ်ႉယႃႇ' ၶွင်တႆးၶိုၼ် ၼႆၵေႃႈဝႃႈလႆႈ။

ပွႆးလၢမ်းမိူဝ်ႈလွႆၵေႃႈ တႆးၶိုၼ်ၶဝ်ႁူင်.ၵႃမ်းသိူၼ်- မႃတႆႈ- သေႃး- ယူႇတႃႇသေႇ၊ ပိူင်လူင်မၼ်း ပွႆးၶၢမ်ႇသၢင်ႇ၊ ပွႆးၶိုၼ်ႈႁိူၼ်း မွႆႇၸလႈ ပွႆးၵိၼ်ၶဵၵ်ႇ ၵူပ်ႉၵူႈပဵၼ်ႁိူၼ်း လိူဝ်းၼႆႉ- တႆးၶိုၼ်ၶဝ်တင်ႈ ယိူၼ်ၶူးသေ သိူၼ်- သေႃး တွပ်ႇၵၼ်တင်းၶိုၼ်း ထိုင်မိူင်းလဵင်းၵေႃႈ ပဵၼ်ထုင်းယွင်ႈ ၵၼ်မီးမင်ႇၵလႃႇၼၼ်.ပိူင်ၼိုင်ႈယဝ်ႉ။

လူင်းလႆႉၶိုၼ် (ၵၢင်မိူင်း)
ဝဵင်းၸေႇမရထ်.

ၵႂၢမ်းၶပ်း

[ၵႂၢမ်းႁွင်ႉ]

တႆးလိုဝ်ႉ

ၵူၼ်းၶိူဝ်းတႆးလႆၢလုမ်း ၵၼ်ယူႇသဝ်းၼႂ်း မိူင်းယူႇၼႃၼ် (ၸေႈတွၼ်ႈ မိူင်းသိပ်းသွင် ပၼ်ႇၼႃး) လွမ်းႁွင်, ၼမ်ႉၼမ်ႉၶွင် သွင် ၽၢၵ်ႇ,ၼၼ်ႉ ႁွင်ႉၶိုၼ်း တူဝ်လဝ်ႈၵဝ်ႇ,ဝႃႈ- "တႆးလိုဝ်ႉ" ၵမ်းၼၼ်ႉ "မိူင်းသိပ်းသွင်ပၼ်ႇ ၼႃး" ဝႃႈၼႆ။

တႆးၶိူဝ်းၼႆႉ ႁၢင်ႈၽၢင်တူဝ်ၶိင်းၼႄႈ လွင်ၼုင်ႈလွင်ႈဝႆႉ ၵိၵ်ႇ, တၢင်းလွင်ႈယူႇသၢင်ႈၵိၼ်သဝ်း မိူၼ်ၵၼ်တင်းတႆးၶိုၼ် (တႆးၵိူင်းတုင်) ယဝ်ႉ။ တႆးလိုဝ်ႉၶဝ်ၼႆႉ ထၢၼ်ႈလၼ်ႉႁၢႆႈၵိၼ်လိူၼ်ႉတွင်ႉ၊ ထၢၼ်ႈ ယူႇသၢင်ႈၵိၼ်သဝ်းလိူဝ်းၼႆႉ ၵမ်ႈတူၵ်းတိူမ်ႈသေ တႆးတၢင်ႈလုမ်း ၵႃႈႁိုဝ်၊ ၵူၺ်းၵႃႈ- ထၢၼ်ႈလၼ်ႉပႆးပိုၼ်ႉႁူ (ပၼ်ႈ,လႃႇ,ယေး) ၼႆႉ လႆႈႁၼ်တူၵ်းတိူမ်ႈသေ တႆးတၢင်ႈလုမ်း ၼတႉၼတႉဝႃႇ,ဝႃႈ ၵဝ်ႇၵမ်း လိူဝ်ယဝ်ႉ။

ၵႂၢမ်းႁွင်ႉ ၵမ်ႈၼၼ်ႉ သိူင်ႁွင်ႉၵႂၢမ်းတႆးလိုဝ်ႉၶဝ်ၼႆႉ လမ်ႇမၼ်း (ၵျူၼ်းမၼ်း) ၵမ်ႈမီးၼမ် မီးပိူင်လိူဝ်ၵူၺ်း၊ ၵႂၢမ်းႁွင်ႉတႆးလိုဝ်ႉ ၶဝ်ၼၼ်ႉ ၶဝ်ႁွင်ႉဝႃႈ- ၵမ်းၶပ်း (ၵႂၢမ်းၶပ်း) ၼေလုၵ်ႉမႃးတီႈၵႂၢမ်း ၶပ်ႉ ၵႂၢမ်းလိၼ်ႈ,၊ ၼႆႉၼၼ်ႉႁိုဝ် ၵမ်ႈလၢတ်ႈလႆႈ၊ ၵႂၢမ်းၶပ်းၼႆႉ- မီးမိူဝ်းလိူဝ်ၵူၺ်းၼႆႉသေတႃႉ ပေႃးၵဝ်ႇလွမ်းသိူင်လေႃး (လိၼ်ႈ)ၼႄႈ သိူင်ယိုတ်ႈယၢဝ်းလိူင် ပေလႆႈဝႃႈမီးသွင်ပိူင် သွင်မိူဝ်းၼႆႉယဝ်ႉ။

ပိုၼ်ႉႁူႉ ပတေႃႇသႃႇ

တီႈႁွင်ႉဝွၵ်ႈမၢၼ်ႈၵေႃႈ ၵမ်ႇမီးတီႈမၵ်ႈ၊ တူၼ်ႈသိူင်တင်းႁူၵ်ႈသိူင် ၵဝ်ႁွင်ႉၵၢၼ်လႆႈႁူႈသိူင်၊ မီးတူဝ်ၽၵ်းၼလႈ ၵႃႇရၢၼ်ႇမၢၼ်ႈၵူၺ်း ၵၢၼ်ၵမ်ႇမီးၵၢၼ်မၵ်ႈလၵ်ႈပိူင်။ တႅမ်ႈလိဝ်ႉ လိၵ်ႈၵၢၼ်ယူႇသဝ်ႈၶိုၼ်ႈ မိူင်းတႆး (ၵမ်ႈၶမ်ၶမ်ၼႆႉ ယူႇလွမ်ႈပွတ်းၵွၼ်ႇၵိူင်းတုင်) ၶိုၼ်ႈမိူင်းထႆး (ၵိူင်းႁၢႆး၊ ၵိူင်းမႆႈၼလႈ ၶႃၼ်ႉ) ၶိုၼ်ႈမိူင်းလၢဝ်း (ဝိင်းၶမ်ႉထၢႆး မိူင်းသိူင်) လိၵ်ႈၼၼ်ႉၵေႃႈ လႄႉသိူင်ႁွင်ႉၵႂၢမ်း ပိူင်လိၵ်ၵၢၼ်လွၼ်ႉလွၼ်ႉ ၵမ်ႇၽိတ်းၵမ်ႇပိူင်ႈသင်။

မိူဝ်ႈႁဵတ်းပႂ်ႈပၢင်ယႂ်ႇပၢင်လူင် မိူဝ်ႈၶိုၼ်ႈႁူၼ်းမႂ်ႇၼလႈ မိူဝ်ႈမီးပႂ်ႈ ၵိၼ်ၶဵၵ်ႇၵူပ်ႉၵူႈလိူဝ်းၼႆႉ တင်ႈၽူၼ်ၶူး(ၶဝ်ႁွင်ႉဝႃႈ– တင်ႈၶၢၼ်)သေ ဝွၵ်ႈၵၢၼ် တွပ်ႇၵၢၼ် တေႃႇမိူင်းပေႃးလိူင်း၊ မေႃၵႂၢမ်း ၵမ်ႇၵၢၼ်ႉ ၵူၼ်းထွမ်ႇၵမ်ႇၶၢၼ်ႉ။

ၵႂၢမ်းၶိုၼ်ၼႆႉ ၵဝ်ၶမ်းတေႃႇငဝ်ႈ၊ ၵႂၢမ်းတႅမ်ႈလိဝ်ႉၼႆႉ ၵဝ်လဝ်ႈ ၼတႃႇၵွၼ်၊ လွမ်းၵဝ်ၵႂၢမ်းထုင်းၶေႃႈၼႆႉသေ သိူင်ၵႂၢမ်းတႅမ်ႈလိဝ်ႉၼႆႉ ပေႃးမႃးၼတႃႇႁွင်ႉၵေႃႈ– "လဝ်ႈၵူလၢႆးလဝ်ႈ" လိူင်ႉၼႆႉ ၵွၼ်တၢင်း လွၼ်ႉလွၼ်ႉ။ ပေႃးတေမႃးသႂ်ႇသိူင် တူႇရီႇယႃႇ, လုမ်ႈၽႃႉလိုၼ်– တၵ်ႈၼၶလႆႈ လိူင်ႉၼႆႉ= DO- LA- DO। ME- FA। FA- TO। DO- LE ၼႆႉၼၶတၢင်း ပိူင်ပွတ်းမၢၼ်ႈၵူၺ်း၊ ပေႃးသႂ်ႇသိူင်တူၼ်ႈလွမ်ႈၼတႃႉ ႁႂ်ႈတိူင်ႇလွမ်းၵေႃႈလိူပ်ႈ တေၶဝ်ႈသတႅပ်ႉမၢၼ်ႈလႆႈလီလီယူႇ။

(ပိူင်တၵ်ႈ)= "လဝ်ႈၵူလၢႆးလဝ်ႈ၊ ယၢမ်းၶၼ်ႉ ယင်းမီးတူၼ် ၶၢၼ်းသၢင်ႈသူမ်ပၢၼ်းလၢႆလၢတ်ႈ၊ ၶၵ်ႉၽၢတ်ႈလဝ်ႈတူၼ်ႁူ ၽုၺ် ၵႂၢင်ႈသွင်ႇသႂ်၊ လဝ်ႈၵေႃႈမႃးပိူင်လႂ်သၢင်ႈလူင်ၽႂ်းဝိၼ်ၵႅပ်ႇၼတႃႉႁၢႆး"

ၼႆႉၵၢဝ်ၵွၵ်ႇ,မႃး ၶိုင်းလႅင်ႈၵပုမ်ႇ, ၵၼ်ၼိဝ်ႈ– "သႅၵ်ႇ,ၽီသႅၵ်ႇၵူၼ်း"
(ၽီလႅင်ႈၵူၼ်း ပိၼ်ႇၵႂၢမ်းၵေႃႉလိၵၼ်) ၼၼ်ႉမၢႆးၶဝ် ပွတ်းၵွၼ်,
တွၼ်,ၼိုင်ႈ တွၼ်ႈတေႃႇ,ၶႂ်ႈၶဝ်ႈၸွမ်ႇၵၢမ်းၶပ်းလိုဝ်ႉ. (သႅင်ၵၢမ်းတႆးလိုဝ်ႉ)
ၵၼ်လႃဝ်းတႆးလိုဝ်ႉ.ၶဝ် လိူဝ်ႉ.တိုဝ်းၵၼ် လိမ်ႇၸဝ်ႈပိုၼ်းသိုၼ်းၵွၼ်ၼလႆႈ
သိုပ်ႇ,လၢမ်းတၢမ်းမႃးလူဝ်ႈလုၵ်ႈပၢၼ်လၢၼ် ၵူၼ်းသႆလီတ်ႈတႆးလိုဝ်ႉ.
(တႆးလိုဝ်း) ၸေႃႇ,ႁၢၼ်ႉ.ၼႆႉ.ၼၼ်ႉ.ယဝ်ႉ။

ၵွၵ်ႇ,သႅင်လႆႈ ၵိၼ်ႇ,ၵိၼ်,ၶိုင်ၶိုင်ဝႃႈ– ၶိုင်းၶူဝ်းတႆး လႆႈလႆႈၶူဝ်း
လိူဝ်းၵၼ် ထိုင်းသိမ်းပွင်ႇ.ပႃးၵၢမ်းလၢတ်ႈ ၽိုင်ႈၼေႈၼလႈ လိၵ်ႈလႆႈ
သႆလီတ်ႈတူဝ်ၵဝ်ႇ,ဝဝ်ႉ.လႆႈၼၼ်ႉ. ၶူဝ်းၵူၼ်းတႆးလိုဝ်ႉ.ၶဝ်ၵေႃႈ ၶဝ်ႈပႃး
လွမ်းယူႇ,ၶူဝ်းၼိုင်ႈယူႇ။

ၽူမ်းထိၼ် [မိူင်းၼလႈ]

ပေႃးတေလၢတ်ႈ ၶူဝ်းလွၼ်ႈၶၼ်ႉ ႁူတေလိူဝ်ႈ ၶႆႈပႃး လွင်ႈတူၶၢင်းမၢၼ်း။ ပေႃးတေလၢတ်ႈ ၶူဝ်းႁူၶၢင်းၵေႃႈ ႁူတေလိူဝ်ႈ ၶႆႈပႃး ပိုၼ်း လိူဝ်ႉ ၸၢတ်ႈ၊ ဝၢၼ်ႈမိူင်း လိၵ်ႈလၢႆးၽႃႇသႃႇၽိူင်ႈၽႃႇ မၢၼ်းယဝ်ႉ။ မူၼ်ၶႅၼ်ၶႅင်ႇၵဝ်ႇ တေတူၺ်း ၶိုၼ်းလွင်ႈတူင်ႉၼိူင်ၵၢမ်ၵႂၢမ်း သၢမ်ပိူင် ၵၼ် တူင်ႉၼိူင်ယူႇမူဝ်ႈၶၼ်ႉ တေလိူဝ်ႈၶူၼ်ႉပႃးၶိုၼ်း ပိုၼ်းမၢၼ်း၊ ႁူပ်ႈသင်သမ်ႉလိူဝ်ႈတူင်ႉၼိူင်ၵၢၼ် ဝႃႈၶႅၼ်ႉယဝ်ႉ။

ၵၢမ်လွင်ႈလီတွင်း[3]ပိူင်လမ်ႉ–ပွင်ႇဝႃႈ "တၢႆးႁူႈၵေႃႉ တၢႆးႁူႈတီႈ ႁူႈမေႃလိၵ်ႈတၢႆး၊ တၢႆးႁူႈၵေႃႉ တၢႆးႁူႈတီႈ ႁူႈႁူပွင်ႇ ပိုၼ်းတၢႆး၊ တၢႆးႁူႈၵေႃႉ တၢႆးႁူႈတီႈ ႁူႈႁူထိုင် မိူင်းတၢႆး"–ၶႅၼ်ယဝ်ႉ။

ၵူပ်ႉသင်သမ်ႉ ယိူင်းၵၢၼ်းဝႃႈ– တႆးၵူႈၵေႃႉ တႆးၵူႈတီႈ ႁူႈႁူ
မေႃလိၵ်ႈတႆးသေၵမ်ႉၵႃး– ႁူႈႁူပွင်ႉပိုၼ်းတႆး၊ ႁူထိုင်ပႃးမိူင်းတႆး၊
ပေႃးဝႃႈၼႆလိုင်– ၵူပ်ႉဝႃႈလိၵ်ႈလၢႆးၼႆႉ မၼ်းၶိုၵ်ႉၶမ်ႉ လမ်ႉလွင်ႈ
ၼိူဝ်လိူဝ်ႉလၢတ်ႈ ဝၢၼ်ႈမိူင်း ၶိူဝ်းၵူၼ်းၼႃႉၼၼ်ႉယဝ်ႉ။ ပေႃးတေ
တူၺ်းၶိုၼ်း ၼင်းလုမ်ႉယႃႉၼႆႉ ၶိူဝ်းၵူၼ်းၵၼ် လိၵ်ႈလၢႆးၶဝ် ႁိုဝ်ႈႁိူင်း
ၼၼ်ႉ ဝၢၼ်ႈမိူင်းၶဝ်ၵေႃႈ ၶိုၼ်ႈယႂ်ႉ။ မိူင်းၵၼ် ၶိူဝ်းၵူၼ်းၶဝ်ၶိုၼ်ႈ
ယႂ်ႉၼၼ်ႉ လိၵ်ႈလၢႆးၶဝ်ၵေႃႈ ႁိူဝ်ႈႁိူင်း။ လိၵ်ႈလၢႆးသေ ၶိူဝ်းၵူၼ်း
သေ ဝၢၼ်ႈမိူင်းသေ ၼႆႉတိုၼ်းၵမ်ႉယၢတ်ႉၵမ်ႉယၢၼ်ၵၼ်လႆႈယဝ်ႉ။
ပေႃးလိၵ်ႈလူင်းၵေႃႈ ၶိူဝ်းႁူင်း၊ ပေႃးလိၵ်ႈႁၢႆႈၵေႃႈၶိူဝ်းတၢႆ၊ လိၵ်ႈယွႆႉ
ႁိူင်းၵေႃႈ မိူင်းမၼ်းႁိူဝ်ႈ။ လိၵ်ႈတႆးႁိူင်းၵေႃႈ ႁူမိူင်းတႆးတေႁိူဝ်ႈ။
လိၵ်ႈႁပ်ႉငိူဝ်ႈၵေႃႈ ၶိူဝ်းႁပ်ႉငဝ်၊ လိၵ်ႈႁပ်ႉႁၢႆႈၵေႃႈၶိူဝ်းႁပ်ႉတၵ်းတၢႆ၊
သႂ်ႇလွႆႈၶိူဝ်းၼႆႉပၢၼ်လိၵ်ႈယဝ်ႉ။

ၵူပ်ႉၶႅၼ်ၸႃႉ တႃႇလိၵ်ႈတေၵမ်ႉလၢင်ႈႁၢႆႈ ၶိူဝ်းတေၵမ်ႉတၢႆ
ဝၢၼ်ႈမိူင်းတႆးႁပ်ႉမိူဝ်ႈၼႆႉ– တေၵမ်ႉသုမ်းပၢတ်ႈလႆႈ ၵူႉလႆႈၶႅၼ်ႉ
လၢင်ႉဝႃႈ တႆးၵူႈၵေႃႉ တႆးၵူႈတီႈ ႁူႈႁူမေႃလိၵ်ႈတႆး၊ ႁူႈႁူပွင်ႉပိုၼ်း
တႆး၊ ႁူႈႁူထိုင်မိူင်းတႆးသေ ၵွမ်ႉလွမ်ႈ ယွမ်ႇသဵင်ပဵင်းပၢၵ်ႇ, သိုပ်ႉၸႅပ်ႇ
ၵၢင်ႈလိူဝ်ႉလၢတ်ႈ ဝၢၼ်ႈမိူင်းႁပ်ႉၵူႉသေၵမ်ႉၵႃး– ႁူႈယွမ်ႇၸူမ်ႈၸူမ်း
ၶွၼ်ႈၵၼ် ၶႅတ်းလွႆႈပွင်သၢင်ႈ တႃႇဝၢၼ်ႈမိူင်းႁပ်ႉ ႁိူဝ်ႈႁိူင်းၶိုၼ်ႈယႂ်ႉ
မွႆႉသုင်ၵူႉ မိူဝ်းၶေႃႈၶႅၼ်ႉယူႉယဝ်ႉ။

ပေႃးၶႅၼ်– မိူၼ်ၶႅင်ႉ ၶႃႈၵၼ်ႁပ်ႉ ယိူင်းၵၢၼ်းဝႆႉၶႅၼ်ႉ
လွင်ႈတူင်ႉၼိုင် ၵၢၼ်သၢမ်ပိူင်ႁပ်ႉ မိူဝ်ႈၼႆႉ ဝၼ်းၼႆႉ– တူင်ႉၼိုင်လႆႈ
တၢၼ်ႉႁိူဝ်ယဝ်ႉ၊ ယိူဝ်ႉႁူတ်ႈၵူႉလၼ်ႉလွႆယဝ်ႉ၊ ၵမ်ႉၶႅၼ်– ထိုင်တီႈ
လၵ်းသဝ် ၵၼ်ႁပ်ႉယိူင်းၵၢၼ်းယဝ်ႉၸၼ်ႉ ?။

တေလႆႈဝႃႈ ပႆႉထိုင်တီႈလႆႈၼႆယဝ်ႉ၊ ပေႃးတေမႃးထတ်းတူၺ်း
ၵၢၼ်သၢမ်ပိူင်ၼႆႉ– ၵၢၼ်ထီႉၼိုင်ႈ တႃႇတႆးၵူႈၵေႃႉ ၵူႈတီႈ ႁူႈမေႃႁူ
လိၵ်ႈတႆးၼႆႉ ပၢၼ်ၵၼ်ၶိုၵ်ႉလိုၵ်ႉ လိူဝ်ႉပိူၼ်ႈယဝ်ႉ။ ပေႃးႁူလိၵ်ႈတႆး

ယဝ်.ဂုၼ်, ထင်,ထၢင်ႈ ႁူပွင်,ပိုၼ်းတၢ်းလီလီ၊ ပေႉႁူပွင်,ပိုၼ်းတၢ်း၊ ႁူထိုင်မိူင်းတၢ်း ၵၼ်မီးမႉၼွင်းပိုၼ်းတၢ်းၼၼ်.ဂုၼ်, ထင်,ဝူၼ်.ႁၼ် ထိုင်မိူင်းတၢ်းမိူဝ်ႈၼႆ.လီလီယဝ်.။

ပေႉတေတူၺ်းလွင်ႈတူင်.ၼိုင် ၵၢၼ်လိၵ်ႈလၢႆးတၢ်းႁဝ်း ၼွင်းမိူင်း တၢ်း မိူင်းမၢၼ်ႈ (တၢ်းထုင်.ပဵင်း) ၵၼ်ပူၼ်.မႉ ၶၢဝ်းတၢင်း[10] ပီ ယဝ်ႈ,ၼႆ.ၼႆ ၵမ်ႈၼမ်တေလႆႈႁၼ် ၵွၼ်ၵၼ်ပွင်,ထွႆတူင်.ၼိုင်ယူ,ယဝ်.။

ၵူၺ်းၵႉ- ၵွပ်ႈပိူဝ်ႈဝႉ တၢင်းတူင်.ၼိုင်ႁဝ်းၶဝ်ၼႆ. ပဵၼ်ဝႆ. ၵထၢၵ်,ၵထႆ ယူင်.ယႂ်ႈဝႆ. ၵူႈတီႈၵူႈတၢင်း ႁင်းၽႆၢႁင်းမၼ်းၼၼ်. ၵေႉပိူင်ၼိုင်ႈ၊ ၵွပ်ႈပိူဝ်ႈဝႉ- ႁဝ်းၵမ်,ပႆ,မီးသုၼ်,လႆႈသုၼ်,ပဵၼ် တႉ,ၶဝ်ႈသွၼ်လႆႈၼွင်းႁူင်းႁိၼ်းထၼ်.ငဝ်ႈ၊ ၵၢင်၊ သုင်၊ ထွမ်၊ ထိူဝ်းၼႆ. ၵေႉပိူင်ၼိုင်ႈ၊ ၸတ,ၵဝ်မိူၼ်ၼင်,တေႉ,ႁွတ်ႈထိုင် သုၼ်,လႆႈသုၼ်, ပဵၼ် ထွမ်းၼင်,ၵၼ်ငဝ်ႈပိုၼ်. ပၵ်းပိူင် ၵေႉ,သၢင်ႈ ပၼ်ဝႆ.ၼၼ်.- မီးယူ,သေတႉ. ၵွပ်ႈဝႉလူင်ပွင်ထိုင်ႈၵၼ်ၵဵဝ်ႈၵႆ,ႁဝ်းၼၼ်. မိူင်းတၢ်း ၶဝ်သမ်.ႁၢမ်ႈသီးဝႆ.၊ ၵမ်,ပၼ်လွတ်ႈလွတ်ႈလႅဝ်းလႅဝ်းၸလႈ- ၵမ်, ထၢင်,ႁၢင်ႈ တူင်.ၼိုင်၊ ၵမ်,တူင်.ၼိုင်လႆႈ လွတ်ႈလွတ်ႈလႅဝ်းလႅဝ်း ၼၼ်.ၵေႉပိူင်ၼိုင်ႈ၊ ၵွပ်ႈတၢင်းယူပ်ႈယွမ်းထိူင်.ၼင်,ထိူဝ်းၼႆ.မီးၼမ် ၸလႈ ထင်,ဝႉပႆ,ထၢင်ႈႁွင်.ဝႉ ထိုင်တီႈလႆႈယဝ်.။

ပေႉတေတူၺ်းၶိုၼ်း တီႈတႅၵ်ႈမၼ်း မိူၼ်ၼင်,လွင်ႈတူင်.ၼိုင် လိၵ်ႈလၢႆးတၢ်း ၵၼ်ယိူင်းထူးတႉ,ၵၢၼ်လီတွင်း သၢမ်ပိူင်ၼႆ.ၸလႈ- ၵိၵ်,တင်းတႉ,ပဵၼ်လိၵ်ႈတၢ်း ႁူမ်ႈတူဝ် ၵၢမ်းတၢ်းႁူမ်ႈၶေႉၼၼ်.သေ ၵၼ်တၢင်,ထိုဝ်ႈႁွင်.ဝႉ- "မ" ႁႉတူဝ် (မေႉၼပ်.၊ မေႉလူ၊ မေႉ တႅမ်ႈ၊ မေႉသွၼ်၊ မေႉပွင်) သေ တူင်.ၼိုင်မႉၶၢဝ်းတၢင်း [10] ပီပႆ

ၶိုၼ်ႈမိူင်းတႆး မိူင်းမၢဝ်းၼၼ်ႉ— လႆႈႁၼ်ပွတ်းၵွၼ်, တွၼ်ႈၼိုင်ႈၼႄ လႆႈဝႆႉထိုင်တီႈထိုင်တၢင်းယူႇၼႆယဝ်ႉ။

ၵူၺ်းၵႃႈ— မိူၼ်ထိုင်ႉၼင်ႇဝႆႉမႃးပႆႇၼိူဝ်ၼႆႉ၊ ၵွပ်ႈဝႆႉလွင်ႈ ၵိတ်ႇၼွင်ႈႁၢမ်းၼႄ. လွင်ႈယူပ်ႈယွမ်းမၼ်းၼမ်ၼႃႇၼေႈ ၵမ်ႇထၢင်ႇ ႁၢင်ႈသိူပ်ႇတူင်ႉၼိုင်လႆႈ၊ ယၢမ်းလိဝ်ႈလၢင်ႇဝႆႉ— တၢင်းတူင်ႉၼိုင်လႆႈ ယူပ်ႈယွမ်းၵႂႃႇယဝ်ႉ။

မိူင်းတႆးမၢင်တီႈၵေႃႈ ၵူၼ်းလေႃးဝိၼ်း ၵွၼ်ႁူဝ်သေ တူင်ႉၼိုင် ၵၼ်ယူႇ၊ မၢင်လေႃးဝိၼ်းၼႄ. ၵွပ်ႈၵူၼ်းလူင်ၶဝ်ႁၢမ်းဝႆႉၼႄႈ ၵမ်ႇ ထၢင်ႈတူင်ႉၼိုင်၊ ဝတ်ႉလဝ်ႈမုၼ် မၢင်တီႈၵေႃႈ သွၼ်ပၼ်ယူႇၼႄႈ လႆႈတူင်ႉၼိုင်ၵႂႃႇ ႁင်းၽႂ် ႁင်းမၼ်း ထိုင်ႉၼၼ်။ (တွၼ်ႈတႃႇပီႈၼွင်ႉ ထိုဝ်ႉထၢတ်ႈတႆးႁဝ်း ပေႃးတေႁူပွင်ႇ,ပိူၼ်ႈတႆး ႁူထိုင် မိူင်းတႆးၼၼ်ႉ. ၵေႃႈယူႈမီးပိူၼ်ႉႁူ ယူႈၵတ်ႉၶၢၼ်ႇ,ႁဝ်းၶဝ် လီၵွၼ်ၵၼ်ပိူၼ်ႇ,ပိူင်ႈတၢမ်ႈ ၵူတ်ႇ,ၵွၵ်ႇ,မႃးလိၵ်ႈတႆး ပိူၼ်းတႆးၼမ်ၼမ်ယဝ်ႉသေ ယွမ်ႉၵၼ်လွႆႈထၢမ် သူၼ်းႁူၺ်း ႁူႈပေႃးၶႂ်ႈၵၢၼ်, ၶႂ်ႈလူ၊ ႁူႈပေႃးမီးတၢင်းႁူတၢင်းႁၼ် မႃးၼမ်)။ လွင်ႈတူင်ႉၼိုင် လိၵ်ႈလၢႆးတႆးႁဝ်းမုဝ်ႈၼႆႉ. ပၢၼ်ဝႆႉယူႇ ထိုင်ႉၼႆၼႄႈ ပုၼ်ႈတႃႇမိုဝ်းၼႃႈသမ်ႉ ထုၵ်ႇလီပၢၼ်ထိုင်ႉႁူဝ်ၵၼ်ဝႆႈ ၼၼ်ႉ. ပၢၼ်ပုၼ်ႈၽွၼ်းတႆးႁဝ်း ၵူႈၵေႃႉယဝ်ႉ၊ ၵၢမ်ႇ,ၵျၢမ်ႇ,မႃႇ,လိၵ်ႈ လၢႆးတႆး၊ ထိုဝ်ႉထၢတ်ႈတႆး၊ ဝၢၼ်ႈမိူင်း မိူင်းတႆးမိုဝ်းၼႃႈတေပၢၼ်ႁူဝ် ၵၼ်ဝႆႈၼၼ်ႉ. မီးၶိုၼ်ႈမုဝ်း မီးၶိုၼ်ႈလွင်ႈၵိတ်ႇတၢင်းသၢင်ႈ တူင်ႉၼိုင် ႁဝ်းမုဝ်ႈၼႆႉတင်းသဵင်ႈယဝ်ႉ။

လွင်ႈတူင်ႉၼိုင် လိၵ်ႈလၢႆးတႆး ႁူမ်ႈပႃးတင်းၵၢၼ်သၢမ်ပိူင်ႁဝ်း ၼႆႉ. တႃႇၶၢဝ်းတၢင်းမုဝ်းၼႃႈ— ၼင်ႇႁူဝ် သမ်ႉပေႃးတေထၢင်ႈလႆႈ ၽွမ်ႉႁူမ်ႈ ၶွၼ်ႈႁူမ်းၽွၼ်ႈလူတ်ႈၵၼ် ၵိတ်ႇသၢင်ႈလႆႈ တီႈၼိုင်ႈထိုင်ႈ လိဝ်ႈၼၼ်ႉ. ပီႈၼွင်ႉတႆးၵူႈၵေႃႉ လီၶတ်းၸႂ်ၶဝ်ႈပႃးယူႇ။ ၵိုင်ႉၵၢင်ႉ ၵမ်ႇ,ပႆႇ,ႁႅတ်းထိုင်လႆႈထၼ်ႉၼၼ်ႉ. ၵမ်းလိဝ်ႈသေတႃႇ. ၶိုၼ်းၼၵ်ႈၼႆႉ သိုၵ်းဝၢင်ဝႆးလၢႆးမၼ်းပၼ်မႃးထိုင်ႉႁူဝ်ၵေႃႈ ၵမ်ႇ,တၢပ်ႈလူဝ်ႇ,ပူဝ်ႉယၢမ်း

ထၢႆႇယွႆႉသေ၊ လီတူင်ႉၶိူင် ၵိုတ်းသၢင်ႈၵူၺ်, ၶိုဝ်းၶိုဝ်းယွႆးယွႆး သိုဝ်ႈယွႆ ၵိူင်းမၶၼ်းယူႇယဝ်ႉ။

လွင်ႈတူင်ႉၶိူင် တၢႆႇၵၢၼ်လိုဝ်ႉၸၢတ်ႈတင်းသိူင်ႈၶႅ. ပိၼ်ပုၼ်ႈ ယွၼ်း ပိုၼ်းပၼ်မၢႆး ပုၼ်ႈတၢႆႇတႅၢ်းၵူႈၵေႃႉၼလႈ ၶၼ်ႇၵိုဝ်ပေႃးတေ လိူဝ်းႁွတ်ႈယိူဝ်ထိုင်လၵ်းသဝ် ယိူင်းမႅ၊ တီႈႁဝ်းယိူင်းၵၢၼ်းၶၼၶ်ႉ- တႅၢ်းၵူႈၵေႃႉၵူႈတီႈ လူဝ်ႇႁပ်ႉႁွင်းၵဝ် ပုၼ်ႈယွၼ်းပိုၼ်းပၼ်မၢႆးသေ၊ ယွမ်ႉၵၼ်ၵိုတ်းသၢင်ႈ တူင်ႉၶိူင်ၵူၺ်, ၵမ်ႇပၼ်ထၢတ်, ပၼ်ဝႅၢးယဝ်ႉ။

ႁူလိူၵ်ႈလႅၢႈၶႅၢႉပိၼ်မၢႆး မိူၼ်ၶၼ်ႇဝၢႆႈ- "ၵူႈၵေႃႉမေႃလိူၵ်ႈတႅၢ်း၊ ၵူႈၵေႃႉ လူဝ်ႇႁူႈမေႃသွၼ် လိူၵ်ႈတႅၢ်း မေႃႁူၺ်း တၢႆႇႁူႈ ပိၼ်တႅၢ်း။ တႅၢ်းမီးၵူႈတီႈ ႁူႈမေႃႁၢမ်ႈသီး တၢႆႇယိၼ်းပိၼ်ႈပိုၼ်ႈ၊ ၵူႈတီႈတႅၢ်းႁွတ်ႈ ၵူႈတီႈႁူႈလွၵ်ႈၶၢပ်ႈပိၼ်တႅၢ်းမူတ်း။ ၵူႈတီႈမီးလူမ်းယိၼ်၊ ၵူႈတီႈႁူႈပိၼ် သိူင်ၵၢမ်းတႅၢ်းလွတ်ႇၵူၺ်ႇ၊ ၵူႈတီႈမီးၵႅၢႁွမ် မွၵ်ႇယၢႆႈ၊ ၵူႈတီႈႁူႈငိၼ်း သိူင်ၶၢဝ်ႇသၢႆႈ ၶိုဝ်းတႅၢ်း။ ၵူႈတီႈမီးယွင်လိၼ် ယွင်သီႅၢး၊ ၵူႈတီႈႁူႈမီး ယိုင်ႈငေႈငလႈလိူၵ်ႈလႅၢးတႅၢ်းသေၵမ်း" တႅၢ်းယွၼ်းသူးတိူင်ႇၵၢဝ်ႇထိုင် လိူင်ႉၶၼ်ႇၶႅယဝ်ႉ ပီႈၶွင်ႉလိုဝ်ႉၸၢတ်ႈတႅၢ်းႁဝ်း ယွမ်ႉၵၼ်ၵွၼ်တူင်ႉ တိုၼ်ႇ၊ ယွၼ်ႉၵၢၼ်ႇ, ၵိၼ်းၵဝ် လိူၵ်ႈတႅၢ်းႁဝ်းသေၵမ်းတၢႆႇ။

ယွမ်ႉၵၼ် ၶိုင်သၢင်ႈၵိုတ်းၵွၵ်, ပိုၼ်းတႅၢ်းႁတ်းႁၢၼ်၊
ယွမ်ႉၵၼ် ပူၵ်းတင်ႈ ဝၢၼ်ႈမိူင်းတႅၢ်း ႁူႈႁူဝ်ႈႁူင်း ၶိုၼ်ႈယွႆႇတၢႆႇ
ပီႈၶွင်ႉၵူၼ်းၶိုဝ်းတႅၢ်းတင်းသိူင်ႈ—

[လႅၢးၶိုဝ်းလိူင်း]

တီႇမူဝ်ႇၶရေႇသီႇ (DEMOCRACY) ပဵၼ်ၶေႃႈ ၵႂၢမ်းၵၢၼ်ထုၵ်ႇလူင် ဝၢၼ်ႈႁူဝ်ႉဢတႉဢတႉ။ ယၢမ်း လဵဝ်ၼႆႉ မိူင်းလူင်ၵမ်ႇ၊မိူင်းလူင်၊လုမ်းလူင်ၵမ်ႇ၊လုမ်းလူင် မွႆႇၵဝ်ႇၵမ်ႇဝႃႈ ၼွႆႈပဵၼ်ဝၢၼ်ႈမိူင်းတီႇမူဝ်ႇၶရေႇ သီႇ ဝႃႈၼႆ- ၼင်ႇလိူဝ်းၵၢၼ်ပဵၼ် ဝၢၼ်ႈမိူင်းၶွမ်ႇ မိဝ်ႇၼီတ်ႉ(သ်)ၵေႃႈ ယင်းသႂ်ႇလိုဝ်ႈမိူင်း ၶဝ်ပဵၼ် တီႇမူဝ်ႇၶရေႇသီႇ၊ မိူၼ်ၼင်ႇ မိူင်းလၢဝ်း ၶဝ်တေ ႁူၼ်ႉဝႃႈ- ပေႃးၵဝ်ၵႂၢမ်းၶေႃႈၼႆႉမႃးလူင်ႉ ႁူၼ်း မိူင်းတေၸၢၼ်လီ၊ ႁူၺ်းၼႄႇတေၸႅတ်းလွမ်းပၵ်းပိူင် တီႇမူဝ်ႇၶရေႇသီႇ ၵမ်ႇၸႅတ်းလွမ်းၵၢၼ်ဝႃႈၼၼ်ႉ ၼၼ်းပဵၼ်ထဵင်ႈလွင်ႈၼိုင်ႈ။ ၵွပ်ႈတီႇမူဝ်ႇၶရေႇသီႇ ၵၢၼ်ဝႃႈၼၼ်ႉ ပဵၼ်လီၵွၼ်းငမ်း ၵၢၼ်ၸႅတ်းၸူႈ ႁူၼ်းမိူင်း မီးတၢင်း ၵတ်းယႅၼ် ၶိုၼ်ႈယႂ်ႇမွႆႇသုင်။ မိူဝ်ႈလဵဝ်ၼႆႉ ၼႂ်းၵုၼ်ၵဵပ်ႇပျီၵႃးဢလႈၵေးသျႃး မိူင်းၵၢၼ်တေႁႃတိုၵ်ႉၶိုၼ်ႈယႂ်ႇၵေႃႈ ၵဝ်ဝႃႇတ တီႇမူဝ်ႇၶရေႇသီႇ မႃးပဵၼ်ပၵ်းပိူင် ၵုပ်ႉပိူင်ႇၽွင်း ငမ်းဢလႈ ပဵၼ်တီႈယိူင်းမၢႆၶဝ်ယဝ်ႉ။

တီႇမူဝ်ႇၶရေႇသီႇ ပွင်ႇဝႃႈသင် ?

တီႇမူဝ်ႇၶရေႇသီႇၼႆႉ ပဵၼ်ဝႃႇတၵၢၼ်မိူင်းၵၢၼ်ၼိူင်ႈ ၵၢၼ်ၼိုၵ်ႉ ၶမ်ႇယူႇၼိူင်းၵမ်ႇယႃႇႁဝ်းၼႆႉ၊ မိူင်းၵၢၼ်ၶဝ်ႈပႃးၼႂ်ႈမုၵ်ႉလုမ်း (UN) ၵမ်ႈၼမ်ၵေႃႈ ယွင်းငမ်းလွင်းလၢႆးၼႆႉ၊ ၶေႃႈၵႂၢမ်းၵၢၼ်ဝႃႈတီႇမူဝ်ႇ ၶရေႇသီႇၼႆႉ- ၵမ်ႇလိူၼ်ႈၵႂၢမ်းမၢၼ်ႈ၊ ၵမ်ႇလိူၼ်ႈၵႂၢမ်းတႆး၊ ပဵၼ်ၵႂၢမ်း ၵရိၵ်ႉ၊ လုၵ်ႉမႃးတီႈၶေႃႈၵႂၢမ်းဝႃႈ— "တေႇမူဝ်ႇၶရႃးတေးယ" (DEMOKRATIA) ၼၼ်ႇၼေလႆႈ သွင်ၶေႃႈ။

တေႇမူတ်ႉ(သ်) (DEMOS) ပွင်ႇဝႃႈ ၵူၼ်းမိူင်း။

ၶရေႇတူတ်ႉ(သ်) (KRATOS) ပွင်ႇဝႃႈ ၵုပ်ႉပိူင်ႇယွင်းငမ်း။

ၵိူင်းၵလီတ်ႈၶဝ် ၵဝ်မႃး လိူင်ႉဝႃႈ— "တေႇမွၵ်ႉၶရေႇသီႇ" (DEMOCRACY) ပွင်ႇဝႃႈ "ၵၢၼ်ယွင်းငမ်းလွမ်းၵၢင်လိူင်ၵူၼ်း" (RULE BY THE PEOPLE)

ၶဝ်ယႃႇမတီႇမူဝ်ႇၶရေႇသီႇ

[1] "ၵၢၼ်ယွင်းငမ်းၶွင်ၵူၼ်းမိူင်း၊ လွမ်းၵဝ်ၵၢင်လိူင်ၵူၼ်းမိူင်း၊ ပိူဝ်ႈၵူၼ်းမိူင်း" ၵႂၢမ်းၶေႃႈၼႆႉ ပဵၼ်ၶေႃႈပူင်ၵႂၢမ်း လွမ်းလိူင်ႈလူင်မိူင်း ၵမေႇရိၵၼ်ႇ "ၵပ်ႇရႃးႁမ်းလိင်းၶွၼ်း" (ABRAHAM LINCOLN) မီးၵထိပ်ႉပေႇ တီႈၵိပ်ႈဝႃႈ—

[1·1] "ၵၢၼ်ယွင်းငမ်းၶွင်ၵူၼ်းမိူင်း" ပွင်ႇဝႃႈ တေလႆႈယုမ်ႇယမ် ဝႃႈ လူင်ပွင်လိူင်ႈ ပဵၼ်ၶွင်ၵူၼ်းမိူင်းၵူႈၵေႃႉ၊ ၵမ်ႇလိုၼ်ႈၶွင် ၵေႃႉလိုၼ် လုမ်းလိုၼ်။

[1·2] “ၵၢၼ်ယွင်းငမ်း ထွမ်းၵဝ်ၵၢင်လိူဝ်ၵူၼ်းမိူင်း” ပွင်ႇဝႃႈ-
ၵူၼ်းမိူင်း မီးတၢင်း ႁုမ်ႈႁွမ်းထွမ်း ႁဵတ်းသၢင်ႈထွမ်းၼိူင်း
ၵၢၼ်ယွင်းငမ်းတဵမ်ထူၼ်ႈ ႁဵတ်းလႆႈသွင်တၢင်း။

(ၵ) “ၵၢၼ်ႁုမ်ႈႁွမ်း တၢင်းသိုဝ်ႈ” (DIRECT DEMOCRACY)
ပွင်ႇဝႃႈ- ၵူၼ်းမိူင်းတင်းသဵင်ႈ လုတုမ်ၵၼ်ၼေ မီးတၢင်း
ႁၼ်ထိုင်လိူင်ႉႁိုဝ်ၵေႃႈ ႁိူႈတဵပ်းတတ်း ၵၢၼ်မိူင်းၵၼ် ၼိူင်း
ပၢင်တုမ် (ၼေႃႈလဵဝ်ၼႆႉ ၵမ်ႇပေႃးမီးယဝ်ႉ ၵူၼ်းမၼ်း
ၼမ်ၼိုၼ်ႈတိၵ်းတိၵ်း တီႈမၼ်းၵမ်ႇပေႃး)။

(ၶ) “ၵၢၼ်ႁုမ်ႈထွမ်းတၢင်းၵူတ်ႉ” (INDIRECT DEMOCRACY)
ပွင်ႇဝႃႈ-ၵူၼ်းမိူင်းၵႂၼ်ၵၼ်လိူၵ်ႈၵဵပ်း ယူႈတၢင်တူဝ်ၼေ
မီးပျႃးသၼေႇသင်ၵေႃႈ လၢတ်ႈတီႈယွင်းမိူင်း ယူႈတၢင်
တူဝ်ၶဝ်ၼေႂူႇလၢတ်ႈပၼ်ၼိူင်းပၢင်တုမ် ၼေလႆႈႁဵတ်းထွမ်း
ၵၢင်လိူဝ်ၵူၼ်းမိူင်း ၵၼ်ၼိူင်ႈလႆႈၼိူင်ႈပဵၼ်ၼေၼ်ႉယူႇယဝ်ႉ။

[1·3] “ၵၢၼ်ယွင်းငမ်း ပိူဝ်ႈၵူၼ်းမိူင်း” ပွင်ႇဝႃႈ- ၼေလႆႈႁဵတ်း
ထွမ်းၵၢင်လိူဝ်ၵူၼ်းမိူင်း၊ ၼေင်ႇႁိုဝ်ၵူၼ်းမိူင်း ပေႃးၼေၵတ်း
ယဵၼ်ၶိုၼ်ႈယိူင်ႇမိူင်ႇသုင်ၼေၼ်ႉ ၼေလႆႈႁဵတ်းသၢင်ႈပၼ်။

[2] “ၵၢၼ်ယွင်းငမ်း ထွမ်းၵၢင်လိူဝ် ၵူၼ်းတင်းၼေမ် ၵူလ်းၼေ
ၵမ်ႇလႆႈလိမ်းၵၢင်လိူဝ်ၵူၼ်းၵမ်ႈၼေႇ” (MAJORITY RULE
AND MINORITY RIGHTS) ပွင်ႇဝႃႈ- ပၵ်းပိူင်လၵ်းမႃႈ
ၵူႈလိူဝ်း ၼေလႆႈၵဝ်ၵၢင်လိူဝ်ၵူၼ်းတင်းၼေမ်ဝႃႈ၊ ၵူၼ်းတင်း
ၵၼ်ဝႃႈၼႆႉ ပေႉသဵင်၊ ၵူလ်းၵေႃႈ ၼေလႆႈဝႃႈ ၵၢင်လိူဝ်
ၵူၼ်းတင်းၼေမ်၊ ၵူလ်းၼေႇ ၼေၵမ်ႇလႆႈလိမ်းၵူၼ်းၵမ်ႈ
ၼေႇ၊ မိူၼ်ၼေင်ႇပၵ်းပိူင်မႃႈမီႈ ၵၼ်ၵွၵ်ႇမႃးလိူဝ်းၼေၼ်ႉ
ႁိူႈလႆႈယဵင်ႇပဵင်းၵၼ်ၵူႈၵေႃႉ။

[3] "ၵၢၼ်ၽွင်းငမ်းထွမ်းမၢႆမီႈ" (RULE OF LAW) ပွင်ႇဝႃႈ- တေလႆႈၵဝ်မၢႆမီႈဝႆႉ ပဵၼ်ပိူင်ၼိူဝ်ၶမ်ႇ၊ ႁဵတ်းသင်ၵေႃႈတေလႆႈႁဵတ်းထွမ်းမၢႆမီႈ၊ ၵွပ်ႈဝႃႈ- မၢႆမီႈႁဵတ်းထွမ်းတြႃးလီ သေၵူၼ်း၊ ၵူၼ်းႁဝ်းၶႅၼ်ႇၵူဝ်မီးၵႃႈၶတီသေပိူင်ပိူင်၊ ၵူဝ်ၵမ်ႇ ထွမ်းတြႃးလီလီၶႅၼ်ႈယဝ်ႉ။

[4] 'ၵၢၼ်ၽွင်းငမ်းလႅင်ပွင်ၸိုင်ႈမီးၵႃႇၶႃႇ ၵမ်ႇတမ်ႇထူၼ်ႈ' (LIMITED GOVERNMENT) လူင်ပွင်ၸိုင်ႈၵၢၼ်ယူႇပႃႈတေႃႈ ပၵ်းပိူင်ၶႅၼ်ႈ တေလႆႈႁဵတ်းထွမ်းၶၼ်ႇ မၢႆမီႈမီးၶႅၼ်ႈ တေ ၵမ်ႇလႆႈ ပူၼ်ႉပဵၼ် တႅၵ်းတႅင် သုၼ်ႇလႆႈ သုၼ်ႇပဵၼ်ၵူၼ်း (HUMAN RIGHTS)

ၵၼ်ႇၵႃႇလၵ်ႉၶၶႃႇ ၵၢၼ်တေႁဵတ်းႁူႉတီႇမူဝ်ႇၶရေႇသီႇ ၶိုၼ်ႈယႂ်ႇ

(1) "လုၵ်ႇမီးမၢႆမီႈၸိုင်ႈမိူင်း ၵၢၼ်ပဵၼ် တီႇမူဝ်ႇၶရေႇသီႇတႅမ် ထူၼ်ႈ" ပွင်ႇဝႃႈ- မၢႆမီႈၸိုင်ႈမိူင်းၶႅၼ်ႈ လုၵ်ႇႁဵတ်းထွမ်း ပၵ်းပိူင်ၶွင်ဝႃႇတမၢႆမီႈၸိုင်ႈမိူင်း (CONSTITUTIONALISM) ၵၢၼ်ပဵၼ်လၢႆးၽွင်းငမ်း ၵၢၼ်လူင်ပွင်ၸိုင်ႈလုၵ်ႇၵူၼ်ႉထိုင် သုၼ်ႇလႆႈသုၼ်ႇပဵၼ်ၵူၼ်း ငဝ်ႈၸၼ်းလွင်ႈလွတ်ႈလႅဝ်းၶွင် ၵူၼ်းမိူင်း၊ လၢႆးလွင်ႈယူႇသဝ်း ႁဵတ်းသၢင်ႈ ၶွင်ၵူၼ်းမိူင်း ၼိူဝ်ႉၶမ်ႇသေၵႃႇၶႃႇၸိုင်ႈမိူင်း။

(2) "လုၵ်ႇမီးၽိုင်ႈငႄႈၵၢၼ်မိူင်း" (POLITICAL CULTURE) ပွင်ႇဝႃႈ- တၢင်းႁၼ်ထိုင်ငလႈ တၢင်းယုမ်ႇယမ်ၶွင်ၵူၼ်း ၶိုၼ်းၸၢတ်ႈ၊ မီးလွင်ႈႁူႈၽွင်ပဵၼ်ၽူႈၽွင်းငမ်း၊ မူၼ်ၶႅၼ်ႇ

ၵေႃႉလႅဝ်ယွင်းငမ်း၊ မူႇလုမ်းယွင်းငမ်း ၵမ်ႇၶၼ် ၵူၼ်း
တင်းၶမ်ယွင်းငမ်း လႅမ်လိူဝ်းၶႆႉၵႂႃႇ မီးလူင်လိူင်ႉႁိုဝ်။

(3) "လူဝ်ႇမီးသၽႃႇဝတၢင်းမၢၵ်ႈမီးၵၢၼ်ပိူင်ၵူၼ်း ၽႃႇပၢႆႇ တၢင်းႁူမႄႈ" ပွင်ႇဝႃႈ- လၢၼ်တၢင်းၶိုၼ်ႈယႂ်ႇမူႇသုင်ၶိုင်း လွင်ႈမၢၵ်ႈမီး၊ ၵၢၼ်ပိူင်ၵူၼ်းၼလႈ ၵၢၼ်လႅပ်ႈႁဵၼ်းၶိုင်းမိူင်း ပႅၼ်လိူင်ႉႁိုဝ်၊ မိူင်းၵၢၼ်ပိူၼ်ႈၶိုၼ်ႈယႂ်ႇ ၶၼ်ႉတီႇမူဝ်ႇၶရေႇ သီႇၵေႃႈ တေၶိုၼ်ႈယႂ်ႇ ၶမ်သေ မိူင်းၵၢၼ်ၵမ်ႇၶိုၼ်ႈယႂ်ႇ။

(4) "ၵၢၼ်ယၢမ်ႈလႃႇရိတ်ႉတၶႂၢင်ၵူၼ်းၶိုင်းလၢတ်ႈ" ပွင်ႇဝႃႈ- ၵူၼ်းၶိုင်းလၢတ်ႈ မီးပိူင်ၵမ်လိူင်ႉႁိုဝ်၊ မူၼ်ၶဝ်ႇ လွင်ႇပႅၼ် ၵူၼ်းၵျိူၵ်ႈမႃႇမီႈႁႃႉ၊ လွင်ႇပႅၼ်ၵူၼ်းလိုၵ်ႈၵျႃႉလိုၵ်ႈၵျၢမ်းယွမ်း ႁပ်ႉတၢင်းႁၼ်ထိုင် ၶႂၢင်တၢင်ႇၵေႃႉၼလႈ လွင်ႇပႅၼ်ၵူၼ်း မီးလွင်ႈမီးတၢင်း (RATIONAL)

သင်ဝႃႈ မိူင်းလိုၵ်တႅမ်ထူၼ်ႈ ၵၢင်ႇၵႂႃႇလၵ်ႉၶၼႄႇသီႇပိူင်ၼႆႉ တေလႆႈဝႃႈ မီးတီႇမူဝ်ႇၶရေႇသီႇမၼ်ႈၵိုမ်း ၶိုၼ်ႈယႂ်ႇမူႇသုင်၊ မိူင်းလိုၵ်ၵမ်ႇ မီးၵေႃႈ တီႇမူဝ်ႇၶရေႇသီႇ ၵမ်ႇၶိုၼ်ႈယႂ်ႇမူႇသုင် တေယူပ်ႈယွမ်းၵႂႃႇ တိၵ်းတိၵ်းယူႇယဝ်ႉ။

ငဝ်ႈငုၼ်းတီႇမူဝ်ႇၶရေႇသီႇ ႁႃႈပိူင်

[1] လွင်ႈလၢႆးတီႇမူဝ်ႇၶရေႇသီႇ (DEMOCRATIC PROCESS) တေလႆႈၵဝ်ႇလွမ်း ၵၢင်လိုၵ်ၵူၼ်းၵမ်ႈၼမ်၊ ၶဝ်ႇႁိုဝ်ပေႃးတေမီးတၢင်း ႁၼ်ထိုင်ႁူမ်ႈၵၼ်လႆႈၼၼ်ႉ တေလႆႈ တွပ်ႇ/ထဵင်ၵၼ်၊ ၵုပ်ႇၵူဝ်းၵၼ် (DEBATE) ၵျႃးၶႃၵၼ် (DISCUSSION) တၢင်ႇၶႃလွင်ႈတၢင်းႁၼ် ထိုင်၊ ၶိုၼ်ႈၵူၼ်းမိူင်း တၢင်ႇလဝ်ႈမႃးမီး တီႈပၢင်တုမ်လႆႈ (INITIATIVE) ၵူၼ်းမိူင်းပုတ်းၵႂၵ်ႇယွင်းတၢင်တူဝ်လႆႈ ပေႃးႁဵတ်းၵမ်ႇလီ (RECALL) လႅမ်လိူဝ်းၶႆႉၵႂႃႇ။

[2] တေလႆႈမီးလွင်ႈ မီးတၢင်း (RATIONALITY) ၸွမ်းၼင်ႇ လၵ်းၼမ်းဝႃႈ– HUMAN IS RATIONAL ပွင်ႇဝႃႈ ၵူၼ်းႁဝ်းၼႆႉ ပဵၼ် ၵူၼ်းလၵ်းလႅမ် တေႁဵတ်းသင်ၵေႃႈ မီးလွင်ႈ မီးတၢင်း၊ ၵွပ်ႈၼၼ် ၵူၼ်းႁဝ်းလူဝ်ႇၸွႆႈလၢၼ်ႇ တၢင်းႁူႉတၢင်းႁၼ်တႅမ်ႈထူၼ်ႈ။

[3] လွင်ႈလွတ်ႈလႅဝ်း (FREEDOM) ပဵၼ်ပိူင်ၶိုၵ်ႉလိုၵ်ႉ မႃးမီး ထိုင်ႈမိူင်း ၵမ်ႈၼမ်တႅမ်ႈဝႆႉ မိူၼ်ၼင်ႇ–

- ယုမ်ႇယမ်ၼပ်ႉထိုဝ်သႃႇသၼႃႇ သင်လႆႈလွတ်ႈလွတ်ႈလႅဝ်းလႅဝ်း။
- လၢတ်ႈၵုပ်ႇလႆႈၽေႈ တၢင်ႇၽၼ်တၢင်းႁၼ်ထိုင်လႆႈလွတ်ႈလွတ်ႈ လႅဝ်းလႅဝ်း။
- ႁဵတ်းပပ်ႉယိုၼ်လိၵ်ႈၵွၵ်ႇလႆႈ လွတ်ႈလွတ်ႈလႅဝ်းလႅဝ်း။
- ပေႃးၵမ်ႇၽဵင်ႇပဵင်းၵၼ် ႁဵတ်းမူႇ ႁဵတ်းၸုမ်းလႆႈ လွတ်ႈလွတ်ႈ လႅဝ်းလႅဝ်း။
- ႁႃလဵင်ႉတွင်ႉလႆႈ လွတ်ႈလွတ်ႈလႅဝ်းလႅဝ်း။
- ၵႂႃႇလႆ မႃးလႆလႆႈ လွတ်ႈလွတ်ႈလႅဝ်းလႅဝ်း။

[4] လွင်ႈၽဵင်ႇပဵင်းၵၼ် (EQUALITY) ၶဝ်ႈလွင်ႈ ၵၢၼ်မိူင်း (POLITICAL EQUALITY) မိူၼ်ၼင်ႇ ၽဵင်ႇပဵင်းၵၼ် ၶဝ်ႈပၵ်းပိူင်မႂ်ႇမီး၊ ၵူၼ်းမိူင်း တေလႆႈပိုင်ႈၵိုင်မႂ်ႇမီးလႆႈၵူႈၵေႃႉ။ ၽဵင်ႇပဵင်းၵၼ်ၶဝ်ႈလွင်ႈ ႁႃၵိၼ်လဵင်ႉတွင်ႉၽေႈ လႅမ်လွင်ႈယူႇသဝ်းၵိုဝ်းၼႆႉ။

[5] ၵဝ်ႇၵၢင်ႇလိူဝ်ၵူၼ်းတင်းၼမ် (MAJORITY RULE)

- ၵဝ်ႇၵၢင်ႇလိူဝ် ၵူၼ်းတင်းၼမ်ဝႃႈ ၶဝ်ႈၵၢၼ်ငၢၼ်ႈၵူႈပိူင်။
- ၵဝ်ႇၵၢင်ႇလိူဝ် ၵူၼ်းတင်းၼမ်ဝႃႈ ၽႂ်ႈလိူတ်ႈပျႅတ်ႈသၼႃႇ။

–ၵဝ်ၵၢင်လွႆ ၵူၼ်းတင်းၶၵ်ႉဝႃး ၶၢဝ်းလိတ်ႈလွင်ႈတၢင်းႁၼ်ထိုင်
ၵမ်ႉမိူၼ်ၵၼ်။

–ၵဝ်ၵၢင်လွႆ ၵူၼ်းတင်းၶၵ်ႉဝႃး ၶိုၼ်းပၵ်းပိူင်တီႈမူဝ်ႉၶရေႉသီႉ။

–ၵဝ်ၵၢင်လွႆ ၵူၼ်းတင်းၶၵ်ႉဝႃး လွင်ႈယဵင်ႉပဵင်းၵၼ် ၵူႈၵေႃႉမီး
လွင်ႈယဵင်ႉပဵင်းၵၼ်။

–ၵဝ်ၵၢင်လွႆ ၵူၼ်းတင်းၶၵ်ႉဝႃး လူဝ်ႉလႆႈ ယုမ်ႉယမ် ၶၸပ်ႉထိုဝ်
ၵၢင်လွႆၵူၼ်းၵမ်ႈၵေႃႉ။

[ၶုမ်ႉၶမ်ႇဝၼ်]

မႂ်ႇတွင်း။ လွင်ႈတီႈမူဝ်ႉၶရေႉသီႉၼႆႉ– ၵဝ်မႃးၶိုၼ်းယိုၼ်လိၵ်ႈ "သိင်တိၼ်း" သေ သိုပ်ႉသုင်ႉ ႁဵင်ႈပီႈၶွင်ႉတင်းလႆႈမီးပိုၼ်ႉႁူႉၵႂႃႉ။

ၵၶေၼ်ႉတရိယၵၢမ်ႉ 5 ပူင်

[1] မႃႉတုၶႃႉတၵ ....   ၵဝ်ၶမႈတႆႇ၊

[2] ပီတုၶႃႉတၵ ....   ၵဝ်ပေႃႈတႆႇ၊

[3] ၵရျၼ်ႉတၶႃႉတၵ ....   ၵဝ်ရျၢၼ်းတႃႉတႆႇ၊

[4] ရေႃးႁိတုပ်ႉပႃႉတၵ ....   ၵဝ်လိူတ်ႈဖြႃးၵွၵ်ႉ၊

[5] သင်ႉၶယေႃႉတၵ ....   ယႃႉသင်ႉၶႃႉဢၢတ်ႉၶဢၵၼ်၊

ႁႃႈပူင်ၶႆႇပိၼ်ၵၶေၼ်ႉတရိယ ၵၢမ်ႉလူင် ၵၼ်ၵမ်ႉ ထုၵ်ႉလီ ယိတ်းမဵၼ်ႈၶေၼ်ႇယဝ်ႉ၊ ပေႃးလိႈ ယိတ်းမဵၼ်ႈ– ႁွပ်ႈတၢင်းယိတ်းၶၵ်းလိုၵ်ႉၶႄႉၶလႈ တူၵ်းထိုင် ၵပႃႉယ ငႃးရႃႇၵမ်ႉႁၢင်ႉ ၶႆယဝ်ႉ။

☆ တြႃးလဝ်ႈ ☆

ဓာမ်ႉရှု မှိုခ်တၢ|တာခ်
ဓာမ်ႉရှာခ် ထၢင်ႉဝ|ႈလိခ်ႈ

သခ်လွံမှိုင်ႈတံႈခံ. ရု,သီ,ကုတုတိုၵ်. ထုၵ်,ယီခ်လီ၊ တီႈဖုၵ်,သွမ်ႈရုံႈ၊ သူခ်၊ ခ‌ေ|ႈ လီ။ ပ|,လီင်.တူဝ်သတ်ႈလီ၊ မံ.မူဝ်,၊ မံ.လိင် ခိူဝ်ႈဝံ၊ ခူဝ်ႈခွင်ဂိုင်,ဂ|ႈမီႈခခ်– ခိူဝ်လီခ် လုမ်,ဂူႈတ်မထူခ်ႈဝံ.သေကမ်,ဂ|ႈ–

ခူဝ်ႈခွင် ဂိုင်,ဂ|ႈမီႈခခ်ခိုႈလီခ်ဂေ|ႈ– လိုခ်ႈ၊ ငိုခ်ႈ၊ ခမ်ႈ၊ သိင်၊ လိၵ်ႈ၊ တွင်ႈ၊ သွတ်ႈ၊ ထၢခ်,ဖုံႈငိူၵ်ႈ။ ယၢမ်ႈ၊ ခမ်.မီခ်၊ လိူဝ်ခံ. မီႈထင်ႈလံၢလိူဝ်.လံၢပိူင်– ကခ်ရှုရှာခ် ယဝ်.ဧလႈ– ပံ,ရှတ်ႈပိုတ်,၊ ကခ်ပံ,လံႈရှု လၢတ်ႈကမ်,သိင်ႈယဝ်.။

ပိုခ်.ရှူ.ပတေ,သ|,

မေႃႇငိုၼ်းၶမ်ႉတူႈပၢင်ၵျႃးၼၼ်ႉ မီးၶွင်းမိူင်းတႂ်းပွတ်းႁွင်ႇ တီႈလႅၼ်

လိၼ်သႅၼ်ႈဝီႁွင်ႇ။ လွၵ်ႈလူင် ၶမ်ႉသၼ်ႇ၊ မိူင်းမိတ်ႈ၊ သၢမ်မိူင်းမႃး

ထေႃႇၵၼ်။ ႁူးထၢင် တီႈၶုတ်းၵဝ် "ၵုင်းငိုၼ်း= ၵွၼ်ႈၼွႆႈ" မီးၶွင်း

လိၼ်လဝ်ႈယႃႉလွၵ်ႈလူင်ၶမ်ႉသၼ်ႇ။ တီႈႁုင်ႁူင်းလၢၵ်ႈ ပႅၼ်ၶွင်းလိၼ်

သႅၼ်ႈဝီႁွင်ႇ။ ၶမ်ႉတူႈ ပႅၼ်ဝႅင်းၶိုင်ႈ၊ ပၢင်ၵျႃးပႅၼ်ဝႅင်းၶိုင်ႈ၊ မီးၼၵႃး

ၼမ်ႈၶမ်ႉတူႈ လႆလတ်းမႃး ၶွင်းႁူလ်ႈ တတ်းၵၢင်၊ လႆႈၵႃႇၶုဝ်လိၵ်း

ၶၢမ်ႈသူႇလူးၵၼ်။

ဝႅင်းၶမ်ႉတူႈ ပႅၼ်တီႈယူႇၶၼ်လူင် ၵေႃႉယွင်းငမ်း ႁူင်းၵၢၼ်

တင်းသႅင်ႈၼလႈ ၶၼ်လုမ်း လၼ်ႉသုင် လၼ်ႉတႅမ်ႇၶဝ်။ "ပၢင်ၵျႃး"

မီးႁူင်းလၢၵ်ႈ ႁူင်းၵၢၼ်ၼလႈ ၵၢတ်ႇ တီႈၶႃႈၵုၼ်ႇသိၼ် ၶူဝ်းၶွင်ၵိၼ်၊

ၶူဝ်းၶၼိုင်ႈၶွင်သွႆႉလႆပိူင်၊ ပေႃးၶႂ်ႈပေႇၵူၼ်ႉ မူၼ်ႈသိူဝ်း မိူဝ်းပၢင်ၵျႃး

ႁူင်းၶဝ်=ႁူင်းယၢင်ငဝ်း မီးတၢင်းၼၼ်ႉ။ ပေႃးၶႂ်ႈတူလ်း တၢင်းလႅၼ်ႈ

ၵႅၼ်ႈၵျိုင်း မႃးယႂ်ၶမ်ႉတူႈ၊ ပၢင်ႇလႅၼ်ႈမၢၵ်ႇၶဝ်မူၼ်း ပၢင်ႇလႅၼ်ႈ

မၢၵ်ႇတႅၼ်းၶိတ်ႉ(သ်) ပၢင်ႇလႅၼ်ႈမၢၵ်ႇၵွပ်ႉ၊သမ်ႉမီးယႂ်ႇၶမ်ႉတူႈ။

ဝႅင်းတင်းသွင်ၼၼ်ႉ ပၼ်ႇၶပ်ႉယႂ်ၵၼ် လွမ်းပၢၼ်းတၢပ်ႈလွၵ်ႈ ၵမ်ႇပေႃး

ငၢင်ႈယိုၵ်ႇတၢၼ်ႇႁိုဝ်။

ပေႃးလွမ်တူလ်းၶွင်းႁၢင်ႈယႅၼ်ႇလိၼ် မေႃႇငိုၼ်းၶမ်ႉတူႈၼၼ်ႉ–

မၼ်းတမ်းၶိူဝ်ထိုဝ်မႃႇ လတ်ႉတီႇၵျုတ်ႉ 23.6 တီႇၵရီႇၼလႈ လွင်ႇၵျိ

ၵျုတ်ႉမႃႇ 97.18 တီႇၵရီႇယဝ်ႉ။ မေႃႇလူးႁူးထၢင် တီႈၶုတ်းၵွၼ်ႈၼွႆႈ

တင်းႁူင်းလၢၵ်ႈ တီႈႁုင်ၼွႆႈၵွၵ်ႇပႅၼ်သတ်ႉတုၼ်ႉ ၵႆၵၼ်(13)လၵ်း၊

ၶိႇရထႃးၵွၼ်ႇလိၵ်ႉလိၵ်ႉ ၶိုၼ်ႈလွမ်းႁူးႁၢင်းႁူလ်ႈ၊ မီးပူႇတႃႇၵွၼ်ႇ

တီႈၵိုတ်းလိုဝ်ႈၶိုင်ႈၵၢင်ၵၼ်ၶိုင်ႈ၊ သိုပ်ႇၶဝ်ႈမိုဝ်းထေႃႇထိုင်ႁူဝ်မေႃႇ၊

ၼၼ်ႉၵေႃႈ ပႅၼ်ဝႅင်းၵွၼ်ႇႁၢင်းမၼ်း၊ ၶုတ်းလွၵ်ႈထူမ်ႁူလ်ႈသေ ႁႅတ်းႁူၼ်း

ယဝ်ႉ။ တီႈၼၼ်ႈ မီးႁူၼ်း ၵုၼ်းလူင် ယူႈၶုမ်းၵၢၼ်ၼလႈ– ႁူၼ်းၵုၼ်း

ႁႅတ်းၵၢၼ် ၵၼ်လူင်းၶွင်းႁူးလူးသေ ၶုတ်းၵွၼ်ႈၼွႆႈၼၼ်ႉယဝ်ႉ။

ရထႃးၵႂၼ်ႇလိၵ်ႈလိၵ်ႈၼႆႉ မၼ်းပဵၼ်ၶွမ်ႇပီႇၼိႇ ၵိင်းၵလိတ်ႈ ယႂၢႇမေႃႇငိုၼ်း ႁိတ်းမႃး တႃႇလွင်ႉၵၢၼ်ၶဝ် ၼုင်းမေႃႇငိုၼ်းၵူၺ်း။ မၢၵ်ႇလေႃႈမၼ်း တၢၼ်ႇဝူၼ်ႉလူင်ႈ၊ ပဵၵ်ႈလိၵ်းမၼ်းၵူၢင်ႈ သူင်ၼိဝ်ႉ၊ ၼႄသိမ်ႇၼိဝ်ႉ။ လိူဝ်သေဝႃႈမၼ်းလိၵ်ႈၼၼ်ႉပိူင်လိဝ်၊ မိူၼ်ၵၢၼ်တင်း ရထႃးလူင်သဵင်ႈသဵင်ႈ။ တၢင်းရထႃးၵႂၼ်ႇၼႆႉ ၽၢၵ်ႇတီႈပူႇတႃႇ ရထႃးလူင် ၽမ်ႈၼမ်ႉယၢဝ် ၶဝ်ႈမိူဝ်းထိုင် ႁူဝ်မေႃႇ၊ ၶၢဝ်းတၢင်းမီး (32)လၵ်း၊ ယွၼ်ႉၶိုၵ်ႉ၊ ၵေႃႈၵမ်ႇလႆႈ သဵင်ႈၵႃႈမၼ်း၊ ပေႃးပဵၼ်ၵူၼ်းမီး ၼဵပ်းမႂ်ႇတူဝ်ႁိတ်းၵၢၼ်ၼုင်းမေႃႇၼႆႉ တၢင်ႇပႃးၵုၼ်ႇသိၼ်ၶူဝ်းၶႂ်ႈၵေႃႈ လႆႈယဝ်ႉ။

သူၵ်ႈပိုၼ်း မေႃႇပိုၼ်း

ပူၼ်ႉမႃးမိူဝ်ႈပီၶရိတ်ႈ– 1412 ယၢမ်းၼၼ်ႉ၊ မိူင်းၸၢင်ႇလူင်ၶဝ် လူင်းမႃးထၢမ်းၼူႈထၢမ်းၼင်ႇ၊ “တီႈလဝ်ႈၼုၼ်တႂ်း” မိူင်းမၢဝ်းလူင် ႁူင်ႉ “မိူင်းသဵၼ်ႈဝီ” သေ ၶုတ်းႁူင်ၵဝ် ၼိုၼ်ႈမိူဝ်းမိူင်းၸၢင်ႇ၊ ၵႃႈပဵၼ်လႆႈ။ ႁူင်(250) ပီ တေႃႇမႃး (1662)။ ပေႃးဝၢၼ်ႈယုင်ႈ မိူင်းၵဝ်း ၸၢင်ႇၶဝ် ယိုတ်းသေ၊ ပေႃးမိူင်းလီ ၼိုၼ်းလူင်းမႃးႁိတ်းထိင်ႈ ပဵၼ်လိူင်ႉၼႆႉ– ပေႃးပဵၼ်ၵူၼ်းၼုင်းမိူင်းတႂ်း တၢမ်လွင်ႉယွင်ႉမၼ်း ၵိုင်ႇၵႃႈမီးမေႃႇ ႁိတ်းလႆႈ ပဵၼ်လႆႈၼၼ်ႉ မဝ်ႇထႃႈထၢမ်းထူဝ်ႉထၢမ်းၶႂၼ်ႇသင်ယဝ်ႉ။

မိူဝ်ႈပီၶရိတ်ႈ- 1885 ၶၼ်ႈ၊ ၵိင်းၵလိတ်ႈ သိမ်းမိူင်းမၢၼ်ႈပတ်း ပိုၼ်ႉယဝ်ႉ၊ ပီ 1886-87 သိုပ်ႇသိမ်းထိုင်ႈမိူင်းတႆး၊ ၵိင်းၵလိတ်ႈၶဝ် မိူဝ်းႁၼ်ၶိုၼ်ႈတဝ်ႈ ယဝ်ႇၽွႆး၊ ႁူဝ်းၶေႇၶဝ်ႁူင်ပိူတ်ႈဝႆႉလိူဝ်းဢၼ်ႉလေႈ- ၵွၼ်ႈႁေႈ ၽွမ်ႈႁိၼ်ၵွၼ်ႇ ၵိတ်းဝႆႉယဝ်ႉ. ၵဝ်ထတ်းၽွင်တူၺ်း ႁိုႁၼ် မၼ်းပိၼ် တပ်းမွၼ်းလွၼ်ႉၵိၼ် ရတၼေႇလီလူင် ႁူင်ႁၢင်းသေလႈ ႁွင်ႉၵဝ် ၶွမ်ႇပီႇၶီႇ သထေးၵုၼ်းၵ. မိူင်းၽီးလၢတ်ႈၶဝ် မႆးတမ်း ၶွပ်ႇပိုင်ၶိုင်ႈလႆႉပၢၼ်မႂ်ႇ ၵဝ်ႁိူင်းလၢၵ်ႈၽၢၵ်ႈႁိူင်းၵုၼ်းသေၶုတ်းၵွၵ်ႇ ထွၵ်ႇႁူင်ဢေႉဢေႉဝႆႈဝႆႈယဝ်ႉ။

ထိုင်မႆးပီၶရိတ်ႈ- 1913 သမ်ႉလႆႈထုပ်းႁၼ် သၼ်တုၼ်းတပ်း မွၼ်းၵုင်းငိုၼ်းဢုၼ်းလီၼ် ၵၼ်မၢၵ်ႈလီဢၼ်ႉ ၶုတ်းလွမ်း ႁူးမၼ်းသေ မႆးႁူင်၊ တင်ႈၵဝ်မိူဝ်ႈဢၼ်ႉ ၶွမ်ႇပီႇၶီႇၶဝ် ဢမ်ႉတွၼ်းလွၼ်ႇလိူဝ် ဢေႉဢေႉ။ တေႇထိုင်မႆးဢႆႈသိုၵ်းၵမ်ႇၽႃႇပွၵ်ႈသွင်ဢၼ်ႉ ပိၼ်ၽွင်း ႁိူင်းမၼ်းဢၼ်ယဝ်ႉ။

ထိုင်ၽွင်းသိုၵ်းၵျႇပၢၼ်ႇသိမ်းမိူင်း၊ ၵိင်းၵလိတ်ႈၶဝ်ပႃႈၶိူတ်ႈ ၵွၵ်ႇမိူဝ်းလေႈ မေႇငိုၼ်းဢၼ်ႉ ၶဝ်ၵမ်ႇတၼ်းလႆႈယႉလိူဝ် မိုၼ်ဢင်ႇ "ပႆးမႆးႁူးပီးမႃး" မေႇသိူင်မိူင်းၵုတ်ႈ။ ၶူဝ်းၶွင်ၵိတ်းဝႆႉတင်းဢမ်- ၵွႆးၵႆႈမိူဝ်ႈၵျႇပၢၼ်ႇၶဝ် မႆးတွတ်ႈမၢၵ်ႇတိူၵ်ႇဢၼ်ႉ လႆႈၵဝ်ၽွႆးမႆႈ ငႆႇႁူင်းလၢၵ်ႈလူင် တီႈႁူင်ငိုၼ်း၊ ၵၼ်မီးဢူဝ်သၼ်လွႆႈ ၽႂ်ႇလၢၼ်း ၵေႈမေႈဢမ်ႉတူႈ ႁိမ်းဝိူင်းဢမ်ႉတူႈဢၼ်ႉလင်ဢိုင်ႈ။ မီးႁူးမၼ်းဝႆႉ တေႇယၢမ်းလိူဝ်ယဝ်ႉ။

ဝႆႈသိုၵ်းၵမ်ႇၽႃႇယဝ်ႉတူဝ်ႈၵႆႇ- ထိုင်မႆးပီၶရိတ်ႈ 1951 ၶၼ်ႈ လိူၼ်ၵွၵ်ႇထူဝ်ႇပိူဝ်ႇ(13)ဝၼ်း၊ လင်ႇယႉပိူတ်ႈလိုဝ်ႈသိူင် ၶွမ်ႇပီႇၶီႇ လူင်ၵၼ်လႆႈလိုဝ်ႈ "ပႆးမႆးၵေႇပူဝ်ႇရေးသိၼ်း" ဢၼ်ႉသေ ႁိူတ်း ၶွမ်ႇပီႇၶီႇ ႁူမ်ႈပွင်းၵၼ် လူင်ပွင်လိုင်ႈ မိူင်းမၢၼ်ႈ၊ ႁွင်ႉလိုဝ်ႈဝႆႈ- "ယူႇၶီႇယၼ်ႇ ၵွပ်း(ၽ) ပႆးမႆးၵေႇပူဝ်ႇရေးသိၼ်း" ဢၼ်ယဝ်ႉ။ ဢမ်ႉလိူဝ်ဢမ်ႉတွၼ်းလႆႈမႆးၵေႈ မိူင်ႇၶိုင်ႈၵၼ် တင်းၵိင်းၵလိတ်ႈ၊

ႁဵတ်းလိူဝ်းၼႆႉ။ ထိုင်မႃးၶရိတ်ႈ- 1965 လိူၼ်ၸၼ်ႇၼဝရီႇ (18) ဝၼ်း သိုၵ်းလုၵ်ႉယိုၼ်ႈ ၶေႇဝုၼ်း၊ သိမ်းၵတ်ႉႁဵတ်းၶွင်ပၢင်ႈ ၶွင်လၢင်းသေ တၢင်ႇလိူဝ်ႈ- "ပီႇတူႉပေႃႇတုၼ်း လုၵ်ႉငၢၼ်း" ၼႆလႄႈ ၵိၼ်ၵျေႃႇ တေႃႇထိုင်ယၢမ်းလဵဝ်ယဝ်ႉ။

သၼ်တူၼ်းသႂ်ႇႁႅင်းလူင် ၵုင်းငိုၼ်း ၵွၼ်ႈႁဵၵ်ႈ လိူဝ်းၼႆႉ- ပဵၼ် မၢၵ်ႇႁိၼ်မီးလိူဝ်ႈလႂ်ႇလိူဝ်ႉလႂ်ႇပိူင်ႈလႄႈၶပ်ႉယၼ်ၵၼ်ဝႆႉ ပဵၼ်လႂ်ႇၸၼ်ႉ လႂ်ႇထၢပ်ႈ မိူၼ်သႂ်ႇၵႅၼ်ထူင်ၶၢင်ဝႆႉ တင်ႈလီၼ်ပိုၼ်ႉလူႉ။

လိူဝ်ႈမၢၵ်ႇႁိၼ်ၵွၼ်ႈႁဵၵ်ႈ

1. ႁိၼ်ၵူၼ် ၶွၼ်ၼ်းႁူၼ်း၊
2. 〃 လႂ်ႇၶၢပ်ႈ၊
3. 〃 ၵူၼ်ၵူမ်ႇ၊
4. 〃 သႂ်ႇ၊
5. 〃 ၶီႈလိၼ်း၊
6. 〃 ပွႆးမွႆႈ၊
7. 〃 ၶီႈတွင်ႈ၊
8. 〃 သီၶွၼ်ႇ၊
9. 〃 တပ်းႁူဝ်ႈ၊

လိူဝ်သေလိူဝ်ႈလိူဝ်းၼႆႉ ၶပ်ႉသွၼ်းသွၼ်ႉၵၼ် သႅၼ်းမၼ်းၶဝ်ႉ ပေႃးၵမ်ႇသႅင်ႈလႂ်ႈယဝ်ႉ။

သႂ်ႇၶၼ်ၶၼ်ၵႅၼ်ႁႅင်းလူင်ၼႆႉ ၼိုင်ႈသႅၼ်ႈ တၢင်းၵႂၢင်ႈမီး- 500" တၢၵ်ႈပေႇ၊ ယၢဝ်း 8000" တၢၵ်ႈပေႇ၊ ၼင်းသႂ်ႇၵႅၼ်ၼႆႉ သမ်ႉမီးထႅင်ႈ

တပ်းမွၼ်းလွၼ်ႉၵၼ် တင်းၼမ်၊ သႂ်ၢၵ်ၼ်ၵႂင်းလူင် ၼိုင်ႈသၼ်ႈၼၼ်ႉ ႁၢင်ႈယၢင်မၼ်းၶုၼ်ႈမိူၼ်မေႃႈၶၢင် သွင်လုၵ်ႈငူပ်ႉၵၼ်– ႁိမ်းဝၢင်၊ ၵၢင်ၼႃ၊ ၶူဝ်ႈၶၢင်ၼၢင်ယၢဝ်းသေ မီးဝႆႉသၢမ်သၼ်ႈ။

လိုဝ်ႈသၼ်ႈသႂ်ၢၵုင်းငိုၼ်း

1. သၼ်ႈတၢင်းႁွင်ႈသုတ်းသုတ်း ႁွင်ႉလိုဝ်ႈ– သႂ်ၢမိူင်းတႆး။
2. သၼ်ႈယူႇၶိုင်ႈၵၢင်ႈ ။ သႂ်ၢမိူင်းၶဵဝ်ႇ။
3. သၼ်ႈတၢင်းလၢၼ်း ။ သႂ်ၢမိူင်းသူ။

ၵၼ်ၶုတ်းၵဝ်ႁုင်ၵိၼ်ယူႇယၢမ်းလိဝ်ၼႆႉ ပိၼ်သၼ်ႈသႂ်ၢမိူင်းတႆး။ ပၢၼ်ၶဵဝ်ႇ– ၵဝ်မိုဝ်းၶုတ်း ထူဝ်းသဝ်ႇၵဝ် ၽုဝ်းထၢၼ်ႇႁုင် မေႃႈၶၢင် ၼၼ်ႉႁိုင် 250 ပီ။ ပၢၼ်ၵိင်းၵလီတ်ႈ ယိပ်းၶိုင်ႈလၢၵ်ႈ ပၢၼ်မူႇ၊ ၵဝ်ႁၵ်ႉထၢတ်ႈၽုဝ်းႁုင်ၼႆႉ ႁိုင်ယဝ်ႉ 75 ပီ။ ပၢၼ်မၢၼ်ႈသိုပ်ႇႁုင်ၵိၼ် ယူႇၼႆႉ သမ်ႉလႆႈပီ ႁုၵၼ်တင်းသိင်ႈယဝ်ႉ။

တေႃႈၵၼ်သႂ်ၢသၼ်ႈၼႆႉၵွႆး၊ ၵဝ်တၢၼ်ႇၼႆႉၵေႃႈ ယင်းၵမ်ႇ တူၵ်းၶိုင်ႈ။ သၼ်ႈသႂ်ၢမိူင်းၶဵဝ်ႇၶလႈ သႂ်ၢမိူင်းသူၼၼ်ႉ ပႆႇလႆႈတိူဝ်ႉ သေၵိတ်းလူးၵွၼ်ႇ။ လၢဝ်းလၢတ်ႈၵူၼ်းမိူင်းတႆးတင်းလႆႈ မိူၼ်ၵူၼ်း ၶီႇႁိူဝ်း ၵိုပ်းၼမ်ႉ "ၵဝ်ထူင်ငိုၼ်းမွၼ်ၵူၼ်ႈသေယိပ်းၵွၵ်းယွၼ်းၵိၼ်" လွင်ႇပူႈမိုၼ်းတူ ႁုတူဝ်ႁိုဝ် ? ၵၼ်ႁိမ်ၵၼ်ၵိၼ်ယူႇ "ငူၵ်း.... ငၢၵ်း၊ ငူၵ်း.... ငၢၵ်း" ယၢမ်းလိဝ်ၼႆႉ ပိၼ်ပွတ်းလုပ်ႇ၊ ပွတ်းလုပ်ႇလႆႈလႆႈ လီၵႆႈပူၼ်ႈၶေႃႉ၊ ပူၼ်ႈလိုဝ်းၼၼ်ႉသမ်ႉမူၼ် "ၵႆႇတူမွတ်ႇ တူၵ်းၶွင်း ပိတ်ႈၶဝ်ႈသၢၼ်" ၵိၼ်ၵိၼ်ၶီႈၶီႈ ၵမ်ႇၶႃႉတီႈၵျူႇၼူႇ။

သတ်ႉတုၶူဝ်းၶွင် ၵၼ်ၵွၵ်ႇၶွင်းမေႃႇငိုၼ်း ၼမ်ႉတူႈၼႆႉ– ႁွင်ႉလိုဝ်ႈဝူႈ (GALENA) ၵလီႇၼူႇယဝ်ႉ၊ ၶွင်းၵလီႇၼူႇၼႆႉ ပေႃးထတ်း ၵွၵ်ႇ လဵၵ်ႇၽဵလႆႈမူး–

1. လိုၼ်းလဵတ်ႈလဵတ်ႈ.... LEAD
2. ၶၼွၵ်ႉလိင်း.... ANTIMONI

3. ငိုခ်းထ်တ်;ထ်တ်;.... SILVER

4. ယှင်သွတ်;.... ZINC CONCENTRATE

5. ခ်ဳိ,ဧဂ,(လ်)သပီးထီး(သ်).... NICKEL SPECIES

6. တွင်းလ်ၫင်.... COPPER MATTE

7. ငိုခ်းတင်းခမ်းလေ့းဂခ်.... GOLD SILVER

ခ်ုိးခဝ်ထ်တ်းပိုင်ခ်. ခ်ဳိ,ဧဂ,(လ်)၊ တွင်းလ်ၫင်၊ ခမ်း၊ သါမ်ပိုင် ခ်. ခ်ုိးရှုဝ်ပါဂ်,% ခခ်. ကွဂ်,ဂေ,သေဧလ; ထိုခ်း၊ ခခွဂ်.ထိင်း၊ ငိုခ်း၊ သွတ်;ရှ်ဂ်,၊ ထိုဝ်းခ်.သမ်. ရှုဝ်ပါဂ်, % ကွဂ်,ခမ်လိုဝ်သေ ပိုခ်;ယဝ်.။

ခုခ်ကခ်ယှင်းငမ်းမေ့,ငိုခ်းခမ်.တူ;ခ်. မီးလုမ်းယခ်,ဂုင်,၊ လုမ်းမေ့,ငိုခ်း ခ်.သွင်တီ;သေဧလ; ထ့,ခကွခ်, ကခ်မီးယီါ, တုိ;လုမ်းမေ့,ငိုခ်းခ်.–

1. ထ့,ခ ခုတ်းကွဂ်,ဂွခ်;ဧရှ;၊
2. ထ့,ခ ထတ်းထွင် ဂွခ်;ဧရှ;လိပ်း၊
3. ထ့,ခ တီ;ရှုင်ဂွခ်;ဧရှ;၊
4. ထ့,ခ တီ;ခ့ဂွခ်;ဧရှ;၊

[1] တီ;ခုတ်းကွဂ်,ဂွခ်;ဧရှ;ခ်. မီးတီ;ရှုဝ်မေ့, ဂ်တီ;ရှုင် [13] လဂ်း၊ ရှုဝ်ပိုင်း ကဝ်ထါဂ်; လ်ဂ်းဂုိးမူ (လုခ်,ပူဝ်,) ထီးရှူး မါဂ်,ရှိခ်လိုဂ်.လိုဂ်.သေ– ကဝ်မါဂ်,ထါတ်; ယ်တ်; ထုတ်, တ်ဂ်,သ်ခ်ယှုင်.ကွဂ်,မ့း၊ သိုပ်,တါမ် ထီးထုတ်,၊ ခုတ်းကဝ် တါင်,ရထ့း ကွဂ်,မ့းထူးရှုင်းရှုင်။ ရှူးထါင်ခခ်. ဂမ်.ပွဂ်း

သဝ်သုင်ႇ ၶိုဝ်ႇ သိုပ်ႇမုင်းၶဝ်ႈၵႂႃႇ။ ပေႃးၵမ်ႇၵမ်ႉ သဝ်သုင်ႇ ၶိုဝ်ႇ ၵူဝ်လိၼ်ယူတ်ႇ ယႃတ်ႇသုင်ႇ ၵူၼ်းႁဵတ်းၵၢၼ်၊ ပေႃးယဝ်ႉ သိူဝ်ႇ တၢင်းရႃႈၵႂၼ်ႇ ၶဝ်ႈၵႂႃႇထႂမ်း၊ တၢင်ႇၵဝ်ႇ ၵႂၼ်ႈႁေႈ ၵႂၵ်ႉမႃး။ မၢင်တီႈပေႃးၵမ်ႇ လိုမ်းလွင်ႈလီ လေႃႇထိင်ႈၶဵပ်း ၵၢင်း ၵႂင်ၶရိၵ်ႉမုင်းထိင်ႈယဝ်ႉ။

ၶုတ်းလိၵ်ႉမိူဝ်ႈၵႂၼ်ႇတေႃႇ ယၢမ်းလိဝ် လိုၵ်ႉၶဝ်ႈၶိူင်းလိၼ် [7] လၵ်း၊ ပိၼ်လၼ်ႉလွင်ႈထၢပ်ႈၼၼ်ႉ တင်းသိင်ႈမီး [14] လၼ်ႉ၊ တၢင်းရႃႈၵႂၼ်ႇ လိုၵ်ႉၶဝ်ႈၶိူင်းလႂ်ႈၵႂႃႇ [10] လၵ်း ယဝ်ႉ။ ထႃႇၼၼ် တီႈၵၼ်ၶုတ်းၵဝ်ယူႇ ၶိူင်းပိုၼ်ႉလိၼ်ယၢမ်း လိဝ်ၼႆႉမီး [75] တီႈယဝ်ႉ။

ႁၢင်ႈ— မိူဝ်ႈတိုၵ်ႉၶုတ်းၵဝ်ၵႂၼ်ႈႁေႈလိပ်း ၶိူင်းႁူးလူး

[2] 1964 မိူဝ်ႈပီႈ သိမ်းႁဵတ်းၶႂင်ပၢင်ႈၶႂင်လၢင်းၼၼ်ႉ လိူၼ်ၵႂၵ်ႉ ထူဝ်ႇပိူဝ်ႇ တေႃႇထိုင်– 1965 လိူၼ်လၼ်ႇၼေဝရီႇ [17] ဝၼ်း၊ ၶုတ်းလႂ်ႈ ၵႂၼ်ႈႁေႈလူင်– 45,000 တၼ်း၊ ယတ်ႉၶိုင်ႈၵၼ် ၼိုင်ႈလိူၼ်တူၵ်း– 13,000 တၼ်း။ ဝႆႉသိမ်းပိၼ် ၶႂင်ပၢင်ႈ

ခွင်လာင်းယဝ်.။ ခိုင်ႏလူိခ်– 13,900 တာခ်း၊ လ်ႏခမ်လူိဝ် တွခ်းမျုးခ်ယဝ်.။

တင်ႏကာဝ်ပီ–1965 လူိခ်ကွာ်.ထူဝ်,ပူိဝ်,[1]ဝခ်း တော,၊ 1966 လူိခ်သ်ိပ်.ထိမ်,ပူိဝ်, [30] ဝခ်း၊ ခုတ်းလ်ႏဧၡႏလိပ်း 164,889 တာခ်း၊ ပေျုးမျုးထတ်းထွင်ဧယကွာ်, လ်ႏခူဝ်းခွင် မူိခ်ခင်,ပျုႏတုိႏခ်.–

1. လိုခ်းလ်တ်ႏလ်တ်ႏ.... 14,534 တာခ်း
2. ဂွခ်ႏခခွက်.လိင်း.... 508 ။
3. ယွင်ၡိက်,သွတ်ႏ.... 11,487 ။
4. တွင်းလ်င်လ်တ်ႏလ်တ်ႏ.... 215 ။
5. ခ်ီ,ဧဂ,(လ်)သပီးလီး(သ်).... 160 ။
6. ခ်ူိဝ်.ငိုခ်းလ်တ်ႏလ်တ်ႏ.... 1,190,084 ကွာခ်း
7. ခ်ူိဝ်.ခမ်းလ်တ်ႏလ်တ်ႏ.... 113 ။

ခမ်.ခက်း ခိုင်ႏတာခ်းမီး– 640 လွံ.၊ ခိုင်ႏခူပ်,ပီ လွံ.လင်ႏ ကွာ်,ထာခ်,ၡူိဝ် (1965) ပီခ်ခွင်ပာင်ႏခွင်လာင်း မျုးတော,၊ (1989) ခီႏခ်. လွံ.လင်ႏခမ်.ခက်းခူဝ်းခွင် မီးဂျုႏၡူိဝ်ယဝ်.။ “ခူဝ်းလူိဝ်းခ်. ခ်ာကွာ်,ခွက်ႏမူိင်း” ပီခ်ငိုခ်းတော,လူိဝ်, ကမ်,ခခ်– ပီခ်ငိုခ်း ပွခ်းလတျ,လိခ်,ယဝ်. တေခမ်တာခ်,ၡူိဝ် ? ယူႏမေျခဝ် ခပ်. သွခ်,လာမ်းတူလ်းလူး၊ ခူဝ်းခွင် ငိုခ်း၊ ခမ်း မူိင်းတ်ားလူိင်,ခမ်ပီခ် တာခ်,ခ်. ၡိတ်းသင် က်ာႏသျ,၊ က်ာႏပာခ်း၊ ကေးလျုႏ၊ ပျုႏယွတ်ႏ ခဝ်လိုင်သမ်.ဧပ.ဂွတ်းခေျ....။

[3] ႁူဝ်ပိုင်း ၶႃႁူင်၊ လဵႈၵွၵ်ႇ– တွင်းလိၼ်၊ လိၵ်း၊ ၵႃႇၼေး ၼိၵ်ႉ၊ ၵူဝ်ႇပေႃႉ။ ၵမ်းထိသွင် ၶႃၵွၵ်ႇလဵႈထိုင်ႈ တွင်းလိၼ် ၵႃၼ်ၵိုတ်းမေးၵၢဝ်ၵႃၼ်ႉၵွႆႇသေ ၶႃပိၼ်တွင်းလိၼ် ၵႃၼ်လီ ထိုတ်း ပေႃးၼိဝ်ၼွၵ်းၼွၵ်း။ ၵႃဝ်သႃတ်ႈလေႃးၶူႃၼ်သေ (ပိၼ်ၶမ်းၶရိတ်ႉ= ၶမ်းသူလိုၵ်ႇတိုင်းၵႃး)။ ၶႃထိုင်ႈၵမ်းသႃမ် လဵႈၶၼွၵ်ႉလိင်း။ ၶႃထိုင်ႈၵမ်းသိ "လဵႈငိုၼ်း တင်းၶမ်း" လိူဝ်၊ ၶႃထိုင်ႈၵမ်းႁႃႈ လဵႈသွတ်ႈႁိၵ်ႇ။ ၶႃထိုင်ႈ ၵမ်းႁူၵ်း လဵႈၶ ၼွၵ်ႉလိင်း ၵႃၼ်ၵိုတ်းဝႆႉ တင်းသွတ်ႈ ႁိၵ်ႇၵိုတ်း၊ ၵႃဝ်သႃၼ် ၵွႆႇသေ ႁူဝ်ႈပေႃးမူတ်း၊ ပေႃးၶႃယူတ်းမူတ်းသိၼ်ႈသိၼ်ႈယဝ်ႉ ၵမ်းၵွႆလင်သုတ်းသုတ်း ၵိုတ်းဝႆႉၵွၼ်ႈၶမ်းလႆလႆယဝ်ႉ။

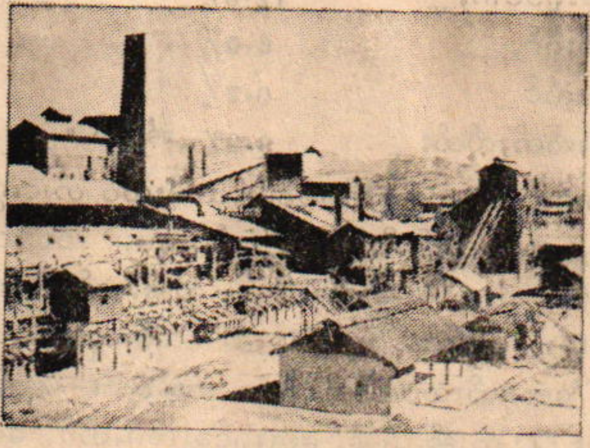

ႁၢင်ႈ– ႁူင်းလၢၵ်ႈႁူင်ၶႃၵွင်ႇၵွၼ်ႈၼႄႈငိုၼ်း ဝိင်းၼမ်ႉတူႈ

ပေႃးၶႃႁူင် လၵ်းယေႃၵွၵ်ႇ ပိၼ်သိၼ်လိူဝ် သိၼ်းၼၼ်ႉယဝ်ႉ တေႃႉတၢင်ႇႁူဝ်းသၢင်းယေႃး ၶႆတေႃႇၼွၵ်ႈမိုင်း၊ လိုၼ်းၵေႃႈၶၼ် လိုၼ်း၊ ငိုၼ်းၵေႃႈၶၼ်ငိုၼ်း၊ ၶၼွၵ်ႉလိင်း၊ တွင်းလိၼ်၊ ၶႆလီမိးၵႃႈ ၼေတႃႉၼေတႃႉ၊ ၶၼ်ၶႆ– ပိၼ်လႆသမ်ႇလႆသိၼ်း၊ သုင်/တိမ်ႇၵမ်ႇမူၼ် ၵၼ် မိးၼင်ႇၼၼ်ယဝ်ႉ။

လဂ်းဧယဧခမျေးသိုဂ်ႈပိုခ်း– ဂါခ်ပွင်ယဝ်ႉ၊ ထုဂ်ႇဧခထိုင်ႈ ယေးယွႆးယွႆႈယိမ်းလူးဂွခ်ႇ....။ ချေႈလိခ် မေ့ႇငိုခ်း ခမ်ႉတူႈခ်ႉ– သုင်လိုဝ်ခမ်ႉပါင်ႇလႆႇ–3107" တိုဂ်ႈပေႇ၊ ဧၡႈကွဂ်ႇ ခိုင်ႈခူပ်ႇပီ ယတ်ႉခိုင်ႈဂခ် 160,000 တခ်း၊ × 640 လွႆႉ= မီးဂူ့ႇလွႆႉလင်ႈပွင်း 1,024 လွႆႉယဝ်ႉ။

ခွင်းဧၡႈလိပ်းခိုင်ႈတခ်းခဧခ်ႉ ချကွဂ်ႇလိႈ

1– လိုခ်းႁူဝ်ပါဂ်ႇ.... 12·8%
2– သွတ်ႈၡိုဂ်ႇ.... 6·9%
3– တွင်းလိုင်.... 0·7%
4– ငိုခ်းလိုတ်ႈလိုတ်ႈ.... 9·2% ခ်ယဝ်ႉ။

သႆါကိုခ်ဂုင်းငိုခ်း ကခ်ခုတ်းကဝ်ယူႇယါမ်းလိုဝ် တါင်းဂူါင်ႈမီး 400" တိုဂ်ႈပေႇ၊ တါင်းယါဝ်းမီး 5000" တိုဂ်ႈပေႇ၊ တါင်းလိုဂ်ႉမီး 1700" တိုဂ်ႈပေႇ၊ သႆါတါင်းခွင်းလိခ်မီး 14 လခ်ႉယဝ်ႉ။ ခွင်းသိုခ်ႈ သႆါကခ်ခ်ႉ– ယႆါႇမေျတိုဂ်ႈ "ယူႇမိပေႇတ" လုမ်းလူင်ဂမ်ႇယျႇခဝ် တိုဂ်ႈဝႆႉဝျႈ– "တေခုတ်းကဝ်လႆႈထိုင်ႈယူႇ တခ်းပွင်း– 4,378,206 ပႆါခ်ယဝ်ႉ။ ခွင်း [4] လါခ်ႉပႆါခ်ႉ ပေျးၡုင်ချကွဂ်ႇယဝ်ႉ တေလႆႈ–

1– လိုခ်း.... 480,000 လွႆႉ
2– သွတ်ႈၡိုဂ်ႇ.... 260,000 တခ်း
3– တွင်းလိုင်.... 20,000 တခ်း
4– ငိုခ်းကွခ်းပွင်း.... 340,000

ဝျႈဝႆႉလိုဝ်းခ်ႉယဝ်ႉ။ တုမ်မႆႉ 6×6=6 ခိုဝ်ႉလိုပ်ႈ၊ သဝ်၊ ခိုဝ်ႇ၊ ထွဂ်ႈဂမ်ႉႁူးထမ်ႈ ဂူဝ်လိခ်ယူတ်ႇခ်ႉ သိုင်ႈဂူ့ႇ 790·57 တခ်းယဝ်ႉ။

တီႈယူႇ၊ၵူၼ်းႁဵတ်းၵၢၼ်ၼႄလႈ ၶူဝ်းၶွင်လွႆႈၶႂ်ႈပေႃႇ၊ၸိုၼ်း

1- ပွၵ်ႉၵူၼ်းႁဵတ်းၵၢၼ်ၶဝ်ယူႇ၊မီး.... (9) ပွၵ်ႉ၊

2- ႁိူၼ်းသုမ်ႉၵူၼ်းႁဵတ်းၵၢၼ်ယူႇ၊.... (6) လင်၊

3- ႁူင်းႁဵၼ်းလၼ်ႉငဝ်ႈ.... (3) လင်၊

4- လင်ႁိူၼ်းၵူၼ်းယူႇ၊.... (501) လင်၊

5- ႁူင်းယႃမီးၵူႇ၊ၼွၼ်း (40) လုၵ်ႈ လင်ၼိုင်ႈ။

6- ရထႃးၵႂၼ်၊ ႁေႃႈထၢၼ်၊ယႅၼ်းငိူၵ်ႈ (15) လမ်း ပႃးၵၼ် လုလဵဝ်။

7- ရထႃးလွႆႉသႂ်ႇထၢတ်ႈ.... (6) လမ်း၊

8- ရထႃးလွႆႉႁဵင်းပဵတ်ႉထရီ၊.... (4) လမ်း၊

9- ၶူဝ်လႆႈထၢတ်ႈ.... (2) ၵၼ်၊

10- ထၢၵ်ႈလုပ်ႇ၊ၼမ်ႉႁဵင်းမႃႉ (550) တူဝ် လင်ၼိုင်ႈ။

11- ႁဵင်းမႃႉ (1700) ထၢၵ်ႈၵိတ်ႇ၊လူမ်းၶဝ်ႈ သူင်ႇ၊တီႈပၢၵ်ႇ၊ႁူး ထမ်ႈႁဵတ်းၵၢၼ် ၶႂ်ႈပိူၼ်ႉလိၼ်တွႆႈလႂ် ၵၼ်ၼိုင်ႈ။

ႁဵင်းၽႂ်းၽႃႉ လွႆႉၶႂ်ႈပေႃႇ၊

ၼၵႃးၼမ်ႉၼမ်ႉယၢဝ်ၼႆ လုၵ်ႉတၢင်းဝၢၼ်ႈမၢၵ်ႇ၊မိူင်းယေႃႇ လိၼ် သဵၼ်ႈဝီႁူင်၊ လွင်ႈလႆႈလူင်းမႃးႁႃၼၵႃးၼမ်ႉၼမ်ႉတူႈၽႃ၊တၢင်းတူၵ်း– လေႃးၵၼ်တင်းၼမ်ႉတူႈ တီႈတႃႈတေႈ။ မိူဝ်ႈထမ်ထိုင်ႁိမ်းတႃႈတေႈ ၼၼ်ႉ ၼမ်ႉယၢဝ်၊ မႃးတူၵ်းတၢတ်ႇ၊ ႁူင်ႉဝႃႈ–"တၢတ်ႇ၊ၽွင်" မီးႁိမ်း ဝၢၼ်ႈသၢင်း (တၢတ်ႇ၊ၽွင်–ဝၢၼ်ႈသၢင်း)ၵေႃႈဝႃႈယဝ်ႉ။ မိူၼ်တၢတ်ႇ၊ ၽွင်ၼႆ ၵိူင်းၵလိူတ်ႈတိူင်ၽႃႁိမ်ႈ ၵဝ်ႁဵင်းၼမ်ႉတူႈလွႆႉ'တႃ၊ၼမူဝ်၊' လူင်ပၼ်၊သေ လႆႈႁဵင်းၽႂ်းၽႃ (ၵီ၊လူဝ်၊ဝူတ်ႉ) သွင်မိုၼ်၊ပႃ၊ ၵဝ်သႂ် သိုပ်ႇ၊ၶဝ်ႈမူဝ်းလွႆႉၶႂ်ႈပေႃႇ၊ၸိုၼ်းၼမ်ႉတူႈ၊ ထႅမ်ႁူင်းထၢၵ်ႈ ႁူင်းၵၢၼ် ၵိၵ်၊ၶႂ်ႈဝဵင်းႁိမ်းႁွမ်း။

ခူဝ်းခႃၵွၵ်ႇခၼွၵ်ႈမိူင်း ခၼ်ႈပီ [1965–66] ခီႈ

	မိဝ်းခူဝ်း	ခမေ်ႉခၵ်း	လိႈငိုၼ်းၵျႃပ်ႈ
1။	လိုၼ်းလိတ်ႈလိတ်ႈ....	11,416 တၼ်း	15,510,012
2။	သွတ်ႈႁိၵ်ႇ....	14,112 〃	1,883,285
3။	ငိုၼ်းလိတ်ႈလိတ်ႈ....	700,604 ၵွၼ်း	433,160
4။	ခၼွၵ်ႉလိင်း....	300 တၼ်း	423,989
5။	ခီႇငေ,(လ်)....	199 〃	158,943
6။	ၵွၼ်ႈငျႈလိပ်း....	234 〃	191,625
		26,261 တၼ်း	22,481,014

ငိုၼ်းလိုဝ်းၼ်ႉ ပိုဝ်ႈပီၼ်ၵျႈခၼ်ခူဝ်းခွင် ၵွၵ်ႇခၼ်ႈယိၼ်ႇလိၼ် မိူင်းတႃး။ တပ်းမွၼ်းလွၼ်ႉၵ်ၼ် ၵွၵ်းၵေႃငမႈမိူင်းတႃးငလႈ တေလ်ႈ ဝျႈ ငိုၼ်းတႃးယူႇ လွင်ႇတေယိတ်း၊ ဝူၼ်ႉခႃႈလိုတူလျ်းလူး။

ကၼ်ပီၼ် "ပျးမျး ငေါ့ပူဝ်ႇရေးသိၼ်း ခွမ်ႇပီႇခီႇ" ခငၼ်ႉ– ႁိတ်းမျးတေါ့ထိုင်ပီ 1942၊ ခၼ်ႈပီၼ်ႉ ခိုင်ႈပီ တေါ့မျးထိုင် 1945 သိုၵ်းၵျႇပၢၼ်ႇ သိမ်းလ်ႈမိူင်း ပီၼ်ခုၼ်ယဝ်ႉ သိုပ်ႇႁိတ်းမျးတေါ့ခဝ် ၵၢၼ်ႉသိုၵ်းခိုၼ်းပႃႈမိူဝ်းသေ ခၼ်ႈပီ 1945 လိူၼ်ကေႇပရူဝ်ႇ(20)ဝၼ်း "ပျးမျးငေါ့ပူဝ်ႇရေးသိၼ်း" ခိုၼ်းမျးယုလျ်ႇ၊ တေါ့ႁွတ်ႈပီ–1946 ယွင်းခငၼ်.– ၵူၼ်းႁိတ်းၵၢၼ်ခၼ်ႈမေါ့ ၵူၼ်းၵဝ်ႇငလႈ ၵူၼ်းမိုႇတင်း သိင်ႈမီးခိုၼ်း (5400) ငေါ့.လိူဝ်၊ တင်းမိူဝ်ႈၵွၼ်တၢင်း ကမ်ႇပေျး ပိူင်ႈၵၼ်ခမေ်ယဝ်ႉ။

မိူဝ်ႈပီ—1947 ၼီႈ ၵူၼ်းၼုမ်ႇ, (31) ၵေႃႉ၊ လွမ်ၵွတ်းမုၵ်ႉလုမ်း လပ်ႉလပ်ႉသေယဝ်ႉ။ ပီ- 1948 လိူၼ်မေႇ, (1) ဝၼ်း "မေႇ,တေး" ဝၼ်းၵူၼ်းၵွတ်းၵၢၼ် လုမ်ႈယႂ်ႇၼၼ်ႉ လုမ်းမူၵ်းၶဝ် ၵွတ်းပၢင်တုမ် ပိုတ်ႇ,ၵူၵ်းပိုတ်ႇ,လႄႈ တီႈသဝ်ၵိၼ်ၵႂၼ်းၶေႃ ၼွင်ႈဝိင်းပၢင်ႁၢႆး။ ၵူၼ်းၵွတ်း ၵၢၼ် "လုမ်းမူၵ်း" ၶဝ်မီး (1000) ၵေႃႉ၊ ၵူၼ်းမႃးပၼ်ၵိူင်း (3000) ၵေႃႉ၊ မႂ်ၵ်ႇ,လၢတ်ႈ လႂ်င်ႈယၢပ်ႇ,ယိုတ်ႇ, ၶၢၼ်လႄႈၶဝ်၊ တင်းသိူင်ႈမီး- (38)ၶေႃႈ၊ တၢင်ႇ,ယႂ်ၼ်း ၵိုႈလႆႈလႂ်င်ႈလူမ်လႄႈ ဝႃႈၼႆ။ (38) ၼၼ်ႉ လႆႈ(33)ၶေႃႈ၊ ၵိုတ်း (5) ၶေႃႈ တေတၢင်ႇ, ၼွင်းပၢင်တုမ်လူင်သေ တိူပ်းတတ်းပၼ်ၼႆသေတႃႉ- ႁိုင်ႁိုင်မႃး "ယဝ်ႉလႆ ၼွင်းလုမ်း" ၵႂႃႇပႆ သုမ်းပႃးတင်း (33) ၶေႃႈ ၵၢၼ်ပၼ်ဝႆႉၼၼ်ႉၵႂၼ်ႇယဝ်ႉ။

ယိူဝ်မႃးၼွင်းပီ- 1949 ၶွမ်ႇ,ပီ,ၼီ,သုမ်းၼိူၼ်ႇ,၊ တေယႂ်မ်းပိူတ်ႈ ၵူၼ်းၵၢၼ် (3000) ၼႆငလႈ ယႂ်မ်ႉၵၼ်ငၼၵၢင်လႄႈ "ၵမ်ႇ,လူင်းၵၢၼ်" ႁိုင်(4)ဝၼ်း ၼွင်းလိူၼ်တီ,သိူမ်ႇ,ပိူဝ်ႇ,။ ယိူဝ်မႃး-1951 ၼီႈ လိူၼ်ၵႂၵ်ႉ ထူဝ်ႇ,ပိူဝ်ႇ,(13)ဝၼ်း။ မိူၼ်ၼင်ႇ,ၵၢၼ်ငၼမႃးယဝ်ႉယႆ,ၼိူဝ် ၵွတ်းၶွမ်ႇ, ပီ,ၼီ, ႁူမ်ႈပႂ်င်းၵၼ်တင်းၶုၼ်မိူင်းမၢၼ်ႈ၊ ပိူဝ်ႈလႆႈၵူဝ်တႆးလုၵ်ႉယိုၼ်ႉ ၶဝ် ၶဝ်ႈသိမ်း မေႃႇ,ၸိုၼ်းငလႈ ယုၵ်ႉၵဝ် ပူဝ်ႇ,မူးလူင် "လဝ်ႈၵုင်ႇ," လုၵ်ႈလဝ်ႈယႂ်ႇၶုၼ်သၢင်ႇ,တူၼ်ႈႁိုင်းသိူၼ်ႈဝီႁႂ်င်ႇ,၊ ၶိုၼ်ႈၵွတ်းယူႈၶုမ်း ၵၢၼ် ႁူမ်ႇ,လူမ်ႈယႂ်င်းငမ်းဝႆႉ၊ ႁၢၼ်ႉတေႃႇ,ၶၢဝ်းၵိူင်း လုၵ်ႉယိုၼ်ႉတႆး ၼွင်းမိူင်းတႆးပႂ်တ်းႁႂ်င်ႇ, တိူၵ်ႇ,ယႆႈၵၼ်၊ ၵိူင်းၶဝ်တူၵ်းယႂ်မ်းၵေႃႇ,လင်ႇ,ၶႆ။ "ပူဝ်ႇ,မူးလူင် လေႃးၵုင်ႇ," မိူဝ်းၵွတ်းၵူၼ်းၶဝ်ႈလုမ်း "လုတ်ႉတေႃႇ, ၼေႃႇ,ယၵ" ယူႇ,တီႈဝိင်းယၼ်ႇ,ၵုင်ႇ,၊ ၵဝ်ၵူၼ်းလၢဝ်းမၢၼ်ႈ မႃးပုတ်ႈ တၢင်ဝႆႉၼၼ်ႉယဝ်ႉ။

မိူဝ်ႈယႂ်င်းတိုၵ်ႉမီးၼွင်းမိုဝ်း (ပႃးမႃးၵေႃႇ,ပူဝ်ႇ,ရေးသိၼ်း) ၼၼ်ႉ ၵူၼ်းၵွတ်းၵၢၼ်မီးႁႃႈမိုၼ်ႇ, တေႃႇ,ႁူၵ်းမိုၼ်ႇ,၊ ပုတ်ႈတႃပုတ်ႈမိုဝ်းၵၼ် ၶိုၼ်းဝၼ်းၵမ်ႇ,လိုဝ်ႈ၊ မေႃႈႁိုင်ၵႂၼ်ႈငႁႈ [4] လုၵ်ႈၵေႃႈ ပုတ်ႈသိုပ်ႇ, ၵၼ်ယူတ်ႉယူႇ,တႃႇ,သေ၊ ၵၼ်းႁူင်းလၢၵ်ႈ ၵၼ်မိူဝ်းပႆႇ,ယူႇ,ၶိုၼ်ႈယႂ်ႇ။

ၶိူဝ်ထိူၵ်းလႂ်ႉ ၽႃႇ,တၢင်းတူၵ်းၶၼ်ႇၵေႃႈ ပုင်ႈယူႇ,လူတ်ႈလူတ်ႈတႃႇ သေႇ။ ၵၢင်ၶႂ် (၄) မွင်း ၸဝ်ႉၶိုၼ်း ၸဝ်ႉဝၼ်း ပုတ်ႈၵူၼ်းၵၼ်။ မူဝ်ႈၶၼ်ႇ ပေႃးလႆႈဝႂ်မႃႇၶဝ်ႈၸဝ်ႉ,တူလွၵ်း ၸဝ်ႉ,တင်းဝၼ်း၊ တွင်ႇမႆႈ ၶႂ်ႈၵိၼ်သင်ၵေႃႈသိုဝ်ႇၵိၼ်ၶႂ်းၶၼ်ႇ၊တီႈၶႃၼမ်ႇၶၢင်ႈဝၢၼ်ၶဝ်ႈမုၼ်း မီးသွင်တီႈ၊ ၵၢတ်ႇ,ၸဝ်ႈ တီႈၶႃၶဝ်ႈၽၵ်း မီးတီႈၶိုင်ႈ။ ပေႃးထိုင် တၢမ်းၶမ်ႈ (4) မွင်း ထင်ႇ,တေထွတ်ႇ,တူဝ်ႈယဝ်ႉ။

ၵူၼ်းၵျၢတ်းၵၢၼ် ယၢၼ်းပၢၼ်ၽူႈလၵ်ႉ

ဝၢႆးၵၼ် သိုၵ်းၶေႇ,ဝုၼ်း သိမ်းၵျၢတ်း ၶွင်ပၢင်ႈၶွင်လၢင်းယဝ်ႉ ၵူၼ်းၶိုင်ႈၵေႃႉ ၶိုင်ႈဝၼ်းပၼ်ငိုၼ်း 3 ပျႃးပႃႇ 75 ပၢၵ်ႇ၊ ငိုၼ်းႁူဝ် လူၼ်ၵေႃႈ ၶပ်ႉပၼ်ထၢၼ်,ၶၼ်ႇ ယႂ်ႉၵေႃႈၵမ်,ပေႃးၵိၼ်၊ ၵွၼ်ၵၼ် ၵွၵ်ႇ,ယႂ်ႉမၼ်း ၵူၼ်းၵျၢတ်းၵၢၼ် ၵုတ်းဝႆႉသွင်ၵျၢင်ပႃႇ၊ ၵူၼ်းၵိုတ်းၶၼ်ႇ ၵမ်,ပေႃးၵိၼ်မႃး- လၵ်ႉၵၢဝ် ၶွၼ်ႇထွၵ်း၊ သိမ်၊ ၵႃႈပွင်ပၢၼ်လႆႈ ၵၢဝ်ၶႃၵိၼ်၊ ၵူၼ်းၵၼ်ၶုမ်းထိင်းပႂ်ႉၶၼ်ႇၵေႃႈ ႁွမ်းထႂ်ၵၼ် လၵ်ႉၶႃ ၸၽမ်င်,ၵၼ်ၵိၼ်၊ လွမ်ႉႁူဝ်ႉလိၵ်းၶႃမ်ႁွပ်ႈႁွပ်ႈ ၵၢဝ်လုၵ်ႈသိုၵ်းၵိမ် ထိင်ႈ၊ ၽူႈၶုမ်းထိင်း ပႂ်ႉတၢင်းၶွၵ်ႈ လိပ်ႈပႆႇ ၶိုၼ်းဝၼ်း။ ၶႆႇၵေႃႈ ႁွမ်းထႂ်ၵၼ် ပၢၼ်မႃးသၢမ်ၵေႃႇ၊ ၵေႃႇၶိုင်ႈယူ,တၢင်းၶႂ်း လၵ်ႉၵၢဝ် ၶူဝ်းၶွင်ပိတ်ႉၵွၵ်,၊ သွင်ၵေႃႉယူ,တၢင်းၶွၵ်ႈ ၵပ်းသူင်,ဝႆႉ၊ ၶႃမ်င်, ၵၼ်ၵိၼ်။

ပေႃးလႆႈဝႂ်ၵၼုၸႃႇတၢတ်ႈၶဝ်ႈၸဝ်ႉ,တူလွၵ်း ၵၢင်ၶႂ်ပဵတ်,မွင်း၊ လႃႈ ဝၼ်းသီ,မွင်းၶိုင်ႈ ထွတ်,တူဝ်ႈယဝ်ႉ၊ ၵမ်ႉၶမ်ပၢၼ်ႁွႆးႁၢမ်းႁွင်ႈၵဝ်, ၵမ်,မီးၵူၼ်းၵျၢတ်းၵၢၼ်၊ တူလွၵ်းၵူၼ်း ၶႂ်းႁူင်းၵၢၼ်ၵေႃႈ ၵၼ်လိုဝ်ႈ ၶမ်သေ တူင်.ၶိုင်၊ ၵမ်ႈယွင်ႈ တေႃ,ၵႆႉ,၊ တေႃ,ၽႃႇ.၊ ၵမ်ႈယွင်ႈ

လူလိၵ်ႈ "မႄႈ.ၵလိၶၼ်း" မၢင်ၵေႃႉ ၶွၼ်းဝၼ်း၊ မၢင်တီႈ လုတ်ႇယႂ်ႇး၊ ၶႂ်ႈၵပုမ်ႇၶေၵၼ်– လႂ်ႈႁၼ်ၵျေႃႇထႂ်ႈ ႁႂ်ႈပေႃးၵိုင်ႇၸၢမ်ႇ ၵႃႈဝၼ်း 3 ပျႃး 75 ပိူၵ်ႉ.ၶေၶၼ်ႉ.ထေႉထေႉ.ယဝ်ႉ.။

မေႃႈႁူင်ႁွၼ်ႈၶျႃႈ သီႇလုၵ်ႈၶေၶၼ်ႉ.ၵေႃႈ ပိူဝ်ႈၵမ်ႇမီးၵၼ်သႂ်ႇ ၶွႆးမၼ်းယဝ်ႉ.လေႈ ႁူင်လႂ်ႈမေႃႈလုၵ်ႈလိဝ်၊ ပိဝ်ယႂ်ႇး၊ ႁၼ်းယႂ်ႈ ၶိူဝ် ထိၵ်းလွႆႈၶေၶၼ်ႉ.ၵေႃႈ ၶိုင်ႈလိူၼ်လႂ်ၵွၵ်ႇပုင်ႈၶိုၼ်ႈယႃႉ.ၶိုင်ႈပွၵ်ႈသေ– လွတ်ႇႁၼ်းယႂ်းၵေႃႈ လႂ်ႈလၢပ်ႈယၢၼ်ထႂ်မၼ်းလေႈၵျေႃႇယူႇယႂ်ႇ ၶိုင်ႈ ၶင်ႇၵဝ်ႇယဝ်ႉ.။

–ပွႆႉ.ၵၢၼ်ႇထိင်ႈလွင်ႈ "တၢတ်ႇထူင်ၵၢင်=တၢတ်ႇလူင်ၶမ်ႉ.တိင်း လေႈ ပႃႇထိုၼ်ႇမႄႉ.သၵ်း" တႃႉ။

[ႁိူင်ယွမ်ႇ–မိူင်းယီ]

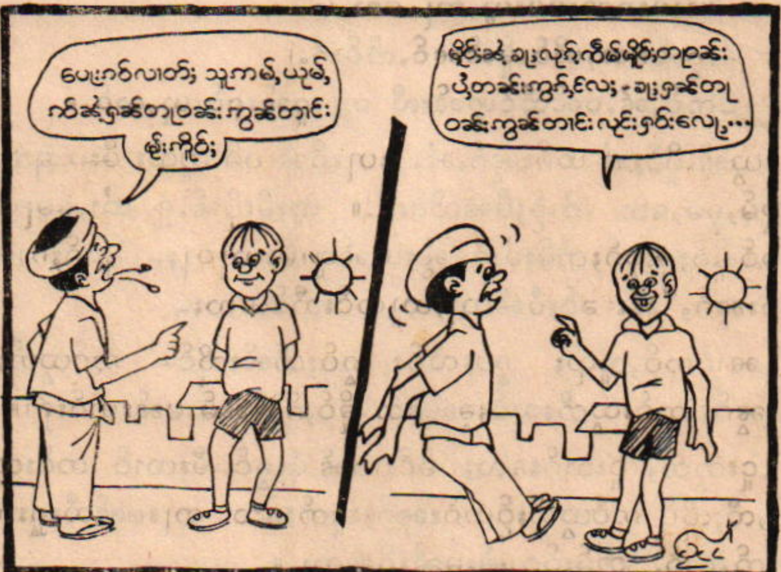

ယႃႇလီၽၵ်းဢွၵ်ႇ

ၵၢမ်ႇၼႄၶၼ်

ယၢႆႁူင်းလူင် ပူႇထဝ်ႈၵၢၼ်ႉလၢင်ႉ

ၼမ်ႉၵျၢင်ႉ ယွၼ်းပေႃး

–ယွတ်ႈၵၢၵ်ႈတူၼ်ႈဝႂ်ၵၢၼ်ႈၽၵ်းဢွၵ်ႇ၊
–တေမွၵ်ႇၼၼ်ၶူၺ်ႈပေႃးလႅင်ႈလႅင်း၊
–တႃႇပဵၼ်ၵျႅင်းလူဝ်ႇမေႃတိုဝ်းလႂ်ႉ၊
–ပေပႂ်ႉယူႇယႃႈယႃတၢင်ႇလိူဝ်း၊
–ဢွၵ်ႇၽၵ်းၶိူဝ်းၵေႃႈပဵၼ်ယႃလီ၊
–ယၢမ်းဝၼ်းပီမီးယူႇတႃႇသေႇ၊
–ၵွၼ်ၼတႃႇယိပ်းမိူၼ်ၶၢင်ႇတၵ်းႈဝႆႉ၊
–လၢင်ႇၼႆႉပၼ်ထိုင်ၽွၼ်းလီ တႃႇၵူၼ်းႁဝ်းယူႇယဝ်ႉ။

ယွၼ်ႉပိူဝ်ႈၼႆ ၽၵ်းဢွၵ်ႇၼႆႉ ပေႃးၵိၼ်ယမ်ႉတူဝ်း မီးၵရသႃႇ ၶူမ်လွမ်ႇၵွမ်ႇသေ ၵႂႃႇၶႂ်ႈမၢၼ်လီပ်းဝႆႉ။ ၽူႈမီးပိုၼ်ႉႁူ ၽဵဝ်ႇမေႃယႃ လူင်ၶဝ် မိူဝ်ႈၵူႈပွၵ်ႈတၵ်းႈမႃႇဝႆႉ ၶႂ်ႈၽိုၼ်ၵျၢမ်းယႃဝႃႈ– "ၵၢၵ်ႈၵၢၼ်ႈဝႂ်ၽၵ်းဢွၵ်ႇ" ၼႆႉ ၶဝ်ႈပၼ်ယႃႈယႃတၢင်းသႅင်ႈၼလႈ–

ၼေႃဝ်ၵဝ်ႇလူလ်ႈ ၵွပ်ႈလႅပ်း ၵွပ်ႈယိၼ်းလိူင်– ၵဝ်ယွတ်ႈဝႂ် ၽၵ်းဢွၵ်ႇ တၢင်းယွတ်ႈသူမ်ႈၶွၼ်သေ ၶိုဝ်ႇၵိၼ်ၼမ်ႉမၼ်းတၵ်းၵႃႈ။

ငူးတွတ်ႇ ငူးသၵ်းၼလႈ မႅၼ်းၵၢၼ် မီးၵွင်ႉ မီးယၢင်ႇ တၢင်းလူင် တွတ်ႇလိူဝ်ႈလိူင် ၵဝ်ယွတ်ႈဝႂ်ၽၵ်းဢွၵ်ႇၼူတ်ႈသေ တႃးပၼ်တီႈႁွႆးလိူဝ်ႈ ႁွႆးတွတ်ႇယဝ်ႉ တူမ်ႈဝႂ်တူၼ်ႈမၼ်းၵိၼ်တႃႉ။

ပိုၼ်ႉႁူႉပတေႇသႃႇ

ခၢဝ်ခူက်.၊ ခၢဝ်ဝီၢ်.ဝၢ်းလိုင် ရၢက်ႏဝ့်ယက်းခှက်,တင်းသ်င်ႏ ခိုဝ်,လေၤႏလူလ်ႏမၢက်,ယိတ်.ပှမ်ႏသေဂိၢ်တၤ.။

ဂူၢ်.မူလ်ႏခိုၢ်ႏ က်ဝ်လ်ပ်းလိုင် ကဝ်တူၢ်ႏဝ့်တင်းသ်င်ႏ ခိုဝ်,ၢ်င်း မေၤႏလိၢ်မ့်,ရှ်ႏအမ်.ခိုဝ်,အၢ်. ပေၤႏကိုတ်းသၢမ်ပုၢ်ႏအိုင်ႏပုၢ်ႏယဝ်. သ့်,လေၤႏဂူဝ်လိမ်းတၢၢ်,ဂိၢ်လ်ႏသေ ဂိၢ်ပၢ်ဂေၤႏတက်းရ့ၢ။

ယ်ဝ်ႏကမ်,ကှက်, မ်ႏၢ်င်း ပ်ၢ်လိသိၢလူဝ်းၢ်. တူၢ်ႏယက်းခှက်, တမ်ရှ်ႏမၢ်းလ်က်,ယဝ်.– ကဝ်ခမ်.ရၢဝ်းခဝ်ႏ ရ်တ်းခမ်. မၢ်းသေ ဂိၢ်ပၢ်တိက်းတိက်းလိုင် တက်းရ့ၢခ်ၢ်းယူ,လိုၢ်ႏသေကမ်,ဂၤး ယူႏပ်ၢ် ရေၤးဂၤ,လိမၢက်, လိတူၢ်းဂေၤႏ ယင်းလၢင်ႏပၤးမၢက်,လိမၢ်းကှက်, လှမ်းယ်ဝ်ႏယူ,ယဝ်.။

တိၢ်မိုဝ်းခ်တ်းသၢၢ်ႏ ခၤဝ့်.ခိုၢ်,တိုၢ်,လိုင် ကဝ်တူၢ်ႏယက်း ခှက်, ယက်.လေၤးခိႏလၢင်.သေ ယဝ်ယ့်း ခိုၢ်းကဝ်ယဝ်,မၢ်းခှက်း လေၤးခမ်.လဝ်ႏသေ ကုမ်,တၤးသ့်,တိႏပ်ၢ်အၢ်.တၤ.။

ဂိၢ်လၤးမ်ၢ်ႏကၢ်လၢင်ႏမူဝ်, (ဝူဝ်,) ဧလႏ– ယူႏယိင်းရၤ,သိ, ခၤႏလူၢ်ကမ်,မၢၢ်,၊ ရူဝ်.ကူၢ်ႏလူဝ်းၢ်. ကဝ်ယက်းခှက်,တၢက်,ရှ်ႏ မၢ်းရ်င်ႏရ်င်ႏယဝ်. လင်ႏအူင်းတင်းယိတ်.ချၢင်းတၢၢ်,ဂၢ်သေတမ်၊ ဂိၢ်ပၢ်ဂူႏဝၢ်းတၤ.။

ယူႏကၢ်ရ်တ်းဂၢၢ်ခက်း ဂၢၢ်ခၤ၊ ကမ်,အၢ် ခင်ႏခမ်ခၤ, ပူၢ်.တိႏဧလႏ လ်ႏခၢမ်,တၢမ်,သေ ယ်ၢႏကှၢ်,ပေၤးလ်င်လူဝ်းၢ်.– ကဝ်ယှတ်ႏယက်းခှက်, ကၢ်မ့်,သူတ်းသ့်အၢ်. ဧလႏခမ်.ကုၢ်,ယဝ်. ခူတ်ႏကဝ်ခမ်.မၢ်း သ့်,လေၤးခမ်.ခူမ်းဝူဝ်းသေ ဂိၢ်ပၢ်လှမ်းဂူႏ ဝၢ်းတၤ.။ လုက်ႏကှၢ်,ပ်ၢ်တှင်.ဂ့်ႏတှင်.ပှင်း၊တှင်.လ်ပ်း တှင်.ဂ်ၢ်း ကဝ်ခမ်.ယက်းခှက်,ၢ်.သ့်,လေၤး လမုင်,လမ်သေပၢ်ဂိၢ် တက်းရ့ၢ ယဝ်.။ လူဝ်သေၢ်. ယူႏကၢ်လၢတ်ႏဂ့ၢမ်းဂက်း၊ သ်င်ရၢပ်,သ်င်ကမ်, ကှက်,လူဝ်းၢ်.– လုက်.မၤးရူဝ်ၢ်င် ရှ်ႏဂိၢ်ပၢ်ဝ့်ယက်းခှက်, ပှက်ႏလ့်ရၤႏဝ့် ဂူႏဝၢ်း၊ လၢင်ႏရ့ၢခ်ၢ်းလိမၤးလ်ႏယူ,။

ထင်ႇလႃးၶိုင်ႇ- ၽၵ်းၶၼ်ႈၶႅ. ၼၽ,ယင်ဝ်. ထုမ်းၶႂ်းႁူမ်ႈ (ယ|,ၵူႈလႆႈတိုဝ်.သႃလ်တ်,) သေႁ်င်ႈလီငႃမ်း၊ ထင်ႈႁိဝ်ႈၶမ်.ၶၵ်း ၵူႈမီးႁ|ႈၵျႃပ်ႈ သွ်,လူၺ်ႈၶမ်.လိပ်း ၵူႈမီးလိတ်းၶၶ်ႁ|ႈၵျႃပ်ႈသေ ၶိုဝ်,တင်ႈၶိုဝ်ၽွႆး ၵူႈႁ်င်ႈၵိုတ်းၶိုင်ႈၶိုင်ႈယဝ်.ၵေ|ႈ ၵဝ်ၵိုဝ်ဝႃၶ်ႁိဝ်ႈ ထင်ႈ ၵူႈမီးၶမ်.ၶၵ်း လိတ်းၶၶ်ႁ|ႈၵျႃပ်ႈသေ တဝ်သွ်,လေ|းယဝ်. သွ်,ဝ်.ၶႂ်းၵွၵ်း ၶႂ်းၵ်ပ်, (ၵူႈမီးၽ|ႁူမ်,ၽ|ၵိုတ်း) ၵိၶ်ပၶ်ပွၵ်ႈလွ် ၶိုင်ႈထေ|.၊ ၶိုင်ႈဝၶ်း သႃမ်ပွၵ်ႈလိုင်- တီႈၵၶ်တူဝ်ႁဝ်းပ်ၶ်ပူမ် ပ်ၶ်တိုင်,ၼလႈ ၽိုဝ်ၶိုဝ်.လိုင်ႁိဝ်,ႁ်င်ႈလိုဝ်းၶႅ.ႁႃၶ်ၶ်းသေ တၵ်းယူ, လီပီးသႃၶ်းမ|း လုၵ်.ငႃႈပမဝ်ယူ,ယဝ်.။

ၽၵ်းၶၼ်ႈ,ၶႅ. ပ်ၶ်ယ|ဝိသ်သ်,

[1] ၽၵ်းၶၼ်ႈ,ႁ်င်ႈ (ယ|,ၵူႈထုၵ်,မ်ၶ်ႈသႃလ်တ်,) သီ,ၵျႃပ်,၊

[2] ၽိတ်.ပွမ်ႈ ၶိုင်ႈၵျႃပ်ႈ၊

[3] လိုတ်ႈၽ| ၶိုင်ႈၵျႃပ်ႈ၊

တမ်ပ်ၶ်ၽွင်သေ ၶၼ်ႈတဝ်လေ|း ၶမ်.ၽိုင်ႈလ်တ်ႈ၊ ၵိၶ်ပၶ် ၶိုင်ႈဝၶ်းၶိုင်ႈထေ|. ၵွၶ်.ၽၵ်း တ|,သေ,လိုင်- ၵိၶ်ႁိုင်ထိုင်ၶိုင်ႈ လိုၶ်မ|း ၶျ|းၵ|,တႃင်းပ်ၶ်ၵၶ်မီးယူ,ၶႂ်းတူဝ်တၵ်းတူၵ်း၊ ၵိၶ်ႁိုင် ထိုင်သွင်လိုၶ်လိုင် ၽိုဝ်ၶိုဝ်.ၽိုဝ်ၶင် ၵၶ်ႁိဝ်,ႁ်င်ႈၶၶ်. တၵ်းလိုမ်. ယမ်းသေ မီးသီငဝ်းၼလႈ မီးႁူဝ်,ယႃင်မ|း။ ပေ|းၵိၶ်ႁိုင်ထိုင်သီ, လိုၶ်လိုင် တူဝ်ၶိုင်းၵူၶ်းႁဝ်း ၵမ်,ႁူဝ်.ၵမ်,မွႆႈသေ ၵူ|,မဝ်ဝ်ၶ်သုင် တူဝ်ပေ|းမဝ်ႁုင်ႁုင် မိုၶ်ၶင်,ၶုၶ်ႈ၊ ပေ|းသမ်.သိုပ်,ၵိၶ်ၵူ|,တိၵ်း တိၵ်းၵေ|ႈ- ပေ|းထဝ်ႈၵ|,ယုႁ|ႈႁူၵ်းသိပ်း ပိၶ်,ပ်ၶ်ၵူၶ်းမႃဝ်, သိပ်းလိတ်း သိပ်းပ်တ်,မ|းၼလႈ ထင်,လႆႈလိုဝ်ႈဝ|ႈ- "ယ|ႁ်င်းလူင် ပူ,ထဝ်ႈၵၶ်.ထႃင်. ၼမႈႁႃင်.ယွၶ်းပေ|း" ၶႅယဝ်.။

[လုင်းသ်င်ၽူး-ဝ်င်းထႃမ်ႁွမ်]

ပိုၼ်.ႁူ.ပတေ,သ|,

ပီၵေႃးလႆႈ- 1122 ၶီႈ၊ ပၢၼ်ၶုၼ် လၢင်ႉၽိူၵ်ႇ, ၽွင်းငမ်းမိူင်းၵႃႈဝ (ၵၢင်းဝ)၊ ယၢမ်းၼၼ်ႉ- "ၵိူင်းလေႃးတီ" ပဵၼ်ၵွၵ်ႇမႃး ၼႂ်းမိူင်းၵႃႈဝ ၼႆႉယဝ်ႉ။

ႁူဝ်ပိူင်းမၼ်း မိူဝ်ႈပီၵေႃးလႆႈ- 1125 ၼၼ်ႉ ၼႂ်းမိူင်းၵႃႈဝ မီးသြႃႇလဵၵ်ႈလူင် သီပ်းသွင်တူၼ်၊ ၼႂ်းၼၼ်ႉ သြႃႇလဵၵ်ႈလူင် 'ထမ်ႇမသႃႇရၸေႃႇထိၼ်ႇ' ပဵၼ်ၵူၼ်းပၢႆးလူင် ၽႃႇပွင်ႇသႃႇသၼႃႇ ၽွင်းငမ်း ၼိူဝ်ရၢၵ်ႈၼမ်းတင်းသဵင်ႈယဝ်ႉ။

"ၵၼ်ပဵၼ်ၵိမ်ၵူၼ်းပၢႆးမၼ်းလဵၵ်ႈ"

1. ၵျင်းၵုတ်ႉတမယေႃႉလင်ႉၵႃႈ။
2. ၵျင်းမူဝ်ႇထိလၶ။
3. ၵျင်းပိပ်ႉမၢၼ်ႉ။
4. ၵျင်းမိၼ်းထိၼ်ႉ။
5. ၵျင်းၵေႃႉသီႉမိၼ်းၵျေႃႉ။
6. ၵျင်းၽုမ်ႉသြႃႇလဵၵ်ႈ။
7. ၵျင်းသီႉရိလင်ႉၵႃႈ။
8. ၵျင်းၵုလ်လပႃႈရ။

9. ၵျွင်းၵုတ်ႇၽူဝ်ႇ၊ 10. ၵျွင်းၵျွၵ်ႉဢသႃႇ။

11. ၵျွင်းသူၺ်ႇၶၼ်ၶၼ်း၊ ဢလၢႆး– 12. ၵျွင်းထမ်ႇမသႃႇရ ၵျေႃႇထိၼ်ႇ။

တင်းသိၼ်ႈ မီးသိပ်းသွင်တူၼ်၊ ယႂ်ႇတုၼ်ႈၶႅ။ သမ်ႉမီးထၢင်ႈၵမ် ၵူၼ်းပႆႉၵွၼ်ႇ၊ သီႇသိပ်းပႆႉၵႃႉတၢၼ်းတူၼ်ယဝ်ႉ။

ပီ၊ လိူၼ်၊ ဝၼ်း၊ ယၢမ်း

မူဝ်ႈတေႃႇပဵၼ် ၽူႈၵျေးတိ

ပီၵေႃးလႃႇ– 1125 ၶိုၼ်း၊ ပီသႃႇသၶႃႇ– 2307 ၶိုၼ်း၊ လိူၼ်ႈ သၢင်းၵျၢၼ်ႇ၊ လႆႈလိူၼ်ႈ "သမၼ်ႇတ သၢင်းၵျၢၼ်ႇ" လိူၼ်သိပ်းသွင် လွင်ႈသၢမ်ၶမ်ႈ၊ ဝၼ်းလၼ် ယၢမ်းၶၢင်ႈလဝ်ႉ။

မူဝ်ႈၶဝ်ၶၼ်ႉ ၵွၵ်ႇသထေးဢမႈမႆႈ၊ လိူၼ်ႈ "မိထူလၢၼ်း" ႁၢၼ်းၵၢဝ် ၶဝ်ႈပိၼ်း ယၵ်းသွမ်း၊ သႂ်ႇၵုပ်းဝႆႉသေ ၶိူၼ်းၶဝ်ႈလုၵ်း လုပ်ႈမုၼ်ႈ တၢးႁွမ် တၢင်ႇတူဝ်ဢမႈႁၢင်ႈ ထႆႇလႆႈၶူဝ်းမႂ်ႇလီငၢမ်း၊ ၶိူၼ်းၵွၵ်ႇမၢး ႁွပ်ႇၵဝ် ၵုပ်းသွမ်းမၼ်းသေ မူဝ်းလူး "ၵျွင်းသူၺ်ႇၶၼ်ၶၼ်း" လိမ်မူဝ်ႈ ယွႃႉပႆႇလၢင်းလီ၊ ၶၢႆးမိထူလၢၼ်း ၶိူၼ်ႈထိုင်ၶူဝ်ဝတ်ႉယဝ်ႉ ၵမ်ႇလႆႈႁၼ် မုၼ်ႈလဝ်ႈ၊ လင်ႇထၢမ်တီႈၵပ်ႉပီႇ ၵၼ်လိူၼ်ႈ– "မွင်ႇလိင်ႇပၢၼ်း" ၶၼ်ၶၼ်ႉဢလၢႆႈလႆႈႁူဝႃႈ– မုၼ်လဝ်ႈတိုၵ်ႉၵူႇၶိူၼ်ႈထၢင်(ၵူႇတီႇ) ယူႇ။

ၶၢႆးမိထူလ်း လႆႈႁူယဝ်ႉ– လူင်းဝတ်ႉၵူႇႁူလွမ်းၶႆႈမုၼ်လဝ်ႈ၊ မိူဝ်းထူပ်းၵၼ် ယၢမ်းမုၼ်လဝ်ႈငၢၵ်ႇမႃး၊ မိထူလ်းၵွတ်ႇၵဝ်မုၼ်လဝ်ႈယဝ်ႉ. ၵီးၶိုၼ်းၶဝ်ႈၶိူင်း 'ၵူႇတီႇ' သေ ဢွၼ်ႇဢေလႈတၢၵ်ႇ ပွင်ၵၢၼ်ၵႃႇမၵၼ်ယူယဝ်ႉ.။

မွင်ႇလိင်ႇပၢၼ်း ပိူင်ႉဝႆႉ.ၼိူဝ်ဝတ်ႉ.တင်းႁိူင် ၶၢႆးမိထူလ်း တင်းမုၼ်လဝ်ႈၵမ်ႇႁၼ်မႃး။ မၼ်းလင်ႇလွမ်းၶႆႈ လႆႈမိူဝ်းထူပ်းႁၼ် မုၼ်လဝ်ႈ ယူႇၼိူဝ်၊ တၵ်ႇယူႇတႆႈ ၵမ်ႇလိူဝ်ႈလႆၢးမၼ်း။

ဝႆၢးၼၼ်ႉ မွင်ႇလိင်ႇပၢၼ်း ၵဝ်ၵၢမ်းမိူဝ်းလဝ်ႈထိုင်– ၵုၼ်းပႆၢး လူင် တူၼ်ပွင်သႃႇသၼႄႇ ဢၼ်ႇၵႃႈမၼ်းလႆႈ တႃႁၼ်တူဝ်ထူပ်းၼၼ်ႉ. လဝ်ႈၵုၼ်းပႆၢးလူင် လင်ႇႁွင်ႉၵဝ် သူလ်ႇၼၼ်းၵျင်းဝႃႇရ မႃးထၢမ်၊ လွမ်းၼင်ႇလႆႈႁူလႆႈငိၼ်းၼၼ်ႉ. ဝႃႈ–

"ၶိူင်းၵႃႈ ပႃႇရႃႇလိၵ်ႉၵ သီႇပိူင်ဢၼ်ႉ၊ လဝ်ႈလႆႈယိတ်းဝႆႉမႃႉၶိုင်ႈ ၼၼ်ႉယဝ်ႉဢၼ် ၵမ်ႇလိူဝ်ႈႁိူဝ် ?"

သူလ်ႇၼၼ်းၵျင်းဝႃႇရ ၵေႃႈတွပ်ႇဝႃႈ– "ၶႃႈတပေးၵမ်ႇလႆႈ ယိတ်းပိူင်ႈ ၼိူင်ႈၵမ်ရႁၢၼ်း၊ သိၵ်ႉၶႃႇပုတ်ႈသေသမ်ႇသေပိူင်။ ၼင်ႇ ၵၼ်ဢွၼ်ႇလဝ်ႈလႆႈႁူလႆႈငိၼ်းၼၼ်ႉ. မၼ်းပိၼ်ၵၢမ်းပူလ် ၵၢမ်းယႃင်း လႆၢလႆၢၵွႆး" ထိင်ၵၢမ်းဢေႁႉၵင်ႈတူဝ်ၵဝ်ႇၼင်ႇၼႆယဝ်ႉ.။

"ပေႃးၼၼ်မိူင်းလဝ်ႈ တၵ်းလႆႈၶၢမ်ႇတိူင်ႇ သလ်ႉလႃႇ တမ်ႈတီႈ ဢွၼ်ႇလဝ်ႈလူင်ၶဝ်လဝ်ႈတင်းလႆၢသေ လင်ႇလႆႈၶိုၼ်းလိုၼ်ႈသႂ်ယဝ်ႉ.။"
လဝ်ႈၵုၼ်းပႆၢးလူင် ပူင်ၵၢမ်းလိူင်.ဢၼ်သေ ႁွင်ႉၵဝ်ဢွၼ်ႇလဝ်ႈၶဝ် သိပ်း ၵိတ်းဝတ်ႉ.ယိူဝ်မႃးၵိၼ်ႇတၢၼ်ႈ သလ်ႉလႃႇၵၼ်ယဝ်ႉ.။

ၵုၼ်းပႆၢးလူင် လိူဝ်ႉလဝ်ႈရႁၢၼ်း သူလ်ႇၼၼ်းၵျင်းဝႃႇရ တူၼ် ၵၼ်ဝႃႈမၼ်းၵမ်ႇလႆႈယိတ်းပႃႇရႃႇလိၵ်ႉၵသိၵ်ႉၶႃႇပုတ်ႈ 'ၵုရုၵၢမ်ႇ' ၼၼ်ႉ. လင်ႇၵဝ်ၼမ်ႉၵတ်း ၼမ်ႉယိၼ် ၵၼ်လိုၼ်ႈသႂ်လီ ယိမ်းထွင် လိတ်းပွၵ်ႈလီငၢမ်း သႂ်ႇၶိူင်းသီႈပိတ်ႈလိၵ်းယဝ်ႉ.ၵဝ်ၶဝ်ႈၵူႇၶိူင်းသိမ်ႇ၊

ထႃႇ,ၼၼ်ႉ ဢွၼ်ႇ,လဝ်ႈလူင်ၶဝ်လဝ်ႈ (11+1=12) သိပ်းသွင်တူၼ်၊ ၵဝ်ႇရႃၸၼ်းၶႃမ်ႇ,ၵိၼ်ႇ,ၼၼ်ႉ တင်းသီႈပိတ်ႈ ၵၼ်သွႆႇ,ၼမ်ႉႁူမ်ႇ,ဝႆႉ လီငမ်း မႃးဝႆႉၶိုင်ႈၵၢင် ၶဝ်လဝ်ႈသေ ၵွၼ်ၵၼ်လႃပ်ႈ ၵမ်ႉမဝႃႇ သၢမ်ယဝ်ႇ၊ ပေႃးယဝ်ႉ ယုၺ်ႇ,တူၺ်းသီႈပိတ်ႈ ၼွႆးၵၢင် ရႃၸၼ်းၶဝ် လဝ်ႈတင်းလႅႇလေႈ လွမ်တူၺ်းၼမ်ႉသႂ် ၵၼ်သႂ်ႇ,ဝႆႉၼၼ်ႉ ယႅၼ်းပႅၼ် ၼမ်ႉလူတ်ႈ ပေႃးလႅင်ၸၢင်းႁၢင်းၵူႇ,သႅင်ႈယဝ်ႉ။

ယၢမ်းၼၼ်ႉ လဝ်ႈၵွၼ်းပႆးလူင်လင်,ပူင်ၵွမ်းဝႃႈ– "လဝ်ႈၼွင်ႉ သူၺ်ႇ,ၵျင်းဝႃႇ,ရႃၸ.... မိူၼ်ၼင်,ၼိမိတ်ႈၼဝ်ႉလႅင်ႈလႅင်ႈလႅင်းလႅင်း တွႆႈတႃႇဢွၼ်ႇ,လဝ်ႈၶဝ်ၼႆႉ မွႆးလဝ်ႈလႆႈယိတ်း 'ၵုရုၵၢမ်,' သိၵ်ႉၶႃႇ,ပုတ်ႈ ၼေႉယဝ်ႉ။ သင်ဝႃႈၵမ်,လႆႈယိတ်း ၵမ်,လႆႈတိူဝ်ႉထုၵ်ႇ, မႃႇ,တုၵႃႇ တူဝ်မေႈ "မိထူၺ်း" ၼေႉလိုင်– ၼမ်ႉၼႆႉ တၵ်းပႅၼ် ၼမ်ႉလိၼ်ႈသႂ် မိူၼ်ၵဝ်ႇ,ယူႇ။ ပိူဝ်ႈၼႆ ပေႃးလဝ်ႈၵမ်,ထွတ်ႇ, သၢင်,ၵၢၼ်းၵမ်,လႆႈ၊ လဝ်ႈၵမ်,လွႆႈရႃၸၼ်းလိူင်ႉပိူၼ်ႈယဝ်ႉ။

ၼေမးတီႈယိတ်း

တီႈၼႃႈလိၵ်ႈ 46 ထႅဝ် 5 ၵၼ်ဝႃႈ– "လုမ်,ၵူႈတႅမ်မထူၼ်ႈ" ၼၼ်ႉ ၼေမးၵႃၼ်,ဝႃႈ– "လုမ်,ၵူႈတႅမ်ထူၼ်ႈ"

ၼႃႈလိၵ်ႈ 56 ထႅဝ် 4 ၵၼ်ဝႃႈ– "မီးၵူႇ, လွႆႉလင်ႈ ပွင်း 1,024 လွႆႉၼၼ်ႉ ၼေမးၵႃၼ်,ဝႃႈ– "မီးၵူႇ,လွႆႉလင်ႈ ပွင်း 1,024 သႅၼ်လွႆႉ (ႁႅင်ပႆႇသၢဝ်းသီ,သႅၼ်လွႆႉ)

ၼႃႈလိၵ်ႈ 62 ထႅဝ် 3 ၵၼ်ဝႃႈ– "တႃႇ,ပႅၼ်ၼႁႅင်း" ၼၼ်ႉ ၼေမးၵႃၼ်,ဝႃႈ– "တႃႇ,ပႅၼ်ႁႅင်း"

ၸဝ်ႈၵုၼ်းပႃးလူင် ၸွႆႉႁူႈၵွၵ်ႇ ၶိုၼ်းသၢင်ႇၵၢၼ်းသေၵမ်းလီဝ်။ ၵူၺ်းၵႂႈ သူၺ်ႇဢၶၼ်းၵျင်းဝႂႇရ ၵမ်ႇၶၢမ်ႇထွတ်ႇလွၼ်ႈသၢင်ႇၵၢၼ်း လႂးလႂး။ လီမ်မိူဝ်ႈ ၶၢဝ်ႇငၢဝ်းႁၢင်ႈလႂႉ ပႆႇတၼ်းလင်ထွတ်ႇႁွတ်ႈ တီႈၵႆႉဢၶၼ်ႉ မၼ်းလင်ႇသွတ်ႉသၢၵ်ႉလၵ်ႉၵွၵ်ႇပႃႈ လူင်းဝတ်ႉၽၢတ်ႇ ယၢၼ်မိူင်းၵႂႇဝႂႉသေယဝ်ႉ။

မိူဝ်ႈၵၼ်ႁွတ်ႈၽိုဝ် ၶိုၼ်း "ဝိင်းလၵႃး" ဢၶၼ်ႉ လႆႈမိူဝ်းထူပ်းမၼ်ႈ တၵ်ႂႇ ၵေႂႉၵၼ် ယၢမ်ႈမိုတ်ႈဢႅၼ်ႈၵၼ် ၶိင်းသထေး "မွင်ႇသူၺ်ႇ ၵျႂႇ" တီႈၵၢင်းတၢင်း၊ လင်ႇလဝ်ႈထၢမ်မၼ်းဝႂႈ–

"ၸဝ်ႈႁဝ်းၶၼ်ႉ လွင်ႇၵမ်ႇၸွႆႈ ၸဝ်ႈသူၺ်ႇဢၶၼ်းၵျင်းဝႂႇရ တီႈ ၶႂႈႁိုဝ် ? သၼ်ႇတၵၢင်ၸွႆမီးသင် တေၵၢင်ႈၵျႂႉၵူႂႇတၢင်းၸွႆၶႂႈ။"

"တၵ်ႂႇရျး.... လင်ႇဢၼ်ႉ ၵဝ်ၼလႇႁႂတၵ်ႂႇ ၽူႈသိုဝ်ႈၵုၼ်းသိၼ် ႁူမ်ႈၵိၼ်ႁူမ်ႈလူႇယူႇႁူမ်းလွမ်းၵၼ် ႁၵ်းႁူမ်ႈႁၵ်းႁူၺ်းဢၶၼ်ႉၵိုဝ်ႈ။"

"ႁၵ်းလိူင်ႉဢၼ်ႇႁိုဝ်ၶႂႈ သုတ်းၵႂႈၸဝ်ႈႁဝ်း ၶဝ်ႈပိၼ်ၵမ်ၵုၼ်း ပႃးလူင် သူၺ်ႇဢၶၼ်းၵျင်းယဝ်ႉ ယင်းတိုၵ်ႉပႆႁႂ တၵ်ႂႇ တၵ်ႉၵီႇယူႇ ၶႂႈလႂႇ ?။"

"တၵ်ႉၵႂႇလူင်ရျး.... ယၢမ်းလီဝ်ႊၶႆႇၽႂႉၶုၼ်ပွင် ၽွင်းမိူင်းတင်း လႆၢၶဝ် ၵမ်ႇဢပ်ႉယမ်ရႁၢၼ်းသင်ႇၶႂႇ လႂႇရိတ်ႉတ ဝႂႇရိတ်ႉတ ၽိတ်းပိူင်ႈဢမ်ဢႅႇယဝ်ႉ။ ႁွပ်ႈပိူဝ်ႈလိူင်ႉဢၼ်ႉ တၵ်ႂႇၼလႈ သင်ႇၶႂႇ တီႈၶိုင်းမိူင်းၵႂႇဝဢၶၼ်ႉမၼ်းၶုၼ်ႇသဝ်ႈဝဝ်းလမ်ဢႅႇလိူဝ်ပိူင်ၵဝ်ၵမ်ႇ ၶိုၼ်ႈယူႇလူၺ်ႈ ႁွမ်းႁူၺ်းၶဝ်ၼလႈ လင်ႇဝႂႈၵွၵ်ႇမႂး လိူၵ်ႈႁႂတီႈယူႇ တၼ်းလီယဝ်ႉ။"

တၵ်ႂႇသထေး မွင်ႇသူၺ်ႇၵျႂႇ လႆႈႁိုဝ်ၶၼ်း ငဝ်ႈတေႂႇပႃႇယဝ်ႉ လင်ႇလဝ်ႈဝႂႈ– "ပေႂးလိူင်ႉဢၶၼ်ၼတ ၶႂႈတၵ်ႂႇယွၼ်းၽိတ်ႈပၢင်း ၸဝ်ႈႁဝ်းၵိုတ်းၶၢင်ႉ သူင်ႇယိုၼ်ႈမိတ်ႉတႂႇ ၶႂႈၶဝ်တီႈဢၼ်ႈသေတီႈ ၶႂႈၼလႈ၊ ၶႂႈတၵ်ႂႇႁဝ်းၶဝ်ၼတ ၵႂႈလိုဝ်ႈၶူဝ်းၶွင်ဝၵ်ႉမႂး ႁႂလႆႈ

တင်းလႆၢၼ်ႈ ၵီၼ်ႇပီၼ် ထမ်ႇမိယႃႇလတ်ႉထ ပိူင်ၵၢၼ်လႆႈၵိတ်းၵူၵ်ႇ, မႃးၶိူင်းႁဵတ်း သူၼ် ၼႄး၊ ၵႃႉၶႃ ႁိူဝ်ႇလႆ ၶႆးယွႆႉ မူတ်းလီလိုၼ်ႈသိုင်ၵွႆးၵွႆး ၶႃႈယဝ်ႉ။"

"ပေႃးၼၼ်ၼ် မိူၼ်းတၵ်ႇလႂ်ႇတေႁပ်ႉၶႃမ်ႇၵဝ် သႃႇရၼႄႇၵုၼ်ႇ, ၵဝ်ၸႂ်ႇလႆႈယူႇႁိုဝ် ? ပေႃးႁပ်ႉၶႃမ်ႇ, သႃႇရၼႄႇၵုၼ်ႇ, ၵဝ်ၸႂ်ႇ, လႆႈၵေႃး၊ ၵဝ်လင်ႇႁပ်ႉၶႃမ်ႇ, ပလ်ႉလေး ၶူဝ်းၶွင်ၼလႈ ၵၢမ်းပၢင်း မိူၼ်းတၵ်ႇ,၊ ပေႃးယွမ်ႉၵေႃး ဝႆႉၵတိ သလ်ႉလႃႇၵၼ်၊ ၵိၼ်ၵီၼ်ႇ,ၵၼ် လီငႃမ်းယဝ်ႉၵွၼ်ႇ,၊ လင်ႇတေယုမ်ႇ,ၵၼ်လႆႈယဝ်ႉ။"

သထေးမွင်ႇ,သူလ်ႇ,ၵျႃႇ,ၵေႃး လႆႈလွၵ်ႇသေ လင်ႇ,ဝႆႉၵတိသလ်ႉ, ၵၼ်ဝႃႈ– "သင်ဝႃႈၵတိသလ်ႉလႃႇ,မိူၼ်းတၵ်ႇ,လု မိူင်းၵပေႇ,ငႄးရႃး ၶိူဝ်ႈပီၼ်တီႈယူႇ,မိူၼ်းတၵ်ႇ,၊ သင်ဝႃႈၵဝ်ၸႂ်ႇ, တိုဝ်းၵမ်ၸႂ်းၵဝ်ၵမ်ႇ,လႆႈ ၵေႃး မိူင်းၵပေႇ,ငႄးရႃးၼၼ်ၼ်ႉ ၶိူဝ်ႈပီၼ်တီႈၶွၼ်းၵဝ်တႃႉ။"

မွင်ႇ,သူလ်ႇ,ၵျႃႇ,ၵေႃး လင်ႇ,ၶိူၼ်းထၢမ်ဝႃႈ– "သႃႇ,ရၼႄႇ,ၵုၼ်ႇ, လဝ်ႈႁဝ်းၼၼ်ၼ်ႉ မၼ်းၵမ်ႇ,မူၼ်ၼင်ႇ,ရႁၢၼ်းသင်ႇ,ၶႃႇ, လဝ်ႈတင်းလႆ၊ ၶဝ်ၼၼ်ၼ်ႉႁိုဝ်ႉ ?။"

"ၵမ်ႇ,မူၼ်ၼသႈ....တၵ်ႇ,လူင်ရႂ်း သႃႇ,ရၼႄႇ,ၵုၼ်ႇ, ၵဝ်ၸႂ်ႇ,ၼႆႉ မီးဝႆႉလိၵ်မိူဝ်ႈ ပၢၼ်ပျႃးပီၼ်လဝ်ႈ တၢင်ႇ,ဝႆႉပၼ်– "သေႃးတေႇ,ယ ပုၼ်ႇ,ၼႄး" ၼၼ်ၼ်ႉၵိူဝ်ႈၼႈ လွင်ႇ,တေႁပ်ႉၶႃမ်ႇ,လႆႈႁိုဝ် ?'

"ႁပ်ႉၶႃမ်ႇ,လႆႈယူႇ,တီႈၶႃႈ လဝ်ႈႁဝ်း တၢင်ႇ,ပၼ်တႃႉ။"

သူလ်ႇ,ၼၼ်ၼ်းၵျွင်းဝႃႇ,ရ လင်ႇ,တၢင်ႇ,ပၼ် သႃႇ,ရၼႄႇ,ၵုၼ်ႇ,ဝႃႈ–

[ၵလ်ႉလတၵေ, ပႃၶုပေတမ် ပုတ်ႉထမ်ႇ, သႃရၼမ် ၵလ်ႉ. သႃမိ။ တုတိယမ်ပိ။ တတိယမ်ပိ။] ဝႃႈသႃမ်ၵမ်း။ [ထမ်ႇ,မမ်ႇ, သႃရၼမ်၊ သင်ႇ,ၶမ်ႇ, သႃရၼမ်ႇ,] ၵမ်ႇ,ပႃး။ ယွမ်းဝႆႉသွင်ၵၢၼ်၊ ၸႂ်းၼလႈသင်ႇ,ၶႃႇ, ၵမ်ႇ,ပႃး၊ ၵမ်ႇ,မူၼ်ပူၼ်ႈၼတ။

ပေႃးယဝ်ႉ သူၺ်ႇၶၼ်းၵျင်းဝႃႇရ ၸင်ႇသိုပ်ႇ ပူင်ၵႂၢမ်းဝႃႈ–
"ယၢမ်းလႅဝ် မိူင်းတႆးၶႆႉၸမ်ႉ– မိူၼ်ၶၼ်ႇ "ၵႂၢမ်းတၺ်လႃ၊ ဝပ်ႉပႃ၊
ၽတ်ႉတီယႃ၊ မႁႃၶၢမ်ႇ၊ ၵသ်ႉသၸီ" ပၺ်ႇၸဝ်ႉၵီႇ ရႁၢၼ်း
ႁႃႈၸဝ်ႈၶဝ် ထူပ်းလႃး ထမ်ႇမၸဵဝ်ႉၵျႃႇ တြႃးၵႂၼ်တၢင်းၼႄႈ ၵိၼ်ႇ
ပိၼ်ႇငဝ်ႈမိုဝ်း၊ ၵုပသၵႃႇ တႆႇလူင်ၵဝ် ၼႄႉၼႄႉယဝ်ႉ။ ၶင်ႇႁိုဝ်
ၵူၼ်းၵၼ်ယုမ်ႇယမ် သႃႇသၼႃႇႁဝ်းၶႆ. တၵ်းပွႆးတဵၵ်ႇၼၽႈၶမ်
တွၼ်းႁိူဝ်ႈႁိူဝ်းပိူင်းသၢႆမႃးၶၼ်ႉ– မိူင်းတႆႇလူင်တွင်းၵဝ် ၶေႃႈလိုဝ်ႈ
ၵႂၢမ်းပူင်ၵဝ်ႁႂႃႇသေ သူင်ႇယိၼ်ႈမိတ်ႉတႃႇ မွၵ်ႇလၢတ်ႈသေႃႇသူၼ်း
ပၼ်ၵႂႃႇၵူႈတီႈတႃႉ။

1. ပေႃးၵူၼ်းမိူင်ႇၶဝ်ႈမႃး– မိူင်းတႆႇလူင် ႁပ်ႉၵဝ် တၢင်ႇပၼ်
သႃႇရၶႄႇၵုၼ်ႇ သွၼ်ပၼ်ႁူႈႁူတ်းၸွမ်းပိူင်ၵမ်ႁဝ်း။

2. သင်ၵူၼ်းႁဝ်းသေၵေႃႉၵေႃႉ ၽိတ်းပိူင်ႈ၊ ပိူင်ၵမ်ႁဝ်းၸမ်ႉ–
ၵေႃႉၶၼ်ႉ သႃႇရၶႄႇၵုၼ်ႇလုယဝ်ႉ။ ႁူႈမႃးၶၼ်ႇႁူဝ်ၵၼ်ႇ
တေႃးယွၼ်းပူတ်းပွႆႇတီႈမိူင်းသေယဝ်ႉ၊ ၶိုၼ်းတၢင်ႇပၼ် သႃႇရ
ၶႄႇၵုၼ်ႇ ထဵင်ႈၵွၼ်ႇ ၸင်ႇၶိုၼ်းလီယဝ်ႉ။

3. ယၢမ်းမိုဝ်ႈပႆႇၽင် ၶွၼ်ၶိင်း ၵူၼ်းၶွႆႈၵေႃႈ၊ တူဝ်မိူင်းတႆႇ
တၵ်းလႆႈပႆႇလွမ်းသူင်ႇ ႁူႈပူတ်းဝၢင်းပွႆႇပၼ် ပႆႇႁႃၵေႃႇတင်ႈ
ၽဝမိူင်ႇ၊ ၶဝ်ၸင်ႇပူၼ်ႉလွတ်ႈႁွတ်ႈထိုင်တီႈလီယဝ်ႉ။

မၢႆတွင်း။ တင်ႈၵဝ်သထေးမွင်ႇသူၺ်ႇၵျႃႇ 'ၸၵႃး' ၶၼ်ႉမႃး
သိုပ်ႇသိုပ်ႇၸူဝ်ႈၸူဝ်ႈၶဝ်ၸိူဝ်းၶႆ. ႁွင်ႉဝႃႈ– "ၸဝ်ႈၶိင်း" ၶႆယဝ်ႉ။
ၽုင်းၵျီး=မုၼ်ၸဝ်ႈ ပွင်ႇၸိူင်ႉၶႆယဝ်ႉ။

ပိူင်ၵမ်ပိတ်ႇလွင်ႈ

1. သိၼ်ႁႃႈသိၼ်ႈ တေလႆႈၵမ်မၼ်ႈ တေႃႇၸူဝ်ႈ သုတ်းပၢၼ်။

2. ယႃႇပေႃၢႇၶူဝ် ၼမႃးႁၢဝ်း၊ သိူဝ်ႇတၢင်းၼႄႈ လူႇတၢၼ်း။

3. ယႃႇလူႇၸလွပ်ႈ သႃႇလႃး၊ ပၢင်လိုဝ်ႈ။

4. သွမ်းတေႃ့ၵေႃ့ထေႃ့– လူ့ယဝ်ႉ ႁႂ်ႈထွၵ်ႇတူၵ်းလုၵ်းပိၵ်တ်ႈ လိုၵ်ႉလိုၵ်ႉ။

5. ၶွင်းႁူၶၼ်းယႃ့ဝ်ႉ ၼိင်ႇလိၵ်ႈ ၼိင်ႇပြႃး မေႃႈၶမ်ႉ။

6. ပေႃးႁပ်ႉသိၼ်လူင် သိၼ် ၄ ယဝ်ႉ–

[ၵ] တင်ႈၵဝ်ယႃမ်းၶိုၼ်ႈဝတ်ႉ တူဝ်ၶိင်းထႃးယိင်း တေၵမ်ႇ လႆႈထုၵ်ႇတူဝ်ႉမ်ၼ်ႈၵၼ်။

[ၶ] ထႃးယိင်း ၵမ်ႇလႆႈၼင်ႈတေႃ့ၼႃႈထူးၵၼ်။

[င] ၵမ်ႇလႆႈ ၵိၼ်ၶမ်ႉႁူမ်ႈတဝ်ႈ၊ ၵိၼ်ၶဝ်ႈႁူမ်ႈမူႇ၊ ယူႇ ထလွပ်ႈၵၼ်လီဝ်ၵၼ်။

[ထ] တေၵမ်ႇလႆႈယိပ်းမၢၵ်ႇၶပ်ႉ၊ ႁႂ်ႈၶပ်ႉႁၵ်းမိုဝ်း၊ ႁၵ်း ၵႃၼ်ႇပွင်ႇၶိဝ်ႉမိုဝ်းယွႆမၼ်းၵဝ်။

[သ] ဝႃးဝၼ်း ၵမ်ႇလႆႈၵူမ်ပု၊ လုတ်ႇယွႆး၊ ၵိၼ်ယိုဝ်ႉ။

7. တေၵမ်ႇလႆႈၵႃႉၶႃ–

[ၵ] ယႃႉ၊ မိတ်ႈ၊ လိဝ်း၊ ၵွင်ႈ၊ မိဝ်းၵၼ်ထၢင်ႈၶႃႈႁမ်တူဝ် ထွႆပူၼ်ႈ။

[ၶ] လိၵ်းပႃႇ၊ မၢၵ်ႇႁိၼ်လိၵ်းပႃႇ၊ မိုဝ်ႈယွႆး၊ ယွႆးၶိတ်ႇ၊ ထူဝ်း ထၢင်ႈပိၼ်ယွႆး ထုတ်ႇမႆႈပူၼ်ႈ။

[င] လဝ်ႈၶမ်ႉၵမ်ႉၸေႃ့ ယႃႈလမ်ၶွင်မဝ်းတင်းလႃ။

[ထ] ၶူဝ်ႉ၊ ၶင်၊ ၵၼ်၊ လုပ်ႇ၊ တူဝ်ထွႆပူၼ်ႈ။

8. ပေႃးႁိတ်းၼိၵ်ႇလိ ပၢင်ထႃႉ၊ တေၵမ်ႇလႆႈမိး ပၢင်တေႃ့ လွင်း တေႃ့ၵ်ႇ၊ တေႃ့သူဝ် ႁုၼ်ႉၶူဝ်မူၼ်ႈသူဝ်းၵၼ်။

လိူဝ်းၼႄႉ ပဵၼ်မူႈလ ဝဝ်ႈၶၢၵ်ႇတီႈၵဵပ်ႇမၼ်းၵႂႃႇ၊ ၵၼ်ၵူၼ်းႁဝ်း လမ်ႇလိူဝ်မႄႇ ၶၢၵ်ႇထိင်ႇယွႆႈယွႆႈ ၽွင်ၽွင် မီးတင်းၼမ်ၵႂၼ်ႇယဝ်ႉ။

တီႈပွင်ႇပိူင်ၵမ် ပဵတ်ႇလွင်ႈ

1. သိၼ်ႇႁႃးသိၼ်ႈ သင်ၵမ်ႇၵမ်လႆႈၼေႈ ယိတ်းလမ်ႉ–
   (ၵ) ၵႃႈယုလူဝ်ႈပွတ်း၊ လိၼ်ႉလုၵ်ႈၵမ်ႇလပ်း၊ ၽၢၼ်လိူဝ်ႉ ၽၢၼ်လၢတ်ႈ။
   (ၶ) ႁူမ်ၵုလ်ႇ ငိၼ်းၶမ်းၵမ်ႇၶိုၼ်ႈ လၢင်ႈၵွတ်းၽၢၼ်။
   (င) ၵေႃႉႁၵ်ႉၵေႇ ၼႃႈၵျူၼ်းယုင်ႈ၊ လႆႈပဵၼ်ႁၢင်ႉ ပဵၼ်မႆႈ။
   (ၸ) သိၼ်လႃႉသိၼ်လၢင် သူပ်းဝိတ်ႈ ၼိတ်ႈမၢင်ႈ၊ လၢတ်ႈၵၢမ်း ၵမ်ႇယမ်။
   (သ) ၺၢၼ်ႇတိၼ်ႈ၊ လိမ်းငႃႈ၊ ႁၢင်ႈလႃႉ၊ ယွင်ႇမႃႈၵိင်မဝ်း။
2. ၵွပ်ႈႁိတ်းၶူဝ် တၢင်း ႁဝ်းလူႇဝႆႉၼႆႉ ၵူၼ်းလူၼ်၊ ၽူႈလၵ်ႉ၊ တႅႇၵႃႇႁိတ်းၵၢၼ်မိူၵ်ႈ ၵဝ်ႇဝူဝ်း၊ ၵဝ်ႇၵႂႃး၊ တႅႇၵႃႇၶႃႈႁိမ်၊ မီးတၢင်းယိတ်းၶိုၼ်းၶွပ်ႈတူဝ်လဝ်ႈတႃႇၼႄ။
3. တီႈလွပ်ႈသႃႇသႃးလူႇဝႆႉၼၼ်ႉ ၵူၼ်းမိူၵ်ႈ၊ ၵူၼ်းႁႂႃႉ၊ ၽူဝ် မေးမႃးၼွၼ်းၼွၼ်းမၼ်း မေႇထုၼ်ႇဝၢင်ၵၼ် ႁိတ်းဝူလ်ႇႁိင်ႈ တေလႆႈတၢင်းယိတ်းထိုင်တူဝ် လဝ်ႈတႃႇၼႄ။
4. ၵေႃႇလႃႇသွမ်းလူႇယဝ်ႉ ပဵတ်ႈမၢၵ်ႇမူဝ် သတ်းမဵင်း၊ ဝူဝ်း၊ ၵႂႃး၊ မႃးၵိၼ်လုတ်ႈ မူၼ်တင်း လဝ်းတႃႇၼႄ ႁိတ်းၵေႃႉ ၶႃႈႁိမ်။
5. ဝႆႉၼိၼ်ႇလိၵ်ႈ ၼိၼ်ႇၽြႃးၼွၼ်းၵျူၼ်း၊ ယၢမ်းမူဝ်ႈၽူဝ်မေး မေႇ ထုၼ်ႇႁူမ်းသွင် ဝႆႉယွၼ်ႈမႃးထိုင် တီႈၼိၼ်ႇ၊ ၵႃႈၶိ ၵႃႈယိဝ်ႈ၊ ၵႃႈၽၵ်းၼူဝ်ႉပႃ၊ ၵူၼ်းၽႂ်း ၽၢဝ်ႇမိုတ်းထိုင်ၼိၼ်ႇ တေလႆႈ တၢင်းယိတ်း။

6. မိူဝ်ႈၶိုၼ်ႈဝတ်ႉ မိူဝ်ႈႁပ်ႉသိၼ်လူင် သိၼ်ပဵတ်ႈယဝ်ႉ-

(ၵ) ပေႃးလႆႈယိၼ်းတူဝ်ႉၵၼ် လွင်ႈရႃႇၵတေသၢင်ႈငဝ်း ၵႂႃ ႁိူဝ်ႈၶႂ်းၵူဝ်ႈၵၼ်၊ ႁႂ်ႈၶိုၼ်းမူဝ်းၵၢပ်ႈၶမ်ႉတင်းသွင်ယဝ်ႉ လင်ႈၶိုၼ်းမႃး။

(ၶ) တေလႆႈႁၼ်တၢင်းႁၢင်ႈလီၵၼ်ငဝ်း ပႂ်ႉရႃႇၵလႆႈယိၼ်း တၵ်းသၢင်ႈ၊ လွင်ႈၵမ်ႈလိုၼ်ႈသိူဝ်း။

(င) ၵမ်ႈလႆႈႁူမ်ႈတီႈယူႇ လလွပ်ႈလၢင်လီဝ်ၵၼ်၊ ၶိုၼ်ႈလူင်း သူႇလွင်းၵၼ်ၵေႃႈ မိူၼ်တင်းမႃ (ၶ)။

(ၸ) ယိပ်းမၢၵ်ႈၶပ်ႉၶႅ. မိူၼ်ဝူဝ်းၵႂၢႆးႁွႆႈႁွၵ်ႈၵွႆး၊ ၶပ်ႉၵတ် ၶိုင်းမိုဝ်း ၶိုင်းတူဝ်လီသေပူၼ်ႈ။

(သ) ၵူမ်ပု၊ လုတ်ႈယွႆး၊ ၵိၼ်ယိုဝ်ႉၶႅႉၵေႃႈ ပဵၼ်ၵႃႈႁႃႈရ ၶင်ႈၵဝ်ႈ၊ ယိတ်း'ဝိၵႃႇလယေႃးလၶႅႇ'။

7. ၵမ်ႈလႆႈၵႃႉၶႃႈလႆႈပူင်-

(ၵ) ၶူဝ်းၶွင် မိတ်ႈလဵဝ်းလူဝ်းၶၼ်ႉ ပူၼ်ႈသိုဝ်ႉၵႃႇ ၶႃႈသတ်း တတ်းလွင်ႈ ဝူတ်ႈဝိပၢၵ်ႈၶိုၼ်းမႃးၶွပ်ႈတူဝ်ၵူၼ်းၶႃႈ။

(ၶ) လိၵ်ႈပႃႇ ယွႆးၶိတ်ႈ၊ ပူၼ်ႈသိုဝ်ႉၵႃႇ လုတ်ႈထူၼ်ႈပႃႇ- သတ်းမဵင်းတႃႇ၊ သႂ်ႇယွႆး လီႇပိင်ႈမိုဝ်ႉၵဵင်ၶူဝ်ႉပႃ ဝူတ်ႈ ဝိပၢၵ်ႈမၶၼ်း ၶိုၼ်းၶွပ်ႈတူဝ်လဝ်ႈၶႃႈ။

(င) ၵႃႉၶႃႈၶွင်မဝ်း မိူၼ်ႁဝ်းယိတ်း "သူရႃမေရိယ"။

(ၸ) ၶူဝ်ႉၶင်တူဝ်လွင်ႈလမ်ႉ- ပေႃးႁဝ်းႁိတ်း ပဵၼ်လၢင်ႈၶူဝ်ႉ လူင်၊ ပေႃးသိုပ်ႈၶႃႈ ပဵၼ်လၢင်ႈၶူဝ်ႉၵွၼ်ႈ၊ မိူၼ်ၵၼ် တင်းယိတ်း "ပႃၶႅၵ်ႉတိပတ်ႈ" ယဝ်ႉ။

(သ) ခါဂူၡ်းလမ်.– ကဝ်တူဝ်ပိုၡ်ႇခါ၊ ခါဂိၡ်တူဝ်ဂဝ်,ထိုင်.
ၡင်,"ဧမႇမ္ဂ်,ယႇ"ၡၡ်. မိုၡ်တင်းယိတ်း"ဂမေ,သု
မိလ်.သ,"ယဝ်.။

၈. မီးခ်ိဂ်,လီ ပါင်လ. ဧလႇ တေ,ယ်ါ. တေ,ဂ်, ရူၡ်.ခူဝ်၊
က,ရုင်, တေမိုဝ်းလပ်း တါင်းဧျ,သေ လို်ယ,ဝၡေ,ကမ်,
ခဝ်ႇ၊ လို်သထ,တေယ္ၡ်,ကူၡ်ႇ။

လဂ်းမါပိုင်ဂမ် လိုဝ်းဂႇဝႇမးၡ်. က္ဂ်,မးၡ်ုးတေ,သၡေ,
သမ်,မ,သမ်,ပုတ်.ထလဝ်ႇ၊ သုတ်ႇ၊ ဝိၡ်း၊ ကယိထမ်,မ, မူ,လို်
ဂျါမ်းလို်ဂေႇ ကမ်,လိုဝ်ႇ။ မၡ်းပ်ၡ် ရါၡ်,ပၡ်,ရ, တါင်းမေ
သူလ်,ၡၡ်းဂျင်းဝ,ရ ဧယဂိုင်းဝႇသ္ၡ်ရ်တ်းကဝ်ဂ္ံးဂ္ံးယဝ်.။

လိုၡ်းၡၡ်.ပေးရှိုင် ထိုင်မးပိပ်ါ သ္ဂင်ပိယဝ်.၊ ၡို်းဝ်င်းလဂ်ါး
ၡၡ်. ဂိုင်းသူလ်,ၡၡ်းဂျင်းဝ,ရ ရူင်. "လေးတိ"ၡ်– ဧယႇတူဝ်ႇ
ဂ်,သ်င်ႇယဝ်.။ လိုၡ်းၡၡ်. ထ်င်ႇပီၡိုင်ႇ ၡို်းမိုင်းက,ဝ ဂ္ၡ်ႇတို်ႇ
ဂေႇ ယ်ၡ်းပ်ၡ် သူလ်,ၡၡ်းဂျင်းဝ,ရ ခိုင်ႇၡိုင်ႇယဝ်.။

ဂမ်းၡ်. ခါဝ်,မၡ်းလင်ထိုင် ခုၡ်ရှေခမ်း လဝ်ႇလါင်.ယိုဂ်,၊
ဂေ,ရ်ဂ်ႇခုၡ်လူင်လ်ႇရှုၡၡ်. ငိၡ်းလီလူမ်းလို်ယဝ်.၊ လင်,ရ်ၡ်းပ္ဂင်
တ,ၡတါင်းလူ,ဝ်. ယို်,ယို်,ၡမ်ၡမ်သေ လို်.ခုၡ်ယ္ဂင်းခဝ် မိုဝ်းပါင်း
လဝ်ႇသူလ်,ၡၡ်းဂျင်းဝ,ရ မးရှပ်.တ,ၡတါင်းလူ,ယဝ်.။

သူလ်,ၡၡ်းဂျင်းဝူၡ်.ဝႇ– ပေးဂဝ်မိုဝ်းလမ်.၊ ပိုၡ်ႇတေရှု
လဂ်းၡေႇ၊ ပေးရှုလဂ်းယဝ်.တါင်းရ်တ်းဂ်တ်းလ.ဂဝ်တေခိုၡ်းပေ,
ရှၡ်လိုင်.ၡ်ယဝ်. လင်,တ်မ်ႇလိဂ်ႇ ခိုၡ်းတ္ဂပ်,ဂ်ါမ်းဝႇ–

ပိုင်ပ်ၡ် ရါလ်.လီ,ဖယ,သရ သိဂ်.ခ,ဂ,ဂ ရရှါၡ်း
သိၡ်သို်ၡ်. ကၡ်ပ်ၡ် "ရူ,ပ, သတ်.တ ဂ,မက,ရုင်,"
ၡၡ်. ပိုၡ်ႇကမ်,ခါမ်,။ မိုၡ်ၡင်,ၡၡ်– ရှဝ်းဂေႇ
ကမ်,မိုဝ်းရှပ်.တ,ၡတါင်းလူ, တဂ်,လဝ်ႇရှေခမ်းလ်ႇ–
ဝႇၡ်ယဝ်.။

ပိုၼ်ႈႁူ ပတေႃႇသူ

မ်ႃတွင်း။ ၵ္ပ်ႇပိုဝ်ႇလ္မ်းကဝ် တီႇႁိူင်းၼႄ.ꩡလႇ ယုင်ႈၵျိး=လဝ်ႇ မုၼ်၊ သြႃ,လဝ်ႇလူင် ၵိုင်းၵျေႃးတိၶဝ်ၼႄ. သူင်,ၼႄႇ ဝ်.တႃ,သေ,၊ လိုဝ်သေတၵ်ႃ,လမ်လွႆ လိုင်.ၼၼင်, သထေးမွင်,သူလ်, ၵျႃ,၊ ထိုင်ပွတ်းပႃမႃး လိုင်.ၼၼင်, လဝ်ႇၶိင်းၶဝ်ၼၼၼ်. ယွႆကမ်,လႆႇ ထူပ်းႁၼ်ၼႄႇ မဝ်,တွၼ်.လႆႇကုပ်,မုၼ်လဝ်ႇ၊ မုၼ်လဝ်ႇၼႄ. မီးလွင်ႇ တႃင်းၶိုၵ်.လိုၵ်. ကမ်,ၵူႃ, ကမ်,ပိၼ်ယဝ်.ၼႄ- လၵ်.ၵူႃ,ၵႃင်ၶိုၼ်း၊ ပေႃးပိၼ်ၵႃင်ဝၼ်း လတ်းၵူႃ,ၼွႆးထိုၼ်,၊ ထုၵ်,လီသူင်းတူဝ်တိတ်,ဝ်. ၵေႃႇ တေလႆႇႁိတ်း၊ ပေႃးၵွၵ်,ယႃႇၵင်ႇ မႃးၼၼင်ႇ ၼႄႇၵျွင်းၵေႃႇ ကဝ်တပ်းဝီးလပ်.ၼႄႇဝ်. ႁိတ်းလိုင်.ၼႄယဝ်.။

လဝ်ႇၵျေႃၶမ်း လႃင်.ယိုၵ်,ၵေႃႇ ပေႃးလႆႇႁၼ်လိၵ်ႇယဝ်.ၵေႃႇ လင်,ယိတ်းပႃင်း သင်,ၶႃ,လူင်ၶဝ်လဝ်ႇ မႃးသေယဝ်. လဝ်ႇထႃမ်-လွမ်းၼၼင်,ၵူမ်းၼွႆးလိၵ်ႇ သူလ်,ၼၼၼ်းၵျွင်းတွပ်,မႃးၼၼၼ်.ꩡလႇ-

သြႃ,လဝ်ႇလူင်ၶဝ်တွပ်,ဝႃႇ-

"တၵ်ႃ,လဝ်ႇၵျေႃၶမ်း ၵျိး.... လွမ်းၼၼင်, တူၼ်းၵူမ်းလိုဝ်းၼႄ. ႁဝ်းမႃးဝူၼ်.တူလ်းၼွႆးပုတ်.ထဝႃင်,၊ မုၼ်ဝႃင်, ၵျႃမ်းတင်းလႆၶၼၼ်. ꩡလႇသင်၊ ၼွႆးသင်,ၵႃ,ယၼႄ,တႃင်, ၵျႃမ်းတင်းလႆ ꩡလႇသင်၊ ကမ်,လႆႇႁၼ်လႆႇထူပ်းကမ်,တွၼ်.မီး။"

"ပေႃးၼၼၼ် ကၼ်ပိၼ်သၵ်.ၵတႃ,ၵႃမ်,၊ ကၼႄ,ၵႃမ်, ရႁႃၼ်း တႃ, လဝ်ႇမႃၵ်ႇလဝ်ႇယူဝ်, ၶဝ်လိုဝ်းၼႄ. လင်,ဝႃႇၶဝ်လဝ်ႇၵေႃႇကမ်, ၶႃမ်,လႆႇၵႃ,မကႃ,ရင်, မိုၼ်ၼၼင်,ဝႃႇၼၼၼ်. ၼၼင်,ၵဝ်,တီႇၶႃႇႁိုဝ် ?"

"တၵ်ႃ,လဝ်ႇၵျေႃၶမ်းလူင် ၵျိး.... ပိုင်ပိၼ်လဝ်ႇမႃၵ်ႇလဝ်ႇယူဝ်, သၵ်.ၵတႃ,ၵႃမ်,၊ ကၼႄ,ၵႃမ်, ကရီယႃ, ရႁႃၼ်းတႃ, သႃ,ဝၵ်ၵ

ၶဝ်လဝ်ႈၼႆႉ ၽႂ်း ၵႃႇမတၢၼ်ႇၼေႃႇ ၵိလေႇသႃႇ မွတ်ႇမူတ်းယဝ်ႉ။
မူၼ်ၼင်ႇ ၶမ်းသင်ႇၶၼိၵ်ႈ ၽႂ်းသုတ်းၼၼ်ႉ တၵ်းမႃး ထူဝ်းသဝ်ႇ
ၵဝ်ႇထိင်ႈပၢၵ်ႇပွၵ်ႈႁိင်ယဝ်ႇၵေႃႈ ၵမ်ႇယွမ်းလႃးလႃးယဝ်ႉ။ ၵၼ
ၼိယရႁႃၼ်းမျၢတ်ႈလဝ်ႈတင်းလႆႈၵေႃႈ ၵႃႈပိၼ်ၼၢင်းၵူၼ်းၼၢင်းယီ
ၵၼ်ႁၢင်ႈလီၼေႃႇလိူဝ်းၼၼ်ႉ ၵဝ်မႃးၼင်ႈသွမ်ႉလွမ်ႉႁူပ်ႈ ပိၼ်ပၢၵ်ႇ
ထၢပ်ႈႁိင်ထၢပ်ႈၵေႃႈ သႆႇလွၵ်ႉၶဝ်လဝ်ႈၼၼ်ႉ မူၼ်ၼင်ႇသဝ်ႁိၼ်ၶတ်း
လူမ်းၵမ်ႇတူင်ႉၼိုင်၊ ၵမ်ႇပိၼ်ႁိူဝ်မႃးသေၽိတ်ႇသေၽႂ်ႈၼလႈ လွင်ႈ
ဝႃႈၵမ်ႇၶၢမ်ႇလႆႈ "ၵႃႇရင်ႇၵႃႇမၵုင်ႇ" ၼၼ်ႉ တိၼ်းၵမ်ႇမီးလႃး
လႃးယဝ်ႉ" ၸေႃးပၼ်ၼင်ႇၼႆႉ။

ဝႆႉးလင်ဢႃႇလူင်ၶဝ်လဝ်ႈ မွၵ်ႇလၢတ်ႈ ႁပ်ႉတၢင်းလူႇသေပွၵ်ႈ
မူဝ်းယဝ်ႉ၊ ၼုၼ်လၢင်ႉၽူၵ်ႇလင်ႇပူင်ႁူႈ- ၽူႈလွၵ်ႉသႆႇလပ်ႉ ၵူႇလွပ်ႇ
ထတ်းထၢမ်တူၺ်း လႆႈႁူႉႁၼ်ဝႃႈပိၼ်- "သူၺ်ႇၼၼ်းၵျင်း ဝႃႇရ"
ရႁႃၼ်းသိၼ်ႁၵ်း တူၼ်ၵၼ် ၼွၼ်းလူၺ်ႈ ၼႆႈသထေး ၼမႈမႆႈ-
"မိထူၺ်း" တူၵ်းပႃႇရႃႇလိၵ်ႉၵၼၼ်ႉ လင်ႇၼိုၼ်းမႃးတၢင်ႇလဝ်ႈပၼ်
လဝ်ႈၸေႃႇၶမ်းယဝ်ႉ။

လင်ႇၼၼ်ႉၸေႃႇၶမ်း ပူင်ၵႃႇမ်းတီႈၽွင်းမူင်းၶဝ် ႁူႈၵူႇႁူပ်ႈသိမ်း
ၼူဝ်းလိူင်း လိူဝ်းၶဝ်ပိၼ်လွၵ်ႉသူၺ်ႇၼၼ်းၵျင်းဝႃႇရ လိူင်ႉဝႆႉမုၼ်လဝ်ႈ
သိၼ်ႁၵ်းၼွင်းဝိူင်းလၵ်ႈၼၼ်ႉ တင်းသိူင်ႈၼလႈ လိုပ်ႈပိတ်ႈတင်းမုၼ်
လဝ်ႈသိၼ်ႁၵ်း တူၵ်းပႃႇရႃႇလိၵ်ႉၵၼၼ်ႉ မိၼ်ႈၼွင်းပီၵေႃးလႃႇ-
1227 ၼီႈ၊ လူိၼ်ႁူၵ်းမွႆႇသိပ်းသွင်ၶမ်ႈ ဝၼ်းၵင်းၵၢၼ်းၼၼ်ႉယဝ်ႉ။

လိုပ်ႈပွၵ်ႈ (1)

ယၢမ်းၼၼ်ႉ- ၼင်ႇႁိုဝ်ၽူႈလွႆ ၽွႆပေႃးတေၵမ်ႇလႆႈႁူလႆႈႁၼ်
ၵၼ်ပိၼ်မုၼ်လဝ်ႈ သူၺ်ႇၼၼ်းၵျင်းၼၼ်ႉ မွင်ႇသူၺ်ႇၵျႃႇၵဝ်သႂ်ႇ
ၼွႆးတူၵ်ႈပိၼ်ႈမႆႉသၵ်းလူင်သေ ထိုင်ယၢမ်းတိူင်ႈၼိုၼ်း လင်ႇလွၵ်ႉၵူၼ်း
မၼ်းႁၢမ်ပႆႈၵွၵ်ႇၵူႇမူဝ်းယူႇတၢင်းတူၵ်း ဝိူင်းလၵ်ႈၼၼ်ႉတီႈၼိုင်ႈ။

ဝ်ၢးၶၼၶ်.- "သူလ်ုႇ,ၶၼၶ်းၵျင်းဝ|,ရ" ၶဝ်ဩ|,တၵ်|,သမ်.မိူဝ်း ၵိူဝ်ႇၵိူင်းထ်ႅင်ႇ တီႇမိူင်းယေ|း။ တင်းၵ|ႇမိူင်းယေ|း ၵမ်.ၵေ|,သွင် သၢမ်ဝ်ႅင်း ယီၼ်းပ်ိၼ်ၵိူင်း 'ဝ|,ရ' ၼယႇတူဝ်ၶမ်လ်ၢဝ်.ယဝ်.။

လိုပ်ႇပွၵ်ႇ (၂)

လွင်ႇယ|,သ|,မွ်ႉ,ၵမ်,တွၼ်.ငိၼ်းၼလႇ ပေ|,ပ်ိၼ်မ|းၼ်. ၶုၼ် မိူင်းယေ|း လင်,ၵ်ိတ်းလိၵ်ႇယိုၼ်ႇထိုင် လဝ်ႇၶုၼ်လူင်'မေ,ထူး'ၼလႇ ၶုၼ်မေ,ထူးလ်ွႉ.သိုၵ်းမိူင်းလွမ်းပ်ႁုပ်ႇသိမ်း ၶူဝ်းၶွင်ၶဝ်ထ်ႅင်ႇယဝ်,ၼိုင်ႇ ယဝ်.။ ပွၵ်ႇၼ်. ပ်ိၼ်ၼ်ႂ်းပီၵေ|းလ|,- 1133 ၼီႇ လိူၼ်သီ,လွင်ႇ ၵဝ်ႇၶမ်း ဝၼ်းလၼ်ယဝ်.။

လိုပ်ႇပွၵ်ႇ (၃)

ဝ်ၢးၶၼၶ်. ၶဝ်သမ်.ၶ်ၢ.ပ်ၢႇၵ|,ယူ,တီႇ ၵူးမၢင်,သုင်းပွၵ်.ၶၼၶ်. သေ၊ ထိုင်မ|းၵေ|းလ|, 1143 ၼီႇ ပၢၼ်ၶုၼ်ႁ|.တုင်း(ပတုန်မင်း) ၶိုၼ်ႇၼင်ႇမိူင်းၵ|,ဝ ၼ်ႂ်းလိူၼ်ႁ|ႇလွင်ႇပ်ႅတ်,ၶမ်ႇ၊ ဝၼ်းသၢင်းၵျၢၼ်, ၶ်ၢ.ၶိုၼ်ႇပီမွ်ႉ,။ ၶုၼ်ႁ|.တုင်း ၼင်ႇမိူင်းလ်ႇပီၼိုင်ႇ သမ်.လိုပ်ႇပ်ႅတ်ႇ သူလ်ုႇ,ၶၼၶ်းၵျင်းဝ|,ရ သထေးမွင်,သူလ်ုႇ,ၵျေ|,ၶဝ် ႁွ်ႇၵွၵ်,ပ်ၢႇပူၼ်. ၶမ်. ပူၼ်.လိၼ် ယ|,ႁွ်ႇလ်ႇငိၼ်းၶၢဝ်,ငၢဝ်းလိုဝ်ႇသိင် ၼ်ယဝ်.။

ၵမ်းၼ်. ၵ|ႇလိုဝ်ႇ လုမ်းၵိူင်း "ၸေ|းတိ" ၶဝ်ဩ|,တၵ်|,တင်း သိင်ႇ လင်,ယွမ်.ၵၼ် ၼီယ်ၢႇ ၶ်ၢ.ၶိုၼ်ႇမ|း ထၢင်းမိူင်းတ်ၢး ပွတ်းႁွင်,၊ မ|းပူၵ်းၵျင်းၶဝ်- တီႇပၢင်မိူတ်, ၼ|းပ်ႅင်း၊ ၼ်ႂ်းၵိူင်, မိူင်းသီ,ပေ|. ၼၼၶ်.ယဝ်.။

ၶဝ်မ|းၼတ,တင်ႇဝၢၼ်ႇသူၼ်တီႇၼ်ႇ ပ်,တၼ်းႁိုင်- ဩ|,ယုင်း ၵျီး= မုၼ်လဝ်ႇၶဝ် (သူလ်ုႇ,ၶၼၶ်းၵျင်းဝ|,ရ) မ|းလွၼ်,ပ်ႅတ်ႇတၵ်|,၊

တေပႃးမၼ်းသေ မိူဝ်ႈတေယဝ်ႉတူဝ်ၵြႃႇ မုၼ်ၸဝ်ႈၶဝ်ၼၼ်ႉ ၶဝ်ႁဵတ်း လိၵ်ႈမွၵ်ႇ မိူဝ်းတီႈၸဝ်ႈၾႃႉမိူင်းသီႇပေႃႉ "ၸဝ်ႈၾႃႉၶမ်းလိူင်" ဝႃႈ-

ၸင်ႇၼႆႉၵူဝ်ႇတေႃႇ ၽြႃတ်ႈၵႃး ၽြႃးပိၼ်ၸဝ်ႈႁဝ်းမႃး
ၵဝ်ၼီပ်ႉပၢၼ်ႇ ၵႃႈတီႈဝၢၼ်ႈမွႆႇ ပၢင်မိူတ်ႇ ၼႃးပိင်းၼၼ်ႉယဝ်ႉ
ၶိူဝ်းလႆႈၵူမ်ႈၵၼ် ယွင်းလွင်းသၢင်းၵျိူဝ်ႇ ယဝ်ႉတူဝ်ၶၢမ်ႇ ၵဝ်
မႁႃႇ ၵုသူဝ်ႇ ၼၼ်ႉ ၸင်ႇလႆႈမွၵ်ႇ ထိုင်မႃးၼႆယဝ်ႉ။

လိပ်ႈပွၵ်ႈ (4)

ၸဝ်ႈၾႃႉလူင် လႆႈႁၼ်လိၵ်ႈယဝ်ႉ၊ ၽြႃးပိၼ်ၸဝ်ႈ ၶဝ်ၸၢမ်ႇ မိူင်းၶမ်းၼီပ်ႉပၢၼ်ႇ ဝႃးလင်ၵႃၼ်ႇ ၸဝ်ႈ သႃႇ သၼႃႇ ထၢၼ်ႈပေႃးလႆႈ မႃး 2327 ပီယဝ်ႉ။ သမ်ႉၸၢင်ႈမီးၽြႃးတီႈလိူဝ် မႃးၵဝ်ၼီပ်ႉပၢၼ်ႇ ထိင်ႈ။ မၼ်းပိၼ်မိူဝ်းၵီႈသင်ၼႆ- လႆႉပူႇ ႁိၼ်ၶဝ်လွပ်ႇ ထတ်းတူလ်းလႆႈႁူ လွင်ႈဝႃႈ- ပိၼ်လုမ်းသၢၼ်ၶတ်း သႃႇ သၼႃႇ သမ်ႇမႃႇ သမ်ႇပုတ်ႉထ ၶိူဝ်းၶုၼ်မိူင်းၵႃႈဝ ၵၼ်ၶုၼ်ၾႃႉတုင်း လိပ်ႈပိတ်ႈၼၼ်ႉၼႆၵေႃႈ ၸဝ်ႈၾႃႉလူင် မိူင်းသီႇပေႃႉ သမ်ႉလိပ်ႈထိင်ႈႁွႆႈပုၼ်ႉၼမ်ႉပုၼ်ႉလီၼ် ၼႆယဝ်ႉ။

ပွၵ်ႈၼႆႉၶိူဝ်းဝႃႈ- (သူလ်ႇ ၼၼ်းၵျွင်းဝႃႇရ) ၼၼ်ႉ ၵမ်ႇ ႁတ်း ၵဝ်ၵွၵ်ႇ မွၵ်ႇ ဝႃႈပိၼ် (ၸေႃးတီ) ၸေႃး= လွႆ၊ တီ= ၽြႃတ်ႈ၊ လွႆ ၽြႃတ်ႈ ၼႆသေၶိူဝ်ႈ ၶႃႉတီႈပၢင်မိူတ်ႇ ၼႃးပိင်း မိူဝ်းတင်ႈဝၢၼ်ႈမွႆႇ ၶဝ် တီႈ "ၼွင်မေႃႈ တိုင်းလူင်" မိူင်းထုင်ႉမႃဝ်း၊ ၵိူင်ႇ မိူင်းသိၼ်ႈဝီ၊ လႆႈမိူဝ်းႁိူဝ်ႈႁိူင်းပိူင်းသႂ် ၶၢၵ်ႈၶိူဝ်ႈၼမ်မႃးယဝ်ႉ။

လိပ်ႈပွၵ်ႈ (5)

ယၢမ်းၼႆႉ မိၼ်ႈမိူဝ်ႈ ပၢၼ်ၸဝ်ႈၾႃႉလူင် သီႇပေႃႉ မိူင်း ယွင်း ငမ်းမိူင်းသိၼ်ႈဝီ။ ၶၢဝ်ႇငၢဝ်းလင်ထိုင်ၸဝ်ႈၾႃႉ ၸင်ႇပွႆႇ ၵူၼ်းမိူဝ်း လွပ်ႇ လတ်းထတ်းၶႃ ႁႃတူလ်းငဝ်ႈႁၢၵ်ႈ ပိူင်ပိၼ်မၼ်းလုၵ်ႉတၢင်းလွႆ မႃး၊ ၵူႈလွင်ႈလွင်ႈႁူယဝ်ႉ ၶိုၼ်းမႃးတၢင်ႇ လဝ်ႈထိုင်ၸဝ်ႈၾႃႉလူင်သီႇ ပေႃႉမိူင်း သမ်ႉပွႆးလိပ်ႈၵွၵ်ႈ ႁွႆႈပုၼ်ႉၼမ်ႉပုၼ်ႉလီၼ်ထိင်ႈယဝ်ႉၼိုင်ႈ။

ပၢႆႈပွၵ်ႈ (၆)

ၶဝ်ၵေႃႈ တီႇတႃႇသွၼ်ႈယႅၼ်ႇသႅင် ၸၢင်ႈသွတ်ႇသႅတ်ႇၶႃႈပၢႆႈတီႈ ၼွင်ႇမေႃႈ တိုင်းလုၵ်ႈ မိူဝ်းယူႈ ၼမ်ႉမေႃႈ လွၵ်းလႅၵ်း ႁူဝ်ၵွင်းၼွင်ႇသႅင်၊ မိူဝ်းပိုင်ႈၵိင်ႇၵူၼ်းလွၵ်းႁူဝ်ႁႃႉတႅၼ်ႈၸုၼ်ႉၼၼ်ႉ သမ်ႉပွႆးလွႆးလွႆးႁိူဝ်ႈႁိူင်း လီပီၼ်ႇၼႄႈ- ၶဝ်ၸၢင်ႈ ၶႃႈလုင်းမႃး ႁိတ်းဝတ်ႉၶဝ် တီႈၵွင်းၵရႃး ၼွင်ႇဝႅင်းၼမ်ႉၶမ်းၼႄႈ ၼၼ်ႉ တၢင်ႇဝၢၼ်ႈသူၼ်ၶဝ်ယဝ်ႉ။

ပၢႆႈပွၵ်ႈ (7)

တီႈႁိူင်းၼွၼ်ႉၵေႃႈ ၵွပ်ႈပိူဝ်ႈယုင်းၵျီး= မုၼ်ၸဝ်ႈၶဝ် သူင်ႇၼေႃႈ၊ ၵမ်ႇၸၢင်ႈၶဝ်ႈၵွၵ်ႇတၢင်းလိူဝ် ၵမ်ႇမိူၼ်ပိူၼ်ႈ၊ ပေႃးတၢၼ်ႇၵႃလမ် လွမ်ႇၼၵႈၼူၵ်ႉယၢင်း ယိုတ်ႇၼေႃႈၵၢတႃၼႄႈ ၵမ်ႇတၼ်းႁိုင် သမ်ႉ ၶိုၼ်းၶႃႈမိူဝ်းၼတေႃႇထၼ်ႈ တီႈဝၢၼ်ႈၵုင်းၵျႃး ယႃႇၶွင်ႇဝႅင်းမိူင်းမိတ်ႈ ၼၼ်ႉယဝ်ႉ။

ပၢႆႈပွၵ်ႈ (၈)

ၼွၼ်ႉၵေႃႈ မိူၼ်ၼင်ႇလိူဝ်းပူၼ်ႉမႃးၼၼ်ႉ မုၼ်ၸဝ်ႈၶဝ်ၵမ်ႇ မိူၼ်ပိူၼ်ႈ၊ ၵမ်ႇပေႃးတၢၼ်းႁိုင်လႃႇပီ သမ်ႉလႆႈၵွၼ်မုၼ်ၸဝ်ႈၶဝ် ၶႃႈပၢႆႈမိူဝ်းတၢင်းၵိုင်ႇမိူင်းၶၢင်၊ ပုၵ်းတၢင်ႈလၢင်ဝတ်ႉၶဝ်တီႈမိူင်းယၢင်း တၢင်းဝၢၼ်ႈမေႃႈ မိတ်ႉၵျီးၼေႃး ပုၼ်ႉယဝ်ႉ။

ပိုင်ပီၼ် လိူဝ်းၼွၼ်ႉ ပေႃးၶွႆႈႁူ တႅတ်ႈၼႅတ်ႈလီ မီးတီႈမိူင်းၵႃႇဝ (လုၵ်ႈတၢင်းတူၵ်း) ပိူၼ်ႈတွၵ်ႇ ႁိတ်းတူဝ်လိၵ်ႈဝႆႉ ၼွင်ႇၶိပ်းယႅၼ်ႇ ႁိၼ်၊ မီးၼွင်ႇထမ်ႈ ႁိမ်းၵျင်း ပြႃး ရၶိင်ႇ ၼၼ်ႉယဝ်ႉ။

[ပေႃႈထဝ်ႈမႁႃႇ- ဝၢၼ်ႈမွႆႇ ၸၢဝ်းၶိူဝ်း]

ဖြုး [28] သူ့

တင်နဲကဝ်မှိဝ်နဲပူခ်ႆ.မုးသိ,သင်,ချေ,ပံ၊သ်ခ်ႆဂမ်,ယှု, လ်မ်မှိဝ်နဲ ဖြုးပ်ခ်ႆလဝ်နဲ 'တခ်ႆ,ခင်,ဂရု,' ခခ်ႆ.မုး တေု,ထိုင်မၡု,ဃတ်. တဂ၊ပ်နဲဂမ်,ယှု,သုတ်းပံ၊ ထိုင်ဖြုးဂေုးတမခ်ႆ.- ကခ်ႆပိုတ်,ဂိနဲ ပ်ခ်ႆဖြုးမုးမိး [28] သူ့,ယဝ်.။

1–	ဖြုး တခ်ႆ,ခင်,ဂရု,။	2–	ဖြုး မေ,ထင်ဂရု,။
3–	။ သရခင်,ဂရု,။	4–	။ တိ,ပင်,ဂရု,။
5–	။ ဂ္ဓခ်ႆးတလ်လု။	6–	။ မင်,ဂလ။
7–	။ သုမခေ။	8–	။ ရေဝတ။
9–	။ သေုးဃိတ။	10–	။ ကခေုးမတသ်.သိ။
11–	။ ပတုမ။	12–	။ ခေုရတ။
13–	။ ပတုမုတ်.တရ။	14–	။ သုမေထ။
15–	။ သုလုတ။	16–	။ ပိယတသ့်.သိ,။
17–	။ ကတ်.ထတတ်.သိ,။	18–	။ ထမ်,မတသ်.သိ,။
19–	။ သိတ်.ထတ်.ထ။	20–	။ တိသ်.သ။
21–	။ ဃုသ်.သ။	22–	။ ဝိပသ်.သိ။
23–	။ သိဒိ။	24–	။ ဝ်သ့်.သဃူ။
25–	။ ဂဂုသခ်ႆထ။	26–	။ ဂေုးခေုဂမခေ။
27–	။ ဂသ်.ကပ။	28–	။ ဂေုးတမ။

ဝုနဲခ်ႆ– မိးသ၊ဝ်းပ်တ်,သူ့,ယဝ်.။

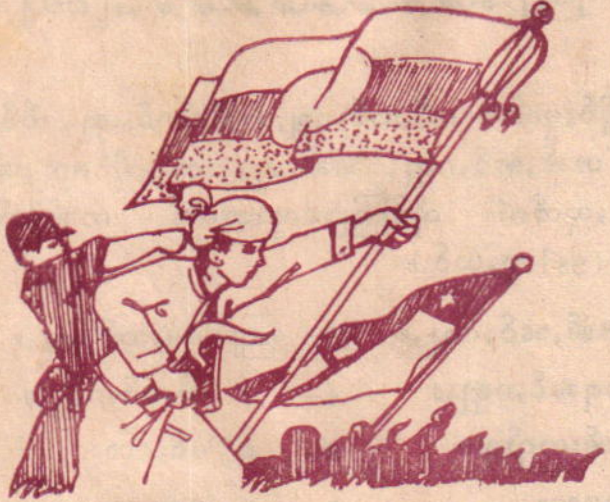

တႆး- တႆး

1- သၢမ်ပၢၵ်ႈ ႁႅင်ၶိုင်ႈ
ၶိုၼ်ႈတိုင်ႈ သိပ်းၵဝ်ႈ
ႁွတ်ႈတဝ်ႈ လိူၼ်ၵႅတ်း
မူၵ်ႉထႅတ်း ဝၼ်းႁူင်
ဝၼ်းလူင် ဝၼ်းႁၢင်း
ၵွမ်းၵၢၼ်း ၶွမ်းထွင်
သိပ်းသွင် ၶႄင်းလဝ်း
ၶၢႆႈႁဝ်း ယွၼ်းမေႃ
ၵူၢမ်းထေႃ ပိုၼ်းမိူင်း
ၵူၢမ်းပိူင်း ၵူၢမ်းလၵ်း
ၵူၢမ်းလၵ်း ၵူၢမ်းၸႃ

ပိုၼ်.ႁူ.ပတေႃ,သႃ,

ၵႂၢမ်းၼႄ ၶိူဝ်းမၢဝ်း
မိူင်းလၢဝ်း မိူင်းထၢင်
မိူင်းႁၢင် မိူင်းၼႊၢး
မိူင်းပႊၢး ၵဵင်းသႅၼ်
ထပ်းလႅၼ် မိူင်းမႅင်း
မိူင်းႁျႅင်း မိူင်းႁွင်
သိပ်းသွင် ပၼ်းၼႃး
မိူင်းမႃး ဝဵင်းသိူဝ်
မိူင်းၼိူဝ် မိူင်းယၢင်း
မိူင်းၼၢင်း မိူင်းယွင်း
ၵဵင်းတွင်း ၵဵင်းယုင်း
ၵူၼ်းၵုင်း သူၼ်ႈသိၼ်းသၢၼ်
ၶိူဝ်းႁဝ်း မိူဝ်းသဝ်း တီႈမိူင်းယၢၼ်
ႁဵတ်းမိူင်း ပိူင်းႁျိူင်း ၵူႈဝၼ်းပၢၼ်
တႊးမိူဝ်ႈၵွၼ်ႇ,ၵွၼ်ႇ,....။

2– မိူဝ်ႈၵွၼ်ႇ, ယင်းမီး ပူးၵမ်ႇ,
မိူင်းသမ်ႇ, ဝဵင်းၶႅမ်
ၵိူမ်ႈၵႅမ် ႁျိမ်းၵဵဝ်
ႁျေပဵဝ် ၶႅၵ်းလႊၢး
မိူင်းပႊၢး မိူဝ်းယိပ်း
သၢမ်သိပ်း ပီပႊၢ
ပိူၼ်ႈၶႊၢ ပိူၼ်ႈပဝ်း
ပိူၼ်ႈၵဝ်း ၵီးတူၵ်း
ပႊၢႈမူၵ်း မိူင်းပေႇ
သရေႇ တူၵ်းယွမ်း
ၵူၼ်းထွမ်း ၶႊးသိူဝ်

ၵႃႈလိူဝ် လွင်ႁႅပ်း
မိူၼ်ၶႄႈ ၼိမ်ၶႅပ်း ႁူဝ်လွင်
ၵၢင်းၵွႆ ယွႆမၼ်း
လုၵ်းလၼ်း လိုမ်းၵၼ်
ဝၼ်းယၢၼ် ၵႂၢင်းၶႂၢင်း
ၵူၺ်းၵႃႈ ၶွင်းၵႂၢင်း မိူင်းတႆး
ႁူဝ်ႉၶႃး လိူဝ်ႉၶိူဝ်း
ပႃးလိူဝ်း ႁူဝ်ႁၢၼ်
ၵူၼ်းငၢၼ် သမ်းမဵဝ်း
ဝၵ်ႉလဵဝ်း ပႃႈမူဝ်
ပၼ်းၶူဝ် ဝၼ်းၶိုၼ်း
ၶိူဝ်းတိုၼ်း သူၼ်းသိုၵ်း
လွင်းတိုၵ်း လႆႈၶိုၼ်းပၼ်
ၵေႃႉထႃႈ မိူင်းပႃး မိူဝ်ႈဝၼ်းၶၼ်
လုမ်းလိူဝ်း ႁၵ်ႉၶိူဝ်း ယႂ်ႉပႅင်းၵၼ်
တႃႈပူႊမႂ်ၼ်ႊမႂ်ၼ်ႊ....။

3– ဝႃးသေ ပူႊမႂ်ၼ်ႊ လိုမ်းမိူင်း
ဝၼ်းႁူင်း တႃႈဝႂ်ႉ
ပႅၼ်မႂ်ႉ ၶေးလူင်ႊ
ၵူၼ်ႁူင်ႊ တႅမ်ၵုပ်ႉ
မိူဝ်းၶုပ်ႉ ႁူဝ်တၢင်း
တွႆႈလၢင်း ႁိမ်းတိၼ်
မုၼ်မိၼ် ''မုၵ်ႉသူဝ်း''

မၢင်တႆး ပႃးၶူဝ်း သိူင်လီ
မၢင်ၸႃႉ ၵူဝ်ၶီ ပႃးၶမ်း
ယေးယမ်း တိုဝ်ႉၼႃး
သၢၵ်ႈထႃး လူးၶုၼ်
ၼူမ်းလုၼ် ယိင်းႁဝ်း
မူၼ်ႈလဝ်း ၶီငဝ်
ႁွပ်ႈၵၢၼ် ၵူႈၵၢဝ် မိူဝ်းၼိူပ်း
ၶႃႈၶိူပ်း ယိပ်းၶိူပ်း
ၼင်ႈမိူပ်း ႁိမ်းလွင်း
မိူဝ်ႈယွင်း ၶုၼ်ၼၢင်း
ၼွၼ်းၶၢင်း လိတ်းၵၼ်
လႆႈမိူဝ်း ဝီးပၼ် ႁိၼ်ႉယုင်း
တႆးၵုင်း တႆးငၢၼ်
တႆးႁၢၼ် တႆးႁဝ်း
တႆးၵဝ်း တႆးသူၼ်း
တႆးၶူၼ်း ယၢႆႈပႃးမိူဝ်
တႆးပေႉ တႆးတေႉ ပူၼ်ႉသုတ်းလိူဝ်
ပိူၼ်ႈၶိူၼ်း တႆးလိူၼ်း ၵမ်ႉႁတ်းၵိူဝ်
လိူၺ်ႈသွၼ်ႉသွၼ်ႉ....။

4– လိူၺ်တႆး ၵမ်ႉသွၼ်ႉ တူၵ်းတွပ်ႈ
ပိူၼ်ႁွပ်ႈ သူႁဝ်း
ၶူၼ်းၶဝ်း မိူဝ်းလိမ်
မိူဝ်းႁိမ် ႁိတ်းယႃႉ
လဝ်ႈၼႃႉ ႁႃမႆႉ
လဝ်ႈၼႆႉ ႁႃၶႃး
ၵႆႈႁႃး ႁႃယိူင်း

ပဵၼ်မိူင်း လဵၵ်ႉလွၵ်ႉ
ၼုင်းထွၵ်ႉ ၼုင်းထဵင်ႈ
ၵမ်ႈၼဵင်ႈ ႁတ်းယုၺ်
ယူႇလုၺ် မႃးၼွၵ်း
ၵူမ်ႇႁွၵ်း တင်းႁူဝ်
ၸိၼ်းၵူဝ် ၸိၼ်းယၢၼ်
ပႃးဝၢၼ် မူဝ်မွၵ်ႈ
တဝ်ႉသွၵ်ႈ ၵၢၼ်းထူး
ၵဵပ်းမူး ၵဵပ်းဢပး
ၼိူဝ်ဢၵး ၼိူဝ်ၵႃႊ
လႃးငႃႊ သၵ်းမူဝ်း
လူလ်ႈၼိူဝ်း လိူတ်ႇႁဝ်း
ယိင်းလဝ်း ၼွတ်းသုၺ်
ၵမ်ႇထုၺ် ပိူၼ်ႇလုမ်း
ပိူၼ်ႇငုမ်း ပိူၼ်ႇမူၵ်း
ပိူၼ်ႇထူၵ်း ၵမ်ႇမၼ်းပဵၼ်
ပိူၼ်ႇဝႃႇ ၼိူဝ်းၶႃႇ ၵႃႊၼဵပ်းမဵၼ်
တူလ်းမိူင်း ႁေႃႇႁူင်း ဢပႉၸိၼ်းၼဵၼ်
ၼိူဝ်းထမ်ယွၼ်ႈယွၼ်ႈ....။

5– ႁွပ်ႇၼႆႉ ယွၼ်ႈဢေႃႇ ယွၼ်ႈယဝ်ႉ
လွႆသွမ်ႈ တီႇတႆးသဝ်းၵူလ်း....
မၼ်းပဵၼ် ႁွပ်ႇႁဝ်း မူင်းၼိူဝ်
မူဝ်းထူဝ် မူင်းထၢၼ်း
ႁွပ်ႇၵၼ် တၢင်ႉယၢၼ်း ထွမ်းၵွႆ
ထွမ်းသွႆ လွႆငူၼ်း
မူင်းလူၼ်း လၢမ်းၶႃ

ပိုၼ်ႉႁူႉပတေႈသႃ

ၼွင်ယႃ ၼႃးဝီး
မိူၼ်ၼင်ႇ မိူင်းတီး လွမ်းႁိမ်
တၼ်ထိမ် မိူင်းမႃး
ၶၢဝ်းၼႆႉ ႁဝ်းႁႃး ၼင်ႇၵၼ်
လီလႆႈၵၢဝ်ယွၼ် ၵၢဝ်ငဝ်း
ပိူၼ်ႈၵဝ်း ၶိူဝ်းသိူဝ်
ပိူၼ်ႈထိူဝ် ႁဵတ်းယွင်း
လီတွင်း တင်းလၢႆ
ၵွပ်ႈႁဝ်း ယႃႉယႂ်ၢၶိုၼ်းပဵမ်း
တူၵ်းၶိုၼ်း ထဵပ်းထိုၼ်
ၵၢဝ်ႁဵတ်း မိူင်းယိုၼ် ၵူၼ်းမၼ်း
ႁူဝ်ၵၼ်း ႁၢမ်းလၢႆ
ၶိူဝ်းတၢႆ ၶိူဝ်းသူင်း
ၶိုၼ်းၶူင်း မိူင်းၵၢင်
ဝၼ်းယၢၼ် ၼၢၼ်းဝၢႆး
ၵၢႆႈလၢႆး ၼိူဝ်ႉပေႃးၼွၼ်
ၵရႃး သမ်ႉမႃးထူလ်ႈငႃးသွၼ်
ၵၢႆႈပွၵ်း မႃးၶွၵ်း သမ်ႉပႃးတွၼ်
ၵိုတ်းယဝ်ႇ ယွၼ်ႇ ယွၼ်ႇ ....။

[လုင်းပလၢၼ်ႇ]

ဝွၵ်း(လၼ်ႇ ၵႃႇ) "တႆး-တႆး" တွၼ်ႈၼႄႉ-ၶူးမေႃယႃလူင်
လုင်းပလၢၼ်ႇ တႅမ်ႈသႂ်ႇ ၶိုၼ်းၽိုၼ်လိၵ်ႈ "တႆးၼုမ်ႇ- မႂ်ႇသီႇ"
ၵၼ်လုၵ်ႈႁဵၼ်း ၸၼ်ႉလွမ် ဝဵင်းယၼ်ႇ ၵုင်ႇ ၶဝ် ပိုၼ်ၵွၵ်ႇ မိူဝ်ႈ
1957–58 ၼၼ်ႉ ၵေႃႈ။

ရဝ်းခါႈမိင်းမူခ်း

ကခ်ဂိတ်းရွ်ႈဂူခ်းဧလႈသတ်းပီခ်လိဝ်းပီခ်ခ်ႈ ဂူႈလိုဝ်းလိုဝ်းခ်ႉ ပီခ်ရဝ်းခါႈယဝ်ႉ။

ရဝ်းခါႈခ်ႉကမ်ႇကဝ်ရူး "ခူႈလင်" သေထူလျ်ႈလိူ၊ ကဝ်ရူးကွခ်ႇ လိုဝ်းကခ်ရွင်ႉဝါႈ "လပီႇရဧဂႇ" ခခ်ႉသေဧလႈ ထူလျ်ႈလိူယဝ်ႉ။ ရူးလိုဝ်းခခ်ႉ မီးယူႇသွင်ယောက်ႇခါင်ႈ ပီမ်ႉရဝ်းခါႈခခ်ႉယဝ်ႉ။

ရဝ်းခါႈခ်ႉ ကမ်ႇလိုဂ်ႈတါင်းဂိခ်၊ လိုဝ်းကခ်ပီခ်တူဝ်ဧမႈဧတႉ လ်ႈလိုဂ်ႈတီႈတါႇ တေခ်ႇ၊ဂ်ႉဧလႇရါခ်ႇလိုဝ်းကခ်ပီခ်လိခ်မီးယုခ်ႇလီ ယုဂ်းယာဂ်း ခိုင်းရွင်ႈမိုဝ်ႉ ဧလႈ လွမ်းယွတ်ႈယဂ်း ကခ်ခဝ်ႈလါခ်ႈ လိုဝ်းခခ်ႉယဝ်ႉ။ မ်ငးမုခ်းဧမႈရဝ်းခါႈခ်ႉ ခိုင်ႈပွဂ်ႈဂ်ႉဧလႇခ်ႇ 130 ဂါႈခေါခ်ႉယဝ်ႉ။ မိုဝ်ႈကမ်ႇပ်ႇတ်ါခခ်ႉ လ်ႈခ်ႇသွင်ပွဂ်ႈထိုင် သိပ်းကိတ်းပွဂ်ႈယဝ်ႉ။ ပေါးခ်ႇယဝ်ႉ ထိင်ႈဝခ်းခိုင်ႈ ကွဂ်ႇပီခ်မါး တူဝ်ခွခ်ကွခ်ႇ ကခ်ကမ်ႇမီးတိခ်သေဧလႈ ရါဂိခ်တါင်းဂိခ်ရိမ်း ရွမ်းလိုဝ်းခခ်ႉယဝ်ႉ၊ ဂိခ်တါင်းဂိခ်ဝူလျ်ႇလိုဝ်းခခ်ႉသေ ပေါးထိုင် မါးသီႇဝခ်း ထိုင်သွင်ဝူင်ႈ ပီးမါး ယွ်ႇမါးယဝ်ႉ။

ပေါးပီခ်မါးလိုင်ႉခခ်– ခင်မါင် ကခ်ရျေါ်ႇတူဝ်ရဝ်းခါႈဝ်ႉ ခခ်ႉ တိဂ်ႇခါတ်ႇသေ တူဝ်ခွခ်ကွခ်ႇလိုဝ်းခခ်ႉ ကွဂ်ႇမါးယဝ်ႉ။ ခင်မါင်ခခ်ႉ တိဂ်ႇခါတ်ႇပီခ်သွင်ပွဂ်ႈသေ တူဝ်ခွခ်လ်ႈဂိခ်တါင်း

ပိုခ်ႉရူႉပတေႇသါႇ

ၵိၼ်ဝၼ်း သွင်ဝၼ်းယဝ်ႉ ဝႃးၼၼ်ႉ လႆႈလီးၶဝ်ႈၶွင်းယူၼ်ႇလိၼ်သေ လိူၼ်ႈၵူႇၶွင်းလိၼ်၊ ပေႃးၼင်မၢင်ၼၼ်ႉၵေႇမႃးပေႃးၼႆ လႆႈပိၼ်မိူင်းတူဝ်လွမ်ႈယဝ်ႉ။

ပေႃးၶၢဝ်းမႆႈလုၵ်ႉတီႈပၢၼ်ၼၼ်ႉသေ သၢမ်ဝၼ်းထိုင်ႁူၵ်းဝၼ်း မီးတိၼ်မီးပိၵ်ႇသေလႄႈ ႁဝ်းၶႃႈပိၼ်မိူင်းမူၼ်းမႃးယဝ်ႉ။ ၶွင်းၵေႃႈ ဝူင်ႈၵၢင် လုၵ်ႉတီႈပၢၼ်မိူင်းတူဝ်လွမ်ႈ ထမ်ႇတေပိၼ်မိူင်းမူၼ်းၼၼ်ႉ— ႁဝ်းၶႃႈ မီးႁူဝ်ၵၼ်မိူၼ်မၢၵ်ႇၼင်မူၼ်းသေ ၵွၵ်ႇမႃးသိုဝ်ႈၼႃႈတူဝ် ၶွၼ်ၼၼ်ႉယဝ်ႉ။ တႃႇတေ ပူၼ်ႉလွတ်ႈ ပၢၼ်မိူင်းတူဝ်လွမ်ႈၼၼ်ႉ ႁဝ်းၶႃႈလႆႈတူင်ႉၼိုင်ယေႃႈယိုတ်ႈပၼ် ၶွၵ်ႇၼင်သေ ထင်ႇၵၢၼ်းတီႇ ၶိုၼ်ႈၼူဝ်ယုၼ်ႇလိၼ်မႃး တၢၵ်ႇႁိူင်ႈ တူဝ်ၵဝ်ႇလႄႈ ၵီႈပိၵ်ႇႁဝ်းၶႃႈ၊ ပေႃးပိၼ်မႃးလိူင်ႉၼၼ် တူဝ်ႁဝ်းၶႃႈၵေႃႈ ၵမ်ႇယွႆႇမႃးလႆႈထိူင်ႈ။

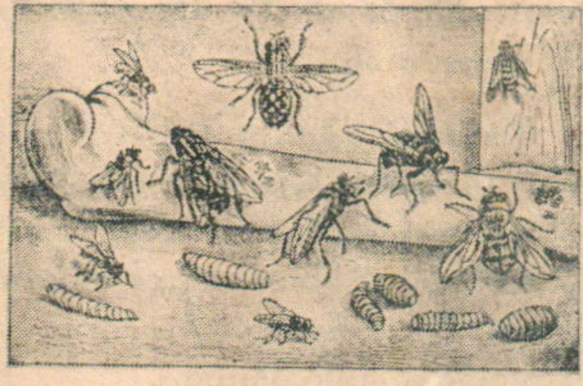

တီႈဝၢင်းၶႆႇလႄႈ တီႈမိုတ်ႈမၵ်ႉ ႁဝ်းၶႃႈမိူင်းမူၼ်း

မူဝ်ႈၶၢဝ်းမႆႈ ၵႃႇယုသႆႇၵေႃႈ ႁဝ်းၶႃႈမိူင်းမူၼ်း ယိုၼ်းယၢဝ်းလႆႈ ထိုင် (30) ဝၼ်းၵူၺ်း။ မူဝ်ႈၶၢဝ်းၵတ်းသမ်ႉထၢင်ႇဝႃႈ ႁဝ်းၶႃႈယဵဝ် လွႆႈမူတ်းယဝ်ႉၼႆၵူဝ်း၊ မူဝ်ႈယွင်းလူင်ႉၼႆႉ ၵၼ်ပိၼ်မိူင်းမူၼ်းတူဝ်ယွႆႇ ႁဝ်းၶႃႈလူဝ်းၼၼ်ႉၵေႃႈ တႃႇသိၼ်ႈမူတ်းမူတ်းယဝ်ႉ။ ၵူၺ်းၵႃႈလူဝ်း ပိၼ်တူဝ်လွမ်ႈလႄႈတူဝ်လိၵ်ႉၼၼ်ႉၵေႃႈ ၵမ်ႇတႃႇမူဝ်ႈၶၢဝ်းၵတ်းသေ

ပိုၼ်ႉႁူႉ ပတေႃႇသႃႇ

ၵိုတ်းဝႆႉယူႇ။ မိူဝ်ႈရႃႇသီႇ ၵုတုလီၼၼ်ႉ ႁဝ်းၶႃႈ တူဝ်လွမ်ႈလႄႈ တူဝ်လိူၵ်ႉ လင်ႇယိူၼ်းၶိုၼ်ႈပိူၼ်တူဝ်ယႂ်ႇမူတ်းယဝ်ႉ။

ႁဝ်းၶႃႈမိူင်းမူၼ်းၼႆႉ— ႁွပ်ႈမီးပိူင်ႇ ၼမ်လႄႈ တေလႆႈဝႃႈ ပိူင်ႇ ပိုင်ႈၵၼ်တင်းမူင်ႈမိူင်းတၢင်ႇလိူဝ်း။ မူင်ႈမိူင်း "ၵိၼ်းသိူၵ်ႉ" ၵမ်ႈပႃႈ ၼမ် မီးပိူင်ႇသီႇၵၼ်ၵူၺ်း။ ႁဝ်းၶႃႈ မိူင်းမူၼ်းၼႆႉ တီႈၼႄတႃႉမၼ်း ပႃးၶိူင်ႈမူင်ႈမိူင်းၵၼ်မီးပိူင်ႇၵူႈၼၼ်ႉယဝ်ႉ။ ႁွၺ်းမီးပႃးတၢင်းၶိုင်ႈ ၵၼ်ၶပ်းၶိုင်ပၼ် ၵၼ်ႁွင်ႉဝႃႈ "ၸေႃးလထရီး" ၼၼ်ႉလႄႈႁဝ်းၶႃႈ ဝၼ်လူင်း/ၶိုၼ်ႈလႆႈသိုဝ်ႈသိုဝ်ႈၵမ်းလိူဝ်၊ ၶိုင်ႈၵၼ်ၼႆႉ ထပ်းဝႆႉၾႆ, ပႃႈလၢၼ်ပိူင်ႇႁဝ်းၶႃႈၼၼ်ႉယဝ်ႉ။

ႁဝ်းၶႃႈ မိူင်းမူၼ်းၼႆႉ မီးဝႆႉၵူႈလႆႈသိူၼ်း၊ ၵၼ်ႁွင်ႉဝႃႈ– "ၾရုတ်ႉၾလႆး" (မိူင်းမူၼ်းမၢၵ်ႇ)ၼၼ်ႉ ၶဝ်ႈပႃးၶိူင်ႈမူင်ႈမိူင်းၵၼ် မီးပိူင်ႇၵူႈ မိူင်းမူၼ်းၵၼ်လိူၵ်ႉသုတ်းၼၼ်ႉယဝ်ႉ။ ၵၼ်ႁွင်ႉဝႃႈ– မိူင်းမူၼ်း "ႁွတ်(သ်) ၾလႆး" မိူင်းမူၼ်းမ (တူဝ်လမ်)ၼၼ်ႉ ၶဝ်ႈပႃး ၶိူင်ႈသိူၼ်းမိူင်းမူၼ်းတူဝ်ယႂ်ႇသုတ်းၼၼ်ႉယဝ်ႉ။ ႁဝ်းၶႃႈၼႆႉ ပၢၼ်ပိူၼ် ပိူင်ႇပိုင်ႈလႄႈ တၢင်းႁိူတ်းၵေႃႈပိူင်ႇပိုင်ႈယဝ်ႉ။

ၵၼ်ႁွင်ႉဝႃႈ "ပလူဝ်းၾလႆး" ၼၼ်ႉ ၵႆႉလႄႇႁၼ်လွမ်းႁိူၼ်း၊ ၶဝ်ထိုဝ်းၼႆႉ ပိူၼ်တူဝ်ၶိူဝ် ၵမ်ႇၼၼ် တူဝ်သွမ်ႇ၊ ၵၼ်ထၢင်ႈပၼ် တၢင်းယႃႉၵဝ်းပိုၼ်ႈလႄႈ တူဝ်ၵေႃႈယႂ်ႇထိုဝ် မိူင်းမူၼ်းပၢၼ်ၵၢင်သေ သိူင်ၶဝ်မေႃးဝီးဝီး၊ လွင်ႈဝႃႈၶဝ်ထိုဝ်းၼႆႉ မီးဝႆႉၶိူင်းႁိူၼ်းၼၼ်ႉ ႁူဝ်ႈ ငၢႆႈငၢႆႈလီလီယဝ်ႉ။ ပေႃးၵူၼ်းၵေႃႉလႂ် ၵိၼ်ယႃးၵေႃႈ ႁိူတ်းႁိူႈၵူၼ်း ၵေႃႉၼၼ်ႉ ထိူပ်းသိူပ်ႇၼၢဝ်ၶႆႈယဝ်ႉ။

ၶႂ်ႈလႃတ်ႈပၢၼ် ႁဝ်းၶႃႈမိင်းမူၼ်းၼႆႉ ၵၼ်ႁွင်ႉဝႃႈ "ႁွတ်(သ်)ၽလၢႆး" မိင်းမူၼ်းမႃႉၼႄႈ "တီးယႃးၽလၢႆႈ" တူဝ်လိၵ်ႉသုတ်းၼၼ်ႉ လၢင်ႈၶူပ်းပၼ်ၵူၼ်းၼႄႈသတ်း လိပ်းသေပူၼ်ႈယဝ်ႉ။ တီႈၶႂ်ႈႁုၼ်ၵိပ်ႇ,ၽႃႇရီးၵႃး ပေႃးၵူၼ်းၵေႃႉလႂ်လႆႈၶၢမ်ႇ,တၢင်း မိင်းမူၼ်းၵၼ်ႁွင်ႉဝႃႈ "ထိတ်ႇ,ထီႇ" ၼၼ်ႉၶူပ်းမိၼ်ႈလိူင် လၢင်ႈပိၼ်ၼၢဝ်ၶႆႈ ၵွၵ်းၵေႃႁၵ်ႈ၊ ၼွၼ်းၵမ်ႇ,လပ်းလူးႁွၼ်ႇ။ ပေႃးမိင်းမူၼ်း လိူဝ်းၵၼ်ယူႇ,ထွမ်းထၢင်ၵွၵ်ႇ,ၼွၵ်ႈ ၶူပ်းမိၼ်ႈပေႃးၼႆ လုၢင်ႈပိၼ်တွင်ႉႁူႇ,ယဝ်ႉ။

မိင်းမူၼ်း ႁွတ်(သ်)ၽလၢႆး

တူဝ်လိူဝ်းၵၼ် ႁွင်ႉဝႃႈ- "လၵ်ႉၶူးတမ်း" ၼၼ်ႉ။ လၢင်ႈႁိတ်းႁိူၼ်းတူဝ်သတ်းၶဝ် ပိၼ်ၽေးၼႄႈ ႁႆႉၼႄ,ဝၢင်းၶႆႈ တီႈလိပ်းယိၼ်းတူဝ်သတ်းၵၼ်လိင်ႉဝႆႉ,ထွမ်းႁူၼ်း၊ မူၼ်ၼင်ႇ,မႃႉ ဝူဝ်း ႁႆးလိူဝ်းၼၼ်ႉယဝ်ႉ။ တူဝ်ၼွၼ်ၶဝ် ၵၼ်တိၵ်ႇ,ၵွၵ်ႇ,မႃးထွမ်းၶႆႇ,ၼၼ်ႉ။ လၢင်ႈၶူပ်းပၼ်တူဝ်သတ်း ႁိတ်းႁိူၼ်ႈၼူဝ်ႉၼင်ၶဝ်ယွၵ်းၶၢတ်ႇ,ၼႄႈ လၢင်ႈလိပ်းၶႆႈသေ ထိုင်တၢႆလႆႈလူးႁွၼ်ႇ,ယဝ်ႉ။ ႁွပ်ႈၼၼ်ၼႄႈထုၵ်ႇ,လီၼႄႉႁင်ႈပၼ်ယႃႇ,ႁိူၼ်ႈၶဝ်လိူဝ်းၼႆႉ။ ၼၽႈထွတ်ႇ၊ တူဝ်လိူဝ်းၵၼ်ႁွင်ႉဝႃႈ "ႁွတ်(သ်)ၽလၢႆး" ၼၼ်ႉ။ လၢင်ႈလပ်းလုပ်ႇ,ႁိၼ်လိူတ်ႈတူဝ်သတ်း တူဝ်ၼိူင်ႈထိုင်

ပိူၼ်ႉႁူႉ ပတေႃႇသူႇ

ပဵၼ် 4,000 တူဝ်လိူဝ်းၼႆႉယဝ်ႉ။ ဝူဝ်းတူဝ်ၵၼ် လႆႈၶႃမ်ႇတၢင်းၶူပ်း ဢၼ်ႊ ဢမ်ႉဢၵ်းလၢင်ႈယွမ်းသေ ဢမ်ႉဢူမ်းၵေႃႈ လၢင်ႈယွမ်းၵူႇ ပဵၼ်ဢိုင်ႈယဝ်ႉ။

တူဝ်လိူဝ်းၵၼ်လၢင်ႈပၼ်တၢင်းယႃႉၵဝ်း တူၼ်ႈမွၵ်ႇတူၼ်ႈမၢၵ်ႇ လိူဝ်းဢၼ်ၼ်ႉၵေႃႈမီးလူးၵွၼ်ႇ။ တီႈမိူင်းၵမေႇရိႇၵၢၼ်ႇ ပေႃးမီးမႅင်း မူၼ်း ၵၼ်ႁွင်ႉဝႃႈ "ၵႅတ်ႉသီႇယလႆး" ဢၼ်ၼ်ႉၼႆႉ– လၢင်ႈယႃႉၵဝ်း တဝ်လႅဝ်တူၼ်ႈၶဝ်ႈၵျႃင်ႇသေ လႄႇႁႃၶူပ်းၵေႃၶဝ်ႈၵျႃင်ႇ ႁၵ်းတူၵ်း လႄႈလၢင်ႈလႆႈလူလႅဝ်သဵင်ႈမူတ်းယဝ်ႉ။

ႁဝ်းၶႃႈမႅင်းမူၼ်းၼႆႉ ၵမ်ႈပူႈဢမ်ပၼ်တၢင်း ယႃႉၵဝ်းၵူၼ်း တင်းလႆႈ၊ ၵၼ်ပၼ်တၢင်းလီ လိူဝ်းဢၼ်ၼ်ႉၵေႃႈ မီးယူႇဢင်ႇၵဝ်ႇ။ ၵၼ်ႁွင်ႉဝႃႈ "ၵူဝ်းဝိူဝ်ႉယလႆး" ဢၼ်ၼ်ႉ ဝိၼ်ၵူႇလွမ်းတူၼ်ႈမွၵ်ႇသေ ယႄႈတိူၼ်းလိူဝ်ႉမွၵ်ႇ လူင်ႇဢိုင်ႈလႄႈ လူင်ႇဢိုင်ႈဢၼ်ၼ်ႉယဝ်ႉ။

တူႇတေႁႃႉၵင်ႈ ယူႇႁူႈႁဝ်းၶႃႈမႅင်းမူၼ်းယႄႈၼႆႉ မီးလွၵ်း လႆးမၼ်း လႆၢလွင်ႈလႆၢတၢင်းသေတူႉၵေႃႈ ၵၼ်တူဝ်ႉယမ်သေပိူၼ်ႈ ဢၼ်ႊ ပဵၼ်လႆးၵၼ် ယူႇႁူႈႁဝ်းၶႃႈ ဝၢင်းၶႆႇလႆႈဢၼ်ၼ်ႊၵူလ်းယဝ်ႉ။ သိူဝ်ႇယုၼ်ႇဝႆႉဝၢင်ဝၢင် ၼွင်းလွၵ်းဢၼ်းဢၼ်ၼ်ႉပေႃးၼႆႉ ႁဝ်းၶႃႈမႅင်းမူၼ်း လႆႈတိူဝ်ႉထုၵ်ႇထၢတ်ႈၵတ်း ၵမ်ႇဢၼ်ၼ် ထၢတ်ႈမႆႈလႄႈ တေတႅၢမူတ်း။ ၵမ်ႇဢၼ်ၼ်ၵေႃႈ ၵဝ်ယုၼ်ႇသူႇၼွင်းတိူၵ်ႈ၊ ၵမ်ႇဢၼ်ၼ် ထၢင်လုၵ်းလႄႈ ယႅၢႇဢိူဝ် ၵႅတ်းမိူၼ်ၵူတ်ႇသေ ၵၢင်ဝႆႉပေႃးၼႆႉ ႁဝ်းၶႃႈမႅင်းမူၼ်းၵၼ် ၵွၵ်ႇမႃးၼွင်းယုၼ်ႇဢၼ်ၼ်ႉ တိလွပ်းၵဝ်လႆႈႁဝ်းၶႃႈသိင်ႈသိင်ႈယဝ်ႉ။

"ႁဝ်းၶႃႈမႅင်းမူၼ်း"

ၶေႃႈပွႆးၵၢမ်ႇလိ

“ၶေႃႉပွႆး” ၵၼ်ဝႃႈၼႆႉ ပဵၼ်သင်ၼႆၵေႃႈ ၽူႈလႆႈၽႆႈတေၵမ်ႇႁူႉလီႈ။

လႃတ်ႈတီႈဝႃႈႁူႉလီႈ “ၶေႃႉပွႆး” ၼႆႉပဵၼ် ၵူၼ်း ႁူဝ်မူၼ်း ၵိၼ်ၶဝ်ႈ ၼႆသေတႃႉၵေႃႈ– ႁူႉဝႃႈမၼ်းပဵၼ်တူဝ်သင်၊ တူဝ်ၽူႈႁိုဝ်တူဝ်ၸမ်ႈ ႁိုဝ်ၼႆၼၼ်ႉ ၽႆႈၵေႃႈ သမ်ႉတေ ၵမ်ႇႁူႉလီႈ ၼင်ႇၵဝ်ႇ။

ပေႃးၼၼ် ၶေႃႉပွႆးၼႆႉ မူၼ်ၵၼ်တင်း ‘ၵႃႈတၢင်ႇတေႃ’ ၵူဝ်ႈ၊ ၵဝ်လူမ်ႉ ၵဝ်တင်ႈ ၵဝ်ပဵၼ်ႈ ၵဝ်ပူၵ်း တၢင်းလႆႈၵေႃႈ ၶိုၼ်းတင်ႈ တွၵ်းသွၵ်း မူၼ်ၼင်ႇ ‘တေႃ’ ၼၼ်ႉႁူႉလႆး ယဝ်ႉ၊ ၵမ်ႇၼၼ်ၵေႃႈ တႆးထုင်ႉ ၶေႃႉပွႆးၶဝ်ယူႇ ၵူင်ႇ ၶေႃႉပွႆးၶဝ်ယူႇၼၼ်ႉ တိုၼ်းဝႃႈၶဝ် ၵမ်ႇမီး ၶေႃႈၵႂၢမ်းသုင် ၵႂၢမ်းတဵမ်ႇ၊ ၶေႃႈၵႂၢမ်းလိုၵ်ႉ ၶေႃႈၵႂၢမ်းတိုၼ်ႈ ၵၼ်ၶဝ်ႈ ၼင်းလွင်ႈယဵၼ်ႇ ၸင်ႈၵူၼ်းႁဝ်း ႁိုဝ်ၵမ်ႇႁူႉ။

ပိုၼ်ႉႁူႉ ပတေႃႇသႃႇ

ပႆၢသေလိူဝ်ၼေႃႈတီႈ "ၼႄႉ" ၼၼ်ႉ ႁွႆးဝႃႈပဵၼ်တူဝ်ယူႈ တူဝ်မေႈ ၵမ်ႇလိူၵ်ႇမေလႆႈ ပဵၼ်ၼပုၼ်လိၵ်ႈဝႆႉယဝ်ႉ။ တီႈၶေႃႈ "ပွႆး" ၼၼ်ႉ သမ်ႉႁူင်ႉလွမ်းသင်ၼႆႉၵေႃႈ ၵမ်ႇႁူလႆႈ။

မၢင်ၵေႃႉဝႃႈ မၼ်းၵူတ်ႇဝၢၼ်ႈၼေးပွႆးၼႆႉ– မၢင်ၵေႃႉသမ်ႉဝႃႈ မၼ်းၵူတ်ႇလိင်ႉမူဝ်ႈပွႆးဝၢတ်ႈ ၵႃႈဝဵင်းၼႆႉ– ၵမ်ႈယွင်ႈသမ်ႉဝႃႈ မၼ်းၵူတ်ႇလိင်ႉ မူဝ်ႈၶိင်းသမႃႇထိၶဝ် ႁဵတ်းပွႆး ပြႃးလိၼ်ၶဵဝ်ၼၼ်ႉၼႆႉ– ၵမ်ႈယွင်ႈသမ်ႉဝႃႈ မၼ်းလႆႈႁဵတ်းၵူၼ်းၵဵပ်းပွႆးၵၢတ်ႇ တီႈၵူင်ႇၵၢတ်ႇ ၶုမ်ႇမႃးပွၵ်ႈၼိုင်ႈၼႆႉ– ႁူဢွၵ်ႈႁူမၼ်းပဵတ်ႈဝႆႉ။

မူဝ်ႈၵူႈမေႈမၼ်း မီးမူင်းၵူၼ်းၼၼ်ႉ သင်ထၢမ်တေလႆႈႁူယူႇ၊ ၵူၺ်းၵႃႈ တေႃႈတူဝ်လဝ်ႈၵဝ်ႇမၼ်းၵေႃႈ မၼ်းၵမ်ႇတွၼ်ႉၶႂ်ႈႁူလွင်ႈ လိူဝ်းၼႆႉသေပွၵ်ႈ၊ တေႃႈမၼ်းပဵၼ်တူဝ်မႃးၼႆႉ မၼ်းပဵၼ်တူဝ်သင်ၼႆႉ မၼ်းၵမ်ႇ လၢမ်းဝူၼ်ႉတူၺ်းလီလီ သေပွၵ်ႈ သေပၢၼ်၊ ႁွပ်ႈပူဝ်ႈ မီးၼင်ႇၼႆႉလႄႈ ၵမ်ႇလၢင်ႈဝႃႈႁူဝ်ယဝ်ႉ. တၵ်းလႆႈႁွင်ႉမၼ်းဝႃႈ– "ၼႄႉပွႆး" ၼႆႉၵူၺ်းယဝ်ႉ။

လႆၢးၼိုင်ႈသမ်ႉ သင်ဝႃႈမၼ်းမီးငိုၼ်းၵႃႈ "သုတ်ႉတၼိပ်ႉပၢၼ်ႇ ၼ" ၵွၼ်ႇတွႆးၼိုင်ႈမူႇၼိုင်ႈလိုင် ၵူၼ်းပၢၼ်မၼ်းၼႆႉ ၵိုင်ႇပေႃးလီလႆႈ လိုဝ်ႈလီပုတ်ႉထယႃႇသႃႇတႆးႁဝ်း 'လႆၢးလိုၼ်ႈ' 'လႆၢးသွင်'ႁိုဝ်၊ 'လႆၢး သၢမ်' 'လႆၢးၶမ်း'ႁိုဝ်၊ ၵမ်ႇၼၼ် သင်မၼ်းမီးၵႃႈပြႃးႁိုၼ်ၶဝ်ႈၵွၼ်ႇ ၵၼ်သုင်မီးမွၵ်ႈသီႇ ႁႃႈၼိဝ်ႉလိုင် ၵိုင်ႇပေႃးလီလႆႈလိုဝ်ႈမႂ်ႇ၊ လိုဝ်ႈလီ လိုဝ်ႈမူင်းယီၼိပ်ႉပၢၼ်ႇ ၵၼ်ဝႃႈယွတ်ႈငိုၼ်း၊ ယွတ်ႈၶမ်း၊ ယွတ်ႈ သဵင်၊ သွႆႈငိုၼ်း၊ သွႆႈၶမ်း၊ သွႆႈသဵင် ႁိုဝ်လိူဝ်းၼၼ်ႉ။

"ၶႄႇပွႆး"

"ၵႃႈ"

"ၶႄႇပွႆးမီးႁိုၶ်းယူႇႁႃႇ ?"

"မီးၵူႈ ပေႃးၵမ်ႇမီးႁိုၶ်း တေယူႇတီႈလႆ"

"ႁိုဝ်ႉ ! သမ်ႉၵဝ်းပုင်ႇမၶ်းယဝ်ႉ"

ႁိုၶ်းလင်ၶိုင်ႈၵၶ်မီးသဝ်ပ်တ်ႇလုၶ်ႈ၊ ၵၶ်လွမ်ႉမၶ်းယႃမ်ႉ သၢင်းထိုၶ်ႇ, သပ်းမိုၶ်ၶင်ႇယၢၵ်ႈသေ သၢၶ်လၢႆးသၢၶ်ၶတ်း၊ ၵၶ် မုင်းပ်ၶ်ဝ်မ်ႉသၵ်း၊ ၵမ်ႇၶၶ် ပ်ၶ်ဝ်မ်ႉတိုင်း၊ တ်ႈလၢင်ႈၵမ်ႇလွမ်ႉ ၵမ်ႇၵင်ႈသင်။

ႁိုၶ်းလင်ၶ်ႉလ်ႈဝႃႈ– ယူႇသၢပ်ႇဝၢၶ်ႈ၊ ႁၢင်ႈဝၢၶ်ႈတၢင်း ထၢၶ်းသုတ်းၶၶ်ႉယဝ်ႉ၊ ထဝ်ႈႁိုၶ်းထိုင် တၢင်ႇထိုဝ်ႉတၢင်ႇပိုင်ၵမ်ႇ ဝႃႈၵေႃႈ ပေႃးၵဝ်ၶေႃႈဝႃႈ "ၵတ်းယ်ၶ်ႁိုၶ်ႉၶွၶ်း" ၶၶ်ႉလ်ႈဝႃႈ ယဝ်ႉ၊ ၵူပ်ႈပိုဝ်ႈတူဝ်ယႃႉတူဝ်ၵဝ်း၊ တူဝ်မူၶ်ႉတူဝ်မေႃးၶွၵ်းၶွၵ်ႈၵမ်ႇ မီးထိုင်ႉၶင်ႇပိုၶ်ႈ၊ မီးၵ်ႇၼမႈလမ်ၶဝ် ၼမႈလုၵ်ႈၶ်ၵေႃႈ ပေႃးဝႃႈ လပ်းသိုင်ႇထွမ်ႉႁွမ်ႉမႃး မူၶ်ႉၶဝ်ႈလဝ်ႉၵွၶ်ႇၶဝ်သေ ၶွၶ်းယ်ၶ် ပ်တ်ႈတင်းၶိုၶ်း၊ တၵ်းဝႃႈတၢမ်းယႃႉႁုင်ႈမိုင်းလ်င်းမႃး တေၶၶ်ႁွင်ႉ ပူၵ်းထဝ်ႈႁိုၶ်းၵေႃႈ ပိုၶ်ႈသမ်ႉဝႃႈ "ၵ်ႇၼမႈ ၵမ်ႇတွၶ်ႉၶၶ်" ၶ်။

ၵႃႈသၢင်ႇၵေႃး တင်းထၢမ်တင်းၶိုၶ်ႈႁိုၶ်း ၵူႇၶင်ႈတီႈႁမ်း ယီးယွႆးၶေႃႈဝၶ်းၵွၵ်ႇ၊ ၵမ်ႇၶၶ်(ယႃႇ,သႃႉ)မိုဝ်းထဝ်ႈႁိုၶ်းၶၶ်ႉ ထဝ်ႈႁိုၶ်းၶင်ႈယႃႇ,ယႃတူၶ်ႈလူမ်းသေ လုတ်ႇလ်ၶ်းယႃႈ ၵၶ်ၵဝ် ဝ်တွင်ၶွၵ်း (တွင်မ်ႉၶွၵ်း) လ်ၶ်းၵဝ် ႁင်းၵွႆးထဝ်ႈၵဝ်ႇ၊ မူၵ်ႇမ်ႉႁူၵ်း ၵၶ်ၶိုဝ်ႇၶင်ႈၶူမ်ၶၶ်ႉယူႇဝ်ႉၶွႆးတူင်ႇၵ်င်း၊ၵႃႈငွႆးလိၶ်မူင်းၵိုင်ၼတႉ ၶႄႇပွႆး တေၼပႉလ်ႈယူႇ။ ၵူလ်းၵႃႈ ႁၢင်ႈတေၵမ်ႇဝၢၶ်ၶိုတ်းယိုဝ်ႉ ၵၶ်ၶိုဝ်ႇၶွႆးမူၵ်ႇမ်ႉႁူၵ်း၊ ငၶ်းဝႃႈ မူၵ်ႇမ်ႉႁူၵ်းၶိုဝ်ႇယိုဝ်ႉ ၶႄႇပွႆးၶဝ် ၶၶ်ႉ တူပ်ႉသေၵဝ်သႆႇပ်မ်း ပႃးၵူႇႁႆႈ ၵူႇသူၶ် ပေႃးလ်ႈၶ်ယဝ်ႉ။

ပိုၼ်ႉႁူႉ ပတေႃႇသျႃႇ

ပိူင်ၶိုင်ႈ လွင်ႈၵိၼ်ယိုဝ်ႉၵိၼ်ၶၼ်ႈၶၼ်ႉ ပၵ်ႉတေႃႈဢေႃႉပွႆးၶဝ် ၵိၼ်ယူႇ,ၵူႈမိူဝ်ႈၵူႈဝၼ်း ပေႃးမီးယိၼ်ႉမၼ်း လူင်လူင်လၢင်လၢင်သေ ၵေႃႈ ၵၢၼ်ယုၵ်ႉ,သွမ်ႈမၼ်းၼႆ ၶဝ်ၵမ်ႇ,ႁိတ်း၊ လိၼ်ပဝ်ႇ,လိၼ်လႆႈ ၶဝ်ဢမ်ႇၼႆၼႆ။ ႁိမ်းႁွမ်းဝၢၼ်ႈၶဝ်မွၵ်ႈ ၸၢတ်းလၵ်း ပႅတ်ႇ,လၵ်း ပၼ်ႇ,ႁွပ်ႈ ပၼ်လိၼ်ပဝ်ႇ,ၵမ်ႈဢမ်ႇ၊ ရျႇ,သီႇ,ၵုတုၶဝ်ၵေႃႈ မိုတ်ႈၵၼ် တင်းတူၼ်ႈၶၢင်ႈယူႇ။

ဢေႃႉပွႆး ၵဝ်ဝၢၼ်ႇ,လိၼ်မိူင်းၵိုင် ၵၼ်မီး ဢမ်ႇၶၢင်ႈၶူမ်ဢၼ်ႉ ယိုၼ်ႈပၼ်ၵႃႈသၢင်ႇ,ၵေႃးသေလၢတ်ႈဝႃႈ–

"ၶမ်ႈၼႆႉၵမ်းလိုဝ်ႈႁႃႉ ႁဝ်းတေၵႂႃႇ,ပႂ်ႉႁွၼ်ၼႆႉ"

"ၸႂ်ႈၵူဝ်ႈ.... ၵႃႈဝိ ၵမ်ႇ,လၢတ်ႈဢေႃႉပွႆးၼႃႇ ?"

"ႁႃးၵမ်ႇ,ႁူပ်ႉၵၼ်မိူဝ်ႈၼႆႉ"

"မၼ်းၵူႇ,ၼေႇ,ဢမ်ႇယူဝ်ႉ၊ ၸွင်ႇ,ၵမ်ႇ,ႁူပ်ႉဢေႃႉပွႆး၊ ဢေႃႉပွႆး ၵူႇ,တၢင်းႁႆႈၵမ်ႇ,ၸႂ်ႈႁိုဝ် ?"

"ၸႂ်ႈၵူဝ်ႈ"

ဢေႃႉပွႆးၶဝ်ၼႆႉ ပေႃးၵဝ်ပုတ်ႉထၢႆႇ,သႃႇ,ဝႃႈ ၶဝ်ယၢမ်ႈလွင်ႈ ႁိုၵ်းႁႆႈသေၵေႃႈ ဝေႃးႁႃႇ,ရၶႃႈလၢတ်ႈၵၢမ်းလႃႈၶဝ်ၼႆ ၵူၼ်ႈ ၵူၼ်ႈၵွၼ်ႇ,ၵွၼ်ႇ,ဝႆႉ။ မိူၼ်ၸိုင်ႉဢၼ်ႇ,ဝႃႈ– "ၼေႇ,ဢမ်ႉ" ဢၼ်ၼၼ်ႉ ပွင်ႇ,ဝႃႈ ၵူႇ,ႁႃပႃ၊ ၼေႇ,လွႆ သမ်ႉပွင်ႇ,ဝႃႈ ၵူႇ,လိုပ်ႈယိုဝ်းတူဝ်သတ်း ထူၼ်ႇ,ၼႆယဝ်ႉ။

လွင်ႈၸိုင်ႈယွႆႇ,ၸိုင်ႈယၢဝ်းၼေႈ တၢင်းလၢင်ႈ ယိုၼ်ႉၵၼ်ႈ ၶၼ်ႇ,ထီႇ, တူဝ်ၸိုင်ႈလႆႈဢၼ်ၼႆႉ ၶဝ်မီးၼႆၼႆ။ လွင်ႈၼႆႉ ပေႃးၶႆႈၶူဝ်းၶဝ်ၵူႇ, ပႂ်ႉႁွၼ်ဢၼ်ၼႆႉ တၵ်းလႅင်ႈလႅင်ႈလႅင်းလႅင်းယူႇ။ ႁွၼ်ၼႆႉငၼ်းဝႃႈမိူၼ်

ၼၢင်ႇ “မိၼ်ႈ” ၼႆ- ၵူႈတူဝ်လိၵ်ႉသေမိၼ်ႈ။ ႁူၼ်ၼႆႉ ၶဝ်တွင်းလွင်ႈၵူႈ လိူင်ႉၼၢင်ႇမိၼ်ႈ၊ မူဝ်ႈၵေႃႇႁၢင်ႈမၼ်းလေႃး၊ မူဝ်ႈၵေႃႇပေႃႉမၼ်းလေႃး လႆႈ ယၢင်ႉ သတိတေႉတေႉလေႈ ၼိုင်းလွင်ႈၵူႈၶဝ်ၼၼ်ႉ ဝိူမ်ႉပူင်ႈဝိူၼ်ႈၵူႈၵေႃႈ ၶဝ်ၵမ်ႇပႆႇယဝ်ႉ။ မူဝ်ႈပေႃႉၼၼ်ႉပိၼ်ၵၢင်ၶိုၼ်း ၵေႃႈႁူၼ်ၵမ်ႇပႆႇပွၵ်ႈ လူးႁူးတီႈၶဝ်ႁၢင်ႈၼၼ်ႉ ပေႃႉယူႇတိၵ်းတိၵ်း၊ ၵမ်ႇလႆႈမေႃး၊ ၵမ်ႇလႆႈ တူင်ႉတၼ်ႈ။ ၵူပ်ႈၼႆၵၢၼ်ပေႃႉႁူၼ်ၼႆႉ လႆႈဝေႃႈမီးသတိဝိရိယတေႉတေႉ ဝေႃႈဝေႃး။ မိူၼ်ၵၼ်တင်းယူႈမီးပိုၼ်ႉႁူ ယႃႇ,ပႃးသႃးလူင်ၶဝ် ဝႆႉလေႃယႆႇ လေႃယႃဝ်းၼိူဝ်ၼေႃႈၵၢၼ်ၼၼ်ႉ၊ သင်ဝေႃႈၼေႃႈၵၢၼ်ပေႃႉႁူၼ်ၼႆႉပိၼ်ၼေႃႈ ၵၢၼ်ထၢၼ်ႈသူင် ၵမ်ႇၼၼ်ၵိုင်ႇၵေႃႈမီးၶၼ်လိူင်- ၵူၼ်းပေႃႉႁူၼ်ၶဝ်၊ ၵမ်ႇၼၼ်ၼေႃႉပွႆးၶဝ်၊ ၵမ်ႇၼၼ်တႆးႁဝ်းၼႆႉ တၵ်းမိုၼ်ႈယႆႇ မူႇသူင် တေႉတေႉဝေႃႈဝေႃႈယူႇၵမ်ႇႁၢင်ႉ။

× × ×

“ၵႃႈဝိ မူၼ်းၵေႃႇသိူဝ်ႉၼမ်ႉၵီႈယႃ တီႈၵၢတ်ႇမေႃးလေႈၵေႃႉ”

“ၵဝ်ၵမ်ႇပေႃးမိုတ်ႈ ၶိင်းၵိုင်ႇပၼီႇၵေႃး၊ ယဝ်ႉတီႈၼေႃႉပွႆး ႁဝ်းယဝ်ႉ”

“ၼေႃႉပွႆးသူပေႈ မိုတ်ႈသုတ်းၵူဝ်ႊ.... ၶိင်းၶေႇၼၼ်ႉ”

ၼႆႈလူင် ၼေႃႉပွႆး တင်းလၢတ်ႈၵႃမ်း တင်းလိၼ်းၶေလေႈ ၵဝ် လုၵ်ႈလိၼ်မၼ်း တၢင်ႇၼေႃႈၶိင်ႈသေ ၵဝ်ယႅၼ်ႇၶေႃၵူၼ်ယွၵ်း ၼေႃႉပွႆး ၶၢတ်းယေႃႈၵွမ်ႈပူၵ်ႉႁေႃႇလူင်ယူႇ။

“ၼေႃႉပွႆး”

“ႁိုဝ်....”

“သိူဝ်ႉမေႃးယဝ်ႉ ၼမ်ႉယၢတ်ႇ”

“သုၼ်ႇယဝ်ႉၵႃႈ၊ ၵဝ်ယင်းဝေႃႈႁူႈၵႃႈဝိၵေႃႇ၊ မၼ်းသမ်ႉထိင်”

“ၵဝ်ၵေႃႈၵမ်ႇၵေႃႇၵေႃး.... ၶိင်းၶေႇၼၼ်ႉ ၵဝ်ထုၵ်ႇၼီႈမၼ်း သွင်ပျေႃးပႃႇမၢတ်ႈၵူဝ်ႈ- ၵဝ်ပႆႇမီးၵၢၼ်ပၼ်လူင်”

ၼိုဝ်ႁိုၼ်းၶဝ် ပၢင်ၵုမ်ၸုံႈမုၼ်းမျႃးယဝ်ႉ၊ ၼႄႉပိုၼ်း ၼင်ႈၼႄႈယႃ တူၼ်ႈလူမ်း။ ၵႂၢႆႈဝီၼင်ႈတင်းထၢၼ်း၊ ၵႂၢႆႈသၢင်ႇၵေႃးၼင်ႈၼႄႈ ဝၼ်းၵူၵ်ႇယီးယႂ်း၊ ၼႄႈတၢင်းတူၵ်း ၼၢႆးလူင်ၼႄႉပိုၼ်းၼင်ႈသေဝိၼ်ႇ လင်ပၼ်ၶဝ်ဝႆႉ။

ၵူပ်ႈပိုဝ်ႈ ၵၢတ်ႇသမ်ႉမီးတီႈဝၢၼ်ႈပူႇႁိူင်ၶဝ်၊ ယၢၼ်ၵၼ်တင်း ဝၢၼ်ႈၵိူင်း (ဝၢၼ်ႈၼႄႉပိုၼ်းၶဝ်) မွၵ်ႈသၢမ်လၵ်းၸလႈၼႄႉပိုၼ်း ထင်ႇႁိပ်ႈ ၼိူတ်ႈပျႃးပိူမ်း (ယၵ်းပိူမ်း) သုင်ႇၵိူပ်ႇပူႉတင်းယႃႈလုတ်ႇ၊ ၵိၵ်ႇတဝ်ႈ ၵိူဝ်ႈၶျႃးၵိဝ်ႇ တဝ်ႈၼိုင်ႈသေ လူင်းႁိုၼ်းၵူႃႇၵမ်းလိူဝ်။

ၼိူင်းၵၢတ်ႇၼိူဝ်ႉ (ၵၢတ်ႇၼႄးၼိူဝ်ႉ) ၼၼ်ႉ ၵူၼ်းသိုဝ်ႉၵူၼ်းၶႂ်ႈ တိမ်တွမ်ဝႆႉ၊ တေမီးမွၵ်ႈ ၵူၼ်းသွင်ပၢၵ်ႇၵေႃႉ၊ တေႃႇသွင်ပၢၵ်ႇႁႃႈ သိပ်းၵေႃႉ။ ၵၼ်တွင်းငၢႆႈသေပိုၼ်ႈ ပိူၼ်ထိုဝ်ယၵ်းလိူင် (သုမ်ႉၶႂ်ႈ ၼိုဝ်ႉၵူႃး) ၸလႈ လုမ်းၵၼ် ပူႇလၢမ်ႈ ၼင်ႈမိုဝ်ႈ ဝၼ်းၵၢတ်ႇၼၼ်ႉ သွင်ၶျႃ ထမ်ၵၼ်သေ၊ လုမ်းၼၼ်ႉသမ်ႉ ၼိုဝ်မၼ်းထုတ်ႇမုၵ်ႉၵူၵ်ႇ ၵိတ်းၼိူင်ႈ။ ဝၼ်းၵၢတ်ႇၶဝ်ၸတႃႉ ၵမ်ႇမိူၼ်ႈ ဝၼ်းႁူင်ႉ ဝၼ်းႁႂ်ၢး၊ ၵူပ်ႈပိုဝ်ႈ ၼႄးၼိူဝ်ႉၼႆႉ ၵမ်ႇတွၼ်ႉ တင်ႈထေႈ တင်ႈဝိူင်း သေပွၵ်ႈ သေပၢၼ်။

ၼႄႉပိုၼ်းၵမ်ႇၶဝ်ႈထိူဝ်သင် တီႈၼိူင်းၵၢတ်ႇၼိူဝ်ႉၼၼ်ႉ ထွမ်းၼင်ႇ ယၼ်ႇထိူမၼ်းမီးတီႈႁိုၼ်းၶိူင်း ၵုင်ႇပၼီႇၸလႈ တွၵ်းတွၵ်းသေလတ်း ထူး၊ မွင်းလႆႈၼမ်ႉယႃႈယႃ ၵၼ်ဝႃႈၼၼ်ႉၵေႃႈ တွပ်းႁူဝ်တွပ်းႁၢင် ၵွၵ်ႇႁိုၼ်းၶိူင်းၵုင်ႇပၼီႇသေ လိူပ်ႈၵၢတ်ႇၵူႃႇ၊ ယၢမ်းၼၼ်ႉတပ်ႉသိုၵ်း ၶူဝ်းသိုၵ်းလူင်ယိုတ်ႈၶဝ်ႈၵၢတ်ႇမႃး၊ ၵမ်ႈယွင်ႈပုၼ်ႉထွမ်းၼွၵ်ႈၵၢတ်ႇသေ ႁူင်ႉၵဝ်ၵူၼ်းထႂ်ၢး ထိူဝ်းၵၼ် ၶဝ်ႈၵၢတ်ႇၼၼ်ႉ။ မိူဝ်းထူးၵူၼ်းလူင် (ၵူၼ်းလူင်ယႂ်ႇသိုၵ်း) ဝႂ်ၢးလိၼ်းၼႄႉပိုၼ်းၵေႃႈ ပွင်ႇထိုၼ်ဝႃႈ "ထဝ်ႈၵဝ်ႇ တၵ်းလႆႈထွႆႈထိူမ်တပ်ႉသိုၵ်း၊ ထွႆႈထိူမ်ၵၢၼ်ထိူဝ်းၵၼ် ၼႄႉပိုၼ်းပိူၼ်လႆႈ ၵမ်ႇၼၼ် ၼႄႉပိုၼ်း ၵမ်ႇယၢမ်ႈမိူၵ်ႇ လဝ်းၵွင်ႈၵေႃႈ (ၵၼ်ၼႄႉပိုၼ်း ယၢမ်ႈမိူၵ်ႇၼၼ်ႉ ပိူၼ်ၵွင်ႈယိုဝ်း တူဝ်သတ်းၵႂၼ်ႇၵူလ်း၊ ၵွင်ႈယိုဝ်း

ၵူၼ်းၶၼ်ႉ ၶေႃႉပွႆးၵမ်ႇ,ယၢမ်ႈမိူၵ်ႇ,) ၶေႃႉပွႆးယၢမ်ႈမိူၵ်ႇ, လဝ်းၵၢၼ်း၊ လူၼ်ႈၵၢၼ်းယူႇ,'' ၼႆယဝ်ႉ။

× × ×

ပၢင်ၵိၼ်ၵျေႃႇ, ၶိူဝ်ႉႁွၼ် ၶေႃႉပွႆးၶဝ်ၶၼ်ႉ ၵမ်ႇ,ထိုင်ထူၼ်ႈ၊ ႁွႆးၵေႃႈဝေႃႈ ပုၼ်ႈတေႃႇ,ၶေႃႉပွႆးလိုင် မၼ်းၵမ်ႇ,လႆႈ ပွင်ႇ,ၶၢဝ်ႇ,ထိုင်ႁိူၼ်း သေတေႃႉၵေႃႈၵူၼ်းပွၵ်ႈၵၢတ်ႇ, ၵမ်ႇ,ၶၼ်ၵူၼ်းယိင်းၿလႈလုၵ်ႈၵွၼ်ႇ, ဝၢၼ်ႈၶေႃႉပွႆးၶဝ် မူဝ်းလၢတ်ႈၼႆႈၵၼ် ထၢၼ်ႈပေႃးထွတ်ႇ,ႁူႁူႈၵေႃႉ၊ ၿၵးလိူၼ်ႈလူႇ, (ၼႆၢးလူင်ၶေႃႉပွႆး) ၵေႃႈ ပေႃးလႆႈငိၼ်းယဝ်ႉ ၵမ်ႇ, ပေႃးပိၼ်တၢင်းဝူၼ်ႉသင်လူင်လၢင်၊ ၵေႃႈထူဝ်ႈသွင်ၶေႃပူႇ,ၵွၵ်ႇ, ထွတ်ႇ, ပေႇ,ႁူမ်ႈထဝ်ႈ ၵိၼ်ၶဝ်ႈ ႁူမ်ႈမူႇ,ၵၼ်မေႃး တေႃႇ,ႁၢၼ်ႉဝၼ်းမူဝ်ႈၼႆႉ– ၵၼ်ဝေႃႈၶေႃႉပွႆးၵူႇ,ၶွၼ်းၶိုၼ်းၶွၼ်းဝၼ်း ပေႃးလႆႈလွင်လပ်းလွင်ပိၼ်း ၵၼ်ၶၼ်ႉ ၵမ်ႇ,တွၼ်ႉမီးသေပွၵ်ႈ။

ၶၢဝ်းတၢင်းၶေႃႉပွႆးၵူႇ,ပႆၼ်ႉ မၢင်ပွၵ်ႈလပ်းၵေႃး မၢင်ပွၵ်ႈၵေႃႈ လႆႈပႆတိၼ်၊ မၢင်ယဝ်ႇ,လွမ်းပိင်း၊ မၢင်ယဝ်ႇ, လႆႈၶိုၼ်ႈႁူၺ်ႈ လူင်းလွႆ၊ ၵမ်းလိုၼ်းလႆႈသၢဝ်းၵိတ်းဝၼ်း ထိုင်ၵူႇ,တီႈပိၵ်ႇ,ႁူပိၵ်ႇ,တေႃႇ ၶေႃႉပွႆး လူင်လၢင်ၶၼ်ႉယဝ်ႉ။

ႁွပ်ႈပူဝ်ႈၵေႃႈတီႈၶၼ်ႈ ၵူင်မူင်းၵေႃႈၵူၢင်ႈ၊ ဝၢၼ်ႈၵူၼ်းၵေႃႈ သတ်ႉ၊ ၿၵးၶမ်ႉၿမႈၶမ်ႉလူင် တတ်းယေႃႇ,ၵၢင်မူင်း၊ တူင်ႈၶေႃး ၿလႈမူႇ,ဝၢၼ်ႈ မီးသွင်ယၢၵ်ႇ,ၶၢင်ႈၶမ်ႉ၊ ၼိုင်းဝိင်း မီးၵၢတ်ႇ,လူင်၊ ႁူင်းႁိၼ်းလူင်၊ ႁူင်းယေႃလူင်၊ လုမ်းထၢၼ်းလူင်၊ ဝတ်ႉလူင်၊ ၶေႇ,တီႇ, လူင်၊ ႁိမ်းႁွမ်း ဝၢင်းဝတ်ႉလူင်ၶၼ်ႉ မႆႉႁၢႆးသရီးလူင်၊ မႆႉႁူင်းလူင် တင်ႈၼိူၼ်ႈယွႆႇ ပေႃးသုင်လူတ်ႈလူတ်ႈ၊ ၼိူင်းလွင်ၶေႃႉပွႆးဝေႃႈ–

''ၵဝ်ၿပႉၵၢမ်ႇ,လီ မေႃးႁၼ်မူင်းလုၵ်ႈၼႆႉ– ၵမ်ႇ,ၶၼ် ၵဝ်လိူဝ်ႈ
ၶေႃႉပွႆး ၵၢမ်ႇ,လီ''

[ၵမ်မၢဝ်းၶမ်း]

ကၠုၢ်ၡၠုအသ လၢၢ်ယၢၢ်ရိး
APOLLO ကပူဝ်လူဝ်(11)

ကပူဝ်,လူဝ်,[11] ခ့င်မူိင်းကမေ,ရိ,ဂၢခဲ, ယာ်ဝ်ဂူ၊,ခ့ူဝ်လူိခဲ လီလီငၢမ်းငၢမ်း ပီခဲပွဂ်ဒ်ကွခဲတၢင်းသုတ်း မူိဝ်ဒ်ခ့်းပီ– 1969 လူိခဲ ဂျူ,လၢ်,(21) ဝခဲး၊ ယူဒ်ရှၢခဲဂၢင်ရှၢဝ် "ခီး(လ်)ကၢမ်းသထရွင်း" ဧလဒ် "က်တ်.တဝိခဲ,ကေ၊,တရိခဲ," ခဝ်သ့င်ဂေ၊. ဂူ၊,လူင်းတိဒ် 'ပၢင်,လၢ်,ခဝိမ်' ခ့ူဝ်ခဧ၊ဒ်လိခဲလူိခဲယၢ်,ပ၊ဒ်တၢင်းကွဂ်,ခဧခဲ.ယဝ်.။ ယူဒ်ရှၢခဲဂၢင်ရှၢဝ် ထ်င်ဒ်ဂေ၊.ခ့ိုင်ဒ် ထိုဝ်ဒ် "မ်ၢ,ဧဂ,ဂေ၊းလိခဲး" ဧတ. ဂိုတ်းပ့်.ယူ,တိဒ် (COMMAND MODULE) ပွတ်းတွခဲဒ် ထိသင်,ခဧခဲ. ပခဲ,လိပ်ဒ်လူိခဲသေ ဂပ်းသိုပ်,တင်းဂုခဲဂမ်,ယှ၊,ယူ,။

တိဒ်ခူိင်ဒ်ထၢဂ်ဒ်ယၢရ်းက၊းဂၢသ်,ခဧခဲ. မိးပွတ်းတွခဲဒ် MODULE 3 ကခဲ၊ ပီခဲပွတ်းတွခဲဒ် လူင်းခ့ူင်လူိခဲ (LUNAR MODULE) ပွတ်း တွခဲဒ် ဂ်တ်းသၢင်ဒ်ဂၢခဲ (SERVICE MODULE) ဧလဒ် ပွတ်းတွခဲဒ် ထိသင်, (COMMAND MODULE)

မူိဝ်ဒ်ယွင်းခိုခဲဒ်ဂၢင်ရှၢဝ် သင်ဝ၊ဒ်မိးယေးခ်ခဲ သေထူိဝ်.သေပိုင် တ၊,လွတ်ဒ် ကွဂ်,ပူခဲ.လ်ဒ် မိးပ၊းခ်င်,တူလ်း (LET) တင်းယ၊ရူမ်, ဧရှ.ဂင်ဒ်တၢင်းမ်ဒ် (BOOST PROTEETIVE COVER) လူးဂွခဲ,။ ထၢဂ်ဒ်

ပိုခဲ.ရူ.ပတေ,သ၊,

မိူဝ်ႈႁဝ်းလၵ်ႉ ၵႆႉလႆႈယိၼ်း ၵူၼ်းထဝ်ႈၶဝ် ၶဝ်ႈၵႃပုမ်ႇဝၢႆႈ– ၶၢင်းလိူၼ်ၶၼ်ၶၼ်ႉ မီးပူႇထဝ်ႈတမ်ၶဝ်ႈ လႅၼ်ႉမႃမၼ်းယူႇ ဝၢႆႈၶၼ်။

ထိုင်ပၢၼ်ႁဝ်းယၢမ်းလဵဝ်ၼႆ. တၢင်ႁၢၼ်တူဝ်ထူပ်း ပိၼ်ၵုၼ်လီၼ် မီးမၢၵ်ႇႁိၼ် မိူၼ်ၶင်ႇ ၵုၼ်ၵမ်ႇ ယႂ်ႇ ႁဝ်းယူႇ ၼႆႉ ၵူၺ်း။

ယၢၼ်းၵၼ်ၼႆႉ– လုၵ်ႉတီႈၵုၼ်ၵမ်ႇယႂ်ႇ ၵဝ်တၢင်းထွႆႈထၼ်ႇ ၼူၺ်း ၵၢင်ႁၢဝ် သၢၼ်ႉတၢၼ်ႇ [5] ဝၼ်း ၶိုၼ်ႈၸွတ်ႈၼိူဝ်လိူၼ်၊ ပေႃးယဵဝ်ၶိုၼ်း ၶွပ်ႇဝိူင်းႁွၼ်းလၼ်ၵုၼ်လိူၼ်၊ ယူႈႁၢၼ်ၵၢင်ႁၢဝ်တၢင်းသွင် လုၵ်ႉၶိုၼ်း ပွတ်းတွၼ်ႈလိုၼ်ႇၶႃႉယူႇ ၶိုၼ်းပွတ်းတွၼ်ႈလူင်းၼိူဝ်လိူၼ် လင်ႇလူင်း လူမ်းၼႂ်းလိၼ်လိူၼ်ၼၼ်ႉယဝ်ႉ။

ႁၢင်ႈ– သၢႆသဵၼ်ႈတၢင်း ၵပူဝ်ႇလူဝ်ႇ [11]

ပိူၼ်ႈႁူႉ ပတေႃႇသႃႇ

ယူႇႁၢၼ်ၵၢင်ႁၢဝ် ၵၼ်ၵိုတ်းဝႆႉၼၼ်ႉ. ယူႉၶွင်ႈပွတ်းတွၼ်ႈလိ
သင်ႇသေ ပၼ်ႇလိပ်ႈလိူၼ်ယူႉ၊ ယူႇႁၢၼ်ၵၢင်ႁၢဝ် သွင်ၵေႃႉၼၼ်ႉ
ၶိုၼ်းၶိုၼ်ႈၼိူဝ်ပွတ်းတွၼ်ႈ လူင်းၼိူဝ်လိူၼ် ၶိုၼ်းၵပ်းၵၼ်တင်းပွတ်း
တွၼ်ႈလိသင်ႇသေ လူင်းၼိူဝ်လိူၼ်၊ ယူႉသွင်လူဝ်ႈမွင်းပႃႈသိပ်းၵႅတ်း
မိၼိတ်ႉယဝ်ႉၵေႃႈ ၵိပ်းၵဝ်ပိူင်ၵွၼ်ႈလိၼ် ၵွၼ်ႈႁိၼ်ၼိူဝ်လိူၼ်ၼၼ်ႉ.
သေ ၶိုၼ်ႈယူႉၶွင်ႈပွတ်းတွၼ်ႈလိသင်ႇ ပူတ်းၵွၵ်ႇပႅတ်ႈ ပွတ်းတွၼ်ႈ
လူင်းၼိူဝ်လိူၼ်ၼၼ်ႉယဝ်ႉ။

ၵမ်းၼၼ်ႉ ၵဝ်လွင်ႈလွႆႈထႅမ်ၼူၽႂ်းၵၢင်ႁၢဝ် ၵၼ်ပႃးမႃးၶွင်း
ပွတ်းတွၼ်ႈႁဵတ်းသၢင်ႈၵၢၼ်ၼၼ်ႉ.သေၶိုၼ်းလူင်းမႃး၊ ပေႃးလႅမ်ၽႅင်ဝ်
ၵုၼ်လိၼ်ယဝ်ႉ လေႃႈပူတ်းၵွၵ်ႇပႅတ်ႈ ပွတ်းတွၼ်ႈႁဵတ်းသၢင်ႈၵၢၼ်
ၼၼ်ႉ.သေ ယူႉၶွင်ႈပွတ်းတွၼ်ႈ လိသင်ႇယဝ်ႉ. လူင်းမႃးသူႉၶွင်းၼမ်ႉ
ပၢၵ်ႇလၢႆႈ,ပသီးၽိူၵ်ႇ. မူဝ်ႈဝၼ်းထိ[24]ၵၢင်ၶိုၼ်း 11 မွင်းၼၼ်ႉယဝ်ႉ။

ၼႃႈလိၼ် ... လိူၼ် ...

တၢင်းၵႆၵၢင်ႈၽၢႆႇၵၢင်လိူၼ်မီး- 3476 ၵီႇလူဝ်ႇမီႇတိူဝ်ႇ၊ ပၼ်သီႇ,
ပုၼ်ႈၼိုင်ႈပုၼ်ႈပႃႈ ၶွင်တၢင်းၵႆၵၢင်ႈ ၽၢႆႇၵၢင် ၵုၼ်လိၼ် ၵမ်ႇၽႃႇ၊
သီႈတၢင်း ပၼ်ႇလိပ်ႈၵမ်ႇၽႃႇၼၼ်ႉ— ႁၢင်ႇၵႂၼ်တင်း ၵုၼ်လိၼ်
ၵမ်ႇၽႃႇ တီႈလမ်သုတ်း မီး 354336 ၵီႇလူဝ်ႇမီႇတိူဝ်ႇ၊ တီႈၵႂႆသုတ်း

မီး 404320 ၵီႇလူဝ်ႇမီႇတူဝ်ႇ။ ထႅင်ႈလွင်ႈၼိုင်ႈ– ၵုၼ်လိၼ်လိူၼ်
ႁၢင်ႇၵႆၵၼ်ၵုၼ်လိၼ်မိူင်းမွၵ်ႈ ၶဝ်ၵုၼ်လိၼ်မိူင်းတမ်းယႆၵၼ်ဝႆႉ (30)
လုၵ်ႈၵႂ်ႈၼေႃၼ်ႉ။

ပေႃးလုၵ်ႉတီႈ ၵုၼ်လိၼ်မိူင်း မူင်ႈၶိုၼ်ႈတူၺ်း ၼႂ်ႈလိၼ်လိူၼ်
လႆႈႁၼ်တီႈလႅင်း တင်းတီႈသပ်းသိင်ႇ၊ တီႈလပ်းသိင်ႇၼၼ်ႉႁွင်ႉဝႂ်ႈ–
(ပၢင်ႇလႆႇ)

လိူၼ်ယူႇၼိူဝ်ၵႅၼ်ၵၢင်တူဝ်ၵဝ်ႇ ပၼ်ႇလီပ်ႈၼုင်း 29 ½ ၸၼ်းလႆႈ
ၼိုင်ႈႁွပ်ႈ၊ ႁွပ်ႈၼၼ်ၼိုင်ႈဝၼ်း ၶမ်ႇၼၼ်ၼိုင်ႈၶိုၼ်းၶွင်လိူၼ်ၼၼ်ႉ
ယႅင်ႇပႅင်းၵၼ်တင်းသွင်ၶွပ်ႈ (သွင်ပၢတ်ႈ) ၶွင်ၵုၼ်ၵမ်ႇယွႇ၊ တီႈၶွပ်ႇ
ႁွပ်ႈလိူၼ်ၼၼ်ၼၼ်ႉ ၶမ်ႇမီးၶၢႆထၢတ်ႈ ၶၼ်ထၢင်ႈထုပ်ႇ ၶဝ်သၢႆႁူဝ်ႈ
လႅတ်ႇ ၶမ်ႇၼၼ် ၶမ်ႇမီး ၶၢႆထၢတ်ႈ ၶၼ်ထေတွပ်ႇတႅၼ်းၶိုၼ်း။
ႁွပ်ႈသင်– ပွတ်းတွၼ်ႈလိူၼ် ၶၼ်လႆႈႁပ်ႉသၢႆလႅတ်ႇ ၶၼ်ပႅၼ်ၵၢင်
ဝၼ်းၼၼ်ႉ မႆႈႁႅင်းပူၼ်ႉတီႈသေယဝ်ႉ ပွတ်းတွၼ်ႈၶၼ်ၶမ်ႇလႆႈႁပ်ႉ
သၢႆလႅတ်ႇ ယွင်းၵၢင်ၶိုၼ်းၼၼ်ႉ ၵတ်းပူၼ်ႉတီႈယဝ်ႉ။ ႁႅင်းထၼ်
လိူၼ်ၼၼ်ႉမီး ႁူၵ်းပုၼ်ႈၼိုင်ႈပုၼ်ႈ ၶွင်ႁႅင်းထၼ်ၵုၼ်ၵမ်ႇယွႇၵူၺ်း။
ႁွပ်ႈၼၼ်ၼမ်ႉၼၵ်းၵူၼ်းယႅဝ်ၼိူဝ်လိူၼ်ၼၼ်ႉ။ မီးႁူၵ်းပုၼ်ႈၼိုင်ႈပုၼ်ႈ
ၶွင်ၵူၼ်းယူႇၼိူဝ်လိၼ်မိူင်းၼႆယဝ်ႉ။

လုၵ်ႉတီႈၵုၼ်လိၼ်ၵမ်ႇယွႇႁဝ်းယူႇၼႆႉ မုင်ႈၶိုၼ်ႈၵႂ်ႇ– တီႈၶၼ်
လႆႈႁၼ်လႅင်းလႅင်းဝႆႉ ထိူဝ်းၼၼ်ႉ ပႅၼ်ပွတ်းတွၼ်ႈမီးလွႆၼမ်၊ မူဝ်ႈယူႈ
ႁၢၼ်ၵၢင်ႁၢဝ်ၼဝ် ၶိုၼ်းလုၵ်ႉၼိူဝ်လိူၼ် လူင်းမႂ်းၼၼ်ၼၼ်။ ၶဝ်ပိူင်ႁွၼ်ႈ
ႁိၼ် ႁွၼ်ႈလိၼ်လူင်းမႂ်းထွမ်း။ မူဝ်ႈလီပ်ႈႁိၼ်းတူၺ်း လႆႈႁူႁၼ်ဝႂ်ႈ–
ႁွၼ်ႈႁိၼ် ၶၼ်မီးထွမ်းပၢၵ်ႇလႆႇ မူၼ်ၵၼ်တင်းႁွၼ်ႈႁိၼ် (ပသေႃႉ)
ၶၼ်မီးၼူဝ်ၵုၼ်ၵမ်ႇယွႇ။ တီႈၼႂ်ႈလူၼ်ၼၼ်ၼၼ်။ ယင်းလႆႈႁၼ်ယွင်
ၵဵဝ်ႈလမ် ၶၼ်မူၼ်ထၢၼ်ႇၼၼ်ၼၼ်။ လူးႁွၼ်ႇ။ ထူဝ်ႈပၢၼ် တၢင်းႁူင်
လူၼ်ၼၼ်ၼၼ်။ မီးမွၵ်ႈ 4500 လၢၼ်ႉပီၼလႈ မူၼ်ၵၼ်တင်းပၢၼ်ၼၢၼ်း
ၵုၼ်ၵမ်ႇယွႇတီႈႁဝ်းယူႇယဝ်ႉ။

ပိုၼ်ႉၵူႉ ပတေႃႇသႃႇ

ပၢင်ႇၵၢင်ႈၵၼ်မီးၼိူဝ်ၼႃႈလိၼ်လိူၼ်ၼၼ်ႉ ႁွင်ႉဝႃႈ– (SEA OF SERENITY) ပၢင်ႇလႅၢ်ႇၼိမ်၊ (SEA OF RAINS) ပၢင်ႇလႅၢ်ႇၽူၼ်ၼၼ်သေတႃႉ ၵမ်ႇမီးၼမ်ႉသေၵိတ်း။ တီႈၼႃႈလိၼ် လိူၼ်ၼၼ်ႉ မီးလုၵ်း မီးထၢင် လိၼ်ၶူင်ႈ လိၼ်ယၢၼ်း လွတ်ႇတူဝ်ႈ ၵူႈတီႈယဝ်ႉ။ ၼွင်းၵႃႈလုၵ်းထၢင်လိူဝ်းၼၼ်ႉ ၵၼ်ယွင်ႇလိူဝ်ပိူၼ်ႈ ၵၢင်ႈမွၵ်ႈ (200) ၵီႇလူဝ်ႇမီႇတိူဝ်ႇယဝ်ႉ။ တၢင်းၵၢင်ႈလုၵ်းထၢင်လိူဝ်းၼၼ်ႉ လုၵ်ႉတီႈ လိၼ်ႇတီႇမီႇတိူဝ်ႇ တေႃႇထိုင် ၵီႇလူဝ်ႇမီႇတိူဝ်ႇ ၵူႈပၢၼ်သၼ်းယဝ်ႉ။

တၢင်းဝႆးတၢင်းထိူင်း ၵၼ်လိူၼ်ပၼ်ႇလႅပ်ႈ တူဝ်ၵဝ်ႇယူႇၼၼ်ႉ မိူၼ်ၵၼ်တူင်း ၵၼ်ပၼ်ႇလႅပ်ႈ ၵုၼ်ၵမ်ႇၽႂ်ႇငလႈ ပွတ်းတွၼ်ႈလိူၼ် ၽႅၢ်ႇၼိူင်ႈၼၼ်ႉ တိုၼ်းဝႅၢ်ႇလူးၵမ်ႇၽႂ်ႇယူႇတႃႇသေႇ၊ ႁူပ်ႈၼၼ်ငလႈ ပွတ်းတွၼ်ႈၵၼ်လပ်ႉဝႆႉၼၼ်ႉ ၵမ်ႇလႆႈႁၼ်သေပွၵ်ႈ။

ထိုင်မႃးပၢၼ်မိူဝ်ႈလႅဝ်ႉ ႁူပ်ႈမီးၶႅပ်းႁၢင်ႈ ၵၼ်ၽူႈႁၢၼ်ၵၢင်ႁၢဝ်ၶဝ်ၵၢဝ်လူင်းမႃးၼၼ်ႉငလႈ လႆႈႁၼ်ပွတ်းတွၼ်ႈလိူၼ် ၵၼ်လပ်ႉဝႆႉၼၼ်ႉယဝ်ႉ။

"လွမ်သၢမ်ၵဝ်ႈ" ပဵၼ်ၽူႈၽိုၼ်.

"လိတ်ႉတင်ႇ တၼ်ႇတင်ႇ သုၶႃႇဝၢင်ႇ"
ပေႃးသွၼ်လွၵ်ႈ ႁူႈငပ်ႉလွၵ်ႈလႆႈလိုင် လွၵ်ႈၵၼ်ႁဝ်းသွၼ်လႆႈ
ယဝ်ႉၼႆႉ တေသူင်ႇႁဝ်း ထိုင်တီႈၽဝၵတ်းယိၼ် ႁၢမ်းၶိၼ်
(ၼိပ်ႉပၢၼ်ႇ) ၼၼ်ႉၵမ်ႇႁၢင်ႉ။

ၵၢပ်ႇပၢၼ်ၶိူင်ႈလႅၼ်ႇၸႂ်ႉတိုဝ်း

ၵႂၢၼ်တၢင်း သၵ်ႉၵရၢတ်ႈ 4000 B. C ၼၼ်ႉ ႁွင်ႉဝႃႈ– "ၵၢပ်ႇပၢၼ်မၢၵ်ႇႁိၼ်"၊ ၵူပ်ႇၵူၼ်းႁဵတ်း မေႃၸႂ်ႉယိပ်းတိုဝ်း မၢၵ်ႇႁိၼ်ပုၼ်ႈတႃႇ ၶိုၼ်ႈၸႂ်ႉၶိုၼ်ႈသွင်ငဝ်ႈ ၶွင်ယိပ်းတၢင်းလူင်။

ပီသၵ်ႉၵရၢတ်ႈ 4000 B. C ၽွၼ်ႉထိုင် 1500 B. C သမ်ႉ ႁွင်ႉဝႃႈ– "ၵၢပ်ႇပၢၼ်တွင်း"၊ ၵူပ်ႇၵူၼ်းႁဵတ်းမေႃၵဵဝ်ငႁႈ တွင်းသေ ပိၼ်ႈပဵင်ႇယိပ်းတိုဝ်းပဵၼ်ၶိူင်ႈၸႂ်ႉမႃး။

1500 B. C ၽွၼ်ႉထိုင် A. D 1780 သမ်ႉ လႆႈႁွင်ႉဝႃႈ– "ၵၢပ်ႇပၢၼ်လဵၵ်း"၊ ၵူပ်ႇမေႃယိပ်းတိုဝ်းလဵၵ်း တႅမ်းတီႈယူႇ တွင်းသေ ၶိုၼ်ႈသၢင်ႈမႃးထႅင်ႈ။

A. D 1780 ထိုင် 1945 သမ်ႉတေလႆႈဝႃႈ– ၵၢပ်ႇပၢၼ် လဵၵ်းၶႅင် (တၢမ်ႇမၼီ) ၼၼ်ႉယဝ်ႉ၊ ၵူပ်ႇပိူဝ်ႈလုၵ်ႉတီႈမေႃယိပ်း တိုဝ်းလဵၵ်းယူဝ်းယူဝ်းသေ ပိၼ်ႈပဵင်ႇ ၶိုၼ်ႈသၢင်ႈ မေႃယိပ်း တိုဝ်းလဵၵ်းၶႅင် (တၢမ်ႇမၼီ)မႃး။

ၼႃႈၵေႃႈ A. D 1945 ၽွၼ်ႉထိုင်ၵၢပ်ႇပၢၼ် မိူဝ်ႈလဵဝ် သမ်ႉ ပိုၼ်ႈႁွင်ႉဝႃႈ– "ၵၢပ်ႇပၢၼ်ၵၢၼ်ႁိမ်ႈ" ၼၼ်ႉယဝ်ႉ။

ၵူပ်ႇမေႃၸႂ်ႉယိပ်းတိုဝ်း ႁႅင်းၵၢၼ်ႁိမ်ႈၼၼ်ႉ လႆႈလီငၢမ်း ငဝ်ႈ ပိုၼ်ႈပေႃးထိုင်ၶိုဝ်လိုၼ်မႃးယဝ်ႉ၊ ၵူၼ်းမိူင်းတႆးႁဵတ်း လူး– တိုၵ်ႉၸႂ်ႉယိပ်းတိုဝ်းႁႅင်းသင်ယူႇ၊ ၵူၺ်းလႃႇ? ပုၼ်ႈတႃႇ မိူင်းတႆးႁဵတ်းလူး.... တေလႆႈႁွင်ႉဝႃႈ ၵၢပ်ႇပၢၼ်သင် ?။

ၵေႃႉၵူၼ်း.– "မၢၵ်ႇႁိၼ်တႆး"

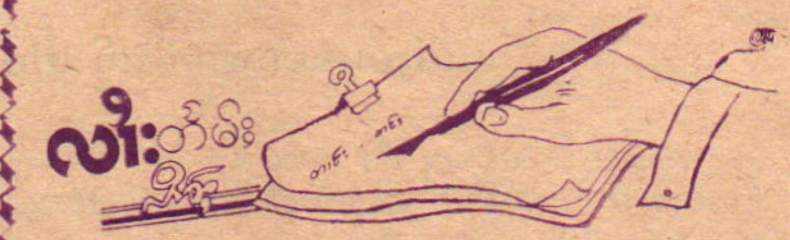

လိဂ်ၥတံၤ ပံ,မီးပပ်.လဂ်းလိဂ်ၥ (GUIDING GRAMMAR BOOK) ယာ်ခဲၥယာ်ခဲၥ ကခဲမဂ်းတတ်ၤ လာ်ဂ်,ဧယ ဧခဲမံၢမီၥ လိဂ်ၥဝံ. ကခဲဝၠၥခဲခဲ. ယှဲဂေၠၥရှ။ ခဲခဲသေတၠ. လိဂ်ၥတံး ခဲခဲ. ခဲ့ၥတ်မ်ၥလိုင်.ရှိဝ်ဂေၠၥလံၥ၊ မခဲးကမ်,မီး လဂ်းလိဂ်ၥ (GRAMMAR) လှူင်ခဲဧတ.တိုခဲးကမ်,ဝၠၥလံၥ၊ တိၥဧတ.မခဲး

မခဲးတိုခဲးမီးလဂ်းလိဂ်ၥဝံ. ၡင်းဂူလ်ုးမခဲးယှူ,။ လၢတ်ၥ တ်မ်ၥ ပိခဲၥယှူခဲကမ်,ဂပ်း ကမ်,တၢမ်း၊ လၢမ်းလိမ်း ပိခဲၥပူဂ်း ပိခဲၥပဂ်း ခိတ်းတင်ၥတူး၊ ကဝ်ရှူဝ်ၡ်တ်းၡၢင် ကဝ်ၡၢင်ၡ်တ်းရှူဝ်ဧတ. ယှဲကၢခဲ, ဂေၠၥ တေကမ်,ရှုပ္ဒင်,လံၥ၊ ရှုဂၠၥလံၥတ်မ်ၥလွမ်းပိုင်မခဲးမီး။

တီၥကခဲ တ်မ်ၥလ်ို. ခေၠၥဂှ်ၢမ်းခဲခဲ.ဂေၠၥ ေတၠၥခင်,ခဲခဲ။ ကိင်ခဲိုဝ်ၔခေၠၥယှိုင်းကၢခဲး တွခဲၥတၠ, "လိဂ်ၥတံး ရှိၥလံၥရှူမ်ၥတူဝ် ဂှ်ၢမ်းတံးရှူမ်ၥခေၠၥ" ကခဲ"မ" 5 တူဝ်ခဝ် တ်ပ်းတတ်းမဂ်းမခဲၥလ်ို. ယိပ်းမၠးခဲခဲ. ခေၠၥဂှ်ၢမ်း မၢင်ခေၠၥဂေၠၥ လံၥဝၠၥ တေၢ.ဧတ. ဧယၥတိုခဲးယှူ,။ လွမ်းခင်,ယှူၥတ်မ်ၥလိဂ်ၥ ယၢမ်ၥလံၥ လိပ်ၥၡ်ခဲးရှု မ်ခဲၥကိတ်းကိတ်း ကွတ်းကွတ်းသေ ခ်ၥယွခဲးၡ်တ်းခိၥသွခဲဂူခဲၥ။

တီၥဧတ.မခဲး မှိခဲခင်ဂိဝ်,လှူလ်ုၥတူဝ်ဂှ်ၢမ်းကခဲဝၠၥ– "လၠ." ခဲခဲခဲ. ဂ်.ဧလ,ၡခဲ ဂူခဲးတင်းခဲမ် လ်ို.တ်မ်ၥ ဂမ်ၥခဲမ်ဝၠၥ– "ဧတ,လၠ.ကဝ် ယၢမ်းလိဝ်ဂှၠ," "ၡဝ်းလံၥလၠ.ၡ်တ်း မှိဝ်ၥလ်ို ?"

“မၢၼ်းတေႇလၢႉမၢးၵႂၢမ်း”၊ “လၢႉၵႂၢႇ လိူဝ်းဢၼ်ႉ” လၢႉဢၼ်ၼၼ်ႉ၊ လၢႉဢၼ်ႉ– ဝၢႇ။ လႆႈတေႃႉလိူဝ်းဢၼ်ႉ ၵမ်ႇပေႃးမၢၼ်ႈတေႃႉ၊ ၶိုၼ်ႈၶတ်းၵႂၢ ၶတ်းတၢဝ်ႇႄလႈ ၶိုၼ်ႈယွၼ်းလိူဝ်လမ်ႈႄၶၵိတ်းၶိုင်ႈ။

[လၢႉ] လိူဝ်း၊ ႄတႇ၊ လိမ်

“လၢႉ” ဢၼ်ၼၼ်ႉ တီႈပွင်ႇၵႂၢမ်းတီႈႄတႉ ပိၼ်ၵၼ်ၵမ်ႇလီၵႂၢမ်း။ ႁိူဝ်ႉလၢႉ၊ ႁၢင်ႈလၢႉ၊ ၶိုၼ်ႈလၢႉ၊ ပၢင်လၢႉ (မၢႇသၢႇ)၊ ပၢႇလၢႉ (ပၢႇႁိူဝ်ႈ)၊ လိူဝ်းဢၼ်ႉၵႂၢမ်း။ ပေႃႈၶိုၼ်ႈဝၢႈ လွမ်းၼင်ႇ, ၵၼ်ဝၢႈမၢး ပၢႈၼိူဝ်ဢၼ်ႉ ယၢမ်ႈယၢမ်ႈလိုင်– “တင်ႈႄတႇ, ၵဝ်ယၢမ်းလီဝ်ၵႂၢႇ....” “ႁဝ်းလႆႈ ႄတႇႁိူတ်း မိူဝ်ႈလိူဝ်ႈ”၊ “မၢၼ်းတိုၵ်ႉ လင်ႇႁၢမၢးၵႂၢမ်း”၊ “လိမ်လိူဝ်းဢၼ်ႉၵႂၢႇ” (ၵိူဝ်၊ မၢၵ်ႇယိုတ်ႉ၊ ထိူဝ်ႇၼဝ်ႈ၊ ၵဝ်လိမ်လိူဝ်း ဢၼ်ႉၵႂၢႇ– ၵမ်ႇလိူဝ်ႈလၢႉၵႂၢႇ လိူဝ်းဢၼ်ႉ) “လိူဝ်းဢၼ်ၼၼ်ႉ လိူဝ်းဢၼ်ႉ” ဝၢႈဢၼ်– ၵမ်ႇၶႅမ်ႉတွၼ်းႁိူဝ် ? ဝၢႈလၢးမၢၼ်းပႆႇမိုတ်ႈၸႂ ပႆႇလိုၼ်ႈတၢ ႁၢႉတေႃႈ ?။

ၶိုၼ်ႈ ႄလႈ ၶႆႈ

ၶိုၼ်ႈၵိၼ်၊ ၶိုၼ်ႈၵႂၢႇ၊ ၶိုၼ်ႈႁိူၼ်ႈ၊ ၶိုၼ်ႈယိုၼ်ႈ၊ ၶိုၼ်ႈပၼ်၊ ၶိုၼ်ႈႁၢၼ်မၢႉၶူပ်းၵၼ် ၵွႆႇလုပ်ႇ– ၶိုၼ်ႈႁၢၼ်ၵူၼ်းၵုပ်ႇ ၵဝ်လဝ်ႈတိုၵ်း၊ ထုၵ်ႇလီတၢမ်ႈတေႃႉလႆႈ ဢၼ်ႉသေ တီႈ “ၶိုၼ်ႈ” ဢၼ်ၼၼ်ႉ ၵူၼ်းတင်းၼမ် ၵဝ် “ၶႆႈ” တေႃႉလႆၢလႆၢ တိၵ်းတိၵ်း။ “ၶႆႈ” ဢၼ်ႉ– လိူဝ်သေ တီႈ (ႁူဝ်ၶိုၼ်ႈႁူဝ်ၶႆႈ) (ဢိူဝ်ႉၵႆႇ ၶႆႈၶိုၼ်း) (ၵူၼ်ႉၵိုတ်ႉ ၶႆႈတေႃႉတူၺ်း) (တေႃႉတႆႇၶႆႈႄၼ) (ႁိုတ်းႁိုၼ်ႈလႆႈ ၶႆႈႁိုၼ်ႈၶိုတ်း) ဢၼ်ၼၼ်ႉ တိုၼ်းၵမ်ႇၵိၼ်ႇၸွင်ႈၵၼ် တီႈၵၼ်တေႃႉဝၢႈ “ၶိုၼ်ႈ” လၢးလၢး။

တင်း ႄလႈ တၢင်း

တင်းဢၼ်ႉ မၢင်တီႈမိူၼ်ၵၼ်တၢင်း “ႄလႈ” “ၵိၵ်ႇ” ႄၵႈတေႃႈ။ တေႃႉတီႈၵၼ်တၢင်တၢင်း ပတ်းပိုၼ်ႉ ၵမ်ႇဢၼ်ၼၼ် သေပွတ်းသေတွၼ်ႈ ႄၵႈလႆႈ။ (ၵၢႆႈယီႈ တင်းၵၢႆႈသႆႇ၊ ၵႆႇ တင်းၵႃႈ၊ မႃႈ တင်းမိူဝ်း၊

လဵဝ်းလၢပ်ႇ တင်းၵၢပ်ႇၵုပ်း၊ တင်းယုပ်း တင်းယၢၼ်ႈ၊ တင်းထၢၼ်ႈ
တင်းမိူဝ်ႇ၊ တင်းၶုၼ် တင်းၼေၢင်း၊ တင်းယၢင်း တင်းၶၢင်၊ တင်းပၢင်
တင်းဝူင်း၊ တင်းလူင်း တင်းၶိုၼ်ႈ၊ တင်းၵူႇ တင်းမႃး၊ တင်းမူတ်း
တင်းသဵင်ႈ၊ တင်းၵဵင်ႈ တင်းလူင်၊ တင်းပုတ်း တင်းတႅင်ႈ၊ တင်းတူဝ်
တင်းၶိင်း) လဵမ်လိူဝ်းၼႆႉၵူႇ။ တၢင်းသမ်ႉ (လၢတ်ႈလွမ်းတၢင်း–
လၢင်းလွမ်းႁွင်ႈ၊ တၢင်းႁွင်ႇ၊ တၢင်းထၢၼ်း၊ တၢင်းယၢၼ်း၊ တၢင်း
ၶူင်ႈ၊ တၢင်းလူ တၢင်းလီ၊ တၢင်းၶီ တၢင်းယၢၼ်) လဵမ်လိူဝ်းၼႆႉၵူႇ။

လွင်ႇ တင်း ထင်ႇ

ပေႃးဝႃႈၸဝ်ႈႁူဝ် တူဝ်ၵွၼ်တၢင်းမၼ်းတႅမ်ႈဝႆႉဝႃႈ လွင်ႇလူဝ်ႈ ? လွင်ႇပႃႈႁဵတ်းလႆႈ ပဵၼ်လႆႈ ?၊ လွင်ႇၶူႈၶိုၼ်ႈယူႇ ?၊ လွင်ႇသူႇလူဝ် ပႃးၶႃး ?၊ လွင်ႇပေႃးမၢၵ်ႈ ပေႃးမီး ?၊ လွင်ႇတႃးလီး ပဵင်းလူဝ် ?၊ လွင်ႇမၼ်းလူဝ်ႈယူ လူဝ်ႈယိူဝ် ?– ၵဵဝ်ႇလူဝ်ႈ ၶႃႈထၢမ် လိူဝ်းၼႆႉ လွၼ်ႉလွၼ်ႉ။ "ထင်ႇ" သမ်ႉၶူႈၸႂ်းၵၼ်တင်းၵွႆႈ၊ တိုၼ်းၵမ်ႇၵဵဝ်ႇပႃး ၶႃႈထၢမ်။ မၼ်းပဵၼ်တူဝ်ဝႃးလင် ၵၼ်လိူဝ်လႅင်ႈၼႄၶေႃ ၵႂ်ႉပဵၼ်တူဝ် သိုပ်ႇၵၼ်သုတ်းၵွႆႈ "ၵွၼ်ႇ" (ၵွၼ်တၢင်း) မိူၼ်ၼင်ႇ– ပေႃးႁဝ်း ၶၢမ်ႇတုၵ်ႉ ၶၢမ်ႇယၢၵ်ႈၵွၼ်ႇ– ထင်ႇတေၶၢမ်ႈပူၼ်ႉ မူၼ်ႉၵွၵ်ႇလႆႈ ၼႄလႈသင်၊ ႁဝ်းလူဝ်ႇၶတ်းလူဝ်ပဵၼ်ယၢင်ႁၢင်ႈလီၵွၼ်ႇ– လူၵ်ႈလၢၼ် ထင်ႇတေမေပုတ်ႈတိုၼ်တၢင်မိူဝ်း ၼႄလႈသင်၊ ယိုတ်းထင်ႇႁူ၊ လု ထင်ႇမေ၊ တုမ်ၵေႃၵၼ်ထင်ႇလႆႈပဵၼ်ႁဵင်း၊ ၼေယွႆးလႅင်း ထင်ႇလတ်း တႅင်းလႆႈလပ်းသိုင်ႇ ၼႄလႈသင်။ တီႈ "ထင်ႇ" ၼၼ်ႉ ပေႃးၵူႇၵဝ် "လွင်ႇ" သူႇလိုင် ယိုတ်းယူႇၵေႃႈ ၵမ်ႇႁူ၊ လုယူႇၵေႃႈ ထၢင်ႇဝႃႈ လိုဝ်ႈလူဝ်ႈ၊ တေပဵၼ်ၼၼ်ၵူလႆး။

ႁပ်ႉ ၸလႆႈ ႁၢပ်ႉ

တေႃႈၵမ်ႇလိူဝ်သေ (ႁပ်ႉတွၼ်ႈ၊ ႁပ်ႉတုင်း၊ ႁပ်ႉႁႅင်း၊ ႁပ်ႉႁူ ႁပ်ႉငိၼ်း) လိူဝ်းၼႆႉ မၢင်ၵေႃႉ ယင်းပႆၢၵဝ်ႇ ၵႃႈပွတ်းသုၼ်ႇ ၸၵႈ မၼ်းသေ လုၵ်ႉဝႃႈပဵၼ် "ႁၢပ်ႉ" ၵေႃႈ ၵႆႉလႆႈႁၼ်မီး။ ႁၢပ်ႉၼၼ်ႉ တိုၼ်းၵမ်ႇမီးတီႈလုၵ်ႉ၊ ပဵၼ်လိၵ်ႈပဵၼ်ၵၢမ်းလိူဝ်လႆၢလႆၢၵူၺ်း ၼႆၼၼ်ႉ လီတွင်းၵၼ်ဝႆႉယူႇ။

ႁင်း ၸလႆႈ ႁၢင်း

ၼႆႉၵေႃႈၵၼ်ဝႃႈ– (ပိူၼ်ႈႁဵတ်းႁင်းႁဝ်းၵမ်ႇ၊ တြႃး၊ ႁင်းၵူၺ်း၊ ႁင်းၶေႃ၊ ႁင်းမၼ်း) ၼၼ်ႉၵေႃႈ မၢင်ၵေႃႉၼႆႉ ၵဝ်ၵႃႈပွတ်းလိမ် ၵၢင်မၼ်းပဵၼ် "ႁၢင်း" ၼႆၵေႃႈၵႆႉႁၼ်မီး။ "ႁင်း"ၼႆႉ မၢင်တီႈမၼ်း ငၢႆးယိူင်ႈၵၼ်တင်း "ၶွင်" ၵၼ်ဝႃႈၼၼ်ႉ ၵမ်ႈယွင်ႈၵမ်ႇ ယွၢင်ႉၵဵမ်း။ တီႈၵၼ်ဝႃႈ– ၶွင်ယႂ်ႇၶွင်မၼ်း၊ ၶွင်ၶဝ်ၶွင်ႁဝ်း၊ ၶွင်သူၶွင်မၼ်းၼၼ်ႉ ပေႃးမေႃလုၵ်ႉဝႃႈ– ႁင်းၵဝ် ႁင်းမိူဝ်း၊ ႁင်းၶဝ် ႁင်းႁဝ်း၊ ႁင်းသူ ႁင်းမၼ်းလိုၼ် တီႈပွင်ႇမၼ်း ၶိူၼ်းၵုမ်ႇလူမ်ႈသေ ၶိူၼ်းလိပ်ႈတၢင်လိပ်ႈ သုပ်းလီၼႆၼၼ်ႉ ၵမ်ႇသူႈၶုၵ်းလုၵ်ႉလႆႈၵၼ်။ "ႁၢင်း" ၸတႉ မီးႁၢင်း ႁူင်ႉ ႁၢင်းၵႃ၊ ႁၢင်းၼူၵ်ႉ ႁၢင်းၼူ၊ ၸမ်ႈလဝ်ႈ လႃႁၢင်း၊ ႁၢင်းၼိူဝ်ႉ ႁၢင်းပႃ၊ ႁၢင်းယိုၼ်း ႁၢင်းယႅဝ်း လိူဝ်းၼႆႉၵူၺ်း။

ႁၢင်ႈႁဵၼ်း

လိူဝ်းၵၼ်တိုၵ်ႉလုၵ်ႉဝႃႈ– "ႁၢင်ႈႁဵမ်း" သေထိင်တၢမ်ႇ,တၢင်ၵၢၼ်ႉ "ႁၢင်ႈႁဵမ်း" ၼႆႉ လင်ႇ,ထုၵ်ႇ,မိူၼ်ႈ လိူဝ်ႈလုၵ်ႈၼႆၵေႃႈ မီးတင်းၶဝ်မ်။ တီႈၸတႉမၼ်း "ႁဵမ်း" ၼႆႉ– မၼ်းၵမ်ႇ,လၢင်ႈၵဝ်မႃးလုၵ်ႉၵိုၵ်းၵိူမ်ႈ လပ်းၶၢင်းလမ်ၵၼ်တင်း "ႁၢင်ႈ" ၼၼ်ႉလႃးလႃး။ ၵၼ်ၶိုင်ႈပဵၼ် ႁႅင်ႈၶူး၊ ၵၼ်ၶိုင်ႈပဵၼ်ႁူးၵူၼ်ႈသေ ၵူႇ,ၵၼ်ၵေႃႉတၢင်းတၢင်းၼၼ်ႉ, ယႃႉၸလႆႈလိၼ်။ "ႁဵမ်း" ၼႆႉ တီႈပွင်ႇ,ၵၼ်လုၵ်ႉလႆႈမၼ်း မီးၵီႈသင် ယွင်ႈ ၇၊ လိူဝ်သေ "မုတ်ႉႁဵမ်း"၊ ႁဵမ်းဝၼ်းႁဵမ်းၶိုၼ်း၊ သဝ်းႁဵမ်း

လိူဝ်ႈၼွၼ်ၼ်း၊ လိုဝ်းၼႆႉသေ တေမီးထိူင်ႈၵေႃႈ ၵမ်ႇၼမ်ၵူႈႁိူဝ်၊
"ႁိူၼ်း" ၸတ. တိုၼ်းပိၼ်ၵူပ်ႉၵူႈၵိုၵ်းၵၼ်တင်း "ႁၢင်ႈ" ၵၼ်လႅတ်ႈ
ၵၼ်မၢၼ်ႇ၊ ၵွပ်ႈပိူဝ်ႈဝႃႈ– ႁိူၼ်းၶူဝ်းႁိူၼ်းလႅင်း၊ ႁိူၼ်းဝူဝ်းတၢင်ႇ
မႃႉတၢင်ႇ၊ ႁိူၼ်းႁၢပ်ႇႁိူၼ်းၵူင်ႉ၊ ႁိူၼ်းထူင်ႁိူၼ်းပိူဝ်ႉ၊ ႁိူၼ်းလူႇ
ႁိူၼ်းတၢၼ်း လိုဝ်းၼၼ်ႉၸလႈသင်၊ ၶပ်းၶိူင် ႁိူၼ်းသၢင်ႈ၊ ႁိူၼ်းသိူၵ်း
ႁိူၼ်းသူဝ်၊ ၶပ်းႁိူၼ်းပူၵ်းပွင် ၼႆၸလႈသင်၊ လင်ႇပိၼ်မႃးႁၢင်ႈႁိူၼ်း။
ႁၢင်ႈႁိူၼ်းတွၼ်ႈတႃႇ တိမ်တူဝ် တူဝ်ႈတၼ်းလိုဝ်းၼႆႉယဝ်ႉ။

ၵၼ်လွင်ႉယိူတ်း လွင်ႉပိူင်ႈ တၢင်ႇမိူဝ်းၵေႃႈ မီးတင်းၼမ်သေတႃႉ ၵၼ်တွင်းငၢႆႈၸလႈယိပ်းလွင်ႉၼမ် ၼင်ႇပႃႈၼိူဝ်လိုဝ်းၼႆႉ ပေႃးလၢင်ႈ ငိူင်ႉၸဝ်ႈလႆႈ လွင်ႈယိူတ်းပိူင်ႈမၼ်း၊ ပေႃးမူၼ်ႉၸမႃးလိၵ်ႈလႆး တိမ်ႈ လၢတ်ႈ လွမ်းၼင်ႇၵၼ်ထုၵ်ႇမိၼ်ႈလိူင် လိၵ်ႈၵၢမ်းႁူဝ်း တေတႆႇတူဝ် တိတ်ႈၼိတ်ႈသေ ပိၼ်လွင်ႈၵမ်ႉထိမ် တွၼ်ႈတႃႇ တၢင်းၵိၼ်းၵၢၼ်း "လိၵ်ႈႁူဝ်ႈႁူမ်ႈတူဝ်– ၵၢမ်းႁူဝ်ႈႁူမ်ႈၶေႃႈ"။

[ႁူဝ်ပိၼ်ယွမ်ႇ]

"ၵိတ်ႉထိပၢတ်ႈတြႃး [4] ပိူင်"

[1] တၢင်းၵိၼ်းၵၢၼ်းမၼ်ႈၵိမ်း။ [2] တၢင်းၵႆႉၵိၼ်ႇၼိင်။

[3] လွင်ႈလပ်းၵၢၼ်မၼ်ႈၸလႇ။ [4] လၢၼ်ႇထတ်းသၢင်

ၽိတ်း / ထုၵ်ႇ, တၵ်ႇ, လိင်း။

ပေႃးၽိုၵ်းၽွၼ်ႉလႆႈတြႃး သီႇပိူင်ၼႆႉလိူင် ပိၼ်ၵူၼ်းမီး ႁိင်းလွင်ယဝ်ႉ။

ၶိူၼ်ႈ၊ ၶိူၼ်ႈ,လႂ်ၶၼ်,ၵၢၼ်ဝၼ်ႉၶိူၼ်ႈ ပိၼ်ႇပလၢတ်ႉသတိၵ်ႉ
မိၵ်ႈၶိုင်ႈ၊ ႁႂ်ႈပိူဝ်ႈ ယၢင်ႇပလၢတ်ႉသတိၵ်ႉ

လႂ်ၶၼ်၊ ပေႃႇ,မၼ်းဢေလႈ ၵူၼ်းပၢၼ်မိူင်ႈ,ၶိူၼ်ႈ,မီးယွၼ်းလီၶမ်
ဢေႃႉဢေႃႉ။ ၶိူၼ်ႈ,လႂ်ၶၼ်,ၶိူၼ်ႈ– ပိၼ်ႇၶူဝ်းမၢၵၢၼ်
ၵိုမ်းသုတ်း ၵၢၼ်ၶၵ်ႇသုတ်းပိူင်ၶိုင်ႈ၊ ၵဝ်ႇႁႅတ်းယႂ်ႈမၢ်လႄႈ၊ ႁႅတ်းပိၼ်ႇ
ၽိုၼ် ပိၼ်ႇၶိပ်းလႄႈ၊ ႁႅတ်းပိၼ်ႇၶမ်ႉ ပိၼ်ႇၵႂၼ်ႈၵေႃႈလႆႈယဝ်ႉ။

ႁႂ်ႈမၼ်းၵမ်,ပေႃးလုတ်,ၶမ်ႉဢေလႈ သၵ်ႉလႂ်းၵေႃႈငၢႆႈဢေႃႉ
ဢေႃႉ။ မိူဝ်ႈပီ– 1938 ၶၶၼ်ႉ ၶိူၼ်ႈ,လႂ်ၶၼ်,ၶိူၼ်ႉ လႆႈႁၼ်ၵဝ်ႇႁႅတ်းထူင်
တိၼ်လႄႈ၊ ထူင်မိူဝ်းလႄႈသေ ယိပ်းတိူဝ်း၊ ဝၢႆးၶၶၼ်ႉမၼ်း ၵဝ်ႇႁႅတ်းသိူဝ်ႈ
ႁွင်းၶႄႈလႄႈ၊ သိူဝ်ႈလုၺ်းၶမ်ႉလႄႈ၊ သီႇၶိပ်းတိၼ်လႄႈယဝ်ႉ။

ပိူဝ်ႈမၼ်းပိၼ်ႇၽိၼ်,ၶူဝ်းၵၢၼ်မၼ်ႈၵိုမ်းလီသေ မီးၶမ်ႉလႄႉလီ
လႆႈၶၢဝ်းႁိူင်ဢေလႈ ၵူၼ်းၵမ်ႈၶမ်ၶိူၼ်ႉ ၶဝ်ႈလႄႈလႄႉတိူဝ်းၵၼ်ဝ်ႉယဝ်ႉ။
မိူဝ်ႈၽွင်းသိူၵ်းလူင်ၵမ်,ယႃႇ,ပွၵ်ႈသွင်ၶၶၼ်ႉ ၶိူၼ်ႈ,လႂ်ၶၼ်,ၶိူၼ်ႉ ႁႂ်ႈမၼ်း
မၢင်လီ မဝ်လီသေ သမ်ႉလႄႉမၼ်ႈၵိုမ်းဢေလႈ ၵဝ်ႇႁႅတ်းလွင်ႈလူမ်းလႄႈ
ၵေႃႈလႆႈႁၼ်ယဝ်ႉ။

ယၢမ်းလိၵ်ႉ သမ်ႉၵဝ်ႇႁႅတ်းမၢ်ႉသီၶဝ်ႈလႄႈ၊ ဝီႁူဝ်လႄႈ၊ လိူဝ်းၶၶၼ်ႉ
ၵေႃႈမီး ၵဝ်ႇႁႅတ်းယႂ်ႈႁႅတ်းယႂ်ႈ ႁႅတ်းမၢ်ၵူႈလွင်ႈလွင်ႈယဝ်ႉ။ ထေႃႈၶူး
မေႃယႃလူင်ၶဝ် ယင်းလႆႈၵဝ်ႇမၢ်ၶိူၼ်ႈ,လႂ်ၶၼ်, ယိပ်ႉပၼ်တီႈႁူဝ်းယႃ,လိပ်း
ၵူၼ်းပိၼ်ၶဝ်ယူ,ယဝ်ႉ။

ၶႂ်းတီႈႁႅတ်းၶိူၼ်ႈ,လႂ်ၶၼ်,ၶၶၼ်ႉ ၵၢၼ်လႆႈလႄႉတိူဝ်းထႃ,တုပေ,တ
ပိူၺ်ႈလေႃး သွင်ၵၢၼ်လိူင် ပိၼ်“ႁႅတ်ႉသႃမိသိလိၼ်းတၢ်းၵမိၼ်း”
ဢေလႈတင်း “ၵတီ,ပိလ်ႉၵႅတ်ႉသိၵ်ႉ” လႄႈလိူဝ်းၶၶၼ်ႉယဝ်ႉ။ ၶႂ်းၵႃႈ
ပိူၺ်ႈလေႃးသွင်ၵၢၼ်ၶၶၼ်ႉ ပႃးတင်း“ၵႃ,ပွၼ်, ဢေလႈ ႁႃႉထရူဝ်,
ၵျိၼ်,”ယဝ်ႉ။

ပိုၶႅၼ်ႈႁူ. ပတေႃႉသု

ယၢမ်ႈမိူဝ်ႈၶိုင်ႈၵဝ် ထၢတ်ႈတြၢပ်ႈသၢင်ၵၼ်ၶၼ်ၶၼ်. လႆႈမႃႈ– "ႁၵ်ႉသၢမိသိလိၶၼ်း တၢႆးၵၼ်ႇမ်,မုဝ်ႈၶီးယၢၼ်း ၵတီ,ပိထ်." ႁူင်.– တြၢပ်ႈလေႃး ၶၼ်ၶၼ်.ယဝ်.။

တြၢပ်ႈၵၼ်ၶိုင်ႈၵဝ်ၶၼ်ၶၼ်. ထဝ်ႈပၼ်,လၢႆ, ထႃ,တုပေ,တၶဝ် ႁူင်.ဝႃႈ– "ၶႅၢ,လူၼ်,ထၢတ်ႈၵိုဝ်" ဝႃႈၼ်ယဝ်.။ ၶၼ်င်,ႁိုဝ်ၶႅၢ,လူၼ်, တေပ်ႉၶၼ်မႃး ၶင်ႈၵႃႈယူႈၶတ်းထူ ၶိုင်ၵူၵ်,ထိုဝ်းၶၼ်ၶၼ်. ၵၼ်ထိုဝ်ႈသိၼ် လင်လိုဝ်းလိုဝ်ပိုၼ်ႈ ပ်ႉၼ်"တူၵ်,တိုဝ်, တပလျူ,ၵိၵ်.(ချ)ၵရေႃ,သႃ," ၵၼ်ပ်ႉၼ်ထဝ်ႈပၼ်,လၢႆ, ထႃ,တုပေ,တ "တျူးပူၼ်.ၶေႃ,ပူဝ်,ရေး သီၶၼ်း" မိူင်းၵမေ,ရီ,ၵၢၼ်,ၶၼ်ၶၼ်.ယဝ်.။

ၶႅၢ,လူၼ်,ၶႅ. သမ်.ဝႃႈမၢင်လိုဝ်ပိၵ်ႈပတုမ်,မႃ,ၵေႃႈ ၵူပ်ႈပိုဝ်ႈ မၶၼ်းၵမ်,ထၢင်ႈႁူ, ထၢင်ႈႁမ်းၼလႈ ၵမ်,လူဝ်,လႆႈၵဝ် ယၢင်,ယႅႆး တၢတ်ႈ မၶၼ်းတိုၶၼ်းတ်ႉတ်ႈလီယူ,။ ႁွႈငဝ်းသီပေႃးလိုမ်ႈယၢတ်ႈယၢတ်ႈ ထိုင်.ၶၼ်င်,လႆၢႈၼယးၶဝ်ၵေႃႈ ၵမ်,ထုႈၶၼ်င်,ၵဝ်,။ ပေႃးၵဝ်ၶိုင်ႈ ဝ်ၵေႃႈ ပ်ႉၼ်ၵၼ်လီလူလီတူလ်ႈသေ ႁ်ႉတ်းႁွႈတူဝ်ၶိုင်းၵူၶၼ်းႁဝ်းငၢမ်း တႃဝ်.ယဝ်.။

ၵူလ်းၵႃႈယၢမ်းလိ်ႉဝ် ၶႅၢ,လူၼ်, ၵူႈထိုဝ်.ၵူႈပိုင် ၵူၵ်,မႃးၼလႈ ႁ်ႉတ်းပ်ႉၼ်ၶိုင်ႈထုႉ.ၵူႈပိုင်ပိုင်ယူ,ယဝ်.။ ယၢႆ,ထဝ်ႈပလၢႆ,ထႃ,တုပေ,တ ၶဝ်ၵေႃႈ ယင်းတိုၵ်. ၶိုင်သၢင်ႈထၢမ်းတူလ်း ၶႅၢ,လူၼ်, ၵၼ်ၵူၶၼ်း ထုႉ.တိုဝ်း ၶိုင်ႈၶူင်ယၢမ်းလိ်ႉဝ်ၵူႈပိုင်ပိုင်ၶၼ်ၶၼ်.ယဝ်.။

[သၢႆလိုၶၼ်ပိုင်း– မိူင်းတႆး]

ရှၢခ် ခိုခ်းပှိုဝ်းတဲ့

လိုမ်း....လိုမ်းလဂလိုမ်း.... ပေါ့ကမ်,ယွမ်.
ဂခ်တ်မ်ၞမ်ၢဝ်.၊ပူခ်.မါ့ပါ့လင် မိုင်းတ်ၢ်းၐဝ်း
ပ်ခ်သင် ? လၢဝ်းတ်ၢ်းကမ်,ၐု။ ပေါ့ကမ်,မီး
ဂူၢမ်းၐု ပိုခ်ၞလၢတ်ၞလိုင်.ၐုဝ် ပ်ခ်လိုင်.ခခ်၊
လခ်ယၢ်,လိုံ လ်ခ်ၞလွမ်းတၢင်းခခ်.။ လွင်ၞ
ဝါၞ လၢဝ်းလၢတ်ၞတ်ၢ်းၐဝ်း မီးယူၞၐု ဂူခ်းမေါ
မီးယူၞဂတ်. ၐတ်းၐၢခ်၊ မီးခွင်လီ ယှိုင်ၞဧငၞ
လိုဝ်.ခိုဝ်း ခွပ်,မ်ၢ ပိုင်ဂမ် ကမ်,လၢင်ၞကဝ်သင်
ဧခ။ ပေါ့ထိုင်တီၞလ်ၞပ်ခ်လိုင်.ခခ်– လၢဝ်း
လၢတ်ၞတ်ၢ်းခ်. ပ်ခ်ဂူခ်းတမ်,ယေါၞ ပေါ့မဝ်
ကေါ,ဧက,လေါ.ဧလ. ဧတ.ဧတ.ခ်– သမ်.
တေယိတ်းလိုံတၢခ်,ၐုဝ်။

မိုဝ်ၞပွဂ်ၞခိုင်ၞ– ကခ်ပ်ခ်ခုခ် ဂူခ်းခွဂ်ၞ
ခိုဝ်းဂေါ.ခိုင်ၞ မိုဝ်းဧလ,ယ်ဝ် မိုင်းတ်ၢ်းလ်င်=
တ်ၢ်းခမ်းတီး။ လွပ်,ထၢမ်လှုလ်ၞလွင်ၞယှိုင်းဧငၞ

ထၢဝ်းတၢ်းငလႈ ခဝ်ၵေႃႈခတ်းၸွႆတူပ်ႉလၢတ်ႈ ထွမ်းၶငႉ,ယၢမ်ႈႁူယၢမ်ႈငိၼ်းဝ်.ၵူႈလွင်ႈလွင်ႈ ၶုၼ်ၶႁၵ်ႈၶိုဝ်းၶၼၶ်. သမ်.ဝႃႈ– "ၵမ်,ၸွႆႈ.... သူထိုဝ်းၶ်.ၵမ်,ၸွႆႈတၢ်း၊ သူပိၼ်ထၢဝ်းထၢတ်း "ၶႃႉ,ၵ" မိဝ်းယူ,ၶိုဝ်လွႆ ပွႆ,ပူၺ်၊ ႁဝ်းသွၼ် ၵဝ်ငလႈ ယိၼ်,ငငႈသေ မေႃယူ, မေႃၵိၼ် ပိၼ်ထိုင်.ၶ်မႃးၵွႆး၊ ပေႃးထၢၼ်ႈသူပိၼ်တၢ်း ငပႈ.... သူတေလ်ႈမိးထိုဝ်ႈသိင် တၢင်,ထွမ်း ယိုင်ႈငငႈတၢ်း၊ မေႃလူ မေႃတမ်ႈ လိၵ်ႈတၢ်း၊ တေႃႈၶ်. သူၵမ်,မိးသင်၊ ထွမ်,ငလႈထိုဝ်ႈ သူၵေႃႈ [ထွၼ်းငေ၊ မြဦး၊ လှတွေး၊ ခင်စု၊ ခင်နု] လ်ၢလ်ၢ။ လိၵ်ႈလ်ၢးၵေႃႈ သူၵမ်,မိး။ သူပိၼ် ၶႃႉ,ၵယိၼ်းၵိုဝ်ႈ" ၶ်– တ်းၶမ်းတိးၶဝ်ၸွႆလမ် ၶမ်.တႃႉပေႃးယွႆ.။

ၵိုဝ်း.... ထူဝ်ႈပ်,ထိုင်တိႈပိၼ် ထိုင်.ၶၶ် လိတိုၼ်,တူဝ်ဝ်. ထိမ်မိုဝ်ႈပ်,တူၵ်းလိုၼ်း၊ ၶုဝ်း ၶွင် ထၢဝ်းတိုၼ်း ယိုင်ႈငငႈႁဝ်း မိုဝ်ႈၵွၼ်,– ယွမ်.ၵၶ် တေႃ.ၶ်ၢၵိၼ် ၶွႆႈမူတ်းသိင်ႈယဝ်.။ "ပေႃးတႃႉ.–" ယႃႉ,ပေထူမ်းၶ်ၢထင်ႈ၊ ၶ်ၢၵွၵ်, ငႃႉ,တၢၼ်,ၶ်ၢ.ၶိုင်ႈယဝ်. ပ်,ႁၼ်သထေးတၢ်း ႁဝ်းယုတ်းၶိုၼ်ႈမႃးသေၵေႃႉ၊ လိလၢဝ်,ထိုင် တ်ၢ၊ လိထုၵ်,သိုဝ်.ၶိုၼ်းၵေႃႈ သိုဝ်.ၵိပ်းႁွမ်ဝ်. ႁိတ်းၶေႃႈတႃႉထၢဝ်းထၢတ်ႈမိုင်းတၢ်းႁဝ်းတႃႉ.။

ပီၵေႃးလႄႈ- 1266 ၶဝ်ႈ၊ လိူၼ်ႁႃႈမႂ်ႇ (18) ဝၼ်း။
1997 ပီတႆး ၶူတ်းသီ- ပီငိူၵ်ႈ။

လဝ်ႈၽႃႉလူင် ဝိင်းမိူင်းၵိုင် ငၼ်းလီလူလၢႆႈ။

ၼင်ႇၵိူဝ် ယႃႇသႂ်ႇ၊ သႂ်ႇသၼေႃႇ ၽိူင်ႈၸင်ႈ လိၵ်ႈတႆးႁဝ်း တၵ်းလႆႈငၢၵ်ႈ ၶၢၵ်ႈၵၢင်ႈ ၵိူဝ်ႈၵိူင်းပိူင်းသိုဝ်ၼၼ်ႉ. လၢၼ်ၽႃႉ မီးလွင်ႈတင်ႇသၢင်ႈႁၢင်ႈပွင်ယူႇယဝ်ႉ။

ၵွပ်ႈပိူဝ်ႈၼႆ ၼင်ႇၵိူဝ်လွၵ်းၼႄႈတႃႇၵၢၼ်တၵ်းပွႆးယဝ်ႉတူဝ်ႈ ထိုင်လီၼၼ်.- ၶၼ်းတေႃႈပွႆႇၵိူႈ "မႁႃႇၵႃႇမလိ.လ သေႃး ယိၼ်ႇၼ သုၶမိၼ်ႇ" ၵမၢတ်ႈလူင်ႁဝ်း ၶိုၼ်ႈမႃးၵုမ်.ၵမ် ထမ်လွႆႈသေၵမ်းလူလၢႆႈတႃႉ။

[မႁႃႇမင်းၶွင်ႇ]
လဝ်ႈၽႃႉလူင် မိူင်းသၼ်ႈဝီ။

ၵေႃးလႄႈ-1266 ၶဝ်ႈ၊ လိူၼ်သိပ်းသွင်မႂ်ႇ(8)ၶမ်ႈ ဝၼ်းလၼ်၊ လဝ်ႈၵမၢတ်ႈလူင် ၼေမ်းၵဝ် လုၵ်ႈၼွင်. ၵၼ်မႃးယိုၵ်းၶူင်လိၵ်ႈ- လရေးပုင်ႇလ လူင်ယွၼ်း။ လရေးဝၼ်ႇၼ ပွၵ်.လွႆယွတ်ႈ ၼိုင်းဝိင်း။ လရေးၼၼ်ႇတႃႇ ဝၢၼ်ႈတူင်ႈ ၸလႈ ၵူၼ်းႁၢပ်ႇၶူဝ်း တင်းပူႇမိူင်း ဝၢၼ်ႈၵုၼ်ပူၵ်ႇ ၵူၼ်းမိူင်းသၼ်ႈဝီ၊ ၵဝ်လိၵ်ႈလူင်းမႃး ယိတ်ႈၼၼ်. ႁႃႈၵေႃႉ၊ တင်းသိင်ႈၵူၼ်းသိပ်းႁူၵ်းၵေႃႉ ၵွၵ်ႇဝိင်းမိူင်းၵိုင်ယဝ်.။

လၢၵ်ႈၵိတ်ႇလိၵ်ႈထိ [1]

လဝ်ႈၽႃႉလူင် ၶုၼ်သၢင်ႇတူၼ်ႈႁိူင်း ၵုပ်ႇၵူဝ်းလႆႈလွၵ်ႇၵၼ်သေ လဝ်ႈၽႃႉလူင် ထူၵ်းပၼ်ငိုၼ်းတိင်းၵႃႈမိုၼ်ႇၼိုင်ႈ တႃႇသိုဝ်.လၢၵ်ႈ ၵိတ်ႇလိၵ်ႈ။ 1266 ၶဝ်ႈ၊ လိူၼ်လိင်လွင်ႈ (12) ၶမ်ႈ၊ ဝၼ်းလၼ်၊

လဝ်ႈကမၢတ်ႈလူင် ကႂၼ်ႁူဝ်ၵူၼ်းမိူင်းၵိုင်သၢမ်ၵေႃႉ၊ ၵူၼ်းမိူင်းသိၼ်ႈဝီ သၢမ်ၵေႃႉ၊ တင်းတူဝ်မၼ်းလဝ်ႈၵူၼ်းလီတ်းၵေႃႉ၊ ၶီႇရထႃးယႂ်းတီႈ ၵႂင်းမၢၵ်ႇႁိၼ်လမ် (ႁႂၵ်ႉမႄး) လူင်းမၼ်းတလေး၊ ကၼ်မီးတီႈၼႆႈ ကမ်ႇၶိုတ်းလို- သိုပ်ႇလူင်း ယၼ်ႇၵုင်ႇ။ ႁၢသိုဝ်ႉလၢၵ်ႈကိတ်ႇလိၵ်ႈ ၶိုၼ်ႈမိူင်းတႆးႁဝ်း ၵမ်းပိုင်း ႁူဝ်ထီးပူၼ်ႈလႄႈ လင်ႇသုၼ်ႇလိုဝ်ႈတူၵ်ႈ လိၵ်ႈဝႃႈ- "တူၵ်ႈကိတ်ႇလိၵ်ႈပိတၵတ်ႈ မိူင်းသိၼ်ႈဝီႁႂင်ႇ" ၼႆယဝ်ႉ။

ၼင်းၵႃႈတူၵ်ႈကိတ်ႈလိၵ်ႈၼႆႉ ၵမ်းပိုင်းႁူဝ်ထီးမၼ်းကိတ်ႇကႂၵ်ႇ-

1. သုတ်ႉတၼိပ်ႉပၢၼ်ႇၼမႂၼ်းထမ်း၊
2. သတ်ႉထမ်ႇမလင်ႇၵႃႇၵျၢမ်း၊
3. သီႇလဝိသေႃးတၼီႇၵျၢမ်း၊
4. ပိတၵတ်ႈသၢမ်ၵႂင် မိူင်းပၼ်ႇ၊
5. ရႃလႁိတတီႇပၼီႇ- လိူဝ်းၼႆႉယဝ်ႉ။

ၼင်းလိၵ်ႈရႃႇလႁိတတီႇပၼီႇဢၼ်ႉပႃးဝႆႉဝႃႈ-

တူၵ်ႈလိၵ်ႈ ပိတၵတ်ႈ မိူင်းသိၼ်ႈဝီႁႂင်ႇ၊ ပီၵေႃးလႃႇ- 1267 တူဝ်၊ လူၼ်ၵမ်မုင်ႇ (12) ၶမ်ႈ၊ ၵမ်းပိုင်း ကိတ်ႇကႂၵ်ႇ (500) ယိုၼ်၊ ၶဝ်ႈပိၼ် ထမ်ႇမတႃႇဢၼ တသထမ်ႇမရႃႇ လႃႇ ဢၼီၵျေႃးထႃႇ မႁႃႇမင်းၶႂင်ႇ လဝ်ႈပူင်ႇမိူင်းသိၼ်ႈဝီ။

"ကၵျီးကုၵ်ႉၵထ ထမ်ႇမႃႇလရိယ ကႃႇမလ်ႉလ သုခ မိၼ်ႇ လႃႇဢဝလီႇ ရူႇပမ သုယဝုထ သေႃးယိုၼ်ႇဢၼ" ၶုၼ်လရေးလင်ႇၵႃႇဝတီႇ သိုင်ႇတိူင်းမိူင်းၵိုင် ၶိုင်ပႂင်ၵျၢမ်း ကၼ်လႆႈလိုဝ်ႈ- "ရႃႇလႁိတတီႇပၼီႇ" ၼႆယဝ်ႉ။

"လဝ်ႈကမၢတ်ႈၵျီး မိူင်းၶႂင်" ဝႃႈၼႆ သေတႃႉ၊ မိူင်းၶႂင်ၼႆႉ ပိၼ်တီႈၵူတ်ႇမၼ်းလဝ်ႈၵႂႆးလႄႈ တီႈတႄႉမၼ်းပိၼ်လဝ်ႈကမၢတ်ႈၵျီး မိူင်းၵိုင်ယဝ်ႉ။

လၢၵ်ႈၵိတ်ႇလိၵ်ႈထိ [2]

လိုဝ်ႈလၢၵ်ႈ "ရတၼေႃႇသီႇရ"

လိဝ်ႈၶွင် "ပူႇလၢင်းလၢမ်ႇလ ဧမႈလၢင်းၼၢင်းၶမ်းမၢတ်ႈ"

ႁူႈၶုမ်းလၢၵ်ႈ "မႁႃႇတၢမ်ႇဝူၼ်ႇ ၵူးၵျေႃႇ"

ၵေႃႇတင်ႈပီၵေႃးလႃႇ–1300 ၼီႈ၊ လိူၼ်ႁႃႈမွႆႇ (1) ၶမ်ႈ။

တီႈ.... ပွၵ်ႉၵၢင်ဝဵင်း၊ သီႇပေႃႉ။

တီႈယူင်းမႄ– ပႃႇလိပိတၵတ်ႈ ပိၼ်ႇပဵၼ်ယႃႇသႃႇယႃႇတီး။

မိူၼ်ၼင်ႇဝႃႈမႃး ဧၼမႃး လိၵ်ႈလေႇတၼေႃႇ သတ်ႉထႃႇတြႃး ႁူႈမီးၵုလ်ႉလႃႇ ႁူႈမီးပၼ်ႇၺႃႇၶဝ်ဧလႈ လူမ်းပတိဝိသေႃးထၵ ယႃႇပိၼ်ႇပႃႇလိသေ ႁူႈပဵၼ်မႃးယႃႇသႃႇ ယႃႇတီးၶဝ် ၶတ်းသၢင်ႈ ပူၵ်းပွင်မႃးၼင်ႇၼၼ်ၵေႃႈ– ၵၢင်ႈၵၢၼ်းယူႇၵမ်ႇပဵၼ်၊ ၵမ်ႇၵၢင်ႈ ၵၢၼ်းသမ်ႉပဵၼ် မိူၼ်ၼင်ႇဝႃႈ။ တေႃႉဧတ.တၼ်းၵိတ်ႇယဝ်ႉ သုတ်ႉ သီလၶၼ်ႇ သၢမ်တွၵ်း၊ ယဝ်ႉတူဝ်ႈမိုဝ်ႈလိူၼ်သၢမ်မွႆႇ(6)ၶမ်ႈ ဝၼ်းပုတ်ႉ ၼွႆးပီ–1300 တမ်ႇ၊ ၵိုင်လႆႈသိုပ်းလိူၼ်။

ၵၼ်ပဵၼ် ငဝ်ႈငုၼ်းလူင် လိၵ်ႈတိူၵ်ႈလိၵ်ႈ ပူႇလၢင်းလၢမ်ႇလ၊ သမ်ႉထွၵ်ႇလႆႈၶၼ်ႇထႃႇၵႃႇယၵူႃႇသေ ၵိုတ်းဝႆႉ ဧမႈလၢင်းၼၢင်း ၶမ်းမၢတ်ႈဧလႈ ၵေႃႉပဵၼ်ပီႈၵႆႈ ဢႃႇလူင်ၵူးၵွႆႇၵွႆး၊ မၢၵ်ႇၵၢဝ်ႈ ၵမ်ႇမၢၵ်ႈတၢၼ်ႇသၼ်ၶႃ ၵၢပ်ႇၼႄ ႁွၼ်ႇမိူၼ်ၼင်ႇၼင်လၢင်ႉ– တႃႇ တေၵုမ်ႉၵိမ်ထိမ်လွႆႈ ပလ်ႉလေးယၵ်းသွမ်း ရႁႃၼ်းၶဝ်လဝ်ႈ မိူဝ်ႈၵၼ် ႁွမ်းၵၼ်ပဵၼ်ယႃႇသႃႇ ၵႃႈလေႈ ၵႃႈမိုၵ်ႉယူပ်ႈယွမ်း ၵူႈယႃႇၵူႈတၢင်း ဧလႈ ၵမ်ႇလၢင်ႈသိုပ်ႇထင်ႈယဝ်ႉ။

လင်ႇၼႆႉဧမႈလၢင်းၶမ်းမၢတ်ႈ တင်းဢႃႇလူင်ၵူးၵွႆႇ ႁွမ်းၵၼ် တိုတ်ႉလၼ်သိုပ်ႇသႃႇလိုဝ်လၢၵ်ႈ၊ ၼင်ႇၵိုဝ်တေပဵၼ်ႁွၼ်းလီ ပုၼ်ႈပၢင်ႈ လၢဝ်းလၢတ်ႈမူင်းတီးၼၼ်.– လင်ႇၵိတ်းၵွၵ်ႇပပ်ႉ "ရတၼေႃႇသီႇရ

ဂျူ့ခ်ံ့(လ်) + မ်ဂ်.ဂလိခ်ႏး''။ ဂျူ့ခ်ံ့(လ်) ခ်ိုင်ႏလိုခ် ကွဂ့်သိ့ ယိုခ်၊ မ်ဂ်.ဂလိခ်ႏး- ခ်ိုင်ႏလိုခ်ကွဂ့် ခ်ိုင်ႏယိုခ်၊ ဂျ်တ်းမူးခ်ေင့်ခ်ံ သေတူ. ယွခ်.လူလ်ႏ ဂူခ်ႏးမေလိဂ်ႏ မိုတ်ႏသူင်လိဂ်ႏ မိုင်းတ်းပံ့ လိုင့်ခ်ေမ်၊ ဂျ်တ်းလ်ႏ ခ်ါကမ့်လ်ႏ။ (ဂါပ့်ဝိုဝ်ႏ ပ်ခ်မူင်ႏလ်ခ်ႏး=ယ့်း တ်ခ်ႏး ဝ်ခ်ဂျိင့်ဂျွံႏ) ဂွံႏယူ့ဂွံႏဂျ်ဝ်ဂူ့ယဝ်.။

လါဂ်ႏကိတ့်လိဂ်ႏထိ [3]

တင်ႏကဝ်- 1267 လါဂ်ႏကိတ့်လိဂ်ႏ ''ပိတဂတ်ႏ ဝ်င်းသ်ခ်ႏဝိ ရွှင့်'' မူးတေူ့ 1300 တ်မ်၊ လါဂ်ႏကိတ့်လိဂ်ႏ ''ရတခ်ေူ့သိ့ဂျ'' ဝ်င်းသိ့ပေူ. ခခ်ႏဂခ် (33) ပိ၊ ဝ်ါးရတခ်ေူ့သိ့ဂျ (30)ပိလိုဝ်မူး ယ်ါ့ခ်ံ.- မိုင်းတ်းပွတ်းရွှင့်၊ ပွတ်းလါခ်ႏး ဧလႏ ပွတ်းတါင်းကွဂ့် ခ်ုံးမိုင်းတ်းဂူႏတိႏ လါဂ်ႏကိတ့်လိဂ်ႏ ခ်ေမ်လိုဝ်ကိုဝ်.လူ.ဧတ.ဧတ.။

တိႏခ်ုံးမိုင်းတ်းပွတ်းလါခ်ႏးဧလႏပွတ်းတါင်းကွဂ့် ပံ့ဝ်ခ်ႏးခါဝ့် တိႏလ်ုံသေတူ. ခ်ုံးမိုင်းတ်းပွတ်းရွှင့်ခ်ုံးဝ်င်းသိ့ပေူ.ခ်ေခ်. လ်ႏဂျခ် ယုတ်းကွဂ့်မူး- ''ဂျူ့ခ်ံ့(လ်) သ်ါလ်င်းမိုင်းတ်း'' ဧက့တိ့တိုဝ့် လုင်းကွင့်ပ၊ မုဂ်.လုမ်း လဝ်ႏယျူ. တင်ႏငဝ်ႏ၊ လါင်ႏလါဂ်ႏမါခ်ႏ ''တိုဂ်ႏကိတ့်လိဂ်ႏသိုဝ်'' ပွဂ်.လါင်ႏခမ်း ပေူ.ပခ်၊ ခ်ိုင်ႏလိုခ်ကွဂ့် (4) ယိုခ်။ တိႏယိုင်းမ်ါ ပေူ့လလိ့ဝူ့တ ပုခ်ႏမိုင်းတ်းသဝ်းခေူ။

ခ်ုံးပိလ်ဝ်ဂခ် လ်ါးချေူ့ပ်ခ်ဧက့တိ့တိုဝ့် လါင်ႏလါဂ်ႏမါခ်ႏ ''သ်ါဂျိုဝ်ႏလ်င်း'' ပွဂ်.လါင်ႏခမ်း ခ်ေင့်ဂဝ့်၊ ပေူ.ကွဂ့်ဂျူ့ခ်ံ့(လ်) ''လ်င်းပါင့်မိုင်းတ်း'' ခ်ိုင်ႏလိုခ်(4)ယိုခ်၊ ပေူ့လလိ့ဝူ့တ ဂ်ါ့ခုဝ် ဧမးဂျါဝ်းပခ်- သ်ါတါင်းသုဝ့်ဧသ့လိတ်.ဝူ့တ ဂျွႏယ်ဝ်တိႏယိုင်းမ်ါ။

တီႈၵျႃႉၶၼ်ႇ(လ်) သီၢလႅင်းမိူင်းတႆးၶဝ်ၶၼ်ႉ ထိုင်မႃး– 1957 ၶီႈ
ၶွၼ်းလိူၼ်ၵျၢၼ်ႇ ၶုၼ်မႁႃႉမိူင်းယႆ ပုတ်ႈၵဝ်တႃႉၵၢၼ် လုင်းၵွင်ႇပၢ
ၶိုၼ်ႈပိၼ်ႇၼၵႃႇတီႇတိူဝ်ႇယဝ်ႉ။ လင်ႇၶႃႉတီႈ လႆႈလိူဝ်ႈ– ယူႇတီႈသႆၢ
လႅင်းမိူင်းတႆးသေ ပိၼ်ႇမႃး "ပၢၼ်မႂ်ႇမိူင်းတႆး" လုၵ်ႉတီႈ (တိူၵ်ႈၵိတ်ႇ
လိၵ်ႈသိူဝ်) ၶႃႉမႃးတီႈလၢၵ်ႈတႆးလုင်းၼၵႃႇ ၵုၼ်ထၢင်၊ တၢင်ႇလိူဝ်ႈ
ဝႃႈ– "တိူၵ်ႈၵိတ်ႇလိၵ်ႈယွင်ႈတၢင်ႇသုင်" ၶႆယဝ်ႉ။

ယွင်းယၢမ်းလႅဝ်ၵၼ် ၶွၼ်းမိူင်းတႆးပွတ်းလၢၼ်း တီႈဝိင်းလႆႈလႅမ်
ယုတ်းၵွၵ်ႇမႃး လၢၵ်ႈသင်ႇၶႃႉ– လဝ်ႈသြႃႉၵူးဝိလိတ်ႇတသႃႉရ၊
ၵျွင်းၵုင်းထၢတ်ႈလႆႈလႅမ် တင်ႈငဝ်ႈ မုၼ်လၢင်းသီႇႁၶၼ်ႇတ မိူင်းပွၼ်
ပိၼ်ယူႈလတ်းၵၢၼ်၊ တၢင်ႇလိူဝ်ႈဝႃႈ– "ၶီႇႁူဝ်မိူင်း" ပေႃႉလလီႇ
ဝႃႉတ တႃႉႁူႈ သႃႉသၶႄႉလိုင်ႈတႆး ၼပ်ႉတူဝ်၊ ႁိတ်းၵွၵ်ႇလိၵ်ႈယွႆႈ
မူၼ်ႉၼမး ထၢတ်ႈလွႆသင်ႇၶႃႉ တၵႃႉလိုင်ႈတႆး ႁူႈၵ်ၼ်ႇၼိင်ၼလႈ ပပ်ႉ
ထမ်း "ပေႃးၵၼ်ီႇတိ သေႃႉပေႃႉ" လိူဝ်းၶႆႉယဝ်ႉ။ မိူဝ်ႈၵွၼ်ႇပိၼ်
ၵၢၼ်ယႃႉသႃႇ သႃႉသၶႄႉ ထမ်းပိတၵတ်ႈ၊ ဝႆၢးလိုၼ်းယိုၼ်ႉပိၼ်ႇ
ၶဝ်ႈမႃးၶွၼ်းၵၢၼ်ပႆၢးမိူင်းယဝ်ႉ။

လၢၵ်ႈၵိတ်ႇလိၵ်ႈ မိူင်းတႆးပွတ်းႁွင်ႇ ဝိင်းသီႇပေႃႉၶႆႉ ဝႆၢးသေ
ရတၶႄႉသီႇႁယဝ်ႉ၊ ၵူးလၢၼ်ႇပိၼ်လဝ်ႈၶွင် လၢၵ်ႈၵိတ်ႇလိၵ်ႈ–
"သီၢႁူဝ်ႈလႅင်း" လႆႈႁိတ်းၵၢၼ်လိၵ်ႈတႆးၶမ်လိူဝ်ပိူၼ်ႈယဝ်ႉ။ ႁူဝ်ပိုင်း
ယူႈႁိတ်း ၼၵႃႇတီႇတိူဝ်ႇ= ယူႈထတ်းလိၵ်ႈ မၼ်းပိၼ် လုင်းၵေႃး
ၵေႇယ ငဝ်ႈငႃႉလၢတ်ႈသႅင်းတႆး။ မိူဝ်ႈၼတႇမၼ်းၵေႃႈ မီးဝႃႉတ
မိူင်းတႆးသဝ်းၶေႃႈၼလႈ ႁိတ်းၵွၵ်ႇမႃးပပ်ႉၵပုမ်ႇသၢင်ႇၵွၼ်း–ၶၢင်း
ၶမ်းလွတ်ႈၼလႈ လိၵ်ႈၵူၢမ်းဝွၵ်းတင်းၶမ်။

ယွင်းယၢမ်းၶင်ႇၶႆ ၶွၼ်းဝိင်းၵျွၵ်ႉၼမးၵေႃႈ ယုတ်းၵွၵ်ႇမႃး–
လုင်းသႃႉထုၼ်းပိၼ်လဝ်ႈၶွင် လိူဝ်ႈဝႃႈ– "တူဝ်းတႅတ်ႉယေးပုင်ႇၶိၵ်ႉ
တႆႈ" ၶႆယဝ်ႉ၊ လၢၵ်ႈလင်ၶႆႉ ပိၼ်လၢၵ်ႈၵိၼ်လၢင်ႈပေႃႉပိုၼ်ယၢဝ်ႇ

ပိုၼ်း႐ူႉ ပတေႃႇသု

ၵီႈယု၊ မိၵ်ႈၵူတ်းလၼ်းယုႈ၊ လိၵ်ႈသၢင်းၵျၢၼ်ႇဝၵ်း၊ လိၵ်ႈမေႃ
ၵၢမ်းၼလႈ တၢင်ႇလိုဝ်ႉတၢင်ႇပိုင်ယဝ်ႉ။

ၶုႈလုမ်းလုၵ်ႉယိုၼ်ႉၶဝ် တေၶိုၼ်ႈၶၼ်ႉ ၶၼ်းမိုင်းတႃးပွတ်း
လၢၼ်း တီႈဝိင်းတွင်ႇၵျီးသမ်ႉၵွၵ်ႇမုးလၢၵ်ႈၵိတ်ႇလိၵ်ႈ "သိင်ၵွင်ႇ
မိုင်းတႃး" ၼလႈ ၵိတ်ႇၵွၵ်ႇယိုၼ်ၶၢဝ်ႇ လိုဝ်ႈဝုႈ– "လိၵ်ႈယိုၼ်ၶၢဝ်ႇ
သိင်ၵွင်ႇမိုင်းတႃး" မီးယဝ်ႇတႃး၊ မၢၼ်ႈၼလႈပၵူဝ်း" ၶိုင်ႈလိုၼ်ၵွၵ်ႇ
သွင်ပွၵ်ႈ၊ လူင်ပွင်လိုင်ႈမၢၼ်ႈ ပိၼ်လဝ်ႈၶွင်၊ ယူႈၶုမ်းၵၢၼ် ပိၼ်ၵြူး
ၶျိတ်ႉလႃႇ (မိၼ်းၶျၢၼ်ႇ)၊ ၼၵႇတီႇတိူဝ်ႇ ပိၼ်လႃးလၢမ်ႇပ ႐ူဝ်ပၢင်ႇ
ၶွင်ၶမ်း၊ လုမ်းၶၼ်ႇလႃးပေႇလတီႇဝုႇတၶုၼ်လူင်ၶဝ်။

ယွင်းယၢမ်းလိဝ်ၵၼ် လူင်ပွင်လိုင်ႈမိုင်းတႃးသမ်ႉ ႐ူဝ်ပိုင်းၶၢတ်ႈ
ၵဝ်လၢၵ်ႈ "ၵူးယီႈတိပ်ႉ ၵိင်းတုင်"၊ ၵၼ်မီးတီႈပွၵ်ႉယဝ်ႇတုႈၶွင်
ဝိင်းတွင်ႇၵျီးၶၼ်ႉ ၵိတ်ႇၵွၵ်ႇ "လိၵ်ႈယိုၼ်ၶၢဝ်ႇ ၵမ်ႇပေးလယွင်ႇ
ၶျိ" ၼၵႇတီႇတိူဝ်ႇ ပိၼ် "လဝ်ႈမူဝ်းၵျိႇ" လုၵ်ႈလဝ်ႈယုႉ လၢမ်ၵုး။
လႃးၶမ်းမူၼ်း (မိုင်းၶႃး) ပိၼ်ၼၵႇတီႇတိူဝ်ႇၵိမ်၊ ၵိတ်ႇၵွၵ်ႇသွင်
ယုႇသုႇ၊ မၢၼ်ႈၼလႈတႃး၊ လုမ်းၶၼ်ႇသယေးတြုး လုမ်းလၢတ်ႈ
လၢဝ်းလိုဝ်းလိုဝ်ႉၶိုဝ်းမိုင်းတႃး လူဝ်ႇလႈၶိုႈပိၼ်ၶိုႈမီးၶၼ်ႉ။

ဝႃးလိုၼ်း လူင်ပွင်လိုင်ႈတႃး သိုဝ်ႉၵဝ် ၵိတ်းၶွင်ပၢင်ႈၶွင်လၢင်း
သေ မုးတင်ႈၶိုင်းပွၵ်ႉလူင်ပွင်လိုင်ႈ ႐ွင်ႉ– သိၵ်ႉငိင်ႇယၢတ်ႈၵွႉ ယဝ်ႉ။
ယၢမ်းၼၼ်ႉ ႐ူဝ်ငဝ်ႈမၼ်းပိၼ် ၵူးၶျိတ်ႉလႃႇ (ယၼ်ႇၵုင်ႇ)၊ ၼၵႇတီႇ
တိူဝ်ႇမၼ်းပိၼ် "ၵူးပုၼ်ႉ" လုၵ်ႈၶူလ် လဝ်ႈယုႉ လႃးၶုႈ။ ၵိမ်ၼၵႇ
တီႇတိူဝ်ႇ ပိၼ်လုင်းၶုၼ်မ႐ုႇ။ "ၵမ်ႇပေးလယွင်ႇၶျိႇ" ၶၼ်ႉ ၶိုၼ်း
ပိၼ်ႇဝုႈ– "လိင်းပိုင်းမိုင်းတႃး" ၼ်ယဝ်ႉ။

လၢၵ်ႈၵိတ်ႇလိၵ်ႈ မိူင်းတႆးပွတ်းလၢၼ်း ကၼ်ႁိုင်လိူဝ်ပိူၼ်ႈပဵၼ် "ပဒေသရာဇ်" လဝ်ႈၶွင်ပဵၼ်ၼၢဝ်းၶႄႇ, လိူဝ်ႈ "ၵူးဝႃႇသိၼ်ႇ" ယူႈၶပ်ႉ. လိၵ်ႈမၼ်းပဵၼ် လုၵ်ႈၵွၼ်ႈၵဝ်ႇ (တႆးယဝ်း) မေႃၵွၵ်ႇမႃး ၶိုင်းမၼ်း တင်းၼမ်၊ ၵၢၼ်လိၵ်ႈလၢႆးယႃႇတႆး ကၼ်လူဝ်ႇၶိုင်းလုမ်း လူင်ပွင်လိုင်ႈ တႆးတင်းလၢႆ၊ ၵိတ်ႇၵွၵ်ႇတီႈလၢၵ်ႈၼႆႉယဝ်ႉ။

1965 ၶိုင်းလုၵ်ႈလိူၼ် လၼ်ႇၼေႃႇဝႃႇ, သြႃႇလၢႆးၵွင်ႇထုၼ်း- ႁူင်းႁဵၼ်းလၼ်ႉလွမ် ၵေႃးလိၵ်ႉ ဝဵင်းတွင်ႇၵျီး၊ သြႃႇၶိၼ်ႇမွင်ႇလူင်ႇ ထႃႇၼ ယိၼ်ႇၵေႇ ဝဵင်းတွင်ႇၵျီး။ လုင်းၶုၼ်မႁႃႇ ထႃႇၼပြၼ်ႇၵျႃး ယေး ဝဵင်းတွင်ႇၵျီးလႄႈ ပီႈၼွင်ႉလၢဝ်းလၢတ်ႈႁၵ်ႉပိုင်း လိၵ်ႈတႆးၶဝ် မိူဝ်းၵူၼ်း(16)ၵေႃႉ၊ ႁူမ်းႁိုင်းၵၼ် တႃႇပူၵ်းၶိုၼ်ႈ လၢၵ်ႈၵိတ်ႇလိၵ်ႈ တႆး လင်ၶိုင်ႈ၊ တၢင်ႇလိူဝ်ႈဝႃႈ- "လၢၵ်ႈၵိတ်ႇလိၵ်ႈ ဝူင်းဝၼ်း" တင်ႈယူႇတီႈ သိၼ်ႈတၢင်းလူင် ဝဵင်းတွင်ႇၵျီး။ (ယၢမ်းလိဝ်ၶႃႉႁူႇယူႇ တီႈသိၼ်ႈတၢင်းလူင် လဝ်ႈလၢမ်ႇထုၼ်း)။

ယွင်းယၢမ်းလိူၼ်ပီ ၵမ်ႇပေႃးပိူင်ႈၵၼ်တင်း "ဝူင်းဝၼ်း" ၶိုင်း မိူင်းတႆးပွတ်းႁူင်ႇ ဝဵင်းလၢႆႈသိဝ်ႈ လွၵ်ႈယိဝ်ႈ၊ တီႈပွၵ်ႉပၢင်ၵုတ်ႇၼၼ်ႉ သမ်ႉယုတ်းၶိုၼ်ႈမႃးလၢၵ်ႈၵိတ်ႇလိၵ်ႈ "မွၵ်ႇသုင်" ကၼ်ၵဝ်ႇမွၵ်ႇႁူင်း ယူႈၶႃႈလိၵ်ႈလၢႆးတႆး ပဵၼ်လဝ်ႈၶွင်ၼၼ်ႉယဝ်ႉ။

မိူင်းတႆး ပွတ်းတၢင်းၵွၵ်ႇ ၶိုင်းဝဵင်းၵဵင်းတုင်၊ သမ်ႉမီးလၢၵ်ႈ- "ၶေႇမရၢတ်ႈ" လၢၵ်ႈလင်ၼႆႉ တၢင်းႁိုင်မၼ်း ပဵၼ်ယွင်းယၢမ်းလိဝ် ၵၼ်တင်းလၢၵ်ႈ "ယွင်ႈတၢင်ႇသုင်" ဝဵင်းသီႇပေႃႉလႄႈ လၢၵ်ႈၶီႇႁူဝ် မိူင်း၊ ဝဵင်းလွႆလမ်လိူဝ်းၼၼ်ႉ ၵွႆးမၼ်းပဵၵ်ႇပိူင်ႈၵၼ်တေႉ ၶေႇမရၢတ်ႈ ၼႆႉႁဵတ်းၵွၵ်ႇလီၵ်ႈၶၢဝ်ႇ၊ မီးၶၢဝ်ႇငၢဝ်း ၶွၵ်ႈမိူင်း ၶိုင်းမိူင်း လမ်ၵႆ လီလီႁႆႈႁႆႈ၊ ပွတ်းပွတ်းတွၼ်ႈတွၼ်ႈၵွၼ်ႇလႄႈ ၵပုမ်ႇၵႃႇတုၼ်း (ငူဝ်ႉထၢမ်- သၢမ်တွပ်ႇ) ႁူမ်ႈလူၺ်ႈၶၢဝ်ႇမွင်းလူင်- ထွမ်ႇထွမ်ႇၶႃႈ လဝ်ႈၵျိူး.... တူ.... ၵူ.... ဝု....။ လိူဝ်းၼႆႉလွင်ႈလႄႈ ပၢၵ်ႇသၢတ်ႈ ၵူၼ်းသူင်ၶေႇမရၢတ်ႈၼႆႉ တူင်ႉၶိုင်ႁိုင်ယၢဝ်ႈဝႆႉၼင်ႇၵဝ်ႇယဝ်ႉ။

လၢၵ်ႈကိတ်ႇလိၵ်ႈၼုင်ႈမိူင်းတႆး ကၼ်လႆႈႁၼ်ႁဵတ်းပၼ် ၽဵၵ်းလူး လိၵ်ႈလၢႆးတႆး တ၊ႇလၢဝ်းလၢတ်ႈမိူင်းတႆး တီႈၼႂ်းဝဵင်းသီႇပေႃႉၼၼ်ႉ မီးထိူင်ႈလၢၵ်ႈသၢႆလႅင်းမႂ်ႇမိူင်းတႆး (NEW LIGHT OF SHAN STATES) ၼႆႉၵၼ်ၼိုင်ႈ ယႂ်ႇပဵၼ်လဝ်ႈၼွင်- ၵမ်ႇလႆႈႁူ။ လၢၵ်ႈလင်ၼႆႉ တူၵ်း လိုၼ်း(ရတၼ၊ႇသီႇၡ) ပီၼိုင်ႈၽလႈ ကိတ်ႇၵွၵ်ႇမ၊း ပပ်ႉကပုမ်ႇတႆး သိပ်းပဵတ်ႇပုမ်ႇ၊ သိပ်းႁူၵ်းပုမ်ႇၽလႈ မီးတင်းၼမ်ယဝ်ႉ။

ကၼ်ႁိုင်တွၼ်းၼႆႉသမ်ႉပဵၼ် လၢၵ်ႈကိတ်ႇလိၵ်ႈလဝ်ႈရသေးလူင် ၵူးၶၼ်ႇတီႇ လွႆႈမၼ်းတလေး၊ လဝ်ႈရသေးလူင်ၼႆႉ လိုဝ်ႈယႂ်ႇသိူင် လိုဝ်း ႁဵတ်းပုၼ်ႈပၢင်ႈပုတ်ႉထသ၊ႇသၼ၊ႇလဝ်ႈ ၵေ၊ႇၵုမ်းတင်ႈမႂ်ႇ- လ၊ႇတီႇ ဝတ်ႉဝ၊းဖြ၊းႁူၼ်ႇႁၢင်ႈ ၵုၢင်ႈယႂ်ႇထိုင်ထူၼ်ႈ (41) ပီမိူင်း ၼၼ်ႉ ယွၼ်ႉပိူဝ်ႈကိင်လူၺ်ႈလွင်ႈႁူတၢင်းႁၼ် ကမ်ႇယၢတ်ႇယၢၼ်ၵၼ် တင်းလဝ်ႈရႁၢၼ်းတႆး သွင်တူၼ်သေ သၢင်ႈပွင်ၽလႈ လင်ႇဝ၊ႈပဵၼ် ၵၼ်ၵွင်ႇထူၼ်ႈလီပဵၼ် မူၼ်ၼင်ႇၼၼ် ၵ၊ႈၵၼ် လဝ်ႈရႁၢၼ်းတႆး ႁဝ်းတင်းသွင် ၶုႈႁဵတ်းၶုႈပွင်ၼၼ်ႉၵေ၊ႈ- ရသေးလူင် ၵူးၶၼ်ႇတီႇ လွႆႈထိမ်ပၼ်ၵူႈလိုဝ်ႉၵူႈလွင်ႈယဝ်ႉ။ ပေ၊းတေၶႆႈလူၺ်ႈလွင်ႈၼႆႉသမ်ႉ တေၵွၵ်ႇၶွပ်ႇလၢၵ်ႈၽလႈလိၵ်ႈတႆးသေ ယၢဝ်းယိုတ်ႈၵ၊ႇ။

လဝ်ႈရႁၢၼ်းတႆးသွင်တူၼ်ၼၼ်ႉ တူၼ်ၼိုင်ႈပဵၼ်ဩ၊ႇလဝ်ႈလူင် "ၵူးလ၊ႇလိၼ်ႇတ" ၵျွင်းၼမ်ႉလိတ်းလိၼ်း၊ ပွၵ်ႉၼမ်ႉတုမ်၊ ဝဵင်း ၵျွၵ်ႉၽမး၊ ၵူိင်ႇမိူင်းသီႇပေ၊ႉ။ တူၼ်ၼိုင်ႈ သမ်ႉပဵၼ် ဩ၊ႇလဝ်ႈလူင် "ၵူးၼၼ်ႇတထလ" ဝၢၼ်ႈၼွင်ၶမ်းလူင်၊ ဝဵင်းႁူဝ်ပၢင်ႇ (မေႇမိဝ်ႉ)။ (မိူဝ်ႈၵွၼ်တၢင်း ပဵၼ်ၵူိင်ႇမိူင်းသီႇပေ၊ႉ ၼင်ႇၵဝ်ႇ)။ ဩ၊ႇလဝ်ႈလူင် သွင်လဝ်ႈသွင်တူၼ် ႁူမ်းမေ၊ၵၼ်၊ ပေ၊ႉကိတ်ႇၵွၵ်ႇမ၊း-လၢႆးၼပ်ႉ ပေႇတၢင်ႇ ၵၼၢၼ်း (ၵူဝ်းၵျွင်း) ကၼ်ဝ၊ႈ- ၼေ၊းကေးၵ=ၼေ၊း။ ၼဝတူၺ်း ကတ်ႉသတ်ႉတ၊တတ်ႉသ၊ လူင်းမ၊း ၵျွင်းပဵတ်ႇ၊ ၵျွင်း လိတ်း၊ တေ၊ႇၵျွင်းငဝ်ႈ ပိုၼ်ယၢဝ်ႇထိုင် ပီႈၼွင်ႉလၢဝ်းတႆး ၵူႈတီႈတီႈ၊ ဝၢႆးၼႆႉ- "ပ၊ႇရၵူႇ ယူတ်းယ၊" ၵျၢမ်းယ၊ႈယ၊ လၢႆလိူဝ်ႉ လၢႆမိဝ်း

ၽႃႇတီး၊ ၵျႃမ်းၵမ်းထႃတ်ႈ- ၵမ်းလိူတ်ႈလုမ်း။ ပၼ်ၵိၼ်ထႃတ်ႈယႃ တၢင်းပီၼ်ဧလႈ ၵျႃမ်းပေႃႉထႃတ်ႈ ၵၢင်ႇၵဝိလ်ႃႇ,ၽႃႇ,တီး။ ၵျႃမ်း ပိင်းတေႃးပိၼ်ႇ,ၽႃႇ,တီး လိူဝ်းၼၼ်ႉ ယႃမ်ႈလႆႈႁၼ် လိမ်မိူဝ်ႈၽူႈတိမ်ႈ လိၵ်ႈၶဝ် ယင်းတိုၵ်ႉပီၼ်လဝ်ႈသၢင်ႇၵႂၼ်ႇ, လႆႈသွင်သႃမ်ဝႃႇ,ၼၼ်ႉ ၵႂၼ်ႇ,ယဝ်ႉ။

ၼႄႈၵၢၼ်ၶိုၵ်ႉလိုၵ်ႉ ပုၼ်ႈပၢင်ႈ လၢဝ်းလၢတ်ႈတီး မိဝ်းၼၼ်ႉ- ပေႃးၵမ်ႇ,ၵႂၼ်ၵၼ် တိမ်ႈမႃဝ်ႉလိုင် ပူၼ်ႉမႃးၽႃႇ,လင် မိူင်းၶိူဝ်းတီး လိၵ်ႈတီးႁဝ်းပီၼ်ႁိုဝ်၊ ယႃမ်းလိဝ်သမ်ႉတိုၵ်ႉပီၼ်ႁိုဝ်ယူႇ။ မိူဝ်းၼႄႈ တၢင်းလီတၢင်းလႃႉ တေပေႃႇ,မႃးထိင်ႈလိူင်ႉႁိုဝ်၊ တေလႆႈၶႃမ်ႇ,လိူင်ႉ ႁိုဝ်၊ တေလႆႈၶူလ်ႉႁၼ်(လၢမ်ႇ,)လိူင်ႉႁိုဝ်။ ၵႂပ်ႈပိူဝ်ႈသင်ၽိူၼ်ႁိုတ်းပၼ်ၽိူ ယူႇ,ၼိူင်းၼမ်ႉ ၵမ်ႇ,ႁၼ်ၼမ်ႉ၊ ယူႇ,ၼိူင်းလူမ်းၵမ်ႇ,ႁၼ်လူမ်း၊ (ယူႇ,ၼိူင်း မိူင်းတီး ၵမ်ႇ,လႆႈႁၼ်ၶိုၼ်းမိူင်းတီး) ၼၼ်ႉ လၢဝ်းတီးတၢၼ်ႇ,လီတိုၼ်ႇ, တူဝ်ၵၼ်ယူႇ။

မိူၼ်ၼင်ႇ, တိမ်ႈတၢင်ႇ,ဢၼ်ၼၼ်ႉ- ၵူႇ,ဧလ, ႁူသႂၵ်ႈတူလ်းၵေႃႈ တေလႆႈႁၼ် လိူင်ႉၼၼ်ႉ၊ ႁူထႃမ်တူလ်းၵေႃႈ တေလႆႈငိၼ်းလိူင်ႉၼၼ်ႉ၊ ႁူလူတူလ်းၵေႃႈ တေလႆႈထႂမ်ႇ,လိူင်ႉၼၼ်ႉၵမ်ႇ,ႁႃင်ႉ။ ၵၼ်လိုဝ်ႈ ၼၼ်ႉ တိမ်ႈလႂမ်းၵၼ်လိူဝ်ႈလႃလႃ ၵမ်ႇ,ယႂင်ႈတၢင်းလိူဝ်၊ ၵမ်ႇ,တိၵ်းၽႃႇ,လိူဝ်၊ မိဝ်းၼၼ်ႉသႃလိူဝ်ၵူၼ်းတိမ်ႈပိုၼ်ႉႁိုဝ် ဢမ်းၵၼ်လုလင်ႇ,တေလၢင်ႈလီယဝ်ႉ။

ယႃမ်းလိဝ်ၵမ်ႇ,ႁိုတ်းထေႃႈ-မိဝ်းၼႄႈလၢင်ႈၶၢၼ်လိူဝ်၊ ၵူၼ်းမိဝ်ႈ လိဝ်ၼၼ်ႉ ဝႃးလိုၼ်းတေပီၼ်ၵူၼ်းမိဝ်ႈၵႂၼ်ႇ,ယဝ်ႉ ၵမ်ႇ,မီးတၢင်းဢေဝႈ။ ၵမ်ႉပေႃႈၼမ် ၵေႃႈပိၼ် တၢင်းၽိုတ်း တေၵူႇ,ၶႂၼ်ႈတိုင်ၵူၼ်းမိဝ်ႈၵႂၼ်ႇ,၊ ပေႃးလႆႈႁူ လႆႈႁၼ် တၢင်းလီ မီးဝႆႉလိူင်ႉၼၼ်ႉၵေႃႈ တၵ်းလႆႈငိၼ်းလီ ငိၼ်းလူမ်း၊ "လီႁၵ်ႉၵူၼ်းထဝ်ႈ" လဝ်ႈတင်းလႃၶဝ်မိဝ်ႈၵႂၼ်ႇ,ယိူ,ၼမ် လူင်လၢင်၊ ၵႂပ်ႈဝႃႈ- "ႁဝ်းလႆႈႁၼ်ၶိုၼ်းမိူင်းတီး"

ၽူႈၵိပ်းႁွမ်တိမ်းမၢ- "ပေႃႈထဝ်ႈၵေဝရႃလ်ႈ"

ႁူၶၼ်းၵူပ်းႁူၸၢရႃသၢ,တၢင်းဢိၶၼ် ——> လိႈထိုင်ႉၵိုဝ် ?

လွင်ႈႁူႉထိုင် ၵၢၼ်လိမ်းၵရသႃႇၼႆႉ မီးတီႈလိၼ်ႉႁဝ်း ၵၼ်ႁူင်ႉဝႆႈ တုမ်ႇႁူႉၵရသႃႇၼၼ်ႉယဝ်ႉ၊ တုမ်ႇႁူႉၵရသႃႇ ၼိုင်ႈၵၼ်ၼၼ်ႉ မီးတီႈႁဝ်းႁပ်ႉၵရသႃႇလႆႈ- 10 ထိုင် 16 တီႈၵၼ်ၵိဝ်ႇ ၵပ်းသႅၵ်ႇၵူၵ်းၵႃႈ (သႅပႃႇ,သၢတ်ႇ,) ႁူၼ်းႁဝ်း၊ တုမ်ႇႁူႉ ၵရသႃႇၼႆႉ ၶေႃၵွၵ်ႇလႆႈ 4 မူႇ၊ ၵၼ်ႁူင်ႉဝႆႈ- မူႇႁပ်ႉႁူႉ ၵရသႃႇဝၢၼ်၊ မူႇႁပ်ႉႁူႉ ၵရသႃႇၶူမ်၊ မူႇႁပ်ႉႁူႉ ၵရသႃႇလႅမ်းၶေလႈ မူႇႁပ်ႉႁူႉ ၵရသႃႇသူမ်ႈ ၼႆယဝ်ႉ။

လွင်ႈႁူႉထိုင် ၵၢၼ်လိမ်းလႆႈၵရသႃႇၼႆႉ ၼိုၼ်ႈယူႇ,ၵပ်း တၢင်းႁူႉထိုင် ၵၼ်မီးတေႃႇ,တုမ်ႇႁပ်ႉႁူႉ ၵရသႃႇ,ၼိုင်ႈမူႇ ၼၼ်ႉယဝ်ႉ၊ လိူဝ်သေၼႆႉ ၸိူဝ်းႁူၼ်းႁဝ်းၵေႃႈလႆႈသွၼ်ႇဝႆႈ- မီးလွင်ႈၶိုၵ်ႉၼမ်ႈတေႃႇ,ၼင်းၵၢၼ် လၢင်ႈလၢတ်ႈၶေၼတၢင်းမိတ်ႈ မၵ်ႉမၼ်ႈၸိုင်ၼိူဝ်တၢင်းၵိၼ်ၶေလႈ တၢင်းႁူႉထိုင်လိူဝ်းၼၼ်ႉယူႇ။

ၼင်းၵၢၼ်လၢတ်ႈ ၵရသႃႇ, ၶွင်လိၼ်ႉၼႆႉ ပႂ်ႇလိၼ်ႉပၢၼ် တီႈယူႇ, ၵၼ်ႁူဝ်- ပၢၼ်ၵရသႃႇဝၢၼ်၊ လင်လိၼ်ႉသမ်ႉ ပၢၼ်တီႈၵၼ်လၢတ်ႈၶေဝႆႈ ပၢၼ်ၵရသႃႇသူမ်ႈ၊ ပုၼ်ႈတေႃႇ ႁူထိုင်ၵရသႃႇလႅမ်း သမ်ႉမီးၵႂႃႇၼိူဝ်လိၼ်ႉ ၵူႈတီႈတီႈယဝ်ႉ။

ၵေႃႉၵႅပ်းႁွမ်- "မေႃလိမ်း"

ၵဝ်ၼိူဝ်ႉတိူဝ်ႉၵၢၼ် တၢင်းႁၢင်ယူႇလီ

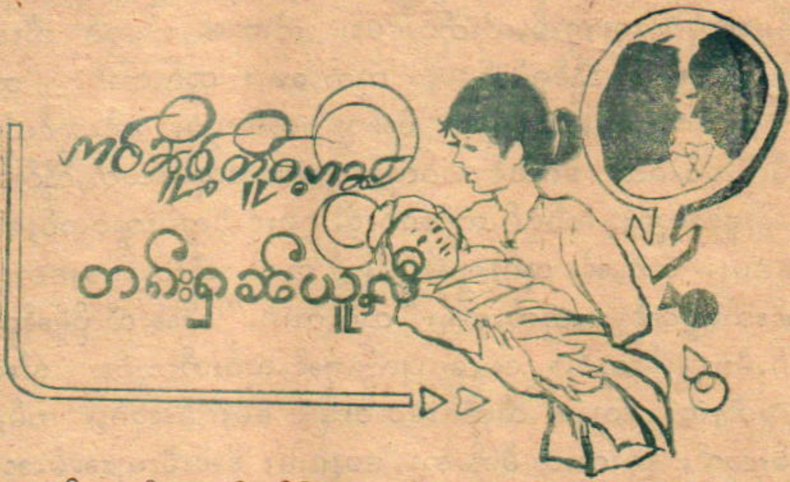

လုၵ်ႈၵႂၼ်ႇ ၵမ်ႇတမ်ႇ (10) လိူၼ်ၸေႈၵိူတ်ႇ ၼင်ႉမိူင်းၵမေႇရိ ၵၢၼ်ႇ၊ မိူင်းၵိင်းၵလိတ်ႈၶဝ်ၼႆႉ— ထႃႇၼယေႃႇၵိူတ်ႇလုၵ်ႈၶဝ်ၼၼ်ႉ ၵဝ်သူင်ႇပၼ် ထႃႇၼယေႃႇႁူင်းယႃၵိပ်းလိင်ႉ မၼ်ႇႁူႉလပ်းပီၼ်ၵူၼ်း။ လုၵ်ႈၵႂၼ်ႇၼၼ်ႉ ပႃႇလိူဝ်လိူၼ်ၵမ်ႇတမ်ႇ ၼူမ်းၸေႈၵေႃႈၵမ်ႇလႆႈၵိၼ် ၵႃႇၼိူဝ်ႉ ၵႃႇၵုၼ်ႇ၊ တိူၸေႈၵေႃႈ ၵမ်ႇလႆႈတိူဝ်ႉ တႃႇၵူႇပဵတ်ႈတိၵ်ႈ တိၵ်ႈ။ ႁူႉလပ်းႁူဝ်ပၢၵ်ႇ 10 ၵေႃႉ တင်းယၢပ်ႇတေႉတေႉယဝ်ႉ။

မိူဝ်ႈပူၼ်ႉမႃးပႆႇႁိုင်— မေႃယႃလူင်ယႃႇယူႇလီ ၵမေႇရိၵၢၼ်ႇ သွင်ၵေႃႉလွပ်ႇထတ်း လွမ်းသယႃႇဝ ပိူင်ၵူၼ်း၊ ႁူႁၼ်လွင်ႈသယေႃး “ၼိူဝ်ႉတိူဝ်ႉၵၼ်” ၼႆႉ မၼ်းပၼ်ထၢတ်ႈ ယူႇလီၵွႆးၵမ်ႇၵႃး၊ ပၼ်ပႃး ထၢတ်ႈသႂ်ႇလွင်ႈၵႂၼ်ႇ ၼႆ— ႁူယဝ်ႉ။ တဵမ်ႈပိုၼ်ယၢဝ်ႇ ၼင်ႉလိၵ်ႈၶၢဝ်ႇ။ လင်ႇၼၼ်ႉၶူးမေႃယႃႇယူႇလီ မိူင်းၵိင်းၵလိတ်ႈၵေႃႈ လၢမ်းတူၺ်း၊ လႆႈႁူႁၼ်လိုဝ်ႈလွင်ႈတေႉၼႆႉၸေႈ ၶဝ်တင်းသွင်မိူင်း ႁူမ်းမေႃၵၼ်သေ တဵမ်ႈၵွၵ်ႇဝႆႉ ပပ်ႉလွင်ႈလၢႆး “ၵဝ်ၼိူဝ်ႉတိူဝ်ႉၵၼ် ပၼ်ယူႇလီ” ၼႆႉ ယိူၼ်ၼိူင်ႈၼႆႉယဝ်ႉ။

မိူၼ်ဝႃႈ— လုၵ်ႈၵႂၼ်ႇလိူၼ်ၵမ်ႇတမ်ႇၵိူတ်ႇမႃး၊ ၵဝ်ယၢတ်ႇၸေႈ သေလိင်ႉႁၢင်းၶေႃၼၼ်ႉ တိူၸေႈၵေႃႈ ပိူဝ်ႈၵမ်ႇလႆႈၵဝ်ၼိူဝ်ႉတိူဝ်ႉ

လုၵ်ႈငလႈ ၶမ်ႉၶူမ်းႁိူင်ႈ။ လွင်ၵျႈၵမ်ႇလီ ၵူၶၼ်ႈၵွၶၼ်ႇလွမ်းလုၵ်ႈ၊ မူၶၼ်ၵၶၼ်လုၵ်ႈၵျႈၵမ်ႇလႆႈတူဝ်ႉငမႈ၊ ၵႃၵုၶၼ်ႇၵႃတူဝ် တီႈငမႈ ၵျႈၵမ်ႇလႆႈ။ သိင်ႁူဝ်လွင်ငမႈ "တွတ်ႇမေႃး တုၵ်ႉတၢၵ်ႉ.... တုၵ်ႉ တၢၵ်ႉ." ၵျႈၵမ်ႇလႆႈငိၶၼ်း။ ပိၶၼ်လွင်ႈယူပ်ႈယွမ်း တၢင်းသွင်ၽႃႇ- ႁူလီလီယဝ်ႉသေ ၶဝ်လင်ႇၵဝ်လုၵ်ႈၵွၶၼ်ႇမႃးလူး (ထွတ်ႇသူဝ်ႈငမႈ လွၶၼ်ႈၶူဝ်းလုၵ်ႈ) ၵဝ်ပူၵ်ႉလပ်းၵပ်းဝႆႉ ဝူင်ႈၵၢင်ၶူမ်းသွင်တဝ်ႈၵျႉ ပိၶၼ်ငမႈ၊ လင်ႇၶၼ်ႉ လုၵ်ႈၵွၶၼ်ႇလႆႈၵႃၵုၶၼ်ႇ တီႈတူဝ်ငမႈငလႈလႆႈ ငိၶၼ်းသိင်ႁူဝ်လွင်ငမႈတွတ်ႇမေႃး "တုၵ်ႉတၢၵ်ႉ." ယိၶၼ်းလီလွင်မူၶၼ်ႁၢင်ႈ တိုၵ်ႉမီးယူႇၶိုၼ်းတွင်ႉ။ ငမႈၵျႈလႆႈၵုၶၼ်ႇလုၵ်ႈတီႈၵူၵ်း၊ လႆႈႁၶၼ် လုၵ်ႈတီႈတႃ၊ ထႃႇၶၼ်ႉလီလွင်ၵၶၼ်တၢင်းသွင် ငမႈၵပ်းလုၵ်ႈ။ ၵမ်ႇႁိူင် လွမ်းလူလ်ႈ ထၢတ်ႈလွင် မိတ်ႉတႃႇ ငမႈၵျႈ ၶိုၶၼ်းမီးမႃးၶမ်ႉၶူမ်း၊ လုၵ်ႈလႆႈၵိၶၼ်ၶူမ်းငမႈသေ ၶိုၶၼ်းတူၵ်းမိၶၼ်ႈလွင်ႈသၽႃႇဝလွမ်းၶင်ႇ ပူင်ၵူၶၼ်းယဝ်ႉ။ (လႆၢးၶၼ်ႉမေႃၶဝ်ပိၶၼ်တူဝ်ထူပ်း)။

(1) "ပေႃႈငမႈ"တၢင်းသွင် မီးဝႆႉထၢတ်ႈလွင်မိတ်ႉတႃႇ ၵၶၼ်ႁၵ်ႉ လုၵ်ႈၶငၶၼ်ႉ ပုတ်ႈၵၶၼ်ႁွပ်ႇၵုမ်ႈ တႃႇၵုၶၼ်ႇတူဝ် လုမ်းလႃး ပႃးလုၵ်ႉပႃးၶွၶၼ်း၊ မေႃယႃၶဝ်- သမ်ႉလွႆႈထိမ်ထိင်ႈၽႃႇ ၶိုင်ႈ ႁိတ်းလိူင်ႉၶၼ်ငလႈ ယၢမ်းလိဝ်လုၵ်ႈၵွၶၼ်ႇလူၶၼ်ၵမ်ႇ တိမ်ၶၼ်ႉ ပေႃးႁူၵ်းလူၶၼ်ပႆၢၶိုၶၼ်ႈၶူဝ်ငလႈၵူတ်ႇ ႁူဝ်ပၢၵ်ႇလပ်း 35% ၵျႉ၊ လိတ်းလူၶၼ်ပႆၢၶိုၶၼ်ႈၶူဝ် ႁူဝ်ပၢၵ်ႇလပ်း 45% ၵျႉ၊ ပေႃးဝႃႈပေႃႈငမႈတၢင်းသွင် ၵမ်ႇမီးရေႃးၵႃႇသင် ဝႆႉၶိုၼ်းတူဝ်သေမိဝ်းမိဝ်း လိင်ႉလပ်းတေႃႇထိုင်ႁူဝ် 50% ၵျႉ တိုၶၼ်းၵမ်ႇႁၢင်ႉ ပိၶၼ်ၵူၶၼ်းလႆႈလီလီယဝ်ႉ။

(2) ၶိုၼ်းႁူင်းယႃၽႃႇသိုၵ်းၶငၶၼ်ႉ ပေႃးမီးၵူၶၼ်းဝၢတ်ႇယွႆႇ လိပ်း လူင်မႃး "ၶၢင်းမေႃယႃ= ၶၢင်းၽယႃးပၢလ်း"ၶဝ်လဝ်ႇ ၶျႃး ၵိင်ၵွႆႈတွႆႈတူဝ်ႉ ၵဝ်ၶူဝ်ႉထပ်းၵၶၼ်ႁွပ်ႇဝႆႉသေ- ယူတ်းယႃလွႆ၊ ၽႃႁွတ်ႇသွတ်ႇၵဝ် ၶွၶၼ်းႁွမ်ႇၵၶၼ်သေငလႈ

ယုတ်ႈယၢလူင်၊ ႁဵတ်းလၢႆႈၼႆႉၼႄႊ သမ်ႉတိၼ်းယၢၸူမ်းလၢႆႈ ပၢၼ်ၵဝ်ႇ ယုဝ်ႈယုဝ်ႈဢႄဢၼ်ႉ ၵေႃႉၵၼ်လႆႊၶၢမ်ႇတိုဝ်ႉၼိုဝ်ႉ ဢႄၢင်းမေႃယၢၶဝ်ၼႆႉ လိၵ်ႈႁၢႆႈလိၵ်ႈၶိၼ်း၊ လိၵ်ႈလႆႊယူႇလီ မီးႁဵင်းလိုဝ်ပိုၼ်ႊၼႆႉ ပဵၼ်တၢႁၢၼ်တူဝ်ထုပ်းသေ လိူဝ်ႉၵၼ်လၢႆႈ မိူဝ်ႇၼႆႉၵုႊတီႊ တေႃႇမႃးယၢမ်းလိဝ်ယဝ်ႉ။

(3) မုၼ်ၵၼ်လိုဝ်းၼႆႉ ၵေႃႉၵၼ်ၵိုဝ်ႉလိူဝ်ပုၼ်ႉတီႊလူင်၊ ဝုၼ်ႉၶႆႊ လိူဝ်ၵမ်ႇပွင်ႇ၊ မီးလွင်ႊယၢပ်ႇယိုတ်ႇပၼ်ႁႃ ၼၵႊၵမ်ႇတုၵ်း၊ ၵုၼ်ႊမွႆႊတူဝ်လိူဝ်၊ ၶိငဝ်လုၼ်းလုၼ်းလိုဝ်းၼႆႉ ပေႃးပိၼ်ထၢႆး လႆႊထပ်းၼိုဝ်ႉယိင်း၊ ပေႃးပိၼ်ယိင်း လႆႊထပ်းၼိုဝ်ႉထၢႆး၊ တၵ်းတေယူႇငၢႆႊလုမ်လိူဝ်သေ ႁၢၼ်ပွင်ႇလွင်ႊၻၢင်းမၼ်းမႃး၊ ယၢႇတၢင်ႇယိတ်းလႃးလႃး.... ဝႃႊၼႆ။ ယုႊၶုမ်ႇလႆးထပ်း ၵုၼ်းထဝ်ႊ၊ ယုႊထဝ်ႊလႆႊထပ်းၵုၼ်းၶုမ်ႇ ထၢႆးယိင်းၵမ်ႇ ဝႃႊ ၵမ်ႇယၢႆႇၼိုင်ႊၵေႃႊယၢႆႇၼိုင်ႊ တၵ်းလႆႊႁၢၼ်ယွၼ်းလီ မၼ်းယူႇၵမ်ႇႁၢင်ႉၼႆယဝ်ႉ။

(4) ပုဝ်ႊဝႃႊလႆႊႁၢၼ်ယွၼ်းလီတူဝ်ထုပ်း မုၼ်ၼၼ်မႃးယဝ်ႉၼႄႊ– ထၢႆးတေႃႇယိင်းၼႄႊသၢင်၊ ထၢႆးတေႃႇထၢႆး၊ ယိင်းတေႃႇ ယိင်းၼႄႊသၢင်၊ လီလႆႊၵႆႉၵႆႉထပ်းၼိုဝ်ႉတိုဝ်ႉၵၼ်၊ ပေႃးပိၼ် ပုႇၵွၵ်ႇယုဝ်မေႃးၵၼ် မုဝ်ႊယၢမ်းၶွၼ်းၶိုၼ်းဢႄၼ်ႉ ယၢႇဝႆႉ ယႃႊယိၼ်၊ ၶုဝ်းလိင်း ၶၼ်ႊၵၢင် ဢႄၢင်ၼႁ။ တၢမ်လိူဝ်ထပ်း ၼိုဝ်ႉတိုဝ်ႉၵၼ်လမ်ႉ– တၵ်းလႆႊယွၼ်းလီ မီးၼၵးလုးယူႇလီ မုၼ်ႊသိုဝ်းၼႄႊၵႃႇယိုၼ်းယဝ်းၼႆယဝ်ႉ။ တီႊၵေႇသုတ်း သုတ်းမၼ်း ထၢႆးတေႃႇယိင်း၊ ယိင်းတေႃႇယိင်း၊ ထၢႆးတေႃႇ ထၢႆး ၵွင်ႉငွၵ်းသွၵ်ႇ ၵမ်မိုဝ်းၵၼ် ပႆၼႄႇလွမ်းတၢင်းၵွႆးၵေႃႊ မဝ်ႇယဝ်ႉလႆႊ မီးယွၼ်းလီၼတႉၼတႉၼႆယဝ်ႉ။

ယုႊၵပ်းႁွမ်တၢင်ႇၼၼ– "ပေႃႊထဝ်ႊပိုၼ်ႉယႃႉ"

ၽီရျႃႇ.လူင် ဢၢပ်ႇ,ယမုၼ်.

[သိၼ်ႈတၢင်းၵၢၼ်ၽိတ်းႁူႈၵူၼ်းႁဝ်း တူၵ်းတိၼ်ႇ,]

1- ၽီခိုင်ႈ သူင်မိုတ်ႈၵိၼ်လဝ်ႈ၊ သူႇ,ယႃႈတႃႇ,သေႇ,၊ ၵမ်ႇ,မိုတ်ႈမၵ်ႉၵိၼ်ၶဝ်ႈၵိၼ်ၽၵ်းပိၼ်ၵႃႇ,ႁႃႇ,ရ။

2- ၽီခိုင်ႈ သူင်မိုတ်ႈၵိုဝ်ႇ,လိၼ်ႈ မိူဝ်ႈၶမ်ႈမိူဝ်ႈၶိုၼ်း ၵမ်ႇ,ႁၵ်.လုၵ်ႈမေး၊ ၵမ်ႇ,ႁၵ်ႉ ႁိူၼ်းယေးၸလႈ တူဝ်ၵဝ်ႇ,။

3- ၽီခိုင်ႈ သူင်ၵိုဝ်ႇ,ပွႆးလၢမ်း ၵူႈယိူင်ႈ၊ ၵမ်ႇ,ဝႃႈ ပွႆးတေႃႇ,လွင်း တိုၼ်းမွင်းယူႇ,ၵူႈမိူဝ်ႈ။

4- ၽီခိုင်ႈ သူင်ၽိတ်းၵေႃ. ၵူၼ်းမိူၵ်ႈ ၵူၼ်းလိူင်း၊ ၵမ်ႇ,ၵိူင်းလွတ်ႈတုၵ်ႉၶၼ်ႈၶွၵ်ႈ။

5- ၽီခိုင်ႈ သူင်ၵဝ်းလုၵ်ႈ ၵဝ်းမေး ၵဝ်းႁိူၼ်းယေး ပိူၼ်ႈတိူၵ်ႈငၢၵ်ႈ၊ ၵမ်ႇ,ဝူၼ်ႉၵူဝ်တူၵ်းငႃးရႃး။

6- ၽီခိုင်ႈ ၶၢၼ်.ၽိတ်းၵၢၼ်ႁႃလိၼ်ႉၶိၼ် လိၼ်ႉတွင်ႉ ၵုမ်ႇ,ၶင်ႈပွင်ႉၸၶႄးၵၢမ်ႇ, ၵမ်ႇ,ၵျၢမ်ႇ,သင်။

ၽီရႃႉလူင် လိူဝ်းၵႃႈဝႃႈမႃးၶႅ. ပိၼ်ၽီပိုတ်ႈ လိၢမ်ႈမူတ်း၊ ၽူႈလွႆၽွႆသေၵမ်ႇ,ဝႃႈ၊ ယႃႇ,ၵဝ်မႃး ယိူင်ႈၽိတ်း တၢင်းယၢမ်ႈတႃႉ။

ပိုၼ်.ႁူ.ပတေ,သႃႇ

ၵၢၼ်ဝႆႉၼၼ်ၼၼ်ႉ

ပွၵ်ႈၵွၼ်တၢင်းၼေတႉမိူဝ်ႈပီ- 1914 တေႃႇ 1918 ၼၼ်ႈ ႁိူင်သီႇၶူပ်ႇ တီႈၼိုင်းမိူင်းၵုၼ်ရူးပႃ၊ သိုၵ်းၵၢၼ်ၼၼ်ႉ- ၵမ်ႇလၢမ်းထိုင် ၼိုင်းၵုၼ် ၵႃႇသျႃႉလိၼ်ႇလၢၼ်းဝၼ်းၵွၵ်ႇၼၼ်ႉသေတႃႉ ဝၢၼ်ႈမိူင်းၵၢၼ်ပိၼ် ၵမ်ႇပႃႇယႃႇ ၶူဝ်ႇလူဝ်ႇ ၼိႇ၊ ၼီႈၶႃႈၵိၼ်းၵလ်တ်ႈ ၽွင်းငမ်းတၢင်းလႆ လႆႈၵပ်းလုၵ်ႈသိုၵ်းၵူႇလွႆႈ- ၵိၼ်းၵလ်တ်ႈၶဝ် တိုၵ်းသိုၵ်းယူႇယဝ်ႉ။

လုၵ်ႈသိုၵ်းၵူၼ်းလုတ်ႈၼိုင်းပွႆးတိုၵ်း သီႇၶူပ်ႇ ပီၼၼ်ႉ တင်းသွင်ၽၢႇ မၼ်ႈၵူႇၵူၼ်းပွင်း [10] လၢၼ်ႉဢေလႈ ၵၢၼ်ဝၢတ်ႇလိပ်းပိၼ်ၵူၼ်းတုၵ်ႉ ၼီတဝ်ႉလွႆၼၼ်ၼၼ်ႉ- တင်းသွင်ၽၢႇ မၼ်ႈၵူႇ ၵူၼ်းပွင်း [20] လၢၼ်ႉယဝ်ႉ။ ထိုင်မႃးႁၢင်ပီ 1918 ၼီႈၶုၼ်ႁေႃၶမ်း ၵျႃႇမၼီႇ လိုဝ်ႈဝႆႈ- "ၵႃႇလႃႇဝီႇလီႇယမ်ႇ" ၼၼ်ၼၼ်ႉ လႆႈၶၢမ်ႇယွမ်း သုမ်းသိုၵ်း ၽၢတ်ႇယၢၼ်ႁေႃၶမ်း ဝၢၼ်ႈမိူင်း မၼ်းသေ။ ထိုင်မႃး- 1918 ၼီႈ လိူၼ်ၼူဝ်ႇ ဝၼ်ႇပူဝ်ႇ [9] ဝၼ်း တေႃႇ [11] ဝၼ်း၊ ၵိုတ်း သိုၵ်းယဝ်ႉ ႁိုတ်းလိၵ်ႈၵိၼ်ၵၼ်ႇ ၵတ်းယိၼ်ၵၼ် ၼိုင်းဝိၼ်းၵျႃႇမၼီႇ ၶဝ်ၼၼ်ၼၼ်ႉယဝ်ႉ။

သိုၵ်းပွၵ်ႈသွင် ဢၼ်ႉၵေႃႈ ၼတႇပဵၼ်မႃး ၼႂ်းမိူင်း ၵျႃႇမၼီႇၵွႆး ၼင်ႇၵဝ်ႇ၊ မိူဝ်ႈပီ– 1939 ၼႂ်းလိူၼ်မႃတ်ႉ (ၶျ) [18] ဝၼ်း၊ ပူဝ်ႇႁူဝ် သိုၵ်းလူင် "ႁိတ်ႉတလိူဝ်ႇ" ၵွၼ်းၵဝ်ၼဝ်ႈသိုၵ်းမၼ်းလႆႈလုမ်းၶဝ်ႈသိမ်း ၵဝ်မိူင်းလဵၵ်ႉ မိူင်းၼွႆႉ လိူဝ်းယူႇလမ်ၵၼ် တင်းလႆႈသေ၊ ၵမ်းလိုၼ်း သိမ်းၵဝ်ထဵင်ႈ မိူင်းယိူင်ႇလူင် "ပူဝ်ႇလၼ်ႇ" ၼလႈ လင်ႇဢၼ်ႉႁဵင်းသိုၵ်း ႁိတ်ႉတလိူဝ်ႇ ၵျႃႇမၼီႇၶဝ်ၵေႃႈယိူင်ႇၶဵၼ်ႇ။ ၼႄႈသိုၵ်းၶဝ်ၵေႃႈလမ် မိူင်းယႃႇလင်ႇသဵတ်ႈ ၵိင်းၵလဵတ်ႈၶဝ်မႃးၶဵၼ်ႇယဝ်ႉ။ ယႃႇလင်ႇသဵတ်ႈ ၵိင်းၵလဵတ်ႈတင်းသွင် တူၺ်းတၢင်းႁဵတ်း ႁိတ်ႉတလိူဝ်ႇဢၼ်ႉ ၵမ်ႇလွင်ႈ လႆႈမၼ်းယဝ်ႉၵေႃႈ မိူဝ်ႈလဵဝ်ၵၼ် ပိုၼ်ယၢဝ်ႇသဵင်သိုၵ်း၊ ၶဝ်ႈတိုၵ်း ၵျႃႇမၼီႇၶဝ်ၼလႈ ပွႆးသိုၵ်းလူင်ၵေႃႈ ၵေႃႇႁဵၵ်ႈၼယႈတူဝ်ႈၼမ်လႆႈမႃး ႁၢဝ်ႈႁၢဝ်ႈႁဵင်းႁဵင်းယဝ်ႉ။

[ႁၢင်ႈ] လဝ်ႈဝႃႇတႃႁဵတ်ႉသိတ်ႉ "ႁိတ်ႉတလိူဝ်ႇ"

ထိုင်မႃးၶရိတ်ႈ– 1940 ၶီႈ လၢဝ်းယီႈပုၼ်ႇ ၵျႃႇပၢၼ်ႇ ၶဝ်ၵေႃႈ ၵမ်ႇသူပ်းၵမ်ႇသိင် ၵဝ်ႁဵင်းသိုၵ်းမၼ်း ၼလႇႁူပ်ႈသိမ်း မိူင်းလဵၵ်ႉ မိူင်းၵွၼ်ႇ ၵၼ်မီးၶွင်ႈၵုၼ်ၶမ်ႉသမုတ်ႉ [ၵျ]ႃႇ ပသီးယွၵ်ႉ၊ မိူင်းၼိုင်ႈ ယဝ်ႉ မိူင်းၼိုင်ႈ ၶႃၵ်ႈၼႄႈလိၼ်သိုၵ်းမၼ်းထဵင်ႈတိုၵ်ႈတိုၵ်း။ ထိုင်မႃး

1941 လိူၼ်တီႇသိမ်ႇပိူဝ်ႇ (7) ဝၼ်း၊ ၶႂၼ်ထဝ်ႉယျႃႉပွႆႇလႅင်း ၵဝ်သိုၵ်း လူမ်းမႃးပွႆႇ မၢၵ်ႇတႅၵ်ႇတီႈၵုၼ်မိူင်း "ၺႃႇဝူၺ်ႇယၢၼ်ႇ ဝဵင်းတႃႈၺိူဝ်း ပၼလႃး" ၼမ်ၼမ်လၢႆလၢႆ ပေႃးမူၺ်ႉဝွတ်ႇလႅဝ်ၽွင်ယဝ်ႉ- ၵဝ်တပ်ႉ ၼမ်ႉမၼ်းၶိုၼ်ႈသိမ်းၵမ်းလႅဝ်၊ ဝႆႉၼၼ်ႉလၢမ်းမႃး- သိင်ႇၵႃႇပူဝ်ႇ၊ မလေးသျႃး၊ ထိုင်မႃးမိူင်းထႆး။ 1942 ၶႂ်းလိူၼ်မၢတ်ႉ(ၶျ) သိမ်းဝဵင်း ယၼ်ႇၵုင်ႇ၊ လၢမ်းၵဝ်မိူင်းမၢၼ်ႈပတ်းပိုၼ်ႉ၊ ၶႂ်းပီၼႆႉ ဝၼ်းၵၢတ်ႇ ယိတ်ႈ လိူၼ်ၺႃႈသၢင်းၵျၢၼ်ႇၽွင်းၵူၼ်းၵိုၼ်းလီၼႄႇတီႈဝဵင်းၵဵင်းတုင်၊ ဝဵင်းတွင်ႇၵျီး၊ ဝဵင်းလႃႈသဵဝ်ႈ၊ သၢမ်ဝဵင်းၼႆႉ ၵျႃႇပၢၼ်ႇၵဝ်တပ်ႉ လူမ်းမႃးပွႆႇမၢၵ်ႇတႅၵ်ႇတူၵ်းဝၼ်းလႅဝ်၊ ယၢမ်းလႅဝ်ၵၼ် ထၢဝ်းထၢတ်ႈ မိူင်းတႆးၶဝ် လႅၵ်ႉယႂ်ႇထႆးယိင်း လုယႂ်ႇတၢႆၼမ်ၼတႉၼတႉ။ ထိုင်မႃး လိူၼ်ၺူၵ်း မိူင်းတႆး ပွတ်းၵွၵ်ႇ၊ ပွတ်းၺွင်ႇ၊ ပွတ်းထၢၼ်း၊ ၽႅဝ်တႂ်ႈ ၵႃႇၼႄႇထၢၵ်ႈသိုၵ်းၵျႃႇပၢၼ်ႇတင်းသႅင်ႈယဝ်ႉ။

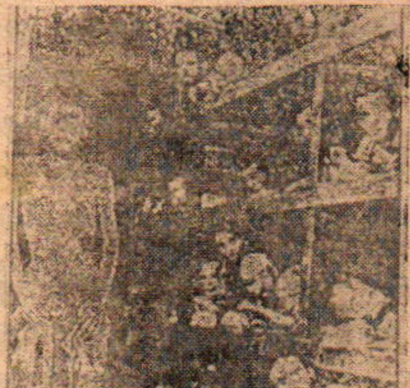

[ၺၢင်ႈ] ထၢဝ်း"ၵဵဝ်း"ၶဝ် လႆႈတူၵ်းၸၢႆးလိပ်း

မိူဝ်ႈၼင်ႇၼႆႉ ၽႂ်းသိုၵ်းလူင် တီႈၶႂ်းၵုၼ်ၵုၸေႃးပၼၼၼ်ႉ ပီၼ် ၽွင်းလုၵ်ႉၵိုၼ်း ၶိုၼ်ႈသုင်ၺဵင်ႈလီၼႄႇယဝ်ႉ။ ၵႃႈတီႈဝဵင်း "ပူႇၵိၼ်ႇ

ဝေႃး(လ်)" ၶႅၼ်ႇ သိုၵ်းၵျႃႉမၢၼ်ႈၶဝ် ၵဝ်တႃႇပိူတ်ႈၶိုဝ်းႁူၼ်း (ၵိူဝ်း) ၵၼ်ႁွင်ႉ:- "ၵိူတ်ႉလႄး" ယၢမ်းလိူဝ်ၼႆႉ၊ ၵၢၼ်းဝႃႈ ႁဵၼ်းမူၺ်ႉၵွတ်ႉ မူတ်းမူတ်းၼႆႉ။ ၵမ်ႈယွင်ႈၵဝ်ၶင် ၼိုင်းလုၵ်းၼိုင်းထၢင်ႇသေ ပွႆႉယွႆးယႃႉ ႁူပ်ႉတႃႇလိုၼ်၊ ၵမ်ႈယွင်ႈၵဝ်သႃႇသိၼ်ႈလိူၵ်ႈသူၼ်သူၼ်ႈတိၼ် မတ်ႉမိုဝ်း ၽေႈပိၵ်ႈ တၢင်ႉသၢင်းယေႃးၵူႉတွတ်ႈတူၵ်း ပၢၵ်ႉလႃႇလိုၼ်၊ ၵမ်ႈယွင်ႈ တၢင်ႉႁိူဝ်းဝိၼ် ၵူႉတွတ်ႈတူၵ်း ပၢၵ်ႉလႃႇလိုၼ်၊ ႁိုတ်းထိုင်ႉၼႆႉ ၵိူဝ်း= ၵိူတ်ႉလႄးၶဝ်တႃႇၵူႉ (13) လၢၼ်ႉပႃႇဝႃႈၼႆႉ။ မိူၼ်ၼင်ႉၼၼ် ထၢဝ်း ထၢတ်ႈၶိုဝ်းႁူၼ်းၼိုင်းမိူင်းမၢၼ်ႈ မိူင်းတႃႇၵေႃႈ ၵျႃႉပၢၼ်ႉၶဝ် ၵဝ်ၵူႉ ထိုင်ႉ ႁိုတ်းၵၢၼ်ၵျၢမ်း ထွမ်းၼႄးသိုၵ်း။ ၵမ်ႈယွင်ႈၵဝ်မိူဝ်းတၢင်းလိူၼ် လိၼ်မၢၼ်ႈၽလႈ ၵိၼ်ႉတိယ၊ လိတူဝ်ႉ ႁူႉၵွင်း။ ၵမ်ႈယွင်ႈၵဝ်မိူဝ်း တၢင်းလိူၼ်လိၼ်မၢၼ်ႈ၊ ထႃႇ၊ ၵေႃးၵလိူၵ်ႉ၊ မျဝတီႉ ၽလႈၼိုင်းဝူင်ႈၵၢင် ၵူႈတီႈတီႈ လႃႈတႃႇၵူႉ ၵူၼ်း (50,000) ပႃႇပႃႇၼႆႉယဝ်ႉ။ ၵူၼ်းထိုဝ်းၼႆႉ လုၵ်ႈသိုၵ်းၵမ်ႉထိုင်ႈ၊ လႃႈတႃႇၵွပ်ႈပိူၼ်သိုၵ်းလႃႇလႃႇၵွႆး။ ၵၼ်လုသုမ်း ႁိူၼ်းယေႃး ဝူဝ်း၊ ၵႂႃး၊ ၶူဝ်းလိၵ်း ၵမ်ႉထႃႈလႃတ်ႈယဝ်ႉ။

ၶုၼ်လူင်ယူႈယွင်းငမ်းႁူဝ်သိုၵ်းမူဝ်ႈယၢမ်းၼႆႉ မိူင်းၵိင်းၵလိူတ်ႈ ပိူၼ်ၶုၼ်ယွင်းလူင် "ၶျိင်ႉပႃႉလိင်ႉ"၊ ယႃႇမိူင်းၵမေႉရိၵၢၼ်ႉသမ်ႉ ပိူၼ်သမတလူင် "ရူလၽေႈ"၊ သွင်ထဝ်ႈၼႆႉႁွမ်းႁိူင်းၵၼ်ယိပ်းသႃႇသိုၵ်း ႁိုတ်းၵေႃႉထၼ်ထိုၵ်ႈမၼ်းယဝ်ႉ။ မိူၼ်ၼင်ႉၼႆႉ မၢၵ်ႉတိူၵ်ႉၵၼ်ုမိူဝ်ႉ (ADMIX BOMB) ၵၼ်ဝႃႈၼႆႉ ယွႆႈပႆႇတွၼ်ႉယၢမ်ႈလႃႈၸိၼ်းထိုဝ်ႈမၼ်း သေပွၵ်ႈလႃးလႃး။ ၵၼ်ၵွၵ်ႉႁိူင်းၼမ်လူဝ်သေ ၽႁႃႉတိုၵ်းၼႄႈသိုၵ်း ၵျႃႉပၢၼ်ႉ ၼိုင်းၵႃႉသျႃႉ ထိူင်ႉထၢၼ်း ဝၼ်းၵွၵ်ႉ ပိူၼ်ၵိင်းၵလိူတ်ႈ ၵမေႉရိၵၢၼ်ႉ သွင်မိူင်းၼႆႉၽလႈႁိူင်းသိုၵ်းမႁႃႉမိူတ်ႈၶဝ်ၵိုတ်းၵိုတ်း ၵွတ်းၵွတ်းယဝ်ႉ။

ယူႇၶႃမ်ႈၵူဝ် (Nive) ၵိူဝ်းလၢင်းယၢၼ်းမႆ (7) ၶၢဝ်းသမုတ်ႉတြႃႇ ပသီးယိူဝ်ႉၶႄႉ ပီၼ်လွမ်သိုၵ်းလူင် "ၵျၼ်ႇၶၼၼေလႇ(လ်)တွၵ်ႉၵလၢတ်ႉ မ်တ်ႉၵႃးတႃႇ" သေၼေလႈ ယူႇၶႃမ်ႈၵူဝ်တပ်ႉလူင်ၵိူဝ်းဝိၼ် သမ်ႉပီၼ် လွမ်သိုၵ်းလူင် "ၵျၼ်ႇၶၼၼေလႇ(လ်) ၵေႃးလိတ်ႉၵျႃႇၶိၵႃႇ" ယဝ်ႉ။

ၶၢဝ်းပီ 1945 ၵူဝ်ပီမႃးယိူဝ်ႇၶႄႉ ပီဝ်ယိူဝ်းသိုၵ်းလူင် ၵျႃႇမၶီႇၶဝ် ၶၢဝ်းတိူၵ်ႈ ၵုရေႃးပၶၼၶၼ်ႉ ဝွတ်ႈဝွႆးၵိူင်းၵေႇမႃးသေတႃႉ၊ သိုၵ်းၵျႃႇ ပၢၶၼ်ႇ ၶၢဝ်းၵႃႇသျႃႉၶႄႉ မၶၼ်းဝႆႇဝိၼ်ႇပိၼ်ႇၵပ်ႉထူလၺ်ႈလိူဝ်ယၢပ်ႇမႃး သေၵေႃႈယႃႇ၊ မႃႇၶၵမ်ႇယွမ်း ယင်းၶၢမ်ႇၶူၵ်ႇၶိုၵ်း တိုၵ်းတေႃး ၵမ်ႇယွမ်းလႃးလႃး၊ လုမ်းသိုၵ်းမၵျႃႇမိတ်ႈၶဝ်ပၶၼ်သတိ ၵိူႈဝၢင်းၶိူင်ႈ လႆႇလႆႇပွၵ်ႈၵေႃႈ ၵမ်ႇလူးၵၢမ်းၼေလႈ- လင်ႇၶႄႉတီႈလုမ်းၶွင်ႇသီႇ သိုၵ်းၵမေႇရိၵၢၶၼ်ႇ ယိူဝ်ႇသီႇလပ်ႉၶၼၶၼ်ႉ ထုၵ်ႈၵွၵ်ႇမႃး ၵၢမ်းပူင် လပ်ႉလိုၵ်ႉၵၶၼ်ၶိုင်ႈတီႈလွမ်သိုၵ်းလူင် တပ်ႉလူမ်း "ၵျၼ်ႇၶၼၼေလႇ(လ်) ၵေႃးလိတ်ႉၵျႃႇၶိၵႃႇ" ယဝ်ႉ။ လွမ်သိုၵ်းၵေႃႈၵိုင်ႉၵၢင်ႉၵျၢင်ႈၵျၶၼ်း သေ ၵွၵ်ႇၶၢဝ်းတၢင်းၵမ်းလိဝ်၊ မ်ၶၼ်ႈမိူဝ်ႈ ပီၶရိတ်ႈ- 1945 လိူၶၼ် ၵေႃးၵၢသ်ႉ (8) ဝၶၼ်း၊ ယၢမ်းတိင်ႈၶိုၶၼ်းလႆႉ (3) မွင်း၊ ယိူဝ်မႃး ၶိူဝ်ဝိင်းလူင် "ၵျၢႇရူဝ်းသီးမႃး" မိူင်းၵျႃႇပၢၶၼ်ႇ၊ ပီၼ်ယွင်းၵူၶၼ်းမိူင်း ၵူၶၼ်းဝိင်းၶဝ် တိုၵ်ႉၶွၶၼ်းယူၶၼ်ၵူၵ်းယူၶၼ်ၵျႆႉလူင်ယူႇၶၼၶၼ်ႉယဝ်ႉ။

ပိူဝ်ႈဝႃႈ မွၵ်ႇၵုမ်ႈၵူမ်ႇထူမ်တူမ်းဝႆႉ ပႆႇလၢင်ႈလႆႈၵျၶၼ်ၶိူဝ်ဝိင်း၊ လႆႈဝိၶၼ်ပၶၼ်ႇပွႆႉဝႆႉၵူင် လူဝ်ႈမိၶီတ်ႉတၢၶၼ်ႇတၢၶၼ်ႇ ၵမ်းၶိုင်ႈ၊ ပေႃး ယၢမ်းၵၢမ်ႇၵႆႉထိုင်ၵေႃႈ မွၵ်ႇၵုမ်ႈပိုတ်ႇပၢင်ႇပၶၼ် မုင်ႈၵျၶၼ်ၶိူဝ်ဝိင်း၊ ယိူဝ်းယွႃႉၵိူဝ်ႈလိင်းမိူၶၼ်ၶင်ႇၵၢင်ဝၶၼ်း လိင်ႈလီၶေႃႇယဝ်ႉ။ လွမ်သိုၵ်း လူင် "ၵျၼ်ႇၶၼေလႇ(လ်) ၵေႃးလိတ်ႉၵျႃႇၶိၵႃႇ" ပူင်ၵၢမ်းလိူဝ်ႉ ၵူၶၼ်း ၶတ်းလၢၵ်ႈ လၶၼ်ႇၶီၶၼ် မၢၵ်ႇတၵ်ႇလူင် ၵၶုမိဝ်ႇ၊ ၵၶၼ်ၵိူင်းမိႇၵႃႇ တၢၶၼ်ႇ (MEGGERTAN) မၶၼ်းမီး (100) ၶၼၶၼ်ႉ ပႆႈၵွၵ်ႇၶိုၶၼ်းဝႆးဝႆး။ ၵိူဝ်းဝိၶၼ်လမ်းၶႄႉ လႆႈလိူဝ်ႈ "ဝိႇ-51" ၵၶၼ်ယိူဝ်ႇလိူဝ် ဝႆးလိူဝ် ဝိၶၼ်သုင် လႆႈလိူဝ်ပိူၶၼ်ႈယွင်းယၢမ်းၶၼၶၼ်ႉယဝ်ႉ။

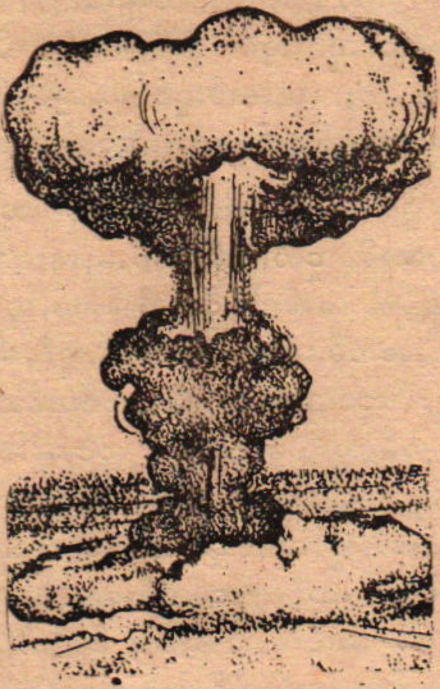

[ႁၢင်ႈ] မၢၵ်ႇၽွႆးငရၢႆးလူင်မိူဝ်ႈပွႆႇသႆႇမိူင်း "ႁီႈရူဝ်ႈသီးမႃး"

တေႃႈၼၼ်ႉ မၢၵ်ႇတိၵ်ႇလူင်ၼၼ်ႉ သင်လိူဝ်ႉဝႃႈ ၵမ်ႇႁူဝ်ႈယိၼ်သေ ပွႆႇလူင်းလူလၢႆႈထူင်ႈ ယင်းတေၵမ်ႇတၼ်းပူၼ်ႉ၊ ပူၼ်ႉၵေႃႈယင်းလႆႈ ၶၢမ်ႇႁိူင်းလူမ်းမၼ်းထိပ်ႇ တူင်ႈပၼ် ႁုဝ်းဝိၼ်ၶဝ် ပေႃးသိၼ်ပိဝ်ႁူဝ်ႇ ၼၼ်ယဝ်ႉ။ ထင်ႇၼၼ်ႉ ၶဝ်သြႃႇတပ်ႉၼပႃး ဝႆႉၶိုၼ်းတူလၢႆးတၢင်းလင်-လႆႈႁၼ် လူင်ႇႁိပ်းၽွႆးငရၢႆးလူင်လိၵ်ႈထၢင်းႁၢင်း ၽုတ်းၶိုၼ်ႈၼိူဝ်လိၼ် မိူင်း ၵီႈသုမ်ႈ ၼိူဝ်ၸိင်းလူင် "ႁီႈရူဝ်ႈသီးမႃး" သေၸလႈ- ဝိင်းလူင် ပတ်းပိုၼ်ႉၵေႃႈ ထူဝ်ႈယိပ်ႉတႃ လိတ်းမိုဝ်းႁွႆး- ယိၼ်းပိၼ်ၼွင်လူင် ၵေႇလဝၼ်ႇ ၵၼ်ၵိုၼ်ၵိၼ်ႁူၼ်း (92) လၢၼ်ႉပၢႆႈၸလႈ ႁူၼ်းဝၢတ်ႇ ထိပ်းပိၼ်တုၵ်ႉၶိတ (46) လၢၼ်ႉပၢႆၶၼ်ႉယဝ်ႉ။

ထိုင်မႂ်းလိူၼ်ၵေႃးၵၢသ်ႉ (9) ဝၼ်း၊ ၼႂ်းလဝ်ႉသမ်ႉမႂ်းပွႆး,တူၵ်း
ထိၼ်ႈၼိူဝ်ဝိင်းလူင် "ၼႂ်းၵႂ်းသႂ်းၵီး" လုၵ်ႈၼိုင်ႈ၊ ၼႆႉၵေႃႈပိၼ်ၼင်
ၵေႃႈလဝၼ်ႈလူင် ၵူႂ်ႈမိူၼ်ၵၼ် ႁီးႁူဝ်းသီးမႂ်းဢလႈ ၵူၼ်းတႃႇႁႃႇလႃႇ
လီၼ်ၵိုၼ် ပႂ်းတီႈၼိူင်းၼင် ငႃးလူင်ၼၼ်ႉ (73) လၢၼ်ႉလိူဝ်လိူဝ်၊
ၽူႈဝၢတ်ႉ,တူဝ်ႉပိၼ်တုၵ်ႉၶိတမီး(26)လၢၼ်ႉပႃႇၶိုင်ႈၼႆယဝ်ႉ။ ၵၼ်ၼႆႉ
ပိၼ်ၵူၼ်းမိူင်း ၵူၼ်းဝိင်း ၵမ်ႉမီးတၢင်းၽိတ်းသင် လုတႃႇလႃႇလႃႇၵွပ်ႈ
သိုၵ်းယဝ်ႉ။

ၵၼ်ပိၼ်လုၵ်ႈသိုၵ်း တိုၵ်းၵၼ်ၽလႈတႃႇၼၼ်ႉ ၽႃႇ,တပ်ႉမႁႂ်,
မိတ်ႈၶဝ် လုတႃႇ (4) လၢၼ်ႉလိူဝ်၊ ၽႃႇ,ၵူၼ်း သုမ်းသိုၵ်းၶဝ် လုတႃႇ
(5) လၢၼ်ႉလိူဝ်သေယဝ်ႉ။ 1945 ၼီႈ လိူၼ်ၵေႃးၵၢသ်ႉ တေသိုင်ႈ
ၵျႂ်,မၢၼ်,ၽလႈ ၵျႂ်,ပၢၼ်, လင်,ၶၢမ်,ယွမ်းတူဝ်သုမ်းသိုၵ်း ႁိတ်းလိၵ်ႈ
ၵိၼ်ၵိၼ်,ပူဝ်,သတမ်,၊ တီႈဝိင်းၵိဝ်,တူဝ်, မိူင်းၵျႂ်,ပၢၼ်,ၼၼ်ႉယဝ်ႉ။
1945 လိူၼ်သိပ်ႉထိမ်,ပိူဝ်, (2) ဝၼ်း ဝၢင်းၶိူင်ႈပၼ် တပ်ႉမႁႂ်,မိတ်ႈ
သေ ပွႆးသိုၵ်းလူင်ၵမ်းထိသွင် မွတ်,ဝွတ်ႈဝႃးယိၼ်ၵူႂ်,လီငၢမ်းယဝ်ႉ။

ၵူၼ်းလႆႈတႃႇ ၼႂ်းပွႆးသိုၵ်း လုမ်းၵၼ်တင်းမူတ်း– ၵူၼ်းဝၢၼ်ႈ
ၵူၼ်းမိူင်း (15) လၢၼ်ႉ + လုၵ်ႈသိုၵ်း (9) လၢၼ်ႉ၊ တင်းသွင်ၽႃႇ,
ပိၼ် (24) လၢၼ်ႉ၊ ပေႂ်းလေႂ်းထိင်ႈ တႃႇမၢၵ်,ပုင်း ႁီးႁူဝ်းသီးမႂ်း
ဢလႈ ၼႂ်းၵႂ်းသႂ်းၵီး (165) လၢၼ်ႉပႃႇၶိုင်ႈၼၼ်ႉ ပိၼ်ၵူႂ်,ၵူၼ်းတႃႇ
ပွင်း (189) လၢၼ်ႉပႃႇၶိုင်ႈယဝ်ႉ။

မႃႇတွင်း။

ႁူဝ်းဝိၼ် ၵၼ်ၶိုၵ်ႉလိုၵ်ႉသေပိူၼ်ႈယၢမ်းၼၼ်ႉ "ဝီ,–51" ယွႆ,၊
ဝႆး၊ ဝိၼ်သုင်လိူဝ်ပိူၼ်ႈ။ မၢၵ်,တိၵ်,လူင် ၵၼုမိဝ်, ႁူဝ်ထီး ႁိင်းမီ,ၵႂ်,
တၢၼ်,မီး (100)။ လုၵ်းထၢင် တီႈႁွႆးတိၵ်, ပိၼ်ၼွင်လူင်တင်းသွင်
လုၵ်ႈၼၼ်ႉ ၼိုင်ႈလုၵ်ႈတင်းၵူၢင်ႈမီး (9) လၵ်းပႃႇ၊ လိုၵ်ႉထၢၼ်,ႁူဝ်
ၵမ်,ႁူ။ လုၵ်ႈၵွၼ်တၢင်း ၵူၼ်းတႃႇ (92) လၢၼ်ႉလိူဝ်၊ လုၵ်ႈၵမ်း
လိုၼ်း (73) လၢၼ်ႉပႃႇၶိုင်ႈ၊ လုမ်းၵၼ် (165) လၢၼ်ႉပႃႇၶိုင်ႈ၊ ၵူၼ်းမီး

ၶႅင်းဝူင်ႈၵၢင် (100) လၵ်းပၼ်ႇ,မူၼ်းၸလႈ ဝၢတ်ႇ,ထိပ်း ၵမ်ႇ,ထိုင်တီႈ၊ ပိၼ်တုၵ်ႉၶိတ လိၵ်ႉယႂ်ႇ,ထီႈယိင်းၶၼ်ၶၼ်ႉ–

1– ႁၢင်းယွႆးယၢပ်ႇ,တိုဝ်ႉတူဝ် လွၵ်ႈၶမ်ႈပိၼ်ထိပ်းယိၼ်းလွင်။

2– ၵဝ်ပိၼ်ၵိၼ်ယေႈ ၶေႃးႁူတ်း ၶုတ်းၶုၵ်ႈလၢင်ႈၶၢင်။

3– ၵီႈၵုၼ်းထၢတ်ႈၵၼုမိဝ်ႇ, ၶဝ်ႈတွင်ႉသေ ပိၼ်တပ်းယိၼ်း၊ ပွတ်ႇ,ယိၼ်း၊ ၵိၼ်ႇ,သိုဝ်ႇ, ရေႃးၵႃႇ,တွင်ႉထိပ်း ႁူဝ်ၶိုၼ်ႈ။

ၵွၼ်ႉယၢင်လိုဝ်းၶၼ်ႉ တေႃႇ,လုဝ်ႈလုၵ်ႈပၢၼ်လၢၼ် ယၢမ်းလိဝ်ပီႇ, ယူတ်းထီႈ,ႁီႈလီႈ၊ မေႃယႃလုမ်ႈယႃႉတင်းလီႈ ႁႃယႃမၼ်းပီႇ,ထုပ်း။

မိုဝ်ႈၶၼ်ၶၼ်ႉ ၵၼ်မေႃႁိတ်း မၢၵ်ႇ,ယွႆးငရီးလွင်ၶၼ်ႉ မီးၵမေႇ,ရိ ၵၢၼ်ႇ,မိုင်းလိဝ်။ ယၢမ်းၶၼ်ႉ ၵၼ်လိုဝ်ႈႁၢင်းသိင်ၵွၵ်ႇ,မေႃႁိတ်းယဝ်ႉ မီး (16) မိုင်း၊ ထွမ်ႇ,ၵူႃႇ,ထွမ်ႇ,မႃး မိုင်းၵမ်ႇ,ယႃႇ, ႁၢင်ႈၶႃႈမေႃႁိတ်း ၵူႈမိုင်းမိုင်းယဝ်ႉ။ လိုဝ်ၶၼ်ႉပီႇ,ၵႃး– မေႃမႃးထိင်ႈလီးမွႆႇ, ႁၢင်းယႂ်ႇ, ပုၼ်ႉတီႈ မိုၼ်ဝႃႈ– "လူႇ,ၸၵႃးရီးယႃး ပွမ်း" ၸလႈ "ႁီႈ,တရူဝ်ႇ,ၵျၼ်ႇ, ပွမ်း"။ လီးမွႆႇ,သွင်မိဝ်းၶၼ်ႉ ႁၢင်းမီႇ,ၵႃႇ,တၢၼ်ႇ, ႁၢင်းတိၵ်ႇ,မၼ်းၵေႃႈ လိုဝ်တွၼ်း၊ ထၢတ်ႈၵွင်ႉ ငူၼ်ႉသၢၼ်မၼ်းၵေႃႈ လိုဝ်တွၼ်း။ မၢၵ်ႇ, တိၵ်ႇ,လူင် "ႁီႈ,တရူဝ်ႇ,ၵျၼ်ႇ," ၶၼ်ႉ ပေႃးႁၢင်းတိၵ်ႇ,မၼ်းမီး(100)ၶၼ်ႉ ၶႅင်းဝူင်ႈလၵ်းပွင်း (1,000) ၶၼ်ႉ– တူဝ်မီးသီႈလွႆတင်းလီႈၸလႈတုၼ်ႈမီႉ တုၼ်ႈယိုဝ်ႈၵမ်ႇ,ၵိုတ်းသင်၊ လိၵ်း၊ ႁိၼ်၊ လိၼ်ၵွၼ်ႈၵေႃႈ ပိၼ်ယဝ်ႇ, တဝ်ႈၶၼ်ယဝ်ႉ။

ထဝ်ႈတင်းလီႈၶဝ်ႁျး.... မၢၵ်ႇ,တိၵ်ႇ,လွင်ၸတႉ ၵမ်ႇ,လိၵူဝ်၊ လိၵူဝ်လေႃးယႃ၊ တေႃးသ၊ ႁူဝ်လွႆယူႈယွင်းငမ်းဝီႉမၢၵ်ႇ,လူင်ၶၼ်ႉတိၵ်ႇ, ပိုင်လိဝ်ၵွႆး၊ ယွမ်ႉၵၼ်ၶတ်းလွႆ သူင်ႇ,ယိုၼ်ႈမိတ်ႉတႃႇ, ယႃႇ,ႁွႆႈလီႈပိၼ် သိုၵ်းၵမ်ႇ,ယႃႇ,လူင် ပွၵ်ႈထိသၢမ်တႃႉ။

[ထဝ်ႈပၢၼ်ယိုၼ်း]

သလ်ၤလၢၣ် (တြၢးမၢဒ်ၣ်မ်ဒ်ၣ်)

ဂွဂ်းသ့်ၣ်ဆေမ်ၤ ကဒ်ခွမ်းဝံၤဒဲၤ ဆေမ်ၤကမ်ၣ်ခၢင်ၤလီၢ်သေတွမ်ၣ်၊ လိူင်ၤဆေဒ်ဆေင်ၣ်ဂဝ်ၣ် ဂူဒ်းဂေၢၤကဒ်တွဒ်းတၢၣ်တေပ်တ်ၤလ်ဒ်ဧလၢ ကမ်ၣ်မီးတၢင်းကံၢဒဲၤ လွင်ၢသိုဝ်ၢယူဝ်း ကမ်ၣ်မီးလီၢ်သေခ်ဂ်းယဝ်ၤ။

ဖူၢခ်ဒ်ဒဲၤ လၢင်ၢဂ်တ်း ရှူၢဖူၢခ်ဒ်ခဝ် မီးဖွဒ်းဂ့ံၢ.ယဝ်ၤ၊ ဖံၢၣ်သၢဒ်ခတ်းဒဲၤ လၢင်ၢဂ်တ်းရှူၢဖံၢၣ်သၢဒ်ခတ်းခဝ် မီးဖွဒ်းဂ့ံၢၤ ယဝ်ၤ၊ ဆေဒ်သေတၢ. ကဒ်လၢင်ၢဂ်တ်းရှူၢမီးဖွဒ်းဂ့ံၢၤဆေမ်ဂူၢၣ်သေ သွင်ပိူင်ဆေဒ်ၤလိုင် ပ်ဒ်လ့်ဂိူင်းလွမ်းသ်ဒ်ၢတၢင်းဖိတ်းဆေဒ်.ယဝ်ၤ။

တြၢးမၢဒ်ၣ်မ်ဒ်ၢဒဲၤဂူလ်းယဝ်. ပ်ဒ်တြၢးလီတြၢးမျၢတ်ၢ၊ ဂ့ၢမ်း လၢတ်ၢကဒ်မၢဒ်ၣ်မ်ဒ်ၢဒဲၤဂူလ်းယဝ်ၤ ပ်ဒ်တြၢးကဒ်တင်ၢမဒ်ၢယူၣ် တၢၣ်သေၣ်၊ တြၢးမၢဒ်ၣ်မ်ဒ်ၢ တြၢးမီးဖွဒ်းလီ၊ တြၢးမျၢတ်ၢဒဲ. ဂူလ်းယဝ်ၤ ကဒ်ဖူၢလီခဝ် ကဝ်လပ်းတူဝ်ယူၣ်တၢၣ်သေၣ်ဆေဒ်ၤ။

တြၢးမၢဒ်ၣ်မ်ဒ်ၢ (သလ်.လၢၣ်) ဒဲၤ မီးပိူင်လိဝ်ဂူလ်း၊ ကမ်ၣ်မီး လီၢ်သွင်ပိူင်၊ ပုဒ်ၢတၢၣ်တြၢးမၢဒ်ၣ်မ်ဒ်ၢ(သလ်.လၢၣ်)ဒဲသေ ဖူၢမီး ပဒ်ၣ်လၢၣ်ခဝ် ကမ်ၣ်မီးဂ့ၢမ့်းထိင်ဂဒ်သင်ဂမ်းလိဝ်ယဝ်ၤ။

ခဝ်လိူဝ်းဒဲၤ ပ်ဒ်ဖူၢဂူဒ်းမ်ဝ်းလ့်၊ ပ်ဒ်ဂူဒ်းလိူင်.ဂိူဝ်လံၢလံၢ၊ ခဝ်လိူဝ်းဒဲၤ လ့်ပၢၣ်တီၣ်၊ လ့်ဝၢၣ်တ၊ လ့်မုဂ်.လုမ်းဂ့ၢဝ်.ဂ်င်းဆေၢၣ်သေ ရွင်ၤသ်ဒ်ၣ်ကွဂ်ၣ် ဝၢၣ်တ တၢင်းကဝ် (တၢင်းဂ့ဒ်ထိုင်) ဂူၢယိူင်ၢယိူင်ၢ ဂဒ်ယဝ်ၤ၊ ဒွဂ်ၢသေဒဲၤ တြၢးမၢဒ်ၣ်မ်ဒ်ၢ (သလ်ၤလၢၣ်) ဧလၢတြၢး ကမ်ၣ်မၢဒ်ၣ်မ်ဒ်ၢ (ကသလ်ၤလၢၣ်) ဒဲသေ ကဝ်ကွဂ်ၣ်ဂေၢးလၢတ်ၢဂဒ် တင်းသွင်ပိူင်ယဝ်ၤ၊ ဒ့်းလုမ်ၢဖှၢၤဒဲ. (တီၢဧတ.မဒ်း) တြၢးမၢဒ်ၣ် မ်ဒ်ၢ(သလ်ၤလၢၣ်)ဒဲၤ မီးပိူင်လိဝ်ဂူလ်း၊ ကမ်ၣ်ကွဂ်ၣ်မီးလီၢ် သွင်ပိူင် သင်ယဝ်.။

—မၢးဒ့်းမိလ်.သိမဒိဂံၢ ထမ်ၣ်မပတ
သုတ်ၤတဒိပၢၣ်တ ပၢၣ်လိလဝ်ၢ။

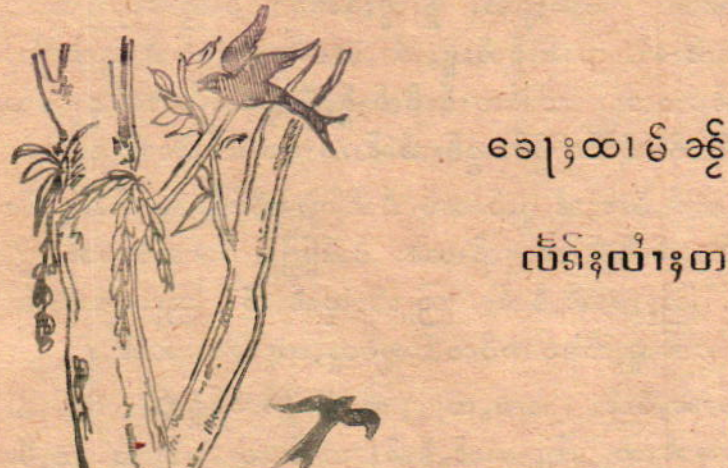

ၶေႃႉထၢမ် ၶိူင်းပၢင်ၵုမ်

လိၵ်ႈလၢႆႈတၢင်းႁူႉ

တီႈဝဵင်းၸမႈႁွင်ႈသွၼ်၊ ဝတ်ႉပၢင်မူ
2531• လိူၼ်ႁႃႈမႂ်ႇ (4-5) ၶမ်ႈ
ဝၼ်းထိ 21-22• 4• 88

–တင်ႈကဝ်လိုၼ်လိၼ် တေႃႇထိုင် လိုၼ်သိပ်းသွင်
မီးသင်လႆၢလႆၢ ?

1. ပိမ်ႇတႆး။
2. လၵ်းၶီႈပီတႆး။
3. ပွႆးပွင်လွင်းဝၢတ်ႈ။
4. ၵိူတ်းၶဝ်ႈပုၵ်း (ၶဝ်ႈတမ်ငႄး)
5. လႆၢးႁွင်ႉယွၼ်ၶဝ်ႈ။
6. ၵၢမ်းႁွင်ႉကဝ်ယွၼ်ၶဝ်ႈ။
7. ၵမ်ကဝ်ယူဝ်ကဝ်မေး။
8. လူႇၵွင်လူဝ်။
9. လႆၢးၵိူတ်းၶဝ်ႈယႃႇၵု။
10. ပွႆးၽြႃးလိုၼ်သီႇ ယီပၢင်း။
11. သၢင်းၵျၢၼ်ႇတူၵ်း။
12. ၵူင်းသွၼ်း– သွၼ်းၶႅမ်ႉၽြႃး။
13. သွၼ်းတိၼ် မုဝ်းၵူၼ်းထဝ်ႈ။
14. ၵူၼ်းၶုမ်ႇႁူတ်းၶႅမ်ႉၵၼ်။
15. ၵၼ်ႇတေႃးၵူၼ်းထဝ်ႈလဝ်ႈလွမ်။
16. လႆၢးၵိူတ်းၶဝ်ႈမုၼ်းႁေႃႇ။
17. တူၵ်းသူးၿလႈ ၵၢမ်းတူၵ်းသူး။
18. ၸႃႇတိႇၵွင်သႆၢး။
19. မူၵ်ႇၶႅမ်ႉမူၵ်ႇသႆၢး။
20. ပွႆးႁၢင်ၶႅမ်ႉ ၿလႈၶူယႂ်း။
21. သွၼ်းၶႅမ်ႉၽြႃး လွင်ႇပေႃးထိ။
22. လူႇတၢၼ်းတၼ်းသွင်း ကလွင်းပႃလွၼ်ႈ။
23. လူႇၶဝ်ႈတူမ်ႈလႅမ်။

24. သူတ်ႇထမ်းမႁႃႇသမယ။
25. ငမးဝၢၼ်ႈငမးမိူင်း။
26. လူႇမွၵ်ႇၶဝ်ႈဝႃႇ (ၶိုၼ်ႈဝတ်ႉ)။
27. လူႇသၢင်ႇၵၢၼ်းၶၢမ်ႇယူၼ်။
28. လိူၼ်ပႅတ်ႇမူၼ်း (ၵဝ်ငၵးလႅင်ၶဝ်ႈၵူၺ်)။
29. လူႇႁေႃယိူၵ်ႇ ႁေႃၶၢဝ်။
30. တႅတ်ႈထမ်း ၸဝ်ႈဝူၺ်ႇသၼ်ႇၾႃႇ။
31. တၢင်ႇသွမ်းၸဝ်ႈ လၢဝ်ၶီးတႅင်ႈ။
32. လူႇမႁႃႇတုၵ်ႈ (ၸူၵ်းၵိူပ်း)။
33. ငမႈပီတ်ႉ၊ လိူၼ်သိပ်းလပ်း။
34. တႆႈတႅၼ်းပၼ်ၵႂ်ႈ၊ ၼေႃး။
35. တႆႈတႅၼ်းပိူၵ်ႇယုင်။
36. ၵၢပ်ႇၼမ်.ငမႈပီ။
37. ၵိူၼ်းသွမ်းတၢင်တူဝ် (ၵူဝ်ႇၸႃး)။
38. ၶႅင်ႇတၢင်ႇသၢင်ႇပုတ်ႈ။
39. ပွႆးၾႃးလူင်းမိူင်း။
40. တႅၼ်းမွၵ်ႇဝူဝ်။
41. ၵႃႈၼူၵ်ႉ ၵႃႈတူဝ်း။
42. ႁၢင်ႈတူဝ်သတ်းၵူႈၸိူဝ်းၸိူဝ်း။
43. ၵၼ်ႇတေႃးၵူၼ်းထဝ်ႈ။
44. လူႇတုင်း (ၵိရိယႃႇတုင်းတမ်းၶွၼ်ႇ)။
45. လူႇတၢၼ်းသၢင်ႇၵၢၼ်းၵထိၼ်ႇ။
46. ၵႅတ်းပွႆးလူႇတႅၼ်းလူင် ငလႈ ပွႆႇႁူင်းယႂ်းဝိၼ်။

47. တႃင်ႇသႂမ်းလဝ်ႈကုပၵုတ်ႈ။
48. တႃင်ႇသႂမ်းတေႃႇဝိၼ်။
49. ပႂႊးဝႃင်ႇၵပႃႇ။
50. ႁိတ်းပႂႊးယုၵ်ႉယႂင်ႈၶူးမေႃ။

-တင်ႈကဝ်မူဝ်ႈၵူတ်ႇတေႃႇတႃႊ ၶိူင်းၵႃင်ၼ်ႉ မီးသင်လႃႊလႃႊ

1. ၿမႈၵိပ်းလုၵ်ႈကႂၼ်ႇလိင်။
2. လႃႊးယွင်ႁူၵ်ႈၿႁႇ။
3. လႃႊးကႃပ်ႇလိူၼ်။
4. လႃႊးတႃင်ႇလိုဝ်ႈ။
5. လီးႁူးႁူ။
6. ပႂႊးသႃင်ႇလႂင်း။
7. ကႃႊႈသႃၼ်ႈ၊ ၶေႃင်းသႃၼ်ႈ။
8. ၶဝ်ႈ/ယၵ်း သႃင်ႇလႂင်း။
9. တူၼ်ႈပူၵ်ႉၶဝ်ႈတိၵ်ႇ။
10. တူၼ်ႈတႃင်းလူႇ (တူၼ်ႈႁေႃလူမ်း)။
11. ၶႃဝ်းယႃမ်းၶႃမ်ႇလႃင်း။
12. လႃႊးသႂၼ်ႉမိင်ႈ (ၵူပ်ႉၵူႈ)။
13. တူၵ်းႁေႃႇၶိင်ႈတႂင်ၵူဝ်။
14. ကုပ်းၶႂင်ႈၶႊႇ။
15. လႂင်ႈမင်ႇၵလႃႇ (သႂၼ်ႉမိင်ႈ)။

-တီႈယူႇတီႈသဝ်း ဝႃၼ်ႈၼႃး

1. လူိၵ်ႈမႊႉႁူိၼ်ႈ။
2. လႃႊးပူၵ်းႁူိၼ်း။
3. လႃႊးပူၵ်းဝတ်ႉ။
4. ယိၼ်ႇၵႂပ်ႈႁူဝ်သဝ်။

5. မွၵ်ႇၵွပ်ႈႁူဝ်သဝ်။
6. ၵၢင်ႇထိုၵ်း။
7. ဝႃႇၶႄႈႁိုၼ်း။
8. လႆႈဝႆႉလၢၼ်း။
9. လၢႆးႁဵတ်းၶိုၼ်ႈလႆႈ။
10. ထၢင်တၢတ်ႇ, (ႁူင်ႈသူမ်ႈ)။
11. ၼဵင်ႇမွၵ်ႇမေႈၶမ်ႉ။
12. ဝတ်ႉဝႆး၊ ၵွင်းမူး။
13. ၵၢတ်ႇ။
14. ပႆႇႁဵဝ်ႈ။
15. ၶုတ်းၶမ်ႉမေႇ, ၵေႇၶမ်ႉၶုမ်။
16. ၵႃႇၶူဝ်မေးတၢင်း။
17. ႁေႈထမ်းၶလႈ ၼဵင်ႇမွၵ်ႇတၢင်ႇ။
18. ၶမ်ႉတဝ်ႈၵိၼ် ပေႈလဝ်ႈႁိုၼ်း။

–လွင်ႈဝႆႇသၶႄႇ, တၢင်းသူင်

1. တမ်းၶမ်ႉၵတ်း/မႆႈ ပၼ်ၶဵၵ်ႇမႆး။
2. လိင်ႉလူၶဵၵ်ႇ, ယွင်းသၢမ်ၶိုၼ်း။
3. ႁေႇၶဝ်ႈတွၼ်ႈၶဵၵ်ႇမိုဝ်း။

–ၵပ်းၵႃႇ, လူလၢႆႈသႆႇ, သၶႄႇ, ၽြႆးပဵၼ်လဝ်ႈ

1. လၢႆးႁဵၼ်းသွမ်းတေႇ, 49 ၵမ်း။
2. လၢႆးတၢင်ႇၵၶေႇၵလႆႇ။
3. ၼိုင်ႈၵိရိယႃႇဝၢၼ်းပရိတ်ႈ။

4. ၵူတ်ႇပု၊ ၵူတ်ႇၼႅင်ႈ။
5. ၶဝ်ႈတဵၵ်ႇ၊ လၵ်ႉလုႇ၊ ၵူတ်ႇမွၵ်ႇ။
6. ထွမ်ႇလိၵ်ႈ ပွႆးၼမ်ႉ ပွႆးထမ်း။

–ၵပ်းၵႆၢႇလူလ်ႈပေႇတၢင်ႇ ၵုႇလုး (မေုဝၢၼ်)

1. တင်ႈယူၼ်ၶူး။
2. ၶူးသူႇရသတ်ႉတီႇ။
3. ယုရုႇလမၢတ်ႈ။
4. ၵွပ်ႈၶေႃႇၵူလ်ႈ ၶေႃႇၵွႆႈ။
5. တုလဵဝ်လႅတ်းလၼ်ႉ။
6. ၶုးၶႅဝ်ယၼ်ႈသႆၢႉ။
7. ထူင်ႇမႆပရိတ်ႈ။
8. ၶိူင်ႈၵိရိယုႇယႅတ်းၼမ်ႉမၢၵ်ႇႁၼ်။

–ၵပ်းၵႆၢႇလူလ်ႈယီသၢင် ၼၢင်းမႄ.

1. ဝႆႉပုႇမႆႉလူင်လဝ်ႈမိူင်း။
2. လႆၢးမိၼ်ႈလဝ်ႈမိူင်း။
3. ငိၼ်းၵၢၼ်ႇၶဵၵ်း။
4. ယိူဝ်ႉၶဝ်ႈ။
5. ယီၼမ်ႉ၊ ယီလိၼ်။
6. ယီၵၢင်ဝၼ်း။
7. ယီတေႃးသူႇ။
8. ယီႁူဝ်ယီးယွႆး။
9. ပုင်ႇၼၵ်ႉၵ။
10. ယႅတ်ႇ။

–ၵပ်းၵႆၢႇလူလ်ႈၶိူင်ႈၵိၼ်တၢင်းယႅမ်.

1. ၶဝ်ႈမုၼ်းလၢမ်။
2. ၶဝ်ႈလၢမ်ထုပ်ႉ။

3. ခဝ်ႈတေႃႇ ခဝ်ႈထၢင်ႈ။
4. ခဝ်ႈတဵၼ်၊ ခဝ်ႈတဵၵ်ႇပၼ်ႈ။
5. ခဝ်ႈတူမ်ႈၵူၺ်ႈ။
6. ခဝ်ႈပဵင်ႈ၊ ခဝ်ႈလႅမ်း။
7. ခင်ႇပွင်း၊ ခဝ်ႈမူၼ်းတူင်ႇ။
8. ခဝ်ႈသႅၼ်ႈ၊ ခဝ်ႈသွႆး။
9. ခဝ်ႈသွႆးၼၢၵ်ႇ၊ ခဝ်ႈခဵဝ်ႉ။
10. ထူဝ်ႇႁူးလိူင် / ႁိူၵ်ႇ။
11. ထူဝ်ႇႁူးယၼ်ႈ။
12. ႁၵ်းၵူဝ်ႈ၊ ႁၵ်းလေႃး။
13. ခဵပ်းထူဝ်ႇၼဝ်ႈ၊ ထူဝ်ႇၼဝ်ႈၵဵမ်။
14. ခီႈငႃးသူမ်ႈ၊ ခီႈပႃသူမ်ႈ။
15. ၼိူဝ်ႉသူမ်ႈ၊ ၼင်သူမ်ႈ။
16. ပႃသူမ်ႈ၊ ၵုင်ႈသူမ်ႈ။
17. ႁၵ်းၵၢတ်ႇသူမ်ႈ၊ ႁၵ်းၵုမ်ႇသူမ်ႈ။
18. ၼေႃႇသူမ်ႈ၊ ၼေႃႇၸလႈတႃႈ။
19. ၼေႃႇႁဵင်ႈ၊ ႁႅပ်းသူမ်ႈ။
20. ၵီႇမႅတ်ႈ၊ ၵီႇလေႃႉ။
21. ခဝ်ႈမုၼ်းပၢတ်ႇ၊ ခဝ်ႈမုၼ်းလွၵ်း။
22. ခဝ်ႈပိင်ႈ၊ ၼိူဝ်ႉသႃႈ၊
23. ၼိူဝ်ႉၵွၼ်ႈ၊ ၼိူဝ်ႉမူၵ်း။
23. ပႃလွၵ်း၊ ၼိူဝ်ႉပိင်ႈ။

– ၵပ်းၵႂၢႇလူၺ်ႈလိူၼ်ဝၼ်း (မီးခၢဝ်း)

1. ၶႅင်ႇသၢင်ႇပုတ်ႈ။
2. ပွႆးလုႇလူဝ်၊ သၢင်ႇၵၢၼ်းၵထိၼ်ႇ။
3. သၢင်းၵျၢၼ်ႇ၊ ပၵ်းယႅမ်ႈဝၼ်း။

–ၵပ်းၵၢႆႇလူၺ်ႈႁိတ်ႈ (ႁဵတ်းလွမ်းၵေႃႈလႆႈ
ၶမ်ႇႁဵတ်းလွမ်းၵေႃႈလႆႈ

1. ၵူၼ်းထဝ်ႈတၢႆ "တိုတ်ႉလိူမ်"။
2. မုၼ်ထဝ်ႈလွၼ်ႇ "တိုတ်ႉလေႃႉ"။
3. ၵူၼ်းတၢႆမၢင်တီႈ ပၢင်းသင်ႇၶႃႇ–
   မိူဝ်းၵႄးၶႃသုယႃတီႈႁိူၼ်း။
4. မၢင်တီႈၶမ်ႇပၢင်း။
5. ၵူၼ်းတၢႆၵမ်ႈယွင်ႈႁဵၼ်းသွမ်းၵုပ်းတုဝ်–
   မၢင်တီႈၶမ်ႇႁဵၼ်း။

–ၵပ်းၵၢႆႇလူၺ်ႈႁိတ်ႈ ၶမ်ႇႁဵတ်းလွမ်း ၶမ်ႇလႆႈ

1. ၵူၼ်းတၢႆဝၼ်းလိူၼ်လပ်း ၶဝ်ၵႂႃႇယင်ၵမ်းလဵဝ်–
   ၶမ်ႇလႆႈပူၼ်ႉလိူၼ်။
2. ၵူၼ်းတၢႆလိူၼ်မၢတ်ႇ၊ ဝၼ်းမၢတ်ႇၶမ်ႇလႆႈယင်။
3. ၵူၼ်းတၢႆ ဝၼ်းပီႁိပ်ႇ (ဝၼ်းၼေဝ်ႈ) ၶမ်ႇလႆႈႁဵတ်းၼဵၵ်ႇ–
   ႁဵတ်းလိူဝ်ႈ၊ ၶမ်ႇလႆႈယင်၊ ၶမ်ႇလႆႈယဝ်။
4. ၸမႈတၢႆၵူမ် လႆႈၶဝ်ၵႂႃႇယင်ၵမ်းလဵဝ်။
5. ၵူၼ်းတၢႆတေလႆႈပၢင်းလဝ်ႈသၢင်ႇၶႃႇ–
   ၵႂႃႇၶႃသုယႃတီႈပႃႇထ။
6. ပေႃးႁၢမ်ၵူၼ်းတၢႆ ၶဝ်တိၼ်ဝၢႆႇၶွၵ်ႇဝၢၼ်ႈ။
7. ပေႃးယင်/ယဝ်ႉၵူၼ်းတၢႆ တေလႆႈၶဝ်ၵွၵ်းႁိူဝ်–
   ဝၢႆႇၵႂႃႇထူးႁိူဝ်မိူင်း ယၢႆႇတၢင်းႁွင်ႇ။

–ၵပ်းၵၢႆႇလူၺ်ႈၼိူင်ႈၼုင်ႈတၢင်းဝႆၸလႈ ၼိူင်ႈယိပ်းတၢင်းၵဵမ်း

1. ၵွင်မွင်းသိုင်း၊ ၵွင်ၵူၼ်းယၢဝ်း၊ ၵွင်သိုင်ႇသိုၼ်း၊ တွင်ႈ လိတ်း၊ ပီႇယိဝ်၊ ပီႇႁွမ်း၊ တိင်ႇတုမ်ႈ၊ ၵြႃးမၢၵ်ႇၶုၼ်၊ ပေးတွင်း၊ ပေးမႆႉ၊ တိင်ႇတႆး၊ မူၵ်ႇၸႃႉၸၢၵ်း၊ ၼွင်းလွင်း၊ ႁွၵ်ႈ၊ ႁိင်ႇ၊ ၵိမ်းႁႆး၊

ပိူၼ်ႈႁူ ပတေႃႇသႃႇ

ယၢႆႈႁူမ်ႇ၊ ယၢႆႈဝႆ၊ ယၢႆႈၵူပ်း၊ မွၼ်ႈႁူဝ်၊ ၵုၵ်ႉၵၵ်ႉ၊ ၼွပ်ႈပွပ်ႉ၊
သွၵ်းတိၼ်၊ ယၢႆႈၵၢဝ်ႈ၊ သိၼ်ႈ၊ ၵူၼ်၊ သူဝ်ႈ၊ သၢႆၵၵ်တ်း၊ လၢႆႇပၢႆႇ၊
သၢႆႁၢင်ႉ၊ မူင်တိၼ်၊ ဝၼ်၊ မင်းၵူၺ်း၊ ၵၢင်းသၢင်၊ ၼွပ်းၶၢႆး၊တွင်ႇႁူ၊
ပေႇႁူ၊ မၢတ်ႇႁူဝ်၊ ၼၼ်းႁူဝ်၊ ဝီႁူဝ်၊ မၢၵ်ႇႁူဝ်၊ လွင်ႈ၊ ၵုပ်း၊ တူၺ်၊
ပွမ်း၊ သၢႆႉ၊ ယွင်၊ ၵိုင်၊ လွမ်ႇ၊ ပိတ်ႈ၊ ၵူၺ်၊ ၵွၵ်းၶႃး၊ ၵွၵ်းဢေပႇ၊
ၵွၵ်းၶၵ်ႉ၊ ၵွၵ်းလဢေလႇ၊ ၵွင်ႈ၊ ၵၢင်ႇထိူၵ်း၊ ၵၢင်ႇၵွၼ်၊ ႁွၵ်ႇ၊ လွဝ်း၊
မိတ်ႈ၊ ယၢႆႉ၊ တၢႆမၢတ်ႇ၊ တၢႆၶႃၼ်၊ တၢႆမူၺ်း၊ လိၵ်းလူဝ်ႈ၊
ၶွၼ်ႉလွၵ်း၊ ၶွၼ်ႉတုၵ်ႉ၊ ၵၢၼ်း၊ လိၵ်းလီး၊ လိၵ်းမွတ်ႈ၊ လိၵ်းတွင်း၊
သိဝ်ႇ၊ သိမ်၊ လေႃး၊ ၼဝ်း၊ တဝ်ႇလေး၊ မႆယွတ်းမီႈ၊ မၢၵ်ႇယွၼ်ႇ၊
လိူၵ်ႈ၊ ယူဝ်ၼွင်း၊ ယၢၵ်ႇၵွပ်ႇ၊ တၵ်ႈတႃး၊ ယူး၊ မူၵ်ႇ၊ တွပ်းဝီး၊
သၢတ်ႇ၊ ၼွင်း၊ ၶွၼ်ႉသၢႆႇ၊ လိူၵ်ႈလႃ၊ မွၼ်ႉထိူၼ်, ႁၢင်ထႆ၊ ၶူၵ်ႉ၊
သၢၵ်ႇ၊ ၵၢၵ်ႇ၊ မေႃႈ၊ လေႃႉ၊ ယူၼ်ႉ၊ မူၺ်၊ ငွႆး၊ ၵွပ်ႇၶဝ်ႈ၊ ၶူၵ်ႉ
ၶမ်ႉယိတ်ႉ၊ ၼွင်၊ ၵွင်ႇၶဝ်ႈ၊ ၵွၵ်းၵူဝ်၊ ၵွၵ်းထူမ်ႇ၊ ၵွပ်းၵူဝ်၊
ၵွၵ်းၶဝ်ႈတွၵ်ႇ၊ ၵွင်း၊ မေႃႈ၊ မေႃႈၶိုင်ႈ၊ ႁႆၶဝ်ႈ၊ ယၢႆၶီႈလုၵ်း၊
ၵိမ်းငိပ်ႈယူႆး၊ ၵွၵ်းၶမ်ႉမုၵ်ႉသမ်း၊ ၵမ်လုၼ်း၊ မႆႉထတ်း၊ ပွၼ်ႈပုၼ်း၊
ၵမ်ၵုတ်ႇ၊ၵမ်လိၵ်း၊ မေႃႈယၢႆႈ၊ယၢႆႇလူႇ၊ လုၵ်ႈၶၼ်၊ ယွႆး၊ တင်ႇငၢၵ်ႈ၊
တင်ႇ၊ ၵွပ်း၊ ၵူႇ၊ ၵွပ်ႇပုၺ်၊ ၵွပ်ႇၶင်ႈ၊ ၵွင်ႈယၢႆႈ၊ လိၵ်းပႆႇ၊ မုဝ်ႈ၊
ၵၢဝ်ႉ၊ ၵူင်၊ ၵူင်း၊ လိၵ်းၵူင်း၊ ဝၼ်း၊ မႆႉႁမ်းၵုၺ်၊ ၵုင်းၵၵ်း၊ ၵီႇ၊
ၶီႈပၼ်ႉ၊ ၶၵ်ႈၶၢတ်ႈ၊ ၵူင်ယၢင်၊ တၼ်လွတ်ႇ၊ ယုမ်း၊ မႆၶဝ်၊ မၢၵ်ႇ
ထတ်း၊ ၶဝ်ႈၶၢႆႈ၊ ယွႆးလီႈ ၊ၵၼ်းလွႆႉ၊ ယၢႆႇလူႇ။

[လွင်းပွင်ႇယွႃႉ]

ၵျေႃးၵျူၼ်ၼၢဝ်ၵူၵ်းၵေႃႉလိပ်းၵွႆႈ

ၼၢဝ်ၶႆႈၵူၵ်းၵေႃလိပ်းၵွႆႈၼႆႉ ၸေတႇပိူၼ်မၢႆးတီႈလိူဝ်ႉ မိူင်းၶရျူးၵျႃႇ "ဝၢႆးလႃတၢႆး(သ်)" သေ ၵူၼ်မၢႆးလႅပ်း ၵေႃႇၵၼ်ၵမ်ႉပၢႆႈၼမ်၊ လိူဝ်ႉမိူင်းၵၼ်ၼႆႉသမ်ႉၵူတ်ႇ မၢႆးတီႈယူင်းၸေလႆႈ မိူင်းၵူၼ်ႇ ၵၼ်တီတၢႆးလႅပ်းယူႇ လွမ်းယိဝ်ၼိူဝ်ႉယိဝ်ၼၼ်။

လွင်ႈတၢင်းလႆႈပိူၼ်ရျူးၵျႃႇမၢႆး

တၢင်းပိူၼ်ၼႆႉ– ၸေတႇၵူတ်ႇမၢႆး တီႈတူဝ်သတ်း၊ (သတ်းလိင်ႉ) ၵၼ်မီးလိူဝ်ႉရျူးၵျႃႇ ၼၢဝ်ၶႆႈ ၵူၵ်းၵေႃလိပ်းၵွႆႈ မူၼ်ၼင်ႇမူ၊ မႃ၊ ဝူဝ်း၊ ၵႂၢႆး ၸေလႆႈၼူၵ်ႉလိူဝ်းၼၼ်ႉ ယူင်းသမ်ႉသိူဝ်ႇ ၵဝ်မၢႆးၸေယႆႈတီႈ ၵူၼ်းႁဝ်း။

လွင်ႈလၢင်ႈတီတၢႆးလႅပ်း

ယူင်းၵၼ်ယူႇ လွမ်းၼမ်ႉဝူလၢႆ ၼမ်ႉႁၢင်ႈၸေလႆႈ ၶူၵ်ႈသတ်းၼၼ်ႉ ၶဝ်လူပ်ႇၵိၼ်လိူတ်ႈသတ်းသေ လူပ်ႇၵဝ်ပၢႆးတင်းလိူဝ်ႉမိူင်းရျူးၵျႃႇ "ဝၢႆးလႃတၢႆး(သ်)" မၢႆးပွႆႇပၼ်တီႈၼႆးသႂ်လိူတ်ႈၵူၼ်း၊ ႁိတ်းႁူႈလိူဝ်ႉ ရျူးၵျႃႇၼႆႉ ၵူတ်ႇၸေယႆႈတီတၢႆးလႅပ်းမၢႆး တီႈၵူၼ်းတေႃႇၵူၼ်း။

ဂၢခၣ်ဂူတ်,ဧဃၤ့ထူဝ်.ဧရူးဂ့ၤ

တၢင်းပီခၣ်ဧရူ့ဂ့ၤ,ကၢခၣ်ခၣ်. ဂမ်.ပ့ၤ့ခၣ်မ်ဂ်.ဂူတ်,ဧဃၤ့မူဝ်;ထမ် ဧတခဝ့်ခၢဝ်းဃူခၣ်ဧလ့ ဂူတ်,ခိခၣ်;မ့ၤးတီးဃုင်သတ်း၊ မူခၣ်ခဧင်,မူ၊ ဝူဝ်း၊ ဂုၢး ခဝ်။ တူဝ်သတ်းထပ်းတိတ်းဧရူးဂ့ၤ,ကၢခၣ်ခၣ်.ယဝ်.ထိုင်– ကၢ့ၤ,ယုခဝ်ဧတပွတ်းဧသ ယူ့,ထူခၣ်;ထိုင် 4– 5 ပီဂူလုံး။

လဂ်.ခခၣ့ၤ,ခွင်ဧရူးဂ့ၤ

ဂူခၣ်းခၢဝ်ခံ; ဂိုင်.ဂၢင်.မီးလူမ်းမံ;သုင်မ့ၤးဂမ်းလီဝ်၊ ရှူဝ်ထိပ်း ပူခၣ်.တီ;၊ ခေ့ၤးခ်င်ခုံး (48) ထူဝ်;မွင်း (သွင်ဝခၣ်း) လၢတ်;ဂုၢမ်း ယၢပ်,၊ ကွခၣ်တၢင်း ဧတမီးလဂ်.ခခၣ့ၤ, ငူဝ်;ငဝ်၊ ကမ်,လ်တ်းသီဝ်း။ ဧပ့ၤးပီခၣ်လုဂ်;ကွခၣ်, ဧတမီးလဂ်.ခခၣ့ၤ,သခၣ်,၊ ခ်ခၣ်ဧလ;ခ့ၤကမ်, ထၢင်;တူင်.ခိုင်၊ ထၢင်;ပီခၣ်ခိုင်;ဃီၢ, ကမ်,ခဧခၣ် တင်းသွင်ဃီၢ,။ ဧတခဧၢဝ်ခံ;ယူ့, သီ,ရှ့ၤ,ဝခၣ်းဧလ; လှမ်းမံ; ထင်,ဧတယွမ်းလူင်း၊ ဃူ;ပီခၣ်ဧရူးဂ့ၤ, ကခၣ်ပီခၣ်ခမ်ဧတ. လဂ်.ခခၣ့ၤ, ခဧၢဝ်ခံ;ဧတခိုခၣ်; ရှ်င်း၊ ကမ်,ရှူတူဝ်ရှူခိုင်းဧသ ထၢင်;တီၢလံ;ခုံးဃွင်းယၢမ်း (7) ဝခၣ်း ထိုင် (18) ဝခၣ်း။

ဃူ;ပီခၣ်ဧရူးဂ့ၤ, ကမ်,ဧပ့ၤးရှ်င်းခဧခၣ်. မူဝ်;လူမ်းမံ;ခဧၢဝ်ခံ; ယွမ်းလုင်းဂုၤ့ၤ,– ဧတရှူတိုခၣ်,တူဝ်ခိုခၣ်;မ့ၤးလွံးလွံးဧသ ဂုၢမ်းမံၢတွင်း ကခၣ်မီးယူ့, ခုံးကွဂ်းမူဝ်;ဂဝ်,ဂဝ်,ခဧခၣ်. ထၢင်;လူင်ထၢင်;လိုမ်းဧသ တူခၣ်;ထုံ ထၢင်;ပ်ဂ်,ပူင်;ဂုၤ့ၤ,။ မၢင်ဧဂ့ၤ. ဧရူးဂ့ၤ,ရှံၢခ်ခၣ်းယဝ်.ဧသ တ့ၤ. ကမ်,ထၢင်;လၢတ်;ဂုၢမ်းလံ;ဧဂ့ၤ;ဧတမီး။ တ့ၤ,ရှုံ;ယူ့,လီခိုခၣ်း မူခၣ်ဂဝ်,ခဧခၣ်. ဧတလံ;ထုံ.ဃွင်းယၢမ်းခၢဝ်းမခၣ်းခဧမ်။

ၵၢၼ်ႁၵ်ႉသႂ်ႇလုမ်းလႂ်း

တၢင်းပဵၼ်ရႄးၵႂ်ႈၵၼ်ၼႆႉ ယႂ်ႇယႂ်ႇႁၵ်ႉသႂ်မၼ်း ၸႂ်ႉၶၢဝ်းလႆႈ ၵမ်းသိုဝ်ႈၼၼ်ႉ ယင်းပႆႇမီး။ ႁူဝ်ပိုင်းဢမ်ႇမီး လၵ်ႉၶၼႄႇၵၼ်ၼႆႉ ၸိူဝ်းသူင်ႇၵူၼ်းၼႆးဝ်ႉၵႂ်ႈတီႈႁူင်းယႂ်ႇ ၵမ်ႇၼၼ် တီႈမႄႈယႂ်ႇဝႆးဝႆးလိူင် ၸၢင်ႈၸိူဝ်းရႄးၵႂ်ႈ ၸၢႆးၸၼ်းလႆႈၼမ်ယူႇ။ ပေႃးဝႂ်ႈပိူဝ်ႇၵူၼ်းပဵၼ်ဝႆႉႁိုင် ႁိုင်လိူင် တႂ်ႇၸိူဝ်းရႄးၵႂ်ႇၼႆႉၸၢႆးၸၼ်းၼၼ်ႉတေၵမ်ႇမီးတၢင်းမၼ်း။

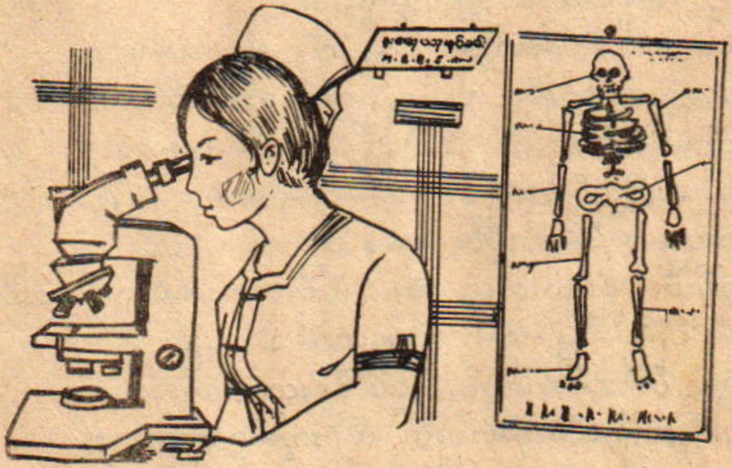

[ႁၢင်ႈ] မူဝ်ႈတိုၵ်ႉထတ်းထွင်လိူဝ်ႉဝၢႆးလၢတ်း(သ်)

ၵၢၼ်ဢွၼ်ႉၵင်ႈ

(1) ယႂ်ႇၸိူဝ်းယုင်းၶူပ်း၊ ၶူပ်ႇမူဝ်ႈၶဝ်ႈၵူႂ်ႇ ၶၢင်းတီႈၵၼ်မီးယုင်း ၸၢင်ႈဢေႃႈလိူဝ်ႉရႄးၵႂ်ႇၼၼ်ႉ လီလွႆႉယႂ်တႂ်းပုၼ်ႈတႂ်ႇ ဢွၼ်ႉၵင်ႈယုင်း။

(2) ၶၢဝ်းယၢမ်းႁူဝ်ၶမ်ႈ ယႂ်ႇၸိူဝ်းလုၵ်ႈၵႂၼ်ႇ ၵႂၵ်ႇၼွၵ်ႈႁူၶၼ်း။

(3) မူဝ်ႈႁူဝ်ၶမ်ႈ ၵမ်ႇလီၶဝ်ႈၵွႆႈလမ်ၶွၵ်ႈသတ်း။

(4) ၵၢင်သုတ်းသေၼွၼ်း။

(5) ၵမ်ႇလီလဵင်ႉသတ်းဝႆႉတူဝ်ႈလၢင်ႈႁူၶၼ်း။

ၵႃမ်းသင်ႇသွၶင်

ဝိသတိ တႅမ်သၢဝ်း၊ သိုပ်ႇၶၢဝ်းယၢဝ်းမိူဝ်းၼႄႈ။
ယိုၵ်းၵၼ်မေႃသိုပ်ႇသိုပ်ႇ၊ ယႃႇပၼ်လိုပ်ႇၵႂႃႇလႆ။
တွႆႇၵၼ်ႁူယွႆးယွႆး၊ ၵူႈၵဝ်မွႆးႁႂ်ႈလႅင်ႈ။
မေႃယဝ်ႉပေပၼ်လူၼ်ႇ၊ ယႃႇလႆႈၵူၼ်ႇယၢၼ်မိူဝ်း။
ပႆႇႁူႁႂ်ႈသွၼ်ႁဵၼ်း၊ ယႃႇလႆးလႅၼ်းၶၢၼ်ႉလိပ်ႈ။
ယွႆႉမေႃသင်ယႃႇထိႇ၊ ယုၵ်ႇထင်ႈပႃႇရိမ်ႇလူးၵၼ်။
ၶၢၼ်ႉလိပ်ႈပိူၼ်ႈလူလႆ၊ တူၵ်းလူမ်ၵႂၢမ်ႇယေႃႈ။
ႁတ်းႁၢၼ်ပဵၼ်တႅႈပိုင်ႈ၊ ၼမ်ႉယိုင်ႈမူဝ်လင်ႇလိမ်၊
ဝူဝ်းပဵၼ်ယုင်လၢတ်ႈလၢတ်ႈ၊ ယွႆႇပႆႇမၢတ်ႈၼင်ႇသူဝ်တူဝ်လဵဝ်။
မႄႉတႅမ်ပၢၵ်ႇၵႂၢမ်းၵႂၢမ်း၊ မႄၼ်းလၼ်သိၵ်ႇယွႆႈ။
ၼူၵ်ႉပဵၼ်ယုင်ၼမ်ယွၵ်ႇ၊ ႁူင်ႉႁဵဝ်ႈလွၵ်ႇၵိၼ်လႆ။
ယႃႇထၢင်ႇလိၵ်ႉၶိုၼ်းတူဝ်၊ ယိုၵ်းၵွၼ်ႁူဝ်ၶိုၼ်ႈၵႄႈ။

(6) ယႃႇပၼ်ႁိူၼ်းမီးတီႈၵူတ်ႇလူဝ်ႉယွၼ်းယုင်း၊ တီႈၵၢၼ်ၶဝ်ဝၢင်း ၶႆႇလႆႈၼၼ်ႉ။

(7) မူဝ်ႈယွင်းယၢမ်းႁူဝ်ၶမ်ႈ ၵိမ်းႁွမ်းၶွၵ်ႈၶင်ဝႆႉတူဝ်သတ်းၼၼ်ႉ သုမ်ယွႆးသေ ၵဝ်ၵၼ်းယွႆးၸေႃႈယုင်းပႅတ်ႈ။

ပေႃးတိုဝ်းၵမ် ၵိတ်းလွမ်း ပူင်ၼႆႉလိုင် ပဵၼ်လႆးၵၢၼ်ငႃႉၵင်ႈ ပႅတ်ႈယုင်း ၵၼ်လၢင်ႈၼမ်းၵဝ်မိင်းရေႃးၵႃႇမႃး ၵမ်ႇထိုင်တူဝ်ႁဝ်း လႆႈသေ တေယူႇလီမီးသုၵ်း လုၵ်းမၼ်ႈၶိင်ႁိင်း ဝၼ်းလိင်းလဝ်ႉၶမ်ႈ ၵမ်ႇဝႃႈ မူဝ်းၼႄႈတႃႇယၢမ်း ၵႃမ်းၵၢၼ်းႁဝ်းၼၼ်ႉ တၵ်းႁွတ်ႈ ထိုင်ယွတ်ႈပႆႇသဝ်ယူႇၵမ်ႇႁၢင်ႉ။

[ၵႃႈတႃးၵွၼ်ႇ]

လိၵ်ႈလၢႆးလႄႈတၢင်းလၢတ်ႈ၊ ႁႂ်ႈပိူၼ်ႈမၢတ်ႈၵူဝ်ယမ်။
ယႃႇၶပ်ႉတႅမ်ႈလၢမ်းယၢဝ်း၊ တူၺ်းယၢဝ်းယၢဝ်းၸင်ႇၸႅင်ႈ။
ႁႂ်ႈဝၢၼ်ႁူႉလပ်းထုၵ်ႇ၊ ၽုၵ်ႇမႆႉႁႂ်ႈပဵၼ်ၵေႃ။
ၽုၵ်ႇတူၼ်ႈႁႂ်ႈပဵၼ်လမ်း၊ မိူၼ်မီးၶမ်းမိုၼ်ႇမေႃႈ။
ၽိုၵ်းမေႃၶမ်ၸိႇၸိႇ၊ ၸိႇတႅမ်ႈဝႆႉၶေႃၶေႃ။
ႁဝ်းၶင်ႇၵၼ်သွၼ်ၵၼ်၊ ပူၼ်ႉၶေႃတၼ်ၼူၵ်ႇမႂ်ႈ။
ႁဝ်းသွၼ်ၵၼ်မေႃထွမ်ႇ၊ ပိူၼ်းၵူဝ်လွမ်ႇသၢင်းၵိၼ်။

ဝိသတိ တႅမ်သၢဝ်း၊ ပဵၼ်ၵၢၼ်ႁဝ်းၵူႈၽူႈ။
ၵၢၼ်ၶႅၵ်းၸွႆႈၵၼ်ယွင်ႈ၊ ၸင်ႇလႆႈလွင်ႈမဝ်ၸႂ်။
ၵၢၼ်ယၢပ်ႇၸွႆႈၵၼ်ထၢမ်း၊ ၸင်ႇလီငၢမ်းမႂ်ႇၶိုၼ်ႈ။
ၵၢၼ်ၶေႃၸွႆႈၵၼ်ႁၢပ်ႇ၊ ပူၼ်ႉမႂ်ႈမၢပ်ႇၵတ်းယဵၼ်။
ပႂ်ႉၶိုင်ႇမိူဝ်ႈၽွင်းယၢမ်း၊ ၸၢင်ႈကဝ်ႇႁၢမ်းလၼ်ႇလုတ်ႈ။
ၽွင်းယၢမ်းကမ်ႇပႂ်ႉထႃႈ၊ ၽႂ်တိုၼ်ႇလႃႈတူၵ်းလင်။
ၽႂ်လုၵ်ႉၸဝ်ႉမၼ်းတၼ်း၊ ၽႂ်လၼ်းၵၼ်းမၼ်းလႆႈ။
တွင်ႉမႆႈၵေႃႈမီးၵိၼ်၊ ကမ်ႇတၵ်းတိၼ်သေလွင်ႈ။
ၽႂ်လႅတ်းသႅဝ်းမၼ်းၸႂ်ႈ၊ ၽူႈမိူၵ်ႈမႂ်ႈၶၢၼ်ၸႂ်။
ၵေႃႉႁူႉၸၢင်ႇတၵ်းလီ၊ ကမ်ႇတူၵ်းၶီတမ်ႇယေႃႈ။
ကွၼ်ၵၼ်လၢႆႈၸႂ်မႂ်ႇ၊၊ ၸင်ႇၶိုၼ်ႈၽႂ်ႇၶိုတ်းပၢၼ်။
ၸၢႆးႁုယဝ်ႉသွၼ်ယိင်း၊ ယႃႇပၼ်တိုင်းၽိုင်ႈငႄႈ။
ယိင်းႁုႁၼ်သွၼ်ကၢႆႈ၊ ယႃႇလိတ်ႈလၢႆႈၸုင်းႁဝ်း။
ၸဝ်ႈႁုၵေႃႈသွၼ်လၢၼ်၊ ႁွၼ်ႇတူၵ်းယၢၼ်သေပွၵ်ႈ။
လၢၼ်ႁုႁၼ်သွၼ်ပူႇ၊ ၽွမ်ႉၵၼ်ယူႇတၢၼ်းသုင်။
သင်ႇၶႃႇသွၼ်ၵူၼ်းၵူၼ်း၊ သိုပ်ႇၶိုဝ်းတိုၼ်းၶိုၼ်ႈၶေႃႈ။
ၵူၼ်းႁိူၼ်းၶႄမုၼ်ၸဝ်ႈ၊ ၶွၼ်ႇၶဝ်ႈၶမ်ႉလီပဵၼ်။
ၶင်ႇၶႆလွၼ်ႉၵႅၼ်ၵႂၢမ်း၊ သိုပ်ႇၵၢမ်းလၢမ်းမွၵ်ႇလၢတ်ႈၵၼ်တႃႉ။

[ၸဝ်ႈလၢဝ်းမိူင်း]

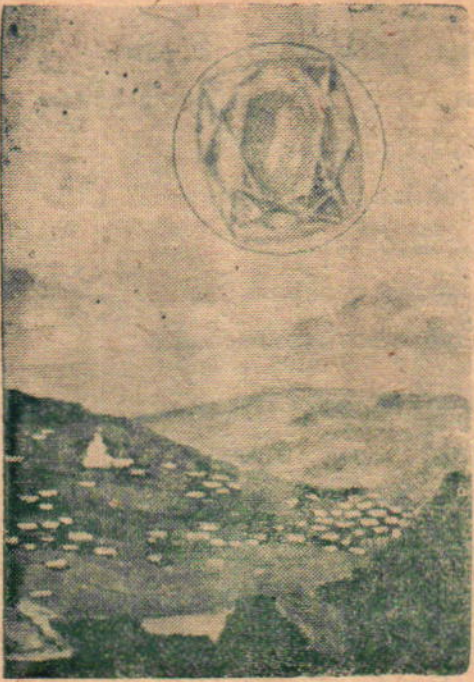

မေႃႇသိူင်
မိူင်းၵုတ်ႈ

ဝီင်းမိူင်းၵုတ်ႈၼၼ်ႉ ၼတ,တင်ႈမၢႆး လိမ်မိူဝ်ႈ [1000] ပီလိူဝ်လိူဝ်
ၼၼ်ႉၼလႈ တင်ႈသဝ်းယူႇ ၼိူဝ်သၼ်လွႆမိူင်းတၢႆး ၵိူင်ႇ မိူင်းမိတ်ႈသေ
တၢင်းသုင် ယၢၼ်ၼမ်ႉပၢၵ်ႇလၢႆႇ (4000) ထတ်းလိူဝ်၊ တၢင်းၵႂၢင်ႈမီး
(3) လၵ်းပၼ်ႇမူၼ်း၊ ဝီင်းမိူင်းၵုတ်ႈ ၵၼ်ဝႃႈၼၼ်ႉ ၽူႈလွင်ႈၽွင်ႇၵေႃႈ
ႁူထိုင်ၵၼ်ၵမ်ႉပႃႈၼမ်သေၵမ်ႇၵႃး ၼွင်းၵမ်ႇၽွႆႇၼၼ်ႉ မီးလိုဝ်ႈသိူင်
လင်လိုဝ်းဝႆႉယဝ်ႉ။

မႃႈတွင်း။ ဝီင်းမိူင်းၵုတ်ႈၼၼ်ႉ ပဵၼ်ႉဝႃႈ တင်ႈသဝ်းယူႇ ၼိူဝ်သၼ်လွႆ
မိူင်းတၢႆးဝႃႈၼၼ်ႉသေတႃႉ မိူဝ်ႈပူၼ်ႉမႃးပီၶရိတ်ႈ–1889
ၵိူင်းၵလဵတ်ႈၶဝ် မႃးၽုၺ်ႇ "ပႃးမႃးရူးပီးမၢႆး ၶွမ်ႇပ
ၼီႇ ႁိတ်းထၢင်သဵင်" သေ မၵ်းမၼ်ႈဝီင်းမိူင်းၵုတ်ႈၼလႈ
ႁူဝ်ပၢင်ႇ (မေႇမိဝ်ႉ) ၵဝ်ၼယၶဝ်ႈ ၼွင်းလိၼ်မိူင်းမၢၼ်ႈ
ႁႃႇယူႇယဝ်ႉ။

ဝဵင်းမိူင်းၵုတ်ႈၼႆႉ မိူဝ်ႈၼၼ်ႉႁွင်ႉဝႃႈ– “မိူင်းၵတ်း” ၵမ်ႈၽွင်ႈ သမ်ႉႁွင်ႉဝႃႈ– “မိူင်းၵုပ်း” ယူႇႁိုင်ထိုင်ၵူၼ်းၶိူဝ်းမၢၼ်ႈၶဝ် ၶဝ်ႈမႃး ႁဵတ်းၵၢၼ်ထၢင်သႅင်သေ မၢၼ်ႈသမ်ႉႁွင်ႉၸွမ်းသဵင်တိုး ကမ်ႈပီႈလႄႈ ၶဝ်ၵေႃႈႁွင်ႉဝႃႈ– “မိုးကုတ်”၊ ကိင်းၵလဵတ်ႈၶဝ်ၵေႃႈ ႁွင်ႉၸွမ်းသဵင် မၢၼ်ႈဝႃႈ– (MOKOK) ၼႆႉ။ တီႈႁဝ်းသမ်ႉလိုဝ်ႈကၢၼ်ဝႃႈ– မိူင်းၵတ်း ကမ်ႈၼၼ်ႉ မိူင်းၵုပ်းၼၼ်ႉ ကမ်ႈႁွင်ႉယဝ်ႉလႄႈ ၵူႈႁွင်ႉၸွမ်းသဵင် ၵူၼ်းၼွၵ်ႈၶိူဝ်းသေ တေႃႇဝၼ်းမိူဝ်ႈၼႆႉယဝ်ႉ။

ဝဵင်းမိူင်းၵုတ်ႈၼႆႉ သီႇၼႃႈပႅတ်ႇၽၢႆႇ မီးလွႆယႆႇ၊ လွႆလူင်လွမ်ႉႁွပ်ႈ ဝႆႉသေ လိုဝ်ႈလွႆလူင် ကၢၼ်ၵူၼ်းႁူႉၼမ်ၼၼ်ႉ။ ပဵၼ်လွႆတွင်းလႅင်၊ လွႆမွၵ်ႇ၊ သလၢပ်ႈၽိူၵ်ႇလႄႈ လွႆမွၵ်ႇသလၢပ်ႈလႅင်၊ မီးၽၢႆႇဝၼ်းဢွၵ်ႇဝဵင်း။ လွႆတွင်းလႅင်ၼႆႉ တၢင်းသုင်မီး (6,733) ထတ်း။ ၽၢႆႇတၢင်းႁွင်ႇသမ်ႉ မီးလွႆထၢတ်ႈတေႃႇလႄႈ လွႆပႅၵ်ႇ၊ လွႆပႅၵ်ႇတၢင်းသုင်မီး (5,606) ထတ်း လႄႈ (လွႆထၢတ်ႈတေႃႇၼႆႉသႅင်လႅင်၊ သႅင်သွမ်ႇ၊ ၶွၵ်ႇၼမ်၊ ၼမ်ႉလီ ၼိူဝ်ႉလီ)၊ လႅင်ႇႁွင်ႇဝၼ်းတူၵ်း မီးလွႆလမ်လႄႈ တၢင်းသုင်မီး (7,544) ထတ်းလိူဝ်လိူဝ်။ ၽၢႆႇဝၼ်းတူၵ်း (ၵျၢပ်ႈပိၼ်ႈ) သမ်ႉမီးလွႆၵူင်ႇ၊ ၵၢဝ်ႇ၊ တၢင်းသုင်မီး (5,345) ထတ်းယဝ်ႉ။

ဝဵင်းမိူင်းၵုတ်ႈၼႆႉ ႁွပ်ႈတူၼ်းသၼ်လွႆလွမ်ႉႁွပ်ႈဝႆႉ။ သၼ်ႈတေႃႇ သီႈတၢင်း ကၢၼ်ၵပ်းသိုပ်ႇ၊ တၢင်ႇဝၢၼ်ႈတၢင်ႇဝဵင်းၵေႃႈ ပဵၼ်တၢင်းၵႃး လွၼ်ႉလွၼ်ႉ။ ၽၢႆႇၼၢၼ်း မီးဝဵင်းလိူဝ်၊ (မၢၼ်းတလေး) လႄႈ– ယၢၼ်ၵႆၵၼ် (128) လၵ်း၊ လႅင်ႇၼၢၼ်းဝၼ်းဢွၵ်ႇ၊ မီးမိူင်းလူင်သေ ယၢၼ်ၵႆၵၼ် (21) လၵ်း၊ ၽၢႆႇဝၼ်းတူၵ်း သမ်ႉမီးဝဵင်းသပိတ်ႈၵျၢၼ်း (ၽိတ်ႉၶျၢင်း) ၵႆယၢၼ် (60) လၵ်း၊ ၽၢႆႇႁွင်ႇ သမ်ႉမီးဝဵင်းမိူင်းမိတ်ႈသေ ယၢၼ်ၵၼ် (28) လၵ်းယဝ်ႉ။

ႁူဝ်ၸဝ်ႈၵူၼ်းၵိူၵ်းမိူင်းလိူမ်မိူဝ်ႈၵွၼ်ႇၼၼ်ႉ ပဵၼ်တီႈလႄႈ လၢဝ်း တီႈလွႆ (ပလွင်ႈ) ယဝ်ႉ။ ၵွႆႈၵေႃႈၵေႃႉလ ယူႇႁိုင်ၶၢၼ်းမႃး– ၵလေႃး၊ လီသေႃး၊ မၢၼ်ႈ၊ ၶႄႇလႄႈ ၶၢင်ၶဝ် ၵွၼ်ႇၵၼ်မႃး ယူႇသဝ်းသေ

ပိုၼ်ႈႁူႉ ပဝေႇသႃႇ

ၵိတ်းသၢင်ႈၵျုၵိၼ်ၵူႁ်,ယိုမၼ်း။ ၵွပ်ႈပိုဝ်ႈၵူၼ်းမႂ်းယူ,သဝ်းၼမ်ၸေလႈ ၵၢၼ်ငၢၼ်းၵျုၵိၼ်လိင်.တွင်.ၵေႁ်ႈ ယိုဝ်,ၵၢင်ႈၶၢင်မႂ်းသေ၊ ၶိတ်,ၶွပ်, မူ,ဝၢၼ်ႈၵေႁ်ႈမီးယူ, (33) ဝၢၼ်ႈယဝ်ႉ။

ၵၼ်ယူ,သဝ်းၼိုဝ်ဝိင်းမီးယူ, (23) ပွၵ်ႉၸလႈပိၼ်–

1. ပိၵ်.လွႆ,၊
2. ၵၢၼ်,တေႁ်,၊
3. ၵွင်,သႁ်,ယႁ်,၊
4. ဝၢၼ်ႈဝၼ်းၵွၵ်,၊
5. သူလ်,ပုင်,ၸႁ်,၊
6. ၵွင်,ၶျၢၼ်းၸႁ်,၊
7. သူလ်,ၵူ,၊
8. ၵိတ်.လၵုၵ်ႉ၊
9. ပွၵ်.တႆး၊
10. ပွၵ်ႉမၢၼ်ႈ၊
11. ၵၢတ်,ၵဝ်,၊
12. ပူဝ်,ၵုင်း၊
13. လိတ်.တၢၼ်းၵုင်း၊
14. ၵွင်,ၼၸၢၼ်း၊
15. ၵၢတ်,မွိ,၊
16. မိဝ်ႉၸလ,=တွင်,ယွႁ်,၊
17. လွႆၶၢင်၊
18. ပွၵ်.လွႆပိၵ်,၊
19. ပတ်.တမျႁ်း၊
20. လီ,ပိၼ်,ၸႁ်,ယႁ်,၊
21. ပွၵ်ႉမူ,သလိမ်,၊
22. ပွၵ်ႉလွႆဝီ=ပီးတွင်ႇ,၊
23. မိၼ်းတၢၼ်,တႁ်း၊ လိုဝ်းၼႆႉယဝ်ႉ။

မူ,ဝၢၼ်ႈၵိမ်းႁွမ်းၼိုဝ်သၼ်လွႆသမ်.မီး–

1. ၵျွၵ်·ၼၵႁ်း၊ 2. ၵျွၵ်ႉသွင်,၊ 3. ၸယၢၼ်းပိၼ်,။
4. ၼမ်.ၵုၼ်,၊ 5. မၢၵ်,ၵိၼ်ၼဝ်ႈ၊ 6. လိၼ်လမ်။
7. ၵူဝ်းလၢၼ်,၊ 8. ပေႁ်,ပတၢၼ်း၊ 9. ၵုင်းၵႆႇ၊
10. ႁူလ်ႈၼွတ်ႈ၊ 11. ႁူဝ်ၼႁ်း လိုဝ်းၼႆ.ယဝ်ႉ။

1824 ၼီႈ၊ ပၢၼ်မိူဝ်ႈၵိင်းၵလိတ်ႈၶဝ် ပူၵ်းပွင်ယွင်းငမ်းဢၼၼ်ႉ ၵူၼ်းမိူင်း လႆႈထၢမ်းၶွၼ်ႇ,တီႈၶဝ်သေ ႁဵတ်းထၢင်သိင်။ ထိုင်မႃးပီ– 1948 ၼီႈ၊ ပိၼ်မႃးမိူင်းယွမ်ႉႁူမ်ႈ မိူင်းမၢၼ်ႈယဝ်ႉ. ယူႈၵူၼ်းမီးငိုၼ်း ၶမ်းၶဝ်သမ်ႉၵဝ်ႁဵင်းငိုၼ်းၶမ်းသေ လွင်ႉၵိၼ်ၵူၼ်းႁဵတ်းၵၢၼ်၊ ပဵၵ်ႉဝႃႈ လႆႈသဵင်မႃးၼ်ၵေႃႈ ၵူၼ်းႁဵတ်းၵၢၼ်ၶဝ် ၵမ်ႇလႆႈၶုၺ်ႉႁၢၼ် (လၢမ်ႇ လႃး) သင်ၸႂ်ႈ ဝႆးဢၼ်ၼ်ႉယူႈၵုပ်ႉပိူင်ႇယွမ်းငမ်း မိူင်းႁူမ်ႈတုမ်မိူင်း မၢၼ်ႈ၊ လင်ႇလွင်ႉထၢမ်းၶွၼ်ႇသေ ၼိုၼ်းႁူႈႁဵတ်းထၢင်သိင်မႃးယဝ်ႉ။

ၵွႆးၵႃႈထိုင်မႃးပီ– 1964 ၼီႈ၊ ၶုၼ်မိူင်း သိမ်းၵဝ် မေႃႇသိင် ႁဵတ်းပိၼ်ၶွင်ပၢင်ႈၶွင်လၢင်းယဝ်ႉ. ဝႆႉႁူႈၵူၼ်းမိူင်းတင်းလႆႈယၢပ်ႇယိၼ်း ၶၢၼ်လွင်ႉယွႆႉမၼ်းသေ ပိၼ်မႃး–ၵၢပ်ႈပၢၼ် လၵ်ႉၵႃႉ လၵ်ႉၶႃႈၸႂ်ႈ လၵ်ႉၶုတ်းထၢင်သိင်ၵဝ်ယဝ်ႉ။

ၵူၼ်းၵၼ်ယူႇသၢင်ႈၵိၼ်သဝ်း ၼွင်းဝဵင်းမိူင်းၵုတ်ႈၼ်. ယႃႇသႃႇ တီႈၵိူဝ်းလီ ၼပ်ႉထိုဝ် ပုတ်ႉထယႃႇသႃႇ ၵမ်ႈပႃႈဢမ်ၸႂ်ႈ ၼိူဝ်လွႆ သၢပ်ႇဝဵင်းပၼ်ႇႁူပ်ႈဢၼ်ၼ်ႉ မီးၵေႃႇတီႇဝတ်ႉဝႃး၊ ႁူၼ်ႇၽြႃးတမ်ႇဝ်ႉ ၵူႈလွႆယဝ်ႉ။ လွႆၽြႃးၸႂ်ႈၵၼ်လိုဝ်ႈယွႆႇဢၼ်ၼ်ႉ ၽြႃးယွင်ႇတေႃႇၵူး၊ ၽြႃးၶျၢမ်းသႃႇ၊ ၽြႃးသူလ်ႇၵူႇ၊ ၽြႃးသၢဝ်းပဵတ်ႇ၊ ၽြႃးလွႆဝီၸႂ်ႈ ၽြႃးဢၵႃးယူင်ႇ လိူဝ်းၼ်ႉယဝ်ႉ။

တီႈလွႆၽြႃးလိူဝ်းၼ်ႉ ၼိုင်ႈပီၼိုင်ႈပွၵ်ႈ ႁဵတ်းပွႆးလၢမ်းၵူႈပီၸႂ်ႈ လိူၼ်သၢမ်မူၼ်းၵၢင်ၼွႆႉလဝ်ႉ တီႈလွႆၽြႃးၶျၢမ်းသႃႇဢၼ်ၼ်ႉ မီးပွႆးလူႇ တၢၼ်းသွမ်းသုၵ်း/လိပ်း တႃႇဢၵူႈပိူင်ပိူင်။ လိူၼ်သီႇမွႆႇ(12)ၶမ်ႈ ထိုင်လိူၼ်သီႇလွင်ႈ (1) ၶမ်ႈ တီႈၽြႃးယွင်ႇတေႃႇၵူးဢၼ်ၼ်ႉ သမ်ႉမီး ပွႆးလိူၼ်သီႇၸႂ်ႈ– ၵႃႈပိၼ် ပီႈဢွင်ႉတႆးယူႇဢိူဝ်လွႆ ၵ/လမ် ၵမ်ႇဝႃႈ ႁူမ်လူမ်းမူၼ်ႈၵျႃႇသေ ယွမ်ႉၵၼ်မႃးၶဝ်ႈပွႆးယူႇယဝ်ႉ။

ၼွင်းၵႃႈပွႆးၼ်ႉ မီးတၢင်းၵိၼ် ၵႃႇႁႃႇရ ၶွင်တႆးႁဝ်း သူင်ၵိၼ် မိူၼ်ဢင်ႇဢိူဝ်ႉသူမ်ႈ၊ ဢင်ပွင်း၊ ၶဝ်ႈသၼ်ႈ၊ ၶဝ်ႈသွႆး၊ ၶဝ်ႈလိူင်၊

ယၢၵ်းၵူဝ်ႈ ယၢၵ်းၵဝ် ၶႂ်ပီႈၼွင်ႉတႆး မိုတ်ႈမၵ်ႉၶၼ်ႉ မိူဝ်ႈလဵဝ်တိမ် ထူၼ်ႈဝႆႉ။ ထိုင်လိူၼ်သီႇ မူၼ်းမၢး တီႈၼိူဝ်လွႆ ပွႆး သၢဝ်းပဵတ်ႇ၊ ပွႆး လွႆဝီ၊ ပွႆးၶၵေႃးယူင်ႇ လိူဝ်းၶၼ်ႈ. သမ်ႉမီးပွႆး ၵႂၢမ်ႇၵၢမ်ႇႁူတ်းၶမ်ႉ. တူၼ်ႈႁူင်း၊ တူၼ်ႈႁႃးသေလႄႈ ပဵၼ်ယိုင်ႈငႄႈ ပီႈၼွင်ႉတႆးဝဵင်းမိူင်း ၵုတ်ႈယဝ်ႉ။

ပုၼ်ႈတၢႆႇယိုင်ႈငႄႈလႄႈ ယၢႆႇသၢႆႇ သၢႆႇသၼေႃႇႁဝ်း တေႁူဝ်ႈ ႁူင်းမၢးၶၼ်ႉ. ၵမ်းၼႆႉၶိူဝ်းဝဵင်းမိူင်းၵုတ်ႈ မီးမၢးၵျင်းတႆး (ၵျင်းမုၼ် လဝ်ႈတႆး)ၵျင်းၶိူင်ႈယဝ်ႉ။ ၵၼ်မီးၶိူဝ်းမိူင်းၵုတ်ႈ ၵျင်းမုၼ်လဝ်ႈတင်း ၶမ်ၼႆႉ. ၵျင်းလိူဝ်ၵေႃႈတေႃႈၵျေႃးပၼ် လွင်ႈယၢႆႇသၢႆႇ သၢႆႇသၼေႃႇ ႁဝ်းၶိုၼ်ႈယူႇ ၶင်ႇၵဝ်ႇ။ ၵူလ်းၵၢႆႈလဝ်ႈၵျင်းၵမ်ႈၶမ်ၼႆႉ. သမ်ႉၵျေႃး ပၼ်ယိူဝ်ႇမၢၼ်း၊ ၵူၼ်းၶိူဝ်းဝဵင်းမိူင်းၵုတ်ႈၵမ်ႉၶမ်ၼႆႉ. သမ်ႉပဵၼ်ထဝ်ႈ တႆးသေလႄႈ ၵမ်ႇပွင်ႇလိုၼ်။ ထဝ်ႈၵေႇၶဝ်ၵူလ်းၵူၺ်ႇထွမ်ႇဝၢႆႈ– လဝ်ႈ ၵျေႃးပွႆးၼႆႉ. သိင်လိၼ်ၵူလ်းလႄႈ တီႈလိုၵ်ႉလမ်ႇ ၵမ်ႇထိုင်လႆႈ။

ၵမ်းၼႆႉ– ၵွပ်ႈၵျင်းတႆးႁဝ်းမီးမၢးသေလႄႈ ပုတ်ႉထယၢႆႇသၢႆႇ သၢႆႇသၼေႃႇႁဝ်းၵေႃႈ ႁူဝ်ႈႁူင်းမၢးၶမ်ယဝ်ႉ။ ၶိူဝ်းယွင်းဝၢႆႇသၢမ် လိူၼ်ၼႆႉ. ထဝ်ႈၵေႇၶဝ် ၵႂၢမ်ႇၵၢမ်ႇၶင်ႈပွႆး ၵဝ်သိၼ်ၵဝ်ထမ်းမၢး၊ ထိုင်ၶိုင်ႇလိူၼ်သိပ်းသွင်မၢးလိုင်– ၵႂၢမ်ႇၵၢမ်ႇႁိူတ်းပွႆးၶၢမ်ႇသၢင်ႇယိူဝ်ႇ တႆးလႄႈ ႁိူတ်းပွႆးၵထိၼ်ႇ မူၼ်ႈမူၼ်ႈသိူဝ်းသိူဝ်းဝႆႉယဝ်ႉ။ ၵမ်းၼႆႉ ၶိူဝ်းၵေႃႈယိုင်ႈငႄႈ/လိၵ်ႈတႆး ၶုမ်ႇႁႃးလႆးယိူင်းသမ်ႉ. ၵႂၢမ်ႇၵၢမ်ႇႁိူတ်း သၢင်ႈဝႆႉလုမ်းထမ်ႇမလၵ်ႉၵျႃႇယဝ်ႉ။

ၵႃႈၵွၼ်ႇ ပူႇမွၼ်ႇ မိူင်းၵုတ်ႈၼႆႉ ပဵၼ်တႆးသေတၢႆႉၵေႃႈ ဝႆးပူႇ မွၼ်ႇႁူဝ်း ပွၵ်ႈၶိူၼ်းမိူဝ်းယဝ်ႉၶၼ်ႉ. လုၵ်ႈၵႂၢၼ်ႇ ၵၼ်ၶိူၼ်ႈယိူင်ႇမၢး ပၢၼ်ၼႆႉ ၵမ်ႇမေႃလၢတ်ႈၵၢမ်းတႆးႁူဝ်းယဝ်ႉ။ ၵွပ်ႈၼႆႉ လီၶႄႃးၶူမ် တၢင်ၶဝ်ၵျႃႉ။ ၵူလ်းၵၢႆႈ လိၼ်းလင်ၵေႃႈယိုင်ႈငႄႈ/လိၵ်ႈတႆး မီးမၢး ၼႆႉသေ ၶိၼ်းၵႂၢမ်ႇၵၢမ်ႇ ယိုၵ်းလၢတ်ႈၵၢမ်းႁူဝ်းမၢး ၵမ်ႉၶမ်ယဝ်ႉ။

ၵႂပ်ႈၵေႃၽိုင်ႈၼေႈ လိၵ်ႈတႆးၵႂၼ်ႁူပ်ႉသေ သႂၼ်ႁီၼ်းလိၵ်ႈတႆးမႃးၼလႈ ၵႂၼ်ၵၼ် မေႃတ်ႈမ်ႈ၊ မေႃယတ်း၊ မေႃလႃတ်ႈၵႃမ်းႁဝ်းမႃးၵမ်ႉၼမ် ယူႇယဝ်ႉ။

ပေႃးလႃတ်ႈၶိုဝ်းမိူင်းၵုတ်ႈၼႆႉ လႂင်ႈသႅင်ၵေႃႈ တေလႆႈလႃတ်ႈ ပႃးယဝ်ႉ၊ ၵႂပ်ႈသင်ၼႆ မိူင်းၵုတ်ႈၼလႈသႅင်ၼႆႉ ယႃႇယိူဝ်းၵၼ်မႃးထႅမ် မိူဝ်ႈၵႂၼ်ႇၼၼ်ႉယဝ်ႉ။ သႅင်မိူင်းၵုတ်ႈၵၼ်ဝႃႈၼႆႉ ၵႃႈၶၼ်ၵေႃႈလီ၊ သႅင်ၵၼ်ၵႂၵ်ႇၼွင်းလုမ်ႈယွႆႉ ၵူႈတိူင်းတိူင်းၼႆႉ ၵမ်ႇၶိုတ်းလႆႈသႅင် မိူင်းၵုတ်ႈ။ သႅင်မိူင်းၵုတ်ႈၼႆႉ ၼိူဝ်ႉမၼ်းၵေႃႈလီ၊ ၼမ်ႉမၼ်းၵေႃႈ ၶမ်ႉသေၼလႈ လိုဝ်ႈသႅင်သႅင်မိူင်းၵုတ်ႈ ႁွတ်ႈထိုင်တေႃႇ ၼွင်းလုမ်ႈယွႆႉ ၵူႈတီႈတီႈယဝ်ႉ။ မိူဝ်းသႅင်ၵၼ်ၵႂၵ်ႇၼွင်းမိူင်းၵုတ်ႈၼႆႉ– ပၼ်ၼင်ႇ လိုဝ်ႈသႅင်တွႆႈၼႆယဝ်ႉ။

1– သႅင်ပတ်ႉတမျႃး (သီလႅင်)၊

2– သႅင်ၼီႇလႃႇ (သီသွမ်ႇ)၊

3– 〃 ၶၢဝ်၊

4– သႅင်ၵုသိႉသယျႃး (လိူင်/ၶၢဝ်)၊

5– သႅင်ၵိၼ်ႇတၼီႇလႃႇ (လႅင်ၵမ်ႇမၢၵ်ႇၶိူဝ်)၊

6– သႅင်ၵလမ်ႉ (လႅင်၊ ၼီဝ်၊ မူၼ်ႇ)၊

7– သႅင်သုင်းပႃၼ်ႇလႃႉ (လုၵ်ႈလိဝ် မီးသီလႅင်ၵမ်ႇ ၼီဝ်)၊

8– သႅင်ၵေႃႇမိတ်ႈ (လႅင်၊ လိူင်၊ ၼီဝ်)၊

9– သႅင်မျႃႉ (မျႃႉမိူင်းၵုတ်ႈ) မီးသီၼီဝ်၊

10– သႅင်ပၼလႃးပုႃး (ၶၢဝ်၊ မူၼ်ႇ)၊

11– သႅင်သူလၺ်ႇတၼ်းလိူင်/ ၶၢဝ်၊

12– သႅင်ပျွင်းၶွင်းထိူင်း (သီယွတ်ႈတွင်ၵူၺ်ႈၶုမ်ႇ)၊

13– သႅင်တမိဝ်းၼီဝ်၊ ၶၢဝ်၊ လိူင်၊ လမ်၊

14– ထလီၼ်းၶၢဝ်၊ ၼီဝ်၊ ၶွင်ႇ၊ ၵမ်ႇ၊

15– ထလီၼ်းထွႆး (သီမွၵ်ႈယၵ်းတူပ်း)၊

16- သိၼ်မၡူႉ,ရျ,=မတ်းမီး (သီလမ်)၊
17- သိၼ်ယၸႃး (သီလိၼ်ၵမ်,)၊
18- သိၼ်ၿူ,ယွင်, (ၼိူဝ်ႉၵူၼ်းမီးလိုၵ်း 6 ထိုင်- 12 သီၼ်း ၸလႃးမီးသီလိၼ်ၼုမ်,)၊
19- သိၼ်ၼၵျႃးတွ်ႉ (လုၵ်းလိဝ် မီးသီသွမ်,ၼဝ်)
20- သိၼ်ပယိၼ်း (လုၵ်းလိဝ်မီးသီလိၼ်လိူင်)၊
21- သိၼ်ပၡႃၼ်းလိူင်/ ၶႃဝ်၊
22- သိၼ်ယၸယးၵူ, (လုၵ်းလိဝ်မီးသီသွမ်,ၼဝ်)၊
23- သိၼ်ထႃတ်းတယျ,ၶႃဝ်၊

လိူဝ်ၼႆႉမီးတင်းၼမ်ၸလႃး- ၵမ်,ၸပႉတမ်း တႃင်,လိဝ်းသိၼ်လႆး တင်းသိၼ်း။ သိၼ်ၵၼ်ၵွၵ်,ၼွင်းၼမ်ႉလိၼ်မိူင်းၵုတ်းၼႆႉ "ၼိူဝ်ႉၼိၼ်၊ ၼိူဝ်ႉၵူၼ်း" ၼႆ- လိၵ်,ၸယၡွင်ႉသွင်သိၼ်း။

-ၼိူဝ်ႉၼိၼ်ၵၼ်ဝျးၼၸၼ်ႉ ၼိူဝ်ႉမႃၵ်,ၡိၼ်မၼ်းၵိၼ်,ၼိၼ်းၼိၼ်လီ။
-ၼိူဝ်ႉၵူၼ်သမ်ႉ ၼိူဝ်ႉမႃၵ်,ၡိၼ် ၵမ်,ၵိၼ်,ၼိၼ်းၸလႃး ယုၺ်း သေ ဝိၼ်းၡၵ်းငႆးယဝ်ႉ။

ၼွင်းၵျႃး ၼိူဝ်ႉမႃၵ်,ၡိၼ်သိၼ် ၵၼ်ၼိူဝ်ႉၼိၼ်သမ်ႉ လိၵ်,ၸယၡွင်ႉ သီ,သိၼ်း-

1• ၼိူဝ်ႉၼီးယိုင်း ၵမ်,ၼၸၼ် ၼိူဝ်ႉတိၼ်းၼဝ်။
2• ၼိူဝ်ႉၵိဝ်း (ၼိူဝ်ႉမႃၼ်,)။
3• ၼိူဝ်ႉၼီးယိုင်း + ၵိဝ်း၊ ၡွင်ႉၼိူဝ်ႉၼီးယိုင်းၸလႃး ၼိူဝ်ႉၵိဝ်း။
4• ၼိူဝ်ႉယှလႃၼ်, (ၼိူဝ်ႉၵမ်,ၼိၼ်းလီၵျႃမ်းသုတ်းၡုတ်းဝ်ႉ)။

တီႈခုတ်းကွၵ်,လႆႈသိူင်ၵၼ်လီၼႆႉ. ခုတ်းကွၵ်,လႆႈၶိူင်းလီၼ်သေ
ၵမ်,ၵႃး ၶိူင်းမၢၵ်,ႁိၼ် မၢၵ်,ယႃၵေႃႈ ၵဝ်မၢၵ်,တႅၵ်,ထုတ်,ယဝ်ႉသေ
ယင်းကွၵ်,လႆႈသိူင်မႃးယဝ်ႉ။

မိူၼ်ၼင်,ဝႃႈၼၼ်မႃးယဝ်ႉ. ထိုဝ်ႈသိူင်မိူင်းၵုတ်ႈ လင်လိုဝ်းၵေႃႈ
ပဵၼ်လူၺ်ႈ ၶူဝ်းၶွင် ကွၵ်,ၶိူင်းၼမ်ႉ.လိၼ်ႁိၼ်ယႃ ၵမ်,ၼၼ် သိူင်လႅင်
ၼလႈသိူင်သွမ်,ယဝ်ႉ။ ဝဵင်းမိူင်းၵုတ်ႈၼႆႉ ၼမ်ႉ.လိၼ်ႁိၼ်ယႃ ရႃ,သီ,
ၵုတုၵေႃႈလီ၊ တီႈယူ,တၼ်းသဝ်းၵေႃႈၶႅမ်ႉ၊ ၶူဝ်းၶွင်ၵၼ်ကွၵ်,ၶိူင်း
မၼ်းၵေႃႈ ဢျႃႉပေႃးၵမ်,မီးတီႈဝႃႈ။

ၵူလ်းၵႃႈၼမ်ႉ.လိၼ်ႁိၼ်ယႃမိူင်းၵုတ်ႈၼႆႉ လီတၢၼ်,ႁိူဝ် ႗ သိူင်
ၵၼ်ကွၵ်,ၶိူင်းမိူင်းၵုတ်ႈ ၶႅမ်ႉ.ဢျႃႉ တၢၼ်,ႁိူဝ် ႗ ၼႆႉ ပိူၼ်ႈႁူထိုင်သေ
တႃႉ.ၵေႃႈ ပီႈၼွင်ႉ.တႆးႁဝ်း မီးၵႃႈႁိူဝ် ႗ တႆးႁဝ်းၵတ်ႉ.ၶႅၼ်,တၢၼ်,
ႁိူဝ် ႗ ၼၼ်ၵေႃႈ ယႂ်ႉသမ်ႉ.ၵမ်,မႃးႁူထိုင်ပၼ်၊ ၵၼ်ၼႆႉ.ၵွပ်ႈယႂ်ႉလႃ, ႗
ပေႃးတေၶူၼ်ႉ ဝူၼ်ႉ.တူလ်းလီလီၼႆႉထိုင် ပဵၼ်ၵွပ်ႈ ပီႈၼွင်ႉ.တႆးၵူလ်း။
တႃ,တူဝ်ထဝ်ႈၵဝ်,ၶႅမ်ႉ.၊ တႃ,ထိုဝ်ႈထဝ်ႈၵဝ်,လီၼႆႉ. ပဵၼ်ပုၼ်ႈယွၼ်း
ထဝ်ႈၵဝ်,ယဝ်ႉ။ တႃ,ထိုဝ်ႈတႆးႁဝ်း၊ ၶူဝ်းႁဝ်း၊ မိူင်းႁဝ်း ႁၵ်ႈၶိုၼ်ႈယႂ်ႉ,
မႂ်ႇ,သုင် ႁၵ်ႈထိုဝ်ႈသိူင်တႆးႁဝ်းလိုဝ်းၶိူင်းလုမ်ႈယႃႉ.ၼႆႉ ပဵၼ်ပုၼ်ႈယွၼ်း
တႆးၵူႈၵေႃႉ.ယဝ်ႉ။ ၵွပ်ႈၼႆႉႁၵ်ႈတႆးႁဝ်း ၶူဝ်းႁဝ်း မိူင်းႁဝ်း ယိုင်ႈၼင်ႈ
လိၵ်ႈလၢႆးႁဝ်း ႁၵ်ႈၶိုၼ်ႈယႂ်ႉ,မႂ်ႇ,သုင်ၼႆႉ. ပီႈၼွင်ႉ.တႆးႁဝ်းကွၼ်ၵၼ်ႁၢပ်,
ၵၢၼ် ႁဵတ်းသၢင်ႈၵူ,သေ ႁၵ်ႈထိုဝ်ႈသိူင် တႆးႁဝ်း လိုဝ်းမိူၼ်ၼင်,သိူင်
မိူင်းၵုတ်ႈ၊ ႁၵ်ႈႁိူဝ်ႈၼင်,ငဝ်းသိူင်မိူင်းၵုတ်ႈသေၵမ်း။

ၼၢင်းလၢဝ်ၵူၼ်း (မိူင်းၵုတ်ႈ)

ၸွင်ႇမေႃႁၵ်ႉၵၢင်

–ပီယတေႃး ၵႃယတီ သေႃးၵေႃး။
တၢင်းႁၵ်ႉၶႅ ၵၢင်ႈၵုတ်ႇပၢင် ႁၢင်ႉမႂ်ႈဢီၶိင်။
–ပီယတေႃး ၵႃယတီ ၽွယမ်။
တၢင်းႁၵ်ႉၶႅ ၵၢင်ႈၵုတ်ႇပၢင် ၽေႃးၶၢင်ပိၢင်ၵႃႉ။
ပႃႇလီၶႅႉတေဝႃႈလူလ်ႈၵူၶႅးၵမ်ႇမေႃႁၵ်ႉၵၢင်။

–ပီယတေႃး ၵႃယတီ ရေႃးၵျမ်။
တၢင်းႁၵ်ႉၶႅ ၵၢင်ႈၵုတ်ႇပၢင် လွင်ႈယူႇလီ။
–ပီယတေႃး ၵႃယတီ သုၵ်ႉၶမ်။
တၢင်းႁၵ်ႉၶႅ ၵၢင်ႈၵုတ်ႇပၢင် လွင်ႈၵတ်းယၢင်လီၵွႆ။
ပႃႇလီၶႅႉသမ်ႉ တေဝႃႈလူလ်ႈၽူႈမေႃႁၵ်ႉၵၢင်။

ပူဝ်ႈၶႅ ပူဝ်းလၢၶႅး ၵင်ႇဝႃႈ–

–ႁၵ်ႉယႂ်ႇ ၵင်းႁၵ်ႉင်း= ပိင်းၶၼမ် ၵဝ်းၵၢၶႅႈ။
–ပေႃးလီ ပိၶၢင်မေး= ၵမ်ႇလီ ပိၶၢင်ၽေႃး။
–ပေႃးလီ ပိၶၢင်ၽူဝ်= ၵမ်ႇလီ ပိၶၢင်ၵူဝ်။

ယွၶႅႉၶႅႉ ႁွႈလႂ်ႈႁၵ်ႉယႂ်ႇယႂ်ႇ မႂ်ႇသေႇသေႇ၊ ၵမ်ႇၵၢၶႅႈၵမ်ႇ ယၢၶႅ တေႃႇၵူဝ်ႈလုၵ်ႈ ၵူဝ်ႈလၢၶႅ ထုၵ်ႇမီးတၢင်းႁူ မေႃၵွႆႉႁွႈ မၶႅႈၵွမ်းတၢင်းႁူၶၼၶၢင်ႉ တေလႂ်ႈၸၶၼပၶႅ သွၶၢင်ၵၶႅ– မွၵ်ႇႁွႈလၵ်း ၵၵ်းႁွႈၵဵင်ႈယဝ်ႉ။

ႁူၼ်းၼိုင်ႈၵေႃႉ ၶွင်မျၢတ်ႈလူင်ၶွင်ႈတူဝ် မီးသွင်တီႈ

[1] တီႈၵၼ်လိူတ်ႇထွင်ႇ လူမ်းထူဝ်းတႃႇသေႇၼေႈ-

[2] တီႈၵၼ်လိူတ်ႇၵမ်ႇထွင်ႇ လူမ်းၵမ်ႇထူဝ်း သေပွၵ်ႈၶၼ်ၼ်ႉ ၸၵ်းၸွၼ်ႉတူၺ်းလီလီလူး.... ၵၼ်လွႆပိၼ်တီႈလီမျၢတ်ႈလူဝ် ၼေႈ ၵၼ်လွႆသမ်ႉ ပိၼ်တီႈလူဝ်မျၢတ်ႈလီ၊ မႃႉ [2] ၶၼ်ၼ်ႉ ပိၼ်တီႈလူဝ်မျၢတ်ႈလီယဝ်ႉၵူဝ်ႈ....။ ႁွပ်ႈသင်- မၼ်းပိၼ် မိၸ်ႉသိမပတိပတႃႇ တၢင်းသိၢႁၢင် ယိၵေႃႈတႆႇ၊ ႁူၼ်းၵေႃႈ ပႆ၊ လႆၵၼ်ယူႇၵမ်ႇထၢတ်ႇ ၵမ်ႇၶၢတ်ႇ ၵမ်ႇၼွႆႈလႆႈၼေႈ ၸၼ်ႇဝႃႈမၼ်းပိၼ်တီႈလူဝ်မျၢတ်ႈလီယဝ်ႉ။

ထတ်းထွၼ်ထိၼ်ႈႁွၼ်ႇ

[1] ပေႃႇသရၢၸ်ႈ၊ ၵေႃႇၵရၢၸ်ႈ၊ ၸၵျဝတေး မႃၼ်ႇထၢတ်ႈ ၶုၼ်မျၢတ်ႈ၊ ၶႅၢင်းမျၢတ်ႈတင်းလႆႈ ၵွၵ်ႇမႃးၶွင်းသိၼ်ႈ တၢင်း သိၢႁၢင်ၼႆႉ သေၼေႈ ၵိတ်းၶၢင်ႉယူႇ ၶွင်းသိၢတၢင်းၼႆႉ- ပႆႇပူၼ်ႉလႆႈ။

[2] သမ်ႇမႃႇသမ်ႇပုတ်ႉထ၊ ပၸ်ႉၸေႇၵပုတ်ႉထႃႇ၊ ၵရိယႃႇ သႃႇဝၵ ၶဝ်ၸဝ်ႈၵေႃႈ လုၵ်ႉမႃး ၶွင်းတၢင်းမိၸ်ႉသိမ ပတိ ပတႃႇ ၼႆႉသေ ၵျႃႉၶိုၼ်ႈသူႇၵမတ်ႉတထူႇဝိၼ်းယွတ်ႈယႃႉ ၼေႈပူၼ်ႉလွတ်ႈၵူႃႇယဝ်ႉ။

[3] ၶူး၊ ၶုၼ်၊ မုၼ်ၸဝ်ႈ၊ သူႁဝ်းတင်းလႆၼႆႉၶႄႇ လုၵ်ႉတီႈလွႆ မႃး၊ သမ်ႉတေၵူႃႇတၢင်းလွႆ၊ ၸၼ်ႇႁူၸၵ်းၶၼ်ႇထႃႇႁူဝ် ? ၵမ်ႇမထၢၼ်း ၵၼ်ဝႃႈၶၼ်ၼ်ႉ ပိၼ်ၵီႈသင်၊ တေလႆႈတူၺ်း တီႈလွႆ ပေႃးပႆႇႁူၸၢၵ်ႈ လႆႈၵၢၼ်လူင်လူဝ်းၼႆႉ၊ ပႆႇၶတ်းလွႆ ၶွင်းၶႄႈၵၢၼ်လူဝ်းၼႆႉ- တေလႆႈယူႇ ၶွင်းလပ်းသိုင်ႇလူင် တီႈ ၵၼ် (လိူတ်ႇၵမ်ႇထွင်ႇ- လူမ်းၵမ်ႇထွင်း) သေပွၵ်ႈၶၼ်ၼ်ႉ ႁွႆးၶႄႈ။ ႁွပ်ႈၼႆႉ ထမ်ႇမၸၵ်ႉၵျႃႇၸၼ်ႇဝႃႈ "ၶၼ်ႇတိယႃႇၵ

သႁၵတႃႇ, တြႃတြႃႇ, ၵၽိၼၼ်တီၼီ, သေယထိတမ်
ၵႃမတၼႄႇ, ၽႃဝတၼႄႇ, ဝိၽႃဝတၼႄႇ,” ၼ်ၵိုဝ်ႈ။ “ၵႃႇမ
တၼႄႇ,” ၼ်ႉ မၼ်းဝႃႈလူလ်ႈလုၵ်းလပ်းသိင်, တီႈၵၼ်လ်တ်,
ၵမ်ႇထွင်, လူမ်းၵမ်ႇထူဝ်းၼၼ်.ၵိုဝ်ႈ။ ၵမ်ႇၼပ.ၸၵ်းယွႈ
ယဝ်ႉ ၶတ်းၸိူထမ်ႇမၸၵ်.ၵျူႇတႃႉ။

ၸွင်ႇပႃႈၶဝ်ႈၸိူၵ်ႈ ? (ဝူၼ်ႉထတ်းထ်င်ႈႁွၼ်ႇ)

“လၵ်း” ၼလႈ “ငိုဝ်ႈ” ၼ်ႉ ပီၼ်ႁွပ်ႈသင် ?၊ ပီၼ်ႁွပ်ႈတၢင်း
သီၵၢင် ၼ် တေမီး “ၵေႃ.ၵွၵ်ႇပၢၵ်ႇ” ယူႇ၊ ႁူလ်းၵေႃ.ၼၼ်ႉၼတ.
တူဝ်မၼ်းပေႃး“ငိုဝ်ႈ”ဝ်.ယူႇၸိမ်မိုဝ်ႈဝႃႈ တၢင်းသီၵၢင် ပီၼ်ၶွင်ပိုဝ်.
ၶွင်ဝူလ်ႇၼၼ်.ယဝ်ႉၼႄႇ....၊ ၸဝ်ႈလ်ယႃႇယိုင်ႈ၊ ႁူဝ်ပိုင်ႈပႃးၵၼ်၊
လွမ်ႁႃတၢင်းလၵ်း၊ ၶိုၵ်းၸွမ်းတၢင်းသီၵၢင်တႃ. တေႁူမႃးယူႇ။

> ၵဝ်၊ ၵ၊ လ၊ ဝ= ၵေႃႈ လွ်=ဝူလ်ႇၼလႈ ၵဝ် ၵ၊
> မ၊ ၵ= ၵိင်းၵလီတ်ႈ၊ ၵမေႇရိၵၢၼ်ႇ၊ ၵျူႇပၢၼ်ႇ
> ၶဝ်ၸိုဝ်းၼ်. ႁိတ်းပိုင်ၼၼသေဝူၼ်ႉၸွမ်း တၢင်းလၵ်း၊
> တၢင်းငိုဝ်ႈၵၼ်တႃ.။ ပေႃးၵမ်ႇမေႃဝူၼ်ႉ သိုဝ်.လူ
> ပပ်.လိၵ်ႈပိုၼ်ႈ ၶိုဝ်းႁူၼ်းမိုင်း ၶိတ်းၵၢဝ်ႈယဝ်ႉၼၼ်ႉ
> ပေႃးၵမ်ႇမေႃလူလိၵ်ႈ ႁႃထၢမ်တီႈႁူၼ်းႁူတႃႉ။

တၢင်းႁူဝ်ပိတ်ႈလ်ၢ တၢင်းၵ်ၢတူၵ်းတမ်ႇ၊ (ၽူႈမိုၵ်ႈၶႃ.တင်းပီ
ပ်ႇတၢၼ်ႇႁူၼ်းလီၵၢမ်းၶေႃႈၼိုင်ႈ) ႁူၼ်းၵမ်ႇႁူၸိုဝ်းၼၼ်ႉ လိုၵ်ႈဝ်ႉ
တီႈၼိုင်ႈသေ ယႃႇၵဝ်ပႃးၼ်ိုးၵၢၼ်လီ၊ ႁွ်ႈၵွၼ်ၵၼ်ၼမးၵူႃႇလွ်းလွ်ႈ
ၵဝ် တေလီမႃးယူႇ။

လႆၢးႁၵ်ႉ

ၵႃႈႁမ် ၵဝူလ်ု,ရေးရေးမိ၊ ဝူလ်ု,ၵုသူဝ်,တၢင်းမုၼ်ၵေႈဝူလ်ု,
ပၼ်တူဝ်ၵဝ်, ၵွၼ်တၢင်းယဝ်ႉ လင်,ပေႈ၊ ၼမႈ၊ ၽြ,ၶူးဝႈလႈ
သတ်းတဝ,တင်းလၢႆၼ်ႉ ထမ်,မၼီယ,မ။

တၢင်းႁၵ်ႉၵေႈ ပေးပႆ,မေႁၵ်ႉတူဝ်ၵဝ်,၊ ယ,ပေၼ်တ်ႈၵု,
ႁၵ်ႉတူဝ်ပိုၼ်ႈၵွၼ်တၢင်း။ (ဝႈတေႉငၢႆႈယူ,– တေႁ်တ်းႁိုဝ်ႁၵ်ႉ ?)
ႁူဝ်ပိုင်း တေလႆႈႁၢတၢင်းႁု၊ သွၼ်ႁၢၼ်းတၢင်းႁုရွ်ႈမေ၊ ပေးမေ
ယဝ်ႉ လႆၢးၵၢၼ်တၢင်းႁၵ်ႉ တေလႆႈမႈၼွႆးၼ်ႉတင်းသႅင်ႈ။ လႆၢးၵၢၼ်
မိဝ်းၼ်ႉ– မိူင်းၵျ,ပၢၼ်, တင်းမိူင်းၵျ,မၼီ,(တၢင်းၵွၵ်ႉ,) ပိုၼ်ႈမီး
တေ,ထိုင်ႁူင်းႁၢၼ်းလၼ်ႉလွမ်၊ ၼၢင်းယိင်းၶဝ် ပေးၵမ်,မီးၶပ်းမႆ၊
ၵွင်,လၼ်ႉလွမ်ၼ်ႉ ႁၢၽူဝ်ယၢပ်,ၼ,၊ ဝႆၢးလိုၼ်း ထိုင်တီႈလႆႈပၼ်
ၼၢင်းလူၵ်းယွႆႈၼ်ယဝ်ႉ။

ပိုဝ်ႈၼ်– ႁဝ်းၵမ်,လႆႈႁၢၼ်းမေမိုၼ်ပိုၼ်ႈသေတ.၊ တင်းၵႈ
တႁၼ်၊ ႁူငိၼ်း၊ တူဝ်ထူပ်းတင်းလႆ၊ ထုၵ်,လႆႈၶႆႈမွၵ်,ၼၶၵၼ်မိုၼ်
ၼင်,ၼ်ယဝ်ႉ။ ၼွႆးၵျၢမ်းယေးၵီ,ယိင်း မိူင်းၵိၼ်,တီယၼၶဝႆႉဝႈ–
တီႈၶိုၵ်ႉလိုၵ်ႉ ထုၵ်,လုမ်းလႈပၼ်ၵူႈၽွင်းယၢမ်းၼ်ႉ [1] တူၼ်တူဝ်၊
[2] သႅၢလႅင်– ႁွႈလိုၼ်ႈပွတ်,မူတ်းသႂ်ၶႅမ်ႉလႅပ်ႈတ,သေ,။ ၵူၼ်းလိုဝ်း
ယႅၼ်,ၼငႈယဝ်ႉၼၼ်ႉ ၼင်,ႁိုဝ်တူၼ်တူဝ် တၢင်းၼွၵ်ႈ တေမူတ်းသႂ်
ၵၢပ်,ၼမ်ႉလၢင်ႉသုၵ်ႈပွတ်ႈသီပၼ် လုပ်ႈမုၼ်ႈတးႁွမ်၊ ယွမ်ႉတႅမ်ႈ
ပၼ်၊ ထွၵ်,ပုတ်ႈ ၶူဝ်းၼုင်ႈ ၵဝ်,/ မွႆ,၊ ၼ/ ဝၢင် လွမ်းရ,သီ,
လိုဝ်းၼ်ႉ လႅၵ်ႉယွႆ,ၼုမ်,ထဝ်ႈ ႁၢၼ်တ်းၵူႈၵေ။

ၵွႆးၵႈသႅၢလႅင်တၢင်းၼွႆး သမ်ႉၵမ်,ပွတ်ႈၵမ်,ၼမး ၵမ်,လၢင်ႉ
သေပွၵ်ႈ၊ ပွႆ,ဝႆႉရွႈမၼ်း ၵဝ်,သဝ်ႈဝဝ်းမွင် တႅၼ်ႈၼလ, ၽူင်ႉပိဝ်
ၵမ်,တႅင်ႈၼိမ်၊ ပႆႁၢၵႅဝ်,ၵဝ် ၽႁယ,ၽေးၶႅၼ် သေးၵ ရေးၵ,
မႈသႂ်,ၼွႆးတူဝ် ၵ,ယုတၢၼ်,ယၢဝ်းၵေႈ– လႆႈယူ,ပွတ်းပွတ်းသေ

ခါမ်,ဝူလ်,တခ‌ေ|, ပူခ်.ထါတ်ႋဂု|,ဂမ်ႋခမ်ခမ်၊ ကခ်ခ်.ပ|းလှလ်ႋ ကမ်,မီးလါခ်,ပခ်,လ|, တါင်းမေ|ရုက်.ခခ်.ယဝ်.။

ဂူခ်းမေ|ရှက်. ကခ်ဝ|ႋခခ်.

1. တူဝ်ဂဝ်,မူတ်းသ့ ထံဂဝ်,ထိခ်ႋထါင်,ယူ, ခ်ဂေ|ႋရှ။
2. တ|,ဂှ်တ်းရွ်ႋတူဝ်ဂဝ်,မူတ်းသ့် ထံဂေ|ႋထိခ်ႋထါင်,ခ်ဂေ|ႋရှ။
3. တူဝ်ထံ တင်းသွင် ယူ,လီခ်ဂေ|ႋရှ၊ တ|,ဂှ်တ်း ရွ်ႋယူ,လီ ဂေ|ႋမေ|။

လီါးဂခ်မခ်း

(ဂ) ဂှိင်းကခ်လိတ်,ထွင်, လူမ်းထွင်းတ|,သေ,ခခ်. တေလံႋ သုဂ်ႋသ်ါ, ထတ်းသါင် ဝိပခ်၊ လီဂိတ်း လီထ|၊ လီယွမ်.၊ လီခွတ်,၊ လီထွဂ်းခူခ်ဂှဝ် ရွ်ႋဂိုင်,လိပ်ႋထွမ်းပါခ်တူဝ်ခူဝ်း ခုင်ႋဧလႋဂူဝ်လံႋမိခ်ကါ၊ မီးလါင်,၊ မီးဂှဝ်ႋ သတိလုမ်းလ|း ပခ်ဂူႋခမ်ႋခ်ံ။

မူဝ်ႋလုဂ်.တီႋခွခ်းမ|း လှဝ်,သုဂ်ႋလါင်.ခ‌ေ|ႋတ| သူပ်း ပါဂ်,ပွတ်ႋခိဝ်ႋ၊ ဝံါးဂိခ်ခဝ်ႋယဝ်.လေႋ ဂိခ်က|းဂှါခ်ယွ်ႋ ယဝ်. ပူခ်ႋပါဂ်,လါင်.သူပ်း၊ ခ်.ပိခ်ပုခ်ႋကွခ်ႋသွခ်ႋ မူတ်းသ့် ဂူဝ်လံႋ မီးသိဝ်ကါတူ,မိခ်၊ ဂှိဂ်,ဂ့ႋ၊ ခိဝ်ႋထိပ်း၊ တ|ဧယ.တ|ယိူဝ်ႋလှံ။

"ရှ" ခ်. ပေ|းကမ်,မီးလွင်ႋတါင်း ယ|,ခွဂ်းပိတ်ႋခိႋရှ၊ ခိႋရှခ်. မခ်းမီးယါင်၊ မီးသ်ါခူမ်သေ ပိခ်တ|,ဧရှ.ဂင်ႋ မုခ်ႋ၊ မိင်း၊ ယုခ်,၊ ယဝ်, ခဝ်ႋတူိဝ်. လီ,ရှ ခခ်.ယဝ်.။

သင်ပႅၼ်ႁူတူႇ၊ ႁူဝေႃႇ၊ ႁူၶူမ်း လၢင်ႉၼမ်ႉၵိုဝ်လႅမ်းယဝ်ႉ ၵဝ်ၼူၼ်းၵုၺ် လုပ်ႉၼမ်ႉမၼ်းယၵ်းၵၢတ်ႇ– ၵိုတ်းဝႆႉၼိုဝ်း ၼိုဝ်းၼႆ ႁူလိုင်ႇ ႁူမေႃး လၢင်ႈႁၢၼ်ႈၶၼ်းယူႇၼႆယဝ်ႉ။

(ၶ) တီႈၵၼ်လႅတ်ႇၵမ်ႇထွင်ႇ လူမ်းၵမ်ႇထွင်းသေပွၵ်ႈၼၼ်ႉ– တေလႆႈဝႆႉပႅၼ်တီႈၶိုၵ်ႉလိုၵ်ႉတွၼ်း၊ ၶတ်းၸႂ်လုမ်းလႃးလိုဝ် ၸႃႇ၊ ထႅမ်းယိင်းလၢင်ႇမီးၵူမုၼ်ယုင်းငဝ်းၼေႃႈ ယူႇလီမီးႁႅင်း လၢင်ႈလႆႈလုၵ်ႈမျၢတ်ႈ(ၵတိလႃႇတ)ယဝ်ႉ၊ ၵၢၼ်လွင်ႈၼႆႉ ပေႃးၵမ်ႇႁူလွင်ႈ ၵမ်ႇမေႃလုမ်းလႃး၊ မၼ်းလၢင်ႈၵိုတ်ႇ ပၼ်ယေႃးတူဝ် ယေႃးၸႂ်၊ သေႃးၵရေႃးၵႃႇ ၵွပ်ႈမၼ်းၼႆ– ယူႈလၢတ်ႈၼေ သွၼ်ပၼ် ၵမ်ႇမီး၊ ယိုၼ်လိၵ်ႈယိုၼ်ၵျၢမ်း တႅမ်ႈဝႆႉပၼ် တႃႇသွၼ်ၵၼ်ၵေႃႈ ၵမ်ႇမီး၊ လင်ႇဝႃႈမိူင်း ႁဝ်းၼႆႉ ႁႃႁူၼ်းလူဝ်ႈႁီး ပၢၼ်ၵၢင်ႈ ၵမ်ႇၼပ်ႉတေႃႈလႆႈ ႁၼ်၊ ပႅၼ်ၵွပ်ႈယင်းတိုၵ်ႉၼူၵ်ႇတၼ်ယူႇၼၼ်ႉယဝ်ႉ။

လႅမ်မိုဝ်ႈတူဝ်ႁဝ်းယိုၵ်းပႅၼ်သိၵ်ႉႁိၵ်ႉ တေႃႇထိုင်ၵႃႇယု(78)ၼႆႉ လႆႈငိၼ်းၶေႃႈလၢတ်ႈတင်းလႆ၊ ၵူၼ်းထဝ်ႈၼေႃႈ မုၼ်လဝ်ႈ ယွမ်ႉၵၼ် ၼေႉၼေး ပႅၼ်ၶွင်ၵိဝ်ႇၵူၼ်ႈ ၶၼ်ၼွမ်း ၶွင်ပိုဝ်ႉ ၶွင်ဝူၺ်ႇ ငိုဝ်ႈငေႃႉ ၵႃႉယွႆႈၵွႆးၵွႆး ငၢမ်းလီႁၢမ်းငိၼ်းၼေႉ။ ၵၼ်ၼႆႉ ၵွပ်ႈထွမ်ႇငၢမ်း တူၼ်ႈၶႅၼ် သေႃႇသူၼ်းၶူၼ်းယုင်ႈ ႁႅတ်းပၼ်ၵျႈလၢဝ်းလၢတ်ႈ ယႅပ်ႇ ၵုင်ႇၼၵ်းလူးၶွင်လီႁဝ်း၊ ၼပ်ႉၵိၼ်လႆႈငၢႈငၢႈၼၼ်ႉယဝ်ႉ။ ပိုဝ်ႈၼႆ လိၵ်ႈၼႆႉလင်ႇသွၼ်ဝႃႈ– "ၵျႈမေႃႁၵ်ႉ တူဝ်ၸွႆႈတူဝ်မၼ်း ၵႃႈတီႈမႆ (ၶ)ၼႆႉလႅင်ႈလႅင်ႈလႅင်းလႅင်း လၵ်းလၵ်းလႅမ်လႅမ်ယဝ်ႉ လင်ႇၵွႆႈၸႃႇႁႃ ႁၵ်ႉတူဝ်ပိုၼ်ႈတၢင်ႇၵေႃႉၼႆယဝ်ႉ။

ၼေးမၼ်းမီးၼမ်လႆ လွင်ႇႁူ

ၵႃႈတီႈလႅတ်ႇၵမ်ႇထွင်ႇ လူမ်းၵမ်ႇထွင်းၼႆႉ 'ၶွင်လပ်ႉ' ၼႆၵေႃႈ ဝႃႈလႆႈယဝ်ႉ၊ ၶုၼ်ထႅမ်းၶဝ် သင်ဝႃႈ "ပုရိသ်ႉသသလင်ႇၵႃႇ လၵ်ႉၶ ၼေႃႇ" ၵူၼ်းထႅမ်း (ၶွင်လပ်ႉ) မၼ်းယူပ်ႈယွမ်းဝႆႉ ၵမ်ႇတႅမ်ထူၼ်ႈၼႆ–

ႁဵတ်းလဝ်ႈမုၼ်လဝ်ႈလၢင်း ၶိုၼ်ႈရႁၢၼ်း ၵမ်ႇပဵၼ်လႆႈ။ ပိူဝ်ႈၵမ်ႇႁူ ၵမ်ႇႁၼ်ၼလႈ ၼပ်ႉတေႃႈၵဝ်ၶိုၼ်ႈပဵၼ်ၵေႃႈ (ၵမ်ႇမဝႃႇ) ၵမ်ႇထိုင် ထူၼ်ႈ ထုၵ်ႇၵႃႇပၢတ်ႈတဵမ်တူဝ်ဝႆႉတႃႇသေႇယဝ်ႉ။

ၼၢင်းယိင်းၵေႃႈမူၼ်ၵၼ်– ပေႃး "ၵိတ်ႉထိလင်ႇၵႃႇ လၵ်ႉၶ ၼႃႇ"(ၶွင်လပ်ႉ)ၼၢင်းယိင်းမၼ်း ယူပ်ႈယွမ်း ၵမ်ႇတဵမ်ထူၼ်ႈၵေႃႈ တႃႇလႆႈပဵၼ်ၼၢင်းၵၢင်ႉ ၼၢင်းႁဵင်၊ ၼၢင်းယွႃႉ၊ ၼၢင်းမူင်း၊ ၵၵ်းၵ တေႇဝီႇ မရေႇသီႇၼၼ်ႉ ၵမ်ႇပဵၼ်လႆႈၼလႈ– တီႈၼင်ႈ "ၵိတ်ႉထိ သျတ်ႉတရၵျမ်း" လင်ႇၼယဝ်ႉယိင်း–

1. ပတုမ်ႇပၼီႇ –ယိင်းလီ၊
2. လိတ်ႉတရၼီႇ –ယိင်းၵၢင်၊
3. သင်ႇၶၼီႇ –ယိင်းလၢမ်ႉ၊
4. ႁတ်ႉထၼီႇ –ယိင်းႁၢႆႉ။

ၼင်ႈယိင်းလီ ပြႃးပေႃးယွင်ႈၵၢမ်းဝႆႉ– "ၼၢင်းၵိၼ်ႇၼရီႇ"။ "ၼၢင်းလမ်ႇပူႇလႃႇ"။ "ၼၢင်းၵမယႃႇ"။ "ၼၢင်းမတ်ႉတီႇ" မီးသီႇယိင်းယဝ်ႉ။

ပၢၼ်မူင်းယၢမ်းလဵဝ် မူဝ်ႈပူၼ်ႉမႃးပီၶရိတ်ႈ– 338 ၼီႈ ၼင်ႈမူင်း ၵိၼ်ႇတီယ၊ မီးယိင်းလီ လိုဝ်ႈဝႃႈ– "ၵေႇရေႇမၼ်ႇၵႃႇၼုၼ်ႇ" ပဵၼ်ပတုမ်ႇပၼီႇ ယိင်းထိၼိုင်ႈ။ ၶွင်လီ၊ တူဝ်လီ၊ လိူင်လီ၊ တၢင်းလီ တဵမ်လဵတ်းမဵဝ်း။ လႆႈၶိုၼ်ႈပဵၼ် ၵၵ်ႉၵတေႇဝီႇမရေႇသီႇ ၵိုၵ်းၶုၼ်လူင် "ၵေႇၵေႇရႃႇလႃႇ" ၶုၼ်လူင်ႁၵ်ႉၼႃႇလိူဝ်လိူင်၊ ထိုင်မႃးၵႃႇယု(45) သဵင်ႈၵၢမ်ႇၵူႃႇ၊ ၶုၼ်လူင်ႁဵတ်းပၼ်သၢင်းၶဵင်းတီႈၵမ်ႇလိုမ်းလႆႈၼၼ်ႉ လင်ႇပဵၼ်မႃး (တၢတ်ႉၶျမႁႃႇ) ၶုမ်ပႃႇႁဵဝ်ႈ လိုဝ်ႈယိုႇ ၼင်းလုမ်ႈယွႃႉ

ၶူပ်ႇပီၵူၼ်းမိူင်းလုမ်ႈၽႃႇမႃးၼေ ၊ လူလွမ်ၶွင်ပၢၵ်ႇလူင်ၼႆႉ ငိုၼ်းၶဝ်ႈမိူင်းၵိၼ်ႇတီႈယ ၶူပ်ႇပီ- ½ ႁႃႈပုၼ်ႈ ၼိုင်ႈပုၼ်ႈ လႆႈၵွပ်ႈပႃႇႁဵဝ်ႈ သၢင်းၶဵင်းလူင် (တၢတ်ႉၶျႅမႁႃႇ)ၼႆႉယဝ်ႉ။

ၸႃႇလူင်တၵ်ႉၵသူဝ်ႇ ၵဝ်လုၵ်ႈသၢဝ် ၼၢင်းပတုမ်ႇပၼီႇ ယိင်း ထိၼိုင်ႈ၊ ၵၢပ်ႈပၼ်တပ်ႉၼပ်းမၼ်း ႁူႈပၼ်မေးၼႆ– ၵူၼ်းထႂ်ႈၼၼ်ႉ သမ်ႉပၼ် (ၵတ်ႉသုၼ) ထႂ်ႈႁႂ်ႉလၵ်ႉၶၼႄႇၵမ်ႇထူၼ်ႈ ၵမ်ႇႁတ်း ၵဝ်၊ ပေႃးလႆႈၵဝ်မၼ်းၼၢင်းမႃးပွႆႇဝႆႉပၵ်တ်ႈၼိူဝ် "တူၼ်ႈမၢၵ်ႇဝႃႈ" ထိုင်တီႈ လႆႈပၼ် "ၼၢင်းၵုတိုင်ႇပလတေႇဝီ" ၵၵ်ႇၵမႄႇသီႇ ၵိုၵ်း လဝ်ႈႁႄၶမ်း(မိူင်းဝိတေႇႁႃႇရိတ်ႉ)ၼႆႉ ၸွင်ႇႁူၵၼ်ႁိုဝ် ? [တူၺ်းၼင်း မႁႄႇသထႃႇၼေႈ]။ (ၵႂ်ႇ ပိူဝ်ႈၶူၼ်= ၵူၼ်း ပိူဝ်ႈၶိူင်ႈ) ၼႆဝႃႇ- မၼ်းဝႃႈလႂ်ႈ ၵီႈသင်၊ ပွင်ႇထိုၵၼ်ၼၼႇ ? (ၶိူင်ႈၼၢင်းယိင်း= ၶွင်ၵူၼ်းထႂ်ႈ= လဵတ်ႇၵမ်ႇထွင်ႇ= လူမ်းၵမ်ႇထူဝ်း= ၶွင်လပ်ႉ= တီႈမျၢတ်ႈ။ တၢင်းသႂ်ၵၢင်၊ တီႈလီလူင်ႉလဵင်းႁႃႁၼ် သွၼ်မဵင်ႇၵၼ် ႁူႈလႆႈလၵ်းလဵမ် ၶိုၼ်ႈသင်ႉၼႆႉယဝ်ႉ။

ပေႃးလၵ်းလဵမ် မေႃႁၵ်ႉတူဝ်လိုၺ်ၽိုၺ်မၼ်းလီငၢမ်းယဝ်ႉ-

1. မေးႁၵ်ႉၽူဝ်၊ ၽူဝ်ႁၵ်ႉမေး= ထႂ်ႈယိင်းႁၵ်ႉၵၼ်ၵျႃႉၵျႃႉ ႁူႈမၼ်ႈသၽႃႇဝၼေႈၵမ်းၼႆႉ ပေႃးယဝ်ႉ။
2. ႁၵ်ႉပေႃႈၼမႈ လဝ်ႈၼၵးလူးလူင် လီင်ႉမွမ်ႈ သွမ်ၼူမ်းၼၼ်ႉ တင်းသွင်ၽႂ်ႇၵႃႈ ပၼ်လႆႈၼေႈ။
3. ႁၵ်ႉလုၵ်ႈလၢင်း ၵၢင်တဝ်ႈ၊ လုၵ်ႈလီင်ႉ လုၵ်ႈလၢင်ႈၼေႈ ၽုၵ်ႇတူၼ်ႈႁၵ်ႉလႆႈႁဵင်း၊ ၽုၵ်ႇတူၼ်ႈတဵင်လႆႈမၢၵ်ႇဝႃႇ။
4. ႁၵ်ႉလၢဝ်းလၢတ်ႈပီႈၼွင်ႉႁူမ်ႈဝၢၼ်ႈ ႁူမ်ႈမိူင်း၊ ႁူမ်ႈၽဵၼ်ႇ လိၼ်၊ ႁူမ်ႈၽႃႇသႃႇ၊ သႃႇသၼႃႇ၊ ၽိုင်ႈၼငႈ၊ ၼႁႉၵဵတ်ႇ မဵတ်ႇႁူမ်သိမ်းပဵင်းဝႆႉ ၼဵၼ်ႈၼဵၼ်ႈၼႄၼႄၵၼ်ၼေႈႁဝ်း။

[ပေႃႈထဝ်ႈၶုၼ်]

ႁႅင်းမႃႉ

ၶိုင်ႈလၢၵ်ႈၵၢၼ်ၼၼ်ႉ ၶိုင်ႈလၢၵ်ႈ ၵၢၼ်ၼေၼ်ႉ မီးႁႅင်းမႃႉ [10] တူဝ်၊ [20] တူဝ် ၵၢၼ်ဝႃႈၼေၼ်ႉ ပွင်ႊဝႃႈၵီႈသင် ?။

မိူဝ်ႈတူၼ်ႈပီ သၵ်းၵရိတ်ႈ- 1800 တီႈမိူင်းဢိင်းၵလိတ်ႈၼေၼ်ႉ လႆႈလူႉမႃႉ တႃႊတေလုပ်ႊၵဝ်ၼမ်ႉၵွၵ်ႊ, တီႈမေႃႊၼမ်ႉထၢၼ်ႊႁိၼ်၊ မိူဝ်ႈမွၵ်ႈပီ-1780 ၼီႈၼေၼ်ႉ ၵေႃႉၵၢၼ်လိုဝ်ႈဝႃႈ- "လိမ်းဝတ်ႉ" (JAMES WATT) ၼႆႉ ၶတ်းလူႉတိုတ်ႉလၼ် ႁူႈလဝ်ႈၶွင် မေႃႊၼမ်ႉၵဝ် လၢၵ်ႈလူႉၵႃႈၼမ်ႉ ၵၢၼ်မၼ်းၶူင်ႁဵတ်းၵွၵ်ႊမႃးၼေၼ်ႉ မႃးလူႉတၼ်း တီႈမႃႉ၊ ႁွပ်ႈပိူဝ်ႈၶိူဝ်ႈႁူဝ်ႈၶိုင်ႈလၢၵ်ႈၵၢၼ်ၼေၼ်ႉ မီးၵီၼ်ႁႅင်းပိၼ်း မႃႉလၢႆတူဝ် ? "လိမ်းဝတ်ႉ" လင်ႊတၵ်ႈ တၢင်းႁဵတ်းၵၢၼ် ၶွင်မႃႉ ၼိုင်ႈတူဝ် ၵၢၼ်ၼိင်ႁႅင်းၶိုင်ႊၶမ်ႉၼေၼ်ႉ မၼ်းလႆႈႁၼ်ဝႃႈ- မႃႉၵၢၼ် ၼိင်ႁႅင်းၼိုင်ႈတူဝ်ၼႆႉ လၢင်ႈႁဵတ်းၵၢၼ်လႆႈ (500) ထတ်းပွၼ်းတေႃႊ ၼိုင်ႈလၵ်ႉၵၢၼ်ႉ (Ft-Lb/sce) ပိင်းၵၼ်တင်း ၵၢၼ်ၵဝ်ၼမ်ႉၼၵ်း (550) ပွၼ်း ယူၵ်ႉၶိုၼ်ႈသုင်ထိုင် ၼိုင်ႈထတ်း ၼႂ်းၶၢဝ်းယွင်းယၢမ်း ၼိုင်ႈလၵ်ႉၵၢၼ်ႉၼႆယဝ်ႉ။ ၵၢၼ်တၵ်ႈၼႆႉ လင်ႊၼေပ်ႉသွၼ်ႊပိၼ်ပိုင် တၵ်ႈ ၼႂ်းၵၢၼ်တၵ်ႈၵီၼ်ႁႅင်းၼလႈ လႆႈႁွင်ႉဝႃႈ "ႁႅင်းမႃႉ" ၼႆယဝ်ႉ၊ ပိူဝ်ႈၸၢႈၸမ်ႈပုၼ်ႈတႃႊ ၼိုင်းတၵ်ႈၵီၼ်ႁႅင်း ၶွင်ၶိုင်ႈလၢၵ်ႈလွမ်းမႃႉ။

ၵၢၼ်တၵ်ႈႁႅင်းၾႆးၾႃႉၵေႃႈ ႁွင်ႉဝႃႈ "ဝတ်ႉ" (WATT) ႁွပ်ႈ ယူၵ်ႉယွင်ႈၵဝ်ၵုင်ႊမုၼ်လိုဝ်ႈသိင် ၵၢၼ်လိမ်းဝတ်ႉ လႆႈၶူင်ႁဵတ်းၵွၵ်ႊ, ၼႂ်းပႃႈသႃႊ၊ ႁႅင်းမႃႉၼိုင်ႈတူဝ်ၼႆႉ မီး 746 ဝတ်ႉ၊ ၵမ်ႊၼေၼ် $\frac{3}{4}$ ၵီးလူဝ်းဝတ်ႉယဝ်ႉ။

လၢႆးၼွင်ႉ (ၶေမရတ်ႉ)

“မိူင်းၵဵတ်ႈ” ပဵၼ်ၵိူင်ႇ လဝ်ႈမူင်၊ မီးၼုၼ်းၵိူင်ႇမိူင်းသဵၼ်ႈဝီႁူင်ႇ။ မိူင်းၵဵတ်ႈ မိူင်းႁဵတ်ႈ၊ ဝၢၼ်ႈမၢၵ်ႇ၊ မိူင်းယေႃ၊ ယူႇၼုင်းထုင်ႉမူဝ်ႇ လဵဝ်ၵၼ်။ ၼႃႈလိၼ် ထုင်ႉၼႆႉ ၵႆႉၵႆႉၵူတ်ႇၼိုၼ်ႈမႃးၵေႃႉလၢႆး “ၵတ်ႉငၢၼ် ႁၢၼ်ႁၢဝ်ႈ” တေႃႇယၢမ်း လဵဝ်။ ၵႃႈႁဝ်းလႆႈႁူ၊ ႁူဝ်ပိုင်း (1) ၶုၼ် သၢင်ႇမိူင်းၵဵတ်ႈ၊ (2) ၶမ်းလဵင်မိူင်းယေႃ၊ (3) ပူဝ်ႇလၢဝ်းဝူး ဝၢၼ်ႈမၢၵ်ႇ၊ (4) ၶုၼ်ထူး မိူင်းၵဵတ်ႈ၊ ၶုပ်ႈထိုင် ပၢၼ်ႁဝ်း ယၢမ်းလဵဝ်။

ၶုၼ်သၢင်ႇမိူင်းၵိတ်ႈၼႆႉ ပိၼ်လုၵ်ႈထၢႆးငဝ်ႈ 'လဝ်ႈမူင်မိူင်းၵိတ်ႈ' ပၢၼ်လဝ်ႈသိူဝ်လၢမ်ႇယွႆႉ ၼင်ႈဝႅင်းသူပ်းပၢင်။ ပိူဝ်ႈပိၼ်လုၵ်ႈလဝ်ႈ မူင်ၼေႈ လပ်းဝႆႈၶုၼ်– လိူဝ်ႈပေႈၼမ်ႈတၢင်ႇမီးၵေႃႈ လပ်းလိူဝ်ႈ တီႈယူႇမိူင်းၵိတ်ႈ။ ယွၼ်ႉၼင်ႈလိူင်ၼေႈလႆႈဝႆႈသၢင်ႇ (ၶုၼ်+သၢင်ႇ မိူင်းၵိတ်ႈ= ၶုၼ်သၢင်ႇမိူင်းၵိတ်ႈ) ၼႆယဝ်ႉ။

မိူင်းသႅၼ်ႈဝီလူင်ၼႆႉ ငဝ်ႈပိုင်းပိၼ်မိူင်းမၢဝ်းလူင်ယဝ်ႉ၊ ပၢၼ်တီႈ ႁိူဝ်ႈႁိူင်းပိူင်းသုင် လႆႈပိၼ်လဝ်ႈဝူင်ႉႁူင်လိူဝ်းၼၼ်ႉ–

1. မိူင်းလွႆၵၢၼ်ႉတီႈ၊ 2. မိူင်းလုင်းလၢဝ်ႈတီႈ။

3. မိူင်းပႄႈလူင်တီႈ၊ 4. မိူင်းၼွင်ၸေလူင်တီႈ။

5. မိူင်းမၢဝ်းလူင်တီႈ၊ 6. မိူင်းသႅၼ်ႈဝီလူင်တီႈ။

မိူင်းသႅၼ်ႈဝီၼႆႉ ငဝ်းပိုင်း ပိၼ်မိူင်းသႅၼ်ဝီ။ ၶၼ်ႉမိူင်းမီး (12) တူဝ် "ၵၼ်ႉ ဝၼ်ႉ သၼ်ႉ ဝီ သီ သိူဝ်ႈ သၼ်ႉ ဝီ ၵၢၼ်ႉ ၽူး သီ သိူဝ်ႈ" ဝူင်ႉၶုၼ်တီႈ တင်းဝူင်ႉၶုၼ်ၸေႇၼႆႉ "ပိၼ်ၵူႈလီ မီးႁၵ်ႉ" မိတ်ႉသႁၢ လူင်ယွႆႇ ငေႃႇၵၼ်၊ ယၢမ်းလွႆႉတူဝ်မႄႉ ၶႄႈၵူၼ်းသူင်ႇလိၵ်ႈၼၼ်ႉ ႁူဝ်လိၵ်ႈ ဝေႃလႆႈသွႆႇၶၼ်ႉမိူင်းၼေႈ တွၵ်ႇလုမ်ႈ။ ႁၢင်လိၵ်ႈတၵ်းပႄး မႆၢမိူင်းယဝ်ႉ။

"ၵၢမ်းၵၢဝ်ႇၵုၼ်း မုၼ်းယွႆႉ" ပူႇတူၶုၼ်တိူင်းၶမ်းလမ်–

–ဝႆႁူတၢင်ႇမၵ်းမႄႇ၊ ၼႄႈလဝ်ႈမူၼ်းၼင်ႇလိူၼ်၊ ပႆၢမိူဝ်းလိူၼ်း ထိူင်ၶဝ်ႇ၊ တိုၼ်းတူသွၼ်းတမ်ႉ သၢမ်သၼ်ႉ မႆႉပၵ်ႇထဝ်ႈ၊ ၼင်ႈလမ်ႉငဝ်ႈဝေႃႇပႆၢ၊ ငူၼ်ႉဝူင်ႉမဝ်ႇႁၢႆ၊ သၢႆၶူဝ်းမဝ်ႇဝွတ်ႈ ႁူဝ်မိူင်းလိူၵ်းသၢင် (မိူင်းသၢင်)၊ ႁၢင်မိူင်းလိူၵ်းၼၵ်ႉ (ၼၵႃး)

လီထိုင်မုၼ်ၼႂ်ႉလႂ်ႉ၊ လီတေႃႇၽွႆႉ ၼၢင်းလၢင်း၊ သဵၼ် လၢၼ်ႉၶေႃးပွင်ႇၶိူဝ်၊ လိူဝ်လၢၼ်ႉၶေႃးပွင်ႇတေႃႇ၊ ပိူင်ႇၶမ်ႉ ပိူင်ႇလိၼ် ပိူင်ႇႁိၼ်၊ ပိူင်ႇၽႃ၊ ပိူင်ႇၵူႈသဵၼ်ႈယႄႇဝႄႇတွင်၊ ၶမ် တဵမ်ၶွင်၊ ၵျင်းတဵမ်ၼဵၵ်ႇ၊ မုၼ်တဵမ်မိူင်း လိူင်ႁၢမ်ႈၽွႆႉ၊ ၶႄႈၶမ်ႉမီးပႃ ၶႄႈၶေႃးမီးၶဝ်ႈ၊ ၶေႃႈမိူင်းၵမ်ႇသဝ်ႈ၊ ၶေႃႈ ၼဝ်ႈၵမ်ႇမွင်၊ တွင်းပဵၼ်ၼိူဝ်ႉလီတိုၼ်းၵႃႈ၊ ၶႃႈၼဝ်ႈမိူၼ် ၵၼ်- ၶႅၼ်ယဝ်ႉ။

ဝႃးသေ ၼဝ်ႈလူင်သိူဝ်ၶၼ်ႇၽွႆႉ၊ ၼဝ်ႈၶုၼ်သၢမ်လူင်ၽွႆႉ၊ ႁူမ်ႇပူႈၶွၼ်းၽေႃးယဝ်ႉ ၵူမုၼ်ဝၢၼ်ႈမိူင်း ၼွပ်ႇၵူၼ်ႈဝွတ်ႈဝွႆးလူင်း လွႆးလွႆး။ ယွၼ်ႉၵမ်ႇမေႃပူၵ်းပွင်ၽွင်းငမ်းလႄႈ၊ ယွၼ်ႉမိတ်ႉတႃႇ႒ႃး ၵမ်ႇၽိင်ႇလႄႈ၊ ၼဵၵ်ႇၽေႃလၢႆးလီၼ်းၵွႃႇသဵင်ႈယဝ်ႉ။

တင်ႈၵဝ်ေၵႃးၼႂ်ႇ 778၊ သၵ်ႉၵရၢၸ်ႈတႆး 1509၊ တဝ်ႇသၼ် ပီလိင်း။ ပၢၼ်ၼဝ်ႈလူင်ၶမ်းၵႄႇၽွႆႉ၊ လူင်းမႃးတေႃႇၵေႃးၼႂ်ႇ- 1216 သၵ်ႉၵရၢၸ်ႈတႆး- 1947 ၶူတ်းယီး ပီသိူဝ်။ ၶႄႈၶႃဝ်းတၢင်း 438 ပီမိူင်းၶႅ်ႉ မၢင်ပွၵ်ႈပဵၼ်မၢၼ်ႈ၊ မၢင်ပွၵ်ႈပဵၼ်ၿၶ၊ မႃးတိုၵ်းတႆး။ မၢင်ပွၵ်ႈသမ်ႉ ပဵၼ်တႆး ၵူႇတိုၵ်းမၢၼ်ႈ၊ ၵူႇတိုၵ်းၿၶ၊ ၵိပ်ႇမႃႉဝႆ ၵၼ်းၽွႆးၶုၼ်ႇ ၵူႈမိူဝ်ႈ။ ပေႃးဝၢၼ်ႈမိူင်းတဵတ်ႇယဵၼ် မွၵ်ႈၵဝ်ႈၶူပ်ႇ သိပ်းပီ လႆႈဝႃႈသုၼ်ႇမၢၵ်ႈၶႃၵ်ႈလီ၊ မၢင်ပၢၼ် ၶဝ်ႈႁႆႈၶဝ်ႈၶေႃးလိူင် တဵမ်တူင်ႈယူႇ လႆႈပဵၼ်ႈဝႆႉသေ ၵူႇႁႃၶုတ်းၵိၼ် ႁူဝ်ၶူဝ်ႇ ႁူဝ်မၼ်း လႆႈယဝ်ႉ။

ပၢၼ်ၼဝ်ႈလူင်သိူဝ်ၼၢမ်ႇၽွႆႉ ႁွင်ႉ-သဵင်ၶေႃႇၽွႆႉၶၼ်ႈဝိင်း သူပ်းပၢင်၊ မဝ်ႇၼွမ်းရႃႇၼထမ်ႇမ လၢမ်းႁဵတ်းလၢမ်းဝႃႈ (ၶုၼ်ၼႂ်ႉ ၿလႈ ၶႃႈၽိုၼ်ႉ) ၶႅ်ႉ တိုၼ်းပဵၼ်လၵ်းၵၢၼ်မိူင်းယဝ်ႉ။ ၶုၼ်ၼႂ်ႉ ၿလႈ ႁႂ်ႃႉၶႅ်ႉၵေႃႈ တူၵ်းသၽႃႇဝမၼ်းမိူၼ် ၶုၼ်သၢင်ႇ မိူင်းၵဵတ်ႈ၊ ပေႃးပဵၼ်သၢင်ႇႁႂ်ႃႉၵူႇၶႅ်ႉထုၵ်ႇယဝ်ႉ။

ၶုၼ်သၢင်ႇမိူင်းၵဵတ်ႈၼႆႉ တၢင်တူဝ်ၵူႈၵူၼ်းထဝ်ႈ လဝ်ႈမူင်လူင် သေ ၼၢမ်းႁူဝ်တပ်ႉသိုၵ်းမိူင်းၵဵတ်ႈ ၶဝ်ႈပွႆးတိုၵ်းမႃးလႆႈပိၼ်ႉလႆႈပွၵ်ႈ။ တပ်ႉမိူင်းၵဵတ်ႈၶဝ် ယူႇငႃးလႅၵ်ႈၵေႃႈ ငႃးၼၼ်ႉၽေႉ ၶိုဝ်းၶိုဝ်းၽေႈ-လဝ်ႈယႃႉလူင်တၢင်ႇလိဝ်ႈပၼ် "ပူဝ်ႇမင်ႇၵလႃႇ" မိူင်းၵဵတ်ႈ ၼႆယဝ်ႉ။ ၼမ်ႉၵတ်ႉပူဝ်ႇမင်ႇၵလႃႇလမ်ႉ ၵတ်ႉၵွင်ႈ၊ ၵတ်ႉၵွင်ႉ၊ ၵတ်ႉၶွၼ်ႉ၊ ၵတ်ႉလိူတ်ႇ၊ ၼမ်ႉလိပ်းလိူတ်ႇ၊ ၼမ်ႉမၼ်း လိူတ်ႇ၊ ဝၢၵ်ႇပဝ်း၊ ၵၢၼ်ႉ၊ ၼမ်ႉမိၼ်၊ လိၼ်း၊ ၵူမ်ႇၵုင်လိူတ်ႇ၊ ႁုင်ယူတ်ႉ ၵွင်ႇလိူမ်ႈ ထွၵ်ႇသႂ်ႇၵမ်ႇပိၼ်သင် ၶူၼ်ၼိူဝ်ႉယင်းၵမ်ႇငေႃးယဝ်ႉ။ ၵတ်ႉပႆႈလႅမ် မိူးၶူမ်း ႁွၵ်ႇလႅမ်၊ ပိုၼ်လႅမ်၊ မႆႉလႅမ်တင်းလႆႈယိုဝ်းၵမ်ႇတူဝ်ႉ၊ ယၼ်း ၵမ်ႇလပ်း၊ လပ်းၵေႃႈ ၵမ်ႇၶဝ်ႈ။ မၢင်ယဝ်ႇ ႁႆႈတူဝ် ၶဝ်ႈယၼ်း ၼုင်းတပ်ႉ ယႃႉၵဝ်တပ်ႉပူၼ်ႈတႅၵ်ႇႁင်းၵေႃႉလိူဝ်။ လိူဝ်သေႁူးယႃ "ရႃႇလမၢတ်ႈ" ပေႃးပိၼ်ႁူးလႅင်းႁၼ်ယူႇ ပႃးၵွင်ႈလဝ်းၼိုင်ႈ၊ လႅဝ်း မၢၵ်ႈၼိုင်ႈ ဝႅၼ်ၶဝ်ႈဝႅၼ်ၵွၵ်ႇလႆႈယူႇ။

မႆႈတွင်း။ လဝ်ႈယႃႉလူင် မိူင်းမွၵ်ႇမႆႇ, ႁွင်ႉ လဝ်ႈယႃႉၵူဝ်းလၢၼ်ႇ ၵေႃႈ ၵတ်ႉၶိၼ်ႇ, မူၼ်ၵၼ်၊ ၵၼ်တွၼ်း သၢင်ႇႁႆႈ-လဝ်ႈယႃႉၼႆႉ ဝႅၼ်မဝ်၊ မၢၵ်ႇၵူမ်း၊ ယၢမ်းၵူမ်း၊ ၶုၢၼ် လၢင်ႉၼိုင်ႈမၢၵ်ႈ၊ ၵွင်ႈၼိုင်ႈလဝ်း၊ လႅဝ်းၼိုင်ႈမၢၵ်ႈ၊ ႁွၵ်ႇၼိုင်ႈမၢၵ်ႈ၊ ပႃးဝႅၼ်ၶိုၼ်ႈဝႅၼ်လူင်းၼိူဝ်လင်လၢင်ႉ။

ႁူမ်ႈဝႃႈ ပိၼ်ႁူဝ်သိုၵ်းတိုၵ်းၵွင်ႇ သွင်ႇပၼ်တၢင်းလိ ဝၢၼ်ႈမိူင်း တၢၼ်ႇၼၼ်ႉၵေႃႈ လိူဝ်သေတၢင်ႇလိဝ်ႈဝႃႈ "ပူဝ်ႇမင်ႇၵလႃႇ" ၼၼ်ႉ ၶွင်ၶုၼ်ပၼ်လိၵိုင်ႇၵႃႈ ၼႃႈတႃ ငိုၼ်း၊ ၶမ်း၊ လၢင်ႉ၊ မႃႉ၊ ၶႃႈၵူၼ်း ၵမ်ႇပၼ်သင်။ မူဝ်ႈပွၵ်ႈၼိုင်ႈ "ပူဝ်ႇမင်ႇၵလႃႇ" တၢင်ႇလိၵ်ႈယွၼ်း

ဝႃႈ–ႁၢင်ႈသိုၵ်းၵေႉၵူႃႉ ၵိတ်းၶိုင်ႈ၊ ၶၢၼ်းတေႃႈ ကဝ်ကိုင်ႉ ဝၢၼ်ႈမၢၵ်ႉ မိူင်းယေႃ ထွႆႈထႅမ်သွႆႉထႅင်ႈ ဢၼ်– လဵဝ်ႈယွႃႇ ကမ်ႉတွပ်ႉၵၢမ်းသၢင်။ ၶိူင်းႁေႃလဵဝ်ႈယွႃႇ သမ်ႇမီးမွင်းတူၼ်း "မွင်းကၢင်း" လူင်လုၵ်ႈၶိုင်ႈ၊ ပေႃးႁဵၼ်ႉ ၶဝ်ႈသိုၵ်း မွင်းလုၵ်ႈဢၼ်ႇယူႉ ငႃးလွႆၵေႃႈ ငႃးဢၼ်ဢၼ်ႇၵႆႇၵႆႇကွင်ႉ ဢၼ်ၽလႈ ပူဝ်ႉမၢင်ႉၵလႃး သမ်ႇယွၼ်းထႅင်ႈမွင်းဢၼ်ၵေႃႈ လဵဝ်ႈယွႃႇလူင် ကမ်ႉဝႆႇပၼ်ၵၢမ်း၊ လိူၵ်ႈၵေႃႈကမ်ႉတွပ်ႉ ၵူၼ်းၵေႃႈ ကမ်ႉထွင်။

ၵၢၼ်မိူဝ်းဢၼ်ႇ ႁဵတ်းတေႃႉၽွႆၵေႃႈ– ထိပ်းလွႆ တွၼ်းသေလႃႉ၊ ယွၼ်ႇလူၺ်ႈ ပိုင်ပၼ်လွင်ႈဢၼ်ႇ– ပူဝ်ႉမၢင်ႉၵလႃႉ ၽိတ်းလွႆလိုဝ်တီႈ။ ထိုင်မႃးၵေႃးလႃႉ–1216၊ သၵ်းၵရႃၸ်ႈတီႈ–1847 ၶုတ်းမိတ်ႇ ပီမႃ၊ လိူၼ်ထိင်လွင်ႈ(၉)ၶမ်ႈ ၶိုၼ်လဝ်ႇၶၢဝ်းတွင်ၵူၺ်ႈလိုမ်ႈ၊ ပူဝ်ႉမၢင်ႉၵလႃႉ ႁၼ်းသိုၵ်း ၶဝ်ႈလုတ်ႉ ၽဵဝ်ႈသိမ်း ဝၢၼ်ႈမၢၵ်ႉ။ ပေႃးယဝ်ႇသိမ်းထႅင်ႈ မိူင်းယေႃ၊ ၸမ်းၶွၼ်ႈႁၢင်းသိုၵ်း ၶုတ်းယိၼ်ႇၶုတ်းထၼ်ႇ မိတ်ႉ သိမ်းဝႆႇ ဢႃႈလိၼ်ထုင်ႇမူဝ်ႉ မိူင်းၵဵတ်ႈ၊ မိူင်းႁဵတ်ႈ၊ မိူင်းယေႃ၊ ဝၢၼ်ႈမၢၵ်ႉ သေ ကွမ်ႇလွမ်ႇသဝ်းၶေႃ ယူႉ မိူင်းၶိုင်ႈ ႁင်းႁွႆးၸလႈ ၵိပ်းႁူမ်ႁၢင်းၵူၼ်း၊ ႁၢင်းမၢၵ်ႉ၊ ႁၢင်းယၢမ်း၊ ပႆႇးကဝ်ထႅင်ႈ လၢဝ်းၶၢင် ႁူဝ်လွႆၽႃၸတႃး၊ လၼ်ကဝ်ပႃးၵူၼ်းၶိူင်းကိုင်ႉ ၸလႈကူ၊ ပေႃးပၼ်ၵူၼ်းၵတ်ႇ ၵူၼ်းၶၼ်ႉ ပွႆႉ ဝႆႇမုလူတ်ႈ လီႉ လူတ်ႈ မဝ်ႉ ၵႃး– တီႈႁိူၼ်းသၢဝ်းဝႃး၊ တီႈဢႃး လၢပ်ႈၶိုင်ႈ ႁၵ်ႈႁဵတ်းၵိၼ်လႆႇ၊ ႁႃႈဝၼ်းၶွပ်ႈ ဝၼ်းၵၢတ်ႉ ၵူႈဝူင်ႈ။ ၵႃႈပၼ်ၵၢင်ႇမိူင်းၸၵ မိူင်း ႁူဝ်ပူဝ်ႉ ႁူဝ်ႁၢၼ်ၶဝ်မႃးၽွမ်ႇလုမ်းတုမ်ၵၼ် တိုင်ႉ ပၢင်ႉ ၶၢဝ်ႉ ဝၢမ်ႈၵၢၼ်မိူင်း၊ ၵၢၼ်သိုၵ်း ပႆႇးသိုၵ်း လႆႇးသိုၵ်း၊ ထွပ်ႉ ႁႃ ထၢမ်ႁႃ၊ လၢင်ႇလီ၊ မႃႇလီ၊ ၵူၼ်းလီ၊ ဝႆႇသတ်ႇတီတိမ်ႇတူဝ် ယူႉ ၵူႈၽွင်းယၢမ်းယဝ်ႇ။

ႁွပ်ႈပိုဝ်ႈဢႃႈၵၢၼ် တၢင်းႁဵတ်းကၢၼ်ဢၼ်ႇ လိုဝ်ႈၵဝ်ႉ ၵဝ်ႉ ကၢၼ် ယၢမ်ႈႁူင်ႇမႃး–"ၶုၼ်သၢင်ႉ မိူင်းၵဵတ်ႈ" "ပူဝ်ႉမၢင်ႉ ၵလႃႉ မိူင်းၵဵတ်ႈ" ဢၼ်ဢၼ်ႇႁဵၢၵူႉ သေ မုၼ်းကွၵ်ႉ မႃးလိုဝ်ႈမွႆႉ "သၢင်ႉ ႁဵၢႇ" ဢၼ်–ၶိုၼ်းသၢင်ႉ သၢမ်သၢင်ႉ ဢၼ်ဢၼ်ႇ ပၼ်မႅ[2]ယဝ်ႇ။ ၵၢမ်းဝႃႈတႅမ်ႈလွင်ႈသၢင်ႉ ႁဵၢႇႁွႆး

သမ်ႉၶဝ်ႈပႃးၵၢၼ်မိူင်းတင်းၼမ်၊ ပိူဝ်ႈပိၼ်ပိူင်လီသေႃႇ၊ ပေႃးၵမ်ႇပႃး
တီႈၼၼ်ႈ တႃႇလႆႈႁူၺၼ်ႉလၢင်ႈဝႆႉသႂ်ႇတီႈလႆႈယဝ်ႉ။

ၵမ်းၼႆႉလဝ်ႈလူင်သိူဝ်လၢမ်ႇၽႃႉ ႁွင်ႉသိၼ်ၶေႃႇၽႃႉ ႁွၼ်ႈၵဝ်
ႁိူင်းသိုၵ်းထုင်ႉမၢဝ်း၊ ၼမ်ႉၶမ်း၊ ၵူဝ်းၵၢင်ႉ၊ မိူင်းတၢတ်ႇ၊ မိူင်းယၢၼ်
တင်းလႆၢၶဝ်ႈတိုၵ်းသၢင်ႇႁႆႈ။ ၼႂ်းပီၵေႃးလႃႇ- 1216 ယၢမ်းပွင်း
လိူၼ်ၵဝ်ႈလွင်ႈ၊ ၵမ်ႇၼေႉသၢင်ႇႁႆႈ။ လဝ်ႈၽႃႉလူင် ယွၼ်းလွင်ႈ
လွႆႈထိမ်တီႈၶုၼ်ၵႃႇဝ။ ၵႃႇဝပူင်ၵၢမ်းႁူႈမိူင်းတႆးႁွၼ်ႈတွႆႈ၊ ႁွၼ်ႈၵၢင်
ၵဝ်ႈမိူင်းၶိုၼ်ႈတိုၵ်း သၢင်ႇႁႆႈ။ ၼႂ်းပီၵေႃးလႃႇ- 1220 သၢင်ႇႁႆႈ
လႆႈငိူင်ႉၵမ်းၼိုင်ႈ။ ဝႆးသိုၵ်းလွႆႈထွႆယဝ်ႉသၢင်ႇႁႆႈၶိုၼ်းၶဝ်ႈမႃးထိင်ႈ၊
ၶုၼ်ၵႃႇဝ ငၼ်းဝႃႈ- လဝ်ႈသိူဝ်လၢမ်ႇၽႃႉ ႁွင်ႉ- သိၼ်ၶေႃႇၽႃႉ
ၵမ်ႇမေႃပွင်မိူင်းၼေႈ လင်ႇႁွင်ႉ လူင်းမိူဝ်း သိမ်းဝႆႉသေ ပွႆႇမၢၼ်ႈ
ဝူၼ်ႇထွၵ်ႈ (မွင်ႇပူဝ်း) ၶိုၼ်ႈမႃးပိုတ်ႈ၊ ၼႂ်းပီၵေႃးလႃႇ- 1226 ၼၼ်ႈ၊
သိုၵ်းသၢင်ႇႁႆႈၶဝ် ယိပ်ႇၼႂ်းမိူင်းသိၼ်ႈဝီ၊ မၢၼ်ႈၵမ်ႇၼေ. လႆႈပႆႈ
လူင်းၶိုၼ်း။ ၼႂ်းပီၵေႃးလႃႇ- 1232 ၶုၼ်မၢၼ်ႈလိူဝ်ႉပိၵ်ႇလဝ်ႈၽႃႉ
ၶိုၼ်ႈတိုၵ်းထိင်ႈ။ သၢင်ႇႁႆႈ ငိူင်ႉၼေႈၸေ ဝႆးသိုၵ်းပိူၼ်ႈ ထွႆႈၶိုၼ်း
သၢင်ႇႁႆႈၶိုၼ်းၶဝ်ႈသိမ်းမိူင်း။ ၶုၼ်မၢၼ်ႈ သမ်ႉပူင်သိၼ် ႁူႈမိူင်းလူင်၊
မိူင်းတုင်၊ မိူင်းၵိုင်၊ ၼေးသီး၊ သီႇလဝ်ႈၽႃႉ ၶိုၼ်ႈတိုၵ်း သၢင်ႇႁႆႈ
ၵမ်ႇၼေႉသၢင်ႇႁႆႈ၊ လႆႈပႆႈၶိုၼ်းပႅတ်ႉမၼ်း။ ၼႂ်းပၢၼ်သၢင်ႇႁႆႈ (25)
ပီမိူင်း၊ တႆးတေႃႇတႆး မၢၼ်ႈႁိတ်းပႂ်ႈလုတ်ႇၶၢင်ႈ ႁိၼ်းသိုၵ်းပၢင်ႈ
ၵၼ်တၢၵေႃႇ တၢႁွင်မႃးယဝ်ႇၼိုင်ႈယဝ်ႉ။

[ထဝ်ႈပိုၼ်းမိူင်း]

ပေႃးပိၼ်ၶၼ် ၽူႈႁၵ်ႉလၢတ်ႈ ဝူတ်ႈသိုဝ်ႈသေ
လိၼ်ၶဵင်းၶိၼ်မႃးၼေႈလႄႈ ႁဝ်းသမ်းမိူဝ်ႉယဝ်ႉ ၵူႊတိုၵ်း
သိမ်းၵဝ်ႇၶိုၼ်း "မိူင်းလူင်ၵၢင်းလိူင်ႈ" ၼႆ–

ပိုင်ပိၼ်ၶၼ် လိုဝ်းၼႆႉ ၼေတႃႇ ၵိူတ်ႇ ၵႂၵ်ႇ မိုဝ်ႈပီ
B. C. 692 ၵႂၼ်တၢင်း ပီသႃႇသၼႃႇ– **149** ပီ၊
ႁိူင်ၼႄၶၼ်းမႃးယဝ်ႉ 2682 ၶူပ်ႇပီ။

ပၢၼ်လဝ်ႈဝူင်ႉလူင် (လိုဝ်ႈၵမ်ႇ, လႆႈႁူ) ၶိုဝ်းၵူၼ်း "ယဵၼ်" ပူၵ်းပွင်
ၽွင်းငမ်းမိူင်းလူင်ၵၢင်းလိူင်ႈ (ယၢမ်းလဵဝ်ႁွင်ႉ ၵူင်းလိူဝ်း) ဝၢၼ်ႈမူၼ်း
ၵူၼ်းၵိုၼ်း၊ တီႈယူၵ်ႇ, ၵိူတ်းသၢင်ႈ ယွႆႇ, ၵႂၢင်ႈ ၼမ်လိုဝ်၊ ၷႃႇ, သီႇ, ၵူတူ
သၢမ်ၶၢဝ်းၵေႃႈ တိုၵ်ႉထုၵ်ႇ, မိၼ်ႈလီၼေလႈ လႆႈဝႃႈမိူင်းၵၼ်မူၼ်ႈၵျႃႇ
သိုဝ်းလႅဝ်ႉမိူင်းၼိူင်ႈ။

ပိုၼ်ႉႁူႉ ပတေႃႇသူႉ

ႁူပ်ႉပိုတ်ႉၼင်,ၼၼ် ၵၼ်ပိုၼ်ၶိုဝ်းၵုၼ်း "ၶျ" မိူင်းၶဝ်ႁိူင်ႉလိူင်. ၵိုပ်းယၢၵ်ႉ ၶႂ်ႉၼမ,ၶၢၵ်ႉၼႄႉလိၼ် တီႉၵၢၼ်ၼမ်.သႂ်လိၼ်လီ ထိုင်. ၼင်,မိူင်းလူင်ၵွၼ်းထိုင်ႉၼႆ. ၸင်,လွမ်ပႂ်, ၵုၼ်းၶဝ်ၶဝ်ႉမႄးယႄ.ၵဝ်း ႁိူႉၶိုဝ်းၵုၼ်းယိၼ် ၼင်,ၵၼ် ၵမ်,ယွၼ်ႉလိုတ်ႉၵၼ်လႆႉ ၼၼ်.သေ– သမ်.ယႄးမိုဝ်ႉၸဝ်ႉဝူင်.လူင်မဝ်မၢင်ၵမ်,ယၢင်.သတီၸလ ထုၵ်,မိၼ်ႉ ၶိုဝ်းၵုၼ်း "ၶျ"ၶဝ် တိုၵ်းတေႃးႁိမ်ၵဝ်ဝၢၼ်ႉမိူင်းၵူႄ, မိုဝ်ႉပီ B. C 723 ၼၼ်.ယဝ်.။

ယွၼ်.ၼႆ. ၸဝ်ႉဝူင်.လူင်ၵေႃႉ ၵွၼ်ၵဝ်လုမ်းလၢင်း ၵမ်ႉယွင်ႉ လႆႉငိုင်.ၵွၵ်,ပႂ်ႉ တီႉၸလႉတွၼ်ႉယူႉၶိၼ် ၵမ်,တိုၵ်းတေႃးထိုင်ၼၼ်. သေ ၸမးၶိုင် ၵိပ်းႁူမ် တွမ်ႁိူင်းသိုၵ်းၶိုၼ်းယဝ်. ယွၼ်းတၢင်းလႆႉထိမ် ဝၢၼ်ႉပီႉမိူင်းၼွင်. ၵၼ်ပိၼ်မႁႄ,မိတ်ႉၵၼ်–

1. မိူင်းၸဝ်ႉ၊
2. မိူင်းထႆႉ၊
3. မိူင်းလိဝ် (မိူင်းၵုလ်.)၊
4. မိူင်းႁၢၼ်၊

သီ,မိူင်းၼႆ. ၸင်,မႄးႁူမ်ႉႁူမ်းယွၼ်ႉလိုတ်ႉၵၼ် တင်းၵုၼ်းၸဝ်ႉ ဝူင်.လူင်ယဝ်. ၵၢၼ်းတိုၵ်းၵဝ်ၶိုၼ်း မိူင်းလူင်ၵွၼ်းထိုင်ႉ ႁိူႉပေႃးလႆႉ ၵွၼ်ၵၼ်ၵထိတ်.ထၢၼ်, တမ်းဝၢင်း ထိုင်.ၼင်,ၼႆ။

ၼိူင်းၵႄႉႁႄႉမိူင်းၼႆ.ႁၢၼ်ထိုင် "လႅဝ်ယီႁူင်.– လေႃးၵေႃး= လၢဝ် ၵူၼ်း" မိူင်းၸဝ်ႉ ပိၼ်ယူႉမီးပၼ်,ယႄ,ပိုၼ်.ႁူယႂ်,လႅင်ၸလႉၵွၵ်းၵေႃ ထိဝ်ႉလိတ်းယႂ်ၢယႂ်း တွၼ်းပိုၼ်ႉ ဝႄႉၼႆ– ၸင်,ၵွၼ်ၵၼ် ယုၵ်.ယွင်ႉ မၼ်းၸဝ်ႉ ၶိုၼ်ႉပိၼ်ႁူဝ်ယိၼ်ႉ (ၸွမ်သိုၵ်းလူင်) သေ ၵွၼ်ႁူဝ်ထုဝ်း

ၵၼ်း ဝၢင်းယၢၼ်ၵၢၼ် ႁိုင်(26)ပီယဝ်ႉၵေႃႈ တိုၵ်းၵဝ်မိူင်းၵွၼ်းလိုင်ႈ ၶၢဝ်းတၢင်း (6) လိူၼ်၊ သိမ်းလႆႈၶိုၼ်းမိူင်း တင်းမူတ်းသေၵမ်ႇ,ၵႃး ပႃႇပႃးမိူင်းၶိူဝ်းၵူၼ်း "ၶျ" (72) မိူင်းၼၼ်ႉ သိမ်းလႆႈ(70)မိူင်း မိူဝ်ႈပီ B. C 697 ၼၼ်ႉယဝ်ႉ။

မၢႆတွင်း။ "လူဝ်ယိ ႁွင်ႉ– လေႃးၵေႃး" ၼႆႉ. ၶိူဝ်းၵူၼ်းၶျၶဝ် ႁွင်ႉ။ လိူဝ်ႈတေႉႁွင်ႉ– "လၢဝ်ၵွၼ်း"။ ၼႂ်းပိုၼ်းတေႇ, လိူဝ်ႈယႂ်ႇ,လင်လိူဝ်းတေႉတေႉ။

လၢႆးတိုၵ်းသိုၵ်း ၵမ်ႇ,ၼၼ်ၼ် လၢႆးဝၢင်းယၢၼ်ၵၢၼ် ႁူဝ်ယၢၼ်ႈလူင် လၢဝ်ၵွၼ်း ပၢၼ်မိူဝ်ႈၼၼ်ႉ–

1. ၶုတ်းၶိုဝ်း၊ ၶုတ်းႁူးလူမ်ႇ,၊ ႁူးၵိုတ်ႈတေလႈ– ၵဝ်မိတ်ႈပႃႇလဵမ် မတ်ႉၵွပ်ႈၶဝ်ဝူဝ်း တင်းသွင်ယႃႇ,သေ ၵဝ်ယူင်းမတ်ႉၵွပ်ႈႁၢင် ဝူဝ်းယဝ်ႉ။ ယႃႇးလုတ်ႇ, လိုပ်ႈဝူဝ်းၶဝ်ႈလူး ၼႂ်းတပ်ႉယူႈၶႅၼ်– ၶဝ်ႈတိုၵ်းမိူဝ်ႈၵၢင်ၶိုၼ်း။

2. ရိၵ်ႈၶႃႇ,တၢင်းၵိၼ်သိုၵ်း– တမ်ၶဝ်ႈပုၵ်းသေ ႁဵတ်းၵုပ်းတေလႈ ၶဝ်ႈသၢၼ်ၶူဝ်ႈ သႂ်ႇ,ထူင်ထၢၼ်ႈမတ်ႉၵွပ်ႈၵဵင်ႈ။

3. ၶိူင်ႈယိပ်းတိုဝ်းလိူဝ်ႉ– လဵဝ်း၊ ႁွၵ်ႇ,၊ ၵၢင်ႇ,ပိုၼ် သႂ်ႇ,ၵွင်ႉတေလႈ ႁဵတ်းၼူယႃႇးသေ လုတ်ႇ,ယိုဝ်းသႂ်ႇ,တီႈယူႈၶႅၼ်ယူႇ, (ပၢၼ်ၼၼ်ႉ ၶိူဝ်းၵူၼ်းယၢၼ်ႈ ပေႃးမေႃတမ်ယၢမ်းသေ ႁဵတ်းၼူယႃႇး) ယဝ်ႉ။

ထိုင်လႆႈၶိုၼ်း မိူင်းၵွၼ်းလိုင်ႈယဝ်ႉလီငၢမ်း၊ ၵၼ်ပဵၼ်လိူဝ်းၶဝ် မိူင်းႁၢၼ်၊ မိူင်းလဵဝ် (မိူင်းၵုလ်ႉ)၊ မိူင်းထႃႈၼၼ်ႉ. ပွၵ်ႈၵူႇ,ၶိုၼ်း မိူင်းယွႆႈမိူင်းမၼ်းသေ လူဝ်ယိ ႁွင်ႉ–လၢဝ်ၵွၼ်း မိူင်းလဝ်ႈၵေႃႈပွႆႇ,ၵူၼ်း မၼ်းၶိုၼ်းမိူဝ်းယဝ်ႉ။ တူဝ်မၼ်းတေႉ လႆႈၶၢမ်ႇ,တၢင်း လဝ်ႈဝူင်ႉလူင် သိုပ်ႇ,ယွၼ်း ႁႅဝ်ႈလွႆႈထမ် ယူႇ,လွမ်း ပၼ်လၼ်ႉၵၢၼ် လွမ်ပွင်သိုၵ်းတေလႈ ပဵၼ်ယူႈပၼ်ပႃးဝူၼ်ႉ (ယွင်းမိူင်းလူင်) တေႃႇ,ထိုင်လဝ်ႈဝူင်ႉပေႃးႁူမ်ႇ, ပူႈၼွၼ်းတေယႃးယဝ်ႉ။

ဝၢႆးလႆႈၶိုၼ်းမိူင်းယဝ်ႉပီပၢႆ လဝ်ႈဝူင်ႉလူင်ၵေႃႈ- ႁွပ်ႈၵႃႇယု ထဝ်ႈႁႄႇလႄႈ ႁူမ်ႇပူႈၶွၼ်ၶၼ်းၽေးၵႃႇ၊ ၵေႃႉပိၼ်လိူၵ်ႈထၢႆး လိုဝ်ႈဝႃႈ "ၶွၼ်မိူင်း" ဝၢႆးလိုၼ်းပိၼ်မႃး "ဝူင်ႉၶွၼ်မိူင်း" (ဝၢင်ႉႁူၺ်ႉ) လင်ႇ ၶိုၼ်ႈပူၵ်းပွင် ယွင်းငမ်း မိူင်းလူင် ၵွၼ်းလိုင်ႈသေ၊ လၢဝ်ၵွၼ်းၵေႃႈ သိုပ်ႇယိပ်းၶႄႈၵၢၼ်လွမ်သိုၵ်းလႄႈ ယွင်းမိူင်းလူင် ဝူင်ႉၶွၼ်မိူင်းယူႇ။

ၵူၺ်းၵႃႈဝူင်ႉၶွၼ်မိူင်းၼၼ်ႉ ပိၼ်ယူႈၵၼ်မိုတ်ႈမၵ်ႉ ႁၵ်ႉလူၺ်ႈ တၼ်ႇၶႄႇ ၵိလေႇသႃႇ ပူၼ်ႉတီႈလႄႈ- ထုၵ်ႇတၢင်းယွင်းမိူင်းလူင် "ထဵၼ်ႇတၢၼ်ႇ" (ၶူဝ်းၵူၼ်းၶျ) ဝၢင်းယဵၼ်ၵၢၼ် ၵဝ်မေးပၼ်ထိုင် ထူၼ်ႈ (120) ၵေႃႉသေ၊ ၵၢၼ်ဝၢၼ်ႈမိူင်းလႄႈ လူဝ်ႉလၢတ်ႈ ၵမ်ႇ ဝူၼ်ႉၼႆႈလွင်ပူၵ်းပွင်ပိူင်သၢင်။ လွမ်သိုၵ်းလူင်လၢဝ်ၵွၼ်း ႁၼ်ထိုင်ဝႃႈ- "မူဝ်းၶႄႈ မိူင်းလူင်ၵွၼ်းလိုင်ႈၼၼ်ႉ တၵ်းတေလူမ်ႉလႅဝ် ယဵဝ်တွႆႈမိုဝ်း ၵူၼ်းတၢင်ႇလၢတ်ႈယူႇၵမ်ႇႁၢင်ႉ"လႄႈ လင်ႇပၢမ်ႉသတိ ပူၵ်းတိုၼ်ႇ တီႈဝူင်ႉၶွၼ်မိူင်း။ ဝူင်ႉၶွၼ်မိူင်း ယႃႇဝႃႈတေလွမ်ႇ လွမ်းၵဝ်ၵၢမ်း ပၢမ်ႉသတိလႃႈ.... ယင်းပႆၢပူတ်းပဵတ်ႈ ပုၼ်ႈယွၼ်းလၼ်ႉၵၢၼ် လၢဝ်ၵွၼ်းၵွၼ်ႇလႄႈ လၢဝ်ၵွၼ်းၵေႃႈ လွႆလႅၵ်ႉၶေႃးၶူမ်သေ- ပွၵ်ႈၶိုၼ်း ဝၢၼ်ႈၵဝ်ႇမိူင်းလင် တီႈမိူင်းလဝ်ႈၶႄၼ်ႉယဝ်ႉ။

ဝၢႆးသေလၢဝ်ၵွၼ်း ပွၵ်ႈၶိုၼ်းတီႈမိူင်းလဝ်ႈယဝ်ႉ ဝႆႉႁူၺ်ႈထုၵ်ႇလွႆ ယွင်းမိူင်းလူင် "ထဵၼ်ႇတၢၼ်ႇ" (ၶူဝ်းၵူၼ်းၶျ) လႅၼ်ႈငၢၼ်းၶိူဝ်ဝူင်ႉ ၶွၼ်မိူင်းယူႇ ၵူႈယွင်းယၢမ်း၊ ၶၢင်ႇၵၼ် ၵၢင်လွႆဝူင်ႉၶွၼ်မိူင်း ၶွႆႈလႆႈ ၶွႆႈပိၼ် လွင်ႈလွႆၵမ်ႇဝႃႈ- တိုၼ်းၶပ်းၶိုင် ႁၢပၼ် ႁူၺ်ႈတီမ်ထူၼ်ႈသေ ၵမ်ႇၵႃး၊ ပႆၢပႃးသေႃႇသူၼ်း တွႆႈတွႆႈၶိူဝ်ၶိူဝ် ၵူၼ်းလိူဝ်းၵၼ်တေ ၶတ်းၶၢင် သိၼ်ႈတၢင်းယဵၼ်ၵၢၼ်မၼ်းၶႄၼ်ႉယူႇယဝ်ႉ။

မႆႇတွင်း။ ပၢၼ်မိူဝ်ႈၼၼ်ႉ ၶိူဝ်းၵူၼ်းယၢင်းၶဝ်ၼႆႉ ပဵၼ်ဝႃႈမီး
ဝၢၼ်ႈမိူင်းသေ ပဵၼ်ၵူၼ်းယဝ်ႉ ၵေႃႈ ႁၢင်ႈတေသူင်ၵူၼ်း
တၢင်ႇ လၢတ်ႈမႃးပဵၼ်ယွင်းမိူင်း (ယူႇ ပၼ်ပႃးၵူၼ်ႉ) ယူႇ၊
မိူၼ်ၼင်ႇ ၼၼ်ႉ လဝ်ႈယႃႉ လူင်ဝီင်းသိူဝ် "သိူဝ်ႁူမ်ႇ ယႃႉ"
ပဵၼ်ၶုၼ်ႁေႃၶမ်း "မိူင်းၵႃႇဝ" မိူဝ်ႈပီ ၵေႃးလႃႇ—
888 ၼီႈၼၼ်ႉ ၵဝ် "မိၼ်းၵျီးယၢၼ်ႇ ၼွင်ႇ" ၶိူဝ်းၵူၼ်း
မၢၼ်ႈ မႃးပဵၼ်ယွင်းမိူင်းလူင်ၼင်ႇ ၵဝ်ႇ။

သမ်ႉထိင်ႈ— မိူဝ်ႈၵၢၼ် လွမ်သိုၵ်းလူင် လၢဝ်ၵူၼ်း
ၼႃမ်းႁူဝ်သေ တိုၵ်းၵဝ်ၶိုၼ်း မိူင်းၵွၼ်းလိုင်ႈၼၼ်ႉ
တိုၵ်းသိမ်းၵဝ်ပႃးမိူင်းၶိူဝ်းၵူၼ်း "ၶျ" ၶဝ် တင်းမူတ်း
မီး (72) မိူင်းသိမ်းလႆႈယဝ်ႉ (70) မိူင်းၼလႈယင်းၶၢင်ႉ
ဝႆႉ (2) မိူင်း သင်တိုၵ်းသိမ်းၵဝ်ၵေႃႈလႆႈယူႇ၊ ၵူလ်းၵႃႈ
လွမ်သိုၵ်းလူင်ဝူၼ်ႉဝႃႈ— ၶႂ်းၵႃႈသွင်မိူင်းၼႆႉ ပဵၼ်ယူႈ
မီးပိုၼ်ႉႁူလူင်လႆၢလႆၢ ၶၼ်ႈၵၼ်ၵႂႃႇယူႇသဝ်းဝႆႉ၊ ပေႃး
သိုပ်ႇတိုၵ်းသိမ်းၵဝ်ၼႆႉလိုင်— ၵူဝ်ၶဝ်လႆႈလုသုမ်းၵႂႃႇ၊
ၵူၼ်းလိူဝ်းၼႆႉ ဝၼ်းၼိုင်ႈ တၵ်းတေမီး ယွၼ်းလီၼိူဝ်
ၵူၼ်းၶိူဝ်းယၢင်ယူႇ၊ ႁွပ်ႈပိူဝ်ႈၼႆႉ ပွႆႇ ႁၵ်ႉၶဝ် ပွင်ႇ ထုၵ်ႇသေ
မၢႆးၶဝ်ႈႁွမ်း ၼွမ်းတေႃႇ ႁဝ်းႁၢင်းၵူလ်း ဝႃႈၼင်ႇ ၼႆႉ—
လင်ႇ ၵဝ် ႁိူင်းသိုၵ်းမၢၼ်း လွမ်ႉပွႆႉဝႆႉ ႁူင် (3) ၶူပ်ႇ ပီ။

တီႈၼႆႈၼၼ်ႉ— ၶွႈငႃႈၵၼ်တင်းပိုင်ပဵၼ် "သိူဝ်ႁူမ်ႇ
ယႃႉ ဝီင်းသိူဝ်" ၵဝ်ႁိူင်းသိုၵ်းမၢၼ်းသေ တိုၵ်းသိမ်းၵဝ်
မိူင်းမၢၼ်ႈပတ်းပိုၼ်ႉ လမ်တေလႆႈမူတ်း၊ ၵိုတ်းၶၢင်ႉ
တွင်ႇၵူႇ ၼလႈ ပႃႇ ၵိူဝ် (ပၵူဝ်း) ၵူလ်း၊ ယွင်းမိူင်းလူင်
"မိၼ်းၵျီးယၢၼ်ႇ ၼွင်ႇ ၶိူဝ်းၵူၼ်းမၢၼ်ႈ" လင်ႇ ဝႃႈ—
"ၵမ်ႇ ထႃႈတိုၵ်းၶႃႈယဝ်ႉ၊ ႁိတ်းႁူဝ်ၵေႃႈ ၶဝ်တိုၼ်း
တေၵမ်ႇ သူႈႁဝ်းလႆႈၼလႈ ပွႆႇ ႁၵ်ႉၶဝ် ၶဝ်ႈမၢႆး ၵူမ်ႈၵွမ်း

ၶၼ်ႁမ်းတေႃႇ ႁဵတ်းၶူၼ်ႊႁဵတ်းႁႃႈႁပ်းသေ လိၵ်ႈ....."။ သိုပ်ႁူမ်ႇယႃႉ ၵေႃႊ လူင်ၵႃမ်း "မိၼ်းၵျိုးယၢၼ်ႇၶၼ်ႇ" သေဝႃႊ– "ၵဝ်ၽွင်းမိူင်းလူင်ဝႃႊႁဵတ်း ပေႃးၶၼ်" ၼၼ်ႉသေ၊ လင်ႇပူင်ၵႃမ်း ၸူႊယိုတ်းသိုၵ်းၵႂႃႇ။ ဝၢႈမႃး ထုၵ်ႇ "မိၼ်းၵျိုးယၢၼ်ႇၶၼ်ႇ" ယဵၼ်ႈၵၢၼ်သေ– သိုပ် ႁူမ်ႇယႃႉ လႆႈၶေႃးၶၢတ်ႇတႂ်ႈမိုဝ်း ၵူၼ်းတၢင်ႇလၢတ်ႈ ၵႂႃႇယဝ်ႉ။

ယွၼ်ႉပိုၼ်ႈၼၼ်ႉ ၵၼ်ပႅၼ်ၽွင်းမိူင်းလူင်ၶိုဝ်းၵူၼ်းယဵၼ်ႈ (လိုဝ်ႈၵမ်ႇ လႆႈႁူ) ၵေႃႉၼိုင်ႈၵေႃႊ လႆႈၶၢမ်ႇၽွင်းမိူင်းလူင် ထဵၼ်ႇတၢၼ်ႇ သူၼ်း သေႃႇလႄႈ ပူတ်းပဵတ်ႈပုၼ်ႈၽွၼ်းလၼ်ႉၵၢၼ်သေၵမ်ႇၵႃး ဝၢႈမႃး ပၢႆထူပ်းလႃးၶႃႈႁဵမ်ပဵတ်ႈသီႇလွင်ႈၵႂႃႇ။ ၽွင်းမိူင်းလူင်ၽူႈၼၼ်ႉ မီးလုၵ်ႈ လၢႆးၵေႃႉၼိုင်ႈ လိုဝ်ႈဝႃႊ– "ၵႃႈၵေႃႇ" (တင်းဝူင်ႉၶၼ်မိူင်း ပႅၼ် ၵူလၢႆးလိၵၼ်) ၵႃႈၵေႃႇ လႆႈႁူလႆႈႁၼ် ပိုင်ပႅၼ် လိူင်ႉၶင်ႇၼၼ်ယဝ်ႉ။ ငၼ်းပႅၼ်လဵပ်းလွင်ၶိုဝ်ၵူလၢႆးလိမၼ်း ဝူင်ႉၶၼ်မိူင်းသေ လင်ႇၵွၵ်ႇပႃႈ လွမ်းၵႂႃႇ လွမ်သိုၵ်းလူင်လၢဝ်ၵၼ်းတီႈမိူင်းလဝ်ႈယဝ်ႉ။

လၢဝ်ၵၼ်း ၶိုၼ်ႈပႅၼ်ဝူင်ႉ မိူင်းလဝ်ႈ

ဝၢႈသေလၢဝ်ၵၼ်းပွၵ်ႈၶိုၼ်းမိုဝ်းမိူင်းလဝ်ႈယဝ်ႉ. ၵမ်ႇပေႃးႁိုင် ၶၢၼ်း ဝူင်ႉၶၼ်မိူင်းၵေႃႊ ထုၵ်ႇတၢင်းၶၢင်းမေး (ၶိုဝ်းၵူၼ်းၶျ) ၵဝ် ယႃႈၵွင်ႉသႂ်ႇ,လေႃးလဝ်ႈ ပၼ်ၵိၼ်ၼလႄႈ လႆႈသိင်ႈၵၢမ်, သုတ်းမုၼ်သေ ဝၢၼ်ႈမိူင်းၵေႃႊ တူၵ်းၶဝ်ႈၶူင်းမိုဝ်းၶိုဝ်းၵူၼ်းၶျၶဝ် ငၢႆႈငၢႆႈလူမ်လူမ် ၵႂႃႇ,မိူဝ်ႈပီ B.C 694 ၼၼ်ႉယဝ်ႉ။

လၢဝ်ၵုၼ်းယဵဝ်ၶိုၼ်းမိူင်းၸဝ်ႈ ႁိုင်လႆႈႁူၵ်းလိူၼ် ဝူင်ႉလူင် (ထိုဝ်ႈ
ၵမ်ႉ,လႆႈႁူ) ၽူႈၽွင်းငမ်းမိူင်းၸဝ်ႈ လႆႈၶဝ်ႈပူႈ ၼွၼ်းၼေႃးၵူႉ,သေ
လၢဝ်ၵုၼ်းလႆႈၶိုၼ်ႈပုတ်ႈတဵၼ်း ႁဵတ်းဝူင်ႉမိူင်းၸဝ်ႈ မိုဝ်ႈပီ B. C 695
ၼၼ်ႉယဝ်ႉ။

ဝႆႉၵၼ်လၢဝ်ၵုၼ်းၶိုၼ်ႈပဵၼ်ဝူင်ႉမိူင်းၸဝ်ႈယဝ်ႉ ႁၼ်ထိုင်ဝႃႈ–
“ၵႂၢႆႇၵေႃႉ” ၵေႃႉၵၼ် လုၵ်ႈမိူင်းၵွၼ်းလိုင်ႈ ၵွၵ်ႉ,ပႆႈမႃးလွမ်းၼၼ်ႉ.
ပဵၼ်ၵူၼ်းမီးၵွၵ်းၶေႃလႃၼ်,ၸဵဝ်ႈယႆၢယွႆးၼေႈ လၢင်,သွၼ်ပၼ်ၵၢၼ်
“ပႆႈသိုၵ်း ၵိၵ်,ပႆႈမိူင်း” ၵူႈလွင်ႈလွင်ႈသေ၊ ယင်းၵဝ်လုၵ်ႈယိင်း
မၼ်းၸဝ်ႈ သွၼ်ႉမိင်ႈပႃးပၼ်ထဵင်ႈလူႉၵွၼ်,ယဝ်ႉ။

မၢႆတွင်း။ ၵႂၢႆႇၵေႃႉၼၼ်ႉ မီးလုႁၵ်ႉဝႆႉ တီႈမိူင်းၵွၼ်းလိုင်ႈယူႇ၊
ထိုဝ်ႈဝႃႈ– “ၼၢင်းၶၼ်လိင်,၊ ၶေ,ႁူင်ႉ–ႁူၺ်ႉလိၼ်း”
ပဵၼ်ၼွင်ႉယိင်းဝူင်ႉၶၼ်မိူင်း။ ၵူၺ်းၵႂႃႈ ၵမ်,လိုဝ်လႆႈ
တၢင်းၶပ်းၶိုင် ဝူင်ႉလၢဝ်ၵုၼ်းၼေႈ ပဵၼ်ၶမ်းၶူလ်ၵူႉ။

ပဵၵ်ႉဝႃႈလႆႈပဵၼ်ၶမ်းၶူလ်မိူင်းၸဝ်ႈယဝ်ႉၵေႃႈယႃႉ လွႆႁၵ်ႉဝၢၼ်ႈ
မိူင်းၼေႈ ထိုဝ်ႉၶိုဝ်းၵူၼ်းယဵၼ်မၼ်းၵိၵ်,ၵေႃႉပဵၼ်ပေႃႈ ထုၵ်,ၽီမိုဝ်း
ၵူၼ်းတၢင်,လၢတ်ႈ လဵၼ်ႈငၢၼ်းသေ လႆႈသဵင်ႈၵၢမ်, သုတ်းမုၼ်ၵူႉ,
သေၵမ်,ၵႃး ပႆႇပႃးတူဝ်လၵ်ႈၵဝ်, လႆႈၽႃတ်,ယၢၼ်ဝၢၼ်ႈမိူင်းၼေႈ
ၵေႃႉႁၵ်ႉလိူင်ႉၼၼ်ႉ. ငၼ်းပဵၼ်ၵၼ်လဵပ်းလွႆၼႃ,၊ “ၶူပ်,မိုဝ်ႈၽူၼ်
တူၵ်းၵေႃႈ ႁူဝ်ႈမၼ်းတူၵ်းသေ လဵတ်,တေၵွၵ်,ယူ,ဝၼ်းၼိုင်ႈၵူႉ....”
ဝူၼ်ႉဝႃႈၼင်,ၼၼ်ႉ– လၢင်,ၶတ်းလွႆ ႁဵၼ်းၵဝ်တၢင်းမေႃ “ပႆႈသိုၵ်း၊
ပႆႈမိူင်း” တီႈပေႃႈလၵ်ႈမၼ်းႁိုင် (2) ပီယဝ်ႉ။

ပိုၼ်းၵဵပ်ႈ မိူင်းလၵ်ႈ

ၼၢင်းၶၼ်လိင်, (ႁူၺ်ႉလိၼ်း) ၼွင်ႉယိင်း ဝူင်ႉၶၼ်မိူင်း၊ မိူင်း
ၵွၼ်းလိုင်ႈၼၼ်ႉ. ဝႆႉသေၵႂၢႆႇၵေႃႉ, ၵွၵ်ႉ,ပႆႈၵူႉ,ယူ,မိူင်းလၵ်ႈႁိုင်–
ၼိုင်ႈပီ၊ ပီႈၵႂၢႆႇမၼ်း တေၵဝ် သွၼ်ႉမိင်ႈပၼ်တင်း “ဝူင်ႉသူင်”

(ၶိုဝ်းၵူၼ်းသူင်) ဧလႈ မၼ်းၶၢင်း ၵမ်ႉသၽေႃးလႆႈ၊ ထင်ႉလၵ်ႉ ၵွၵ်ႉပႆႈထွမ်းႁၢႆၵေႃႉႁၵ်ႉမၼ်း "ၵႆႈၵေႃႉ" ဝႃႈထိုင်ႉၼၼ်ႉ၊ ယွင်းမိုဝ်ႈ တိုၵ်ႉယဵဝ်ႉထိုင် ၵၢင်ဝဵင်းမိူင်းထဝ်ႈၶၼ်ႉ မီးၶမ်ႉဧမႈၶိုင်ႈ ႁွင်ႉထိုဝ်ႈ ဝႃႈ "ၶမ်ႉထဝ်ႈ"၊ [ၶမ်ႉဧမႈၼၼ်ႉ လိူဝ်သေထဝ်ႈၶုၼ် ယွၼ်ႉၵမ်ႉလႆႈ ၵႃပ်ႉသုၵ်ႈသီ၊ ထိုဝ်ႈမၼ်းၵေႃႈ ႁွင်ႉထွမ်းဝႃႈ- ၶမ်ႉထဝ်ႈ] ဧလႈ မီးၶူဝ်လင်ၶိုင်ႈ၊ မၼ်းၶၢင်းမိူဝ်းထုၵ်း ၶိူဝ်ၶူဝ်ၶၼ်ႉသေ ပွႆးထၢမ် ၵူၼ်းၵူႈ၊ၵူၼ်းမၢႆး လွင်ႈၶိူဝ်းထုၵ်ႉၵႃႈမၼ်းၵႆႈၵေႃႉ။ လႆႈႁူဝႃႈ တင်း လုၵ်ႈယိင်း ဝူင်ႉလူင်လၢဝ်ၵူၼ်း သွၼ်ႉမိင်ႈၵူပ်ႉၵူႈၵၼ်ယဝ်ႉ ဝႃႈၼၼ်- မၼ်းၶၢင်းၵေႃႈ ငၼ်းပဵၼ်ထွႆလဵၵ်ႉၶေႃးၶူမ် ပူၼ်ႉတီႈယဵဝ်ဧလႈ လုၵ်ႉ ၶိူဝ်ၶူဝ်သေ ဝၼ်တူၵ်းၶွင်းၶမ်ႉ ၶႃႈတူဝ်တၢင်ၵႂ်ႇယဝ်ႉ။

ၶမ်ႉထဝ်ႈဧမႈၼၼ်ႉ- ႁွပ်ႈၵၼ် ၶၢင်းၶုၼ်ထိုင်ႇ ဝၼ်တူၵ်းတၢင် ၶွင်းမၼ်း၊ တူဝ်တၢင်မၼ်း လႆႈၶဝ်ႈလၢၼ်ႈသႂ်ႇ၊ ၵဝ်ၶမ်ႉဧမႈၼၼ်ႉ မဵၼ်တူႇမဵၼ်ၶဵဝ်းၵူႈ တင်းဧၵးဧလႈ ဝႆးမၢႆးထင်ႇၵွၼ်ၵၼ်ႁွင်ႉဝႃႈ- "ၶမ်ႉၶဵဝ်း" ၼၼ်- တေႃႇထိုင်ပၢၼ်မိူဝ်ႈလိူဝ်ယူႇယဝ်ႉ။

မႂ်ႇတွင်း။ [မိူင်းထဝ်ႈ=ၶမ်ႉထဝ်ႈ=ၶမ်ႉၶဵဝ်း] ၼၼ်ႉ ဧၶႇၶဝ်ႁွင်ႉ ၶၢၼ်ႇၶျဵဝ်ႇ၊ မၢၼ်ႈႁွင်ႉ- ၶၢၼ်ႇၶျူဝ်ႇ၊ ၵိင်းၵ လဵတ်ႈႁွင်ႉ- ၶၢၼ်ႇၶျူဝ်ႇ၊ ထႆးႁွင်ႉ- ၶၢၼ်ႉထၢဝ်ႈ၊ ၼၼ်ယဝ်ႉ။ ၵမ်ႈယွင်ႈသမ်ႉၵဵပ်းၵဝ် ၵထိပ်ႉပေႇမၼ်း ဝႃႈ- ထဝ်ႈတၢင်းထၢၼ်း၊ ၵမ်ႇၶၼ် မိူင်းတီႈတႆးႁဝ်း တင်ႈႁေႃသဵင်ႁေႃၶမ်းမၢႆးၶမ်ဧလႈ "မိူင်းၶမ်ထဝ်ႈ" ဝႃႈၼၼ်ၵေႃႈမီး။ တီႈဧတႉမၼ်း- ပိုၼ်းတႆး၊ တႆးၵမ်ႇ တဵမ်ႈဝႆႉ။ ပိုၼ်းတႆး သမ်ႉပဵၼ်ၶိူဝ်းၵူၼ်းတၢင်ႇထၢတ်ႈ

တႅမ်ႈၼႄလႈထိူဝ်ႈသိင်တႆးၶဝ်ၶဝ်ႉ ႁဵတ်းႁိုဝ်တေတႅမ်ႈလွမ်း
လႆႈယဵၼ်ႈယဵၼ်ႈ။ [တႅၵ်ႈတူဝ်းတီႈ ထိူဝ်ႈလုၵ်ႈယိင်း
ၶုၼ်ၶေႃၶမ်းတႆး မိူင်းမၢဝ်းလူင်၊ ၵၼ်ၵူႇပိၼ်ၶၢင်း
မိူင်း– မိူင်းမၢၼ်ႈ လူး၊ ထိူဝ်ႈသိင်တႆးႁွင်ႉ "လဝ်ႈမွၼ်း
လၢဝ်" ၼႆ၊ မၢၼ်ႈသမ်ႉႁွင်ႉလွမ်းသိင်တႆးၵမ်ႇယဵၼ်ႈ၊
ပိၼ်မႃး– "ၶေႃးမုၼ်ႇလႃႉ" ၼႆ ၵမ်ႇထိူဝ်ႈႁိုဝ်လႃႇ]။
ပိူဝ်ႈၼႆ ပိုၼ်းတႆး ႁူပ်းတႆးၵမ်ႇတႅမ်ႈဝႆႉၼႄလႈ ထိုင်တီႈ
တႆးႁူတူဝ်သေ ၶိုၼ်ႈတႅမ်ႈပိုၼ်းတႆးဝႆႉပၼ်လုၵ်ႈလၢၼ်ထိူင်
လႆႈႁႃယိုၼ်ၵိုင်မၼ်း တီႈယိုၼ်လိၵ်ႈ ၵူၼ်းတၢင်ႇၶိူဝ်း
ၶဝ်တႅမ်ႈဝႆႉၶဝ်ၶဝ်ႉ ထိူဝ်ႈသိင်တႆးလူင် ၵမ်ႇယဵတ်ႇ ၵမ်ႇ
ယွႆႇပိၼ်ၵူႇ "ၶၢၼ်ႇၶျဵဝ်ႇ၊ ၶၢၼ်ႇၶျူဝ်ႇ၊ ၶၢၼ်ႉ
လၢဝ်ႈ" သေယဝ်ႉ၊ ပိၼ်ႁိုဝ်ဝႆႉလႃႈႁဝ်း ?။

ၵႃႈၵေႃႇပိၼ်မႃး လွမ်သိုၵ်းလူင် မိုၼ်ႇၶေႇယ၊ ၼၶႇႁွင်ႉ–
"ဝုၼ်ၶၢၼ်ႉလယ"–

ၵႃႈၵေႃႇၼႆႉ ၵိုင်ႇတၢင်းဝူင်ႉလူင်လၢဝ်ၵူၼ်း ႁၼ်ထိုင်ဝႆႉၶၼ်ႉ
ယူႇၼတႃႉ၊ ၶၢဝ်းတၢင်း (2) ပီ၊ ႁၼ်းၵႂၢမ်တၢင်းမေႃပႆၢးသိုၵ်း ၵိုၵ်ႇ
ပႆၢးမိူင်းၵူႈလွင်ႈ ၵတ်ႉၶႅၼ်ႇ တႅမ်တူဝ်သေယဝ်ႉ ႁပ်ႉၵႂၢမ်ပုၼ်ႈယွၼ်း
လၼ်ႉၵၢၼ်ႁူဝ်ယၢၼ်ႈ (လွမ်သိုၵ်းလူင်) ယူႇယဝ်ႉ။

ဝႆၢးသေႁပ်ႉၵႂၢမ်ပုၼ်ႈယွၼ်းယဝ်ႉ ႁိုင် (6) လိူၼ် လင်ႇယွၼ်း
ၵၢၼ်ႇၸၢၼ်ႇတတီႈဝူင်ႉလူင်လၢဝ်ၵူၼ်းဝႃႈ– "ႁႂ်ႈလႆႈမိူဝ်းတိုၵ်းၵႂၢမ်ၶိုၼ်း
မိူင်းလူင်ၵွၼ်းထိူင်ႈ" ဝႃႈထိူင်ႉၼႆ။ ဝူင်ႉလူင်ၵေႃႈ လင်ႇႁၢမ်ႈသီးဝႃႈ
"ၵမ်ႇထႃႈမိူဝ်းတိုၵ်းယဝ်ႉ တိုၵ်းၵေႃႈ ၵမ်ႇၼပႉပိူၼ်ႈလႆႈ" ၼႆယူႇ
ၵေႃႈ လွမ်သိုၵ်းၵႃႈၵေႃႇ ၵမ်ႇယၢင်းထွမ်ႇ ၵၢမ်းလဝ်ႈဝူင်ႉလူင်သေ
သိုပ်ႇယွၼ်း ၶိုင်ႈပွၵ်ႈ၊ သွင်ပွၵ်ႈ၊ သၢမ်ယဝ်ႇမႃး– လဝ်ႈဝူင်ႉလူင်
လင်ႇၵၢၼ်ႇၸၢၼ်ႇတ ၶၢင်ႉပၼ်သေၵမ်ႇၵႃး– ပႆၢၶွပ်ႈပႃးလုၵ်ႈသိုၵ်း

(10,000) ပီႈ ၼင်ႈ သမ်ႉတၢင်ႇပၼ်လိုဝ်ႈမႄႈ သုၼ်ႇပၼ် လိုဝ်ႈလီဝႃႈ–
‘‘မိုၼ်ႇၵေႃႇယ’’ ၼႆယဝ်ႉ။

မိုၼ်ႇၵေႃႇယ ႁၢင်ႈသိုၵ်းၵူၼ်ႇတိုၵ်း မိူင်းၵႂၢမ်းလိုင်ႈ–

ၵႃႈၵေႃႇ ၵမ်ႇၶၼ် လွမ်သိုၵ်းလူင်မိုၼ်ႇၵေႃႇယၵေႃႈ ၶပ်းၶိုင်
ၶူင်ႈယိပ်းတၢင်းတိုဝ်းၼင်ႈ လရိပ်ႈရိၵ်ႉၶႃႇၵူႈပိူင်ပိူင်ယဝ်ႉ ၼၢမ်းၵဝ်
ႁူဝ်ႁၢၼ်၊ ႁူဝ်ငႃး၊ ႁူဝ်ထႅဝ် ၵတႃႇလုၵ်ႈသိုၵ်း မိုၼ်ႇၼိုင်ႈသေ မိူဝ်း
တိုၵ်းမိူင်းလူင်ၵႂၢမ်းလိုင်ႈ။ ၵဝ်လႆႈၵူႈပိူင်ပိူင်သေ ၶပ်းၶိုင်တိုၵ်းတေႃး
ၵေႃႈ ၵမ်ႇၼပ.ပိုၼ်ႈလႆႈ။ လွင်ႈၵမ်ႇၼပ.ပိုၼ်ႈလႆႈၼၼ်ႉ ပိုၼ်ႈၵဝ်
ၸၢၼ်ႇတၢင်းမေႃႁဝ်း ၶိုၼ်းတေႃႇသူႈႁဝ်း၊ မိုၼ်ၼင်ႇ လွမ်သိုၵ်းလူင်
လၢဝ်ၵူၼ်း ၵႂၼ်ၵိတ်းၵႂၼ်သၢင်ႈဝႆႉ– ၶုတ်းႁူးၵိုတ်ႈ ႁူးလူမ်ႇ ၵူႈပိူင်၊
ပိုၼ်ႈၵေႃႈ ၵိတ်းသၢင်ႈလွမ်းၼင်ႇ ပိူင်ႁဝ်းသေၵမ်ႇၵႃး၊ ၶူဝ်းၼုင်ႈ
တၢင်းဝႆႉၵေႃႈ ႁဝ်းၼုင်ႈ လိူင်.ၵိုဝ် ပိုၼ်ႈၼုင်ႈ လိူင်.ၼၼ်၊ သီယိုဝ်
ၼိူဝ်.ၼင်ၵေႃႈမိုၼ်ၵၼ်၊ မၢင်ပွၵ်ႈႁဝ်းၼင်ႇၵၼ် ၶိုၼ်းလႆႈတိုၵ်းတေႃး
ယၼ်းမ်ၼ်ႈၵၼ်ၵေႃႈ ယင်းမီး။ ယွၼ်.လိူင်.ၼႆၼင်ႈ– လွမ်သိုၵ်းလူင်
မိုၼ်ႇၵေႃႇယႁၼ်ထိုင်ဝႃႈ–‘‘ပေႃးတေၵဝ်လႆႈၼူၵ်ႇသေ သိုပ်ႇတိုၵ်း
ယူႇလိုင် ၵူၼ်းယႃႇႁဝ်းတၵ်းလုယ်ႇတႃႇၼမ်ပ်တ်ႈလႆႈလႆႈၵူလိုၼ်း’’ဝႃႈၼႆ၊
လင်ႇၵႂၼ်ၵဝ်ၵူၼ်းသိုၵ်းမၼ်း ႁူၼ်ၶိုၼ်းမိူင်းလဝ်ႈယူႇယဝ်ႉ။

ပီ B. C 692 ၶိူဝ်းၵူၼ်းယၢၼ်ၶဝ် **သမ်းမိုၵ်.သိုၼ်ႇၸၢၼ် ပွၵ်ႈထိၼိုင်ႈ**

လွမ်သိုၵ်းလူင် မိုၼ်ႇၵေႃႇယၵေႃႈ ပိူင်ပၼ်လွင်ႈတၢင်းလႆႈၵၢၼ်ႉ
ပိုၼ်ႈၼၼ်. တၢင်ႇလဝ်ႈ သပ်းလိူင်းၼၼ ၸဝ်ႈဝူင်ႉလူင် လၢဝ်ၵူၼ်း
လီငၢမ်းယဝ်.ၵမ်ႇပေႃးႁူင် ၶပ်းၶိုင်သူၼ်းသေႃႇ ‘‘လုၵ်ႈသိုၵ်းမိူင်းလဝ်ႈ
တၵ်းတေလႆႈသမ်းလႆႈ လၢတ်ႇမိုၵ်ႉၵူႈၵေႃႉ’’ ပူင်ၵႃမ်းၼၵ်းလိူင်ႉၼႆ။

ဝႃးၵၢၼ်သိုၵ်းမၢၼ်းလဝ်ႈ သမ်းလႃးတၢတ်ႉမိုၵ်ႇ ၵေးၵၼ်ၵူႈ ၵေႃႇယဝ်ႉ။ လွမ်သိုၵ်းလူင်မိုၼ်ႉၵေႉယ လင်ႉသိုပ်ႉယွၼ်းတၢင်းလွႈ ထႅမ်တီႈဝၢၼ်ႈပီႈ မိူင်းၶွင်ႇထႅင်ႈ၊ မိူၼ်ၼင်ႉမိူဝ်ႈပၢၼ်လွမ်သိုၵ်းလူင် လၢဝ်ၵုၼ်းဢၼ်ႇဢင်ႉၵဝ်ႉ။ ၵူလ်းၵႂႈ ၵၼ်ပဵၼ်ဝၢၼ်ႈပီႈ မိူင်းၶွင်ႇ ၶဝ်ႁူမ်ႈၵၼ်ႁၼ်ထိုင်ဝႂႈ–

“မိူင်းလူင်ၵွၼ်းထိုင်ႈ ၵၼ်ႁဝ်းၶႂႈတေၵုႂႉ တိုၵ်းၵဝ်ၶိုၼ်းယၢမ်း လဵဝ်ၼ်ႇ ပိူဝ်ႈဝႂႈၵူၼ်းၶျိၶဝ်ႁုပ်ႈသိမ်းၵဝ်လႆႈပတ်းပိုၼ်ႇသေၵမ်ႉၵႂး ပႃပႂးႁုပ်ႈသိမ်းလႆႈၵၼ်ပဵၼ် မိူင်းမႁႂႉမိတ်ႈႁဝ်း မိူၼ်ဢၼ်ႉ “မိူင်းသူင် လႄႈမိူင်းၶျူႉ” [ၶိူဝ်းၵူၼ်းသူင်ဢၼ်ႇ ၶႄႉၶဝ်ႁွဝ်ႇဝႂႈ– “ၶႄႉၵွၼ်ႉ” ယၢမ်းလဵဝ် ၶုႈႁႃမူတ်း၊ ႁႃၵၢၼ်ဝႂႈဢၼ်ႇ ပွင်ႉဝႂႈ– မၢၼ်းယဵၼ်း။ ၶိူဝ်းၵူၼ်း “ၶျူႉ” ယၢမ်းလဵဝ် ပဵၼ် “တႃးၶိုၼ်”]၊ ထိူဝ်းဢၼ်ႇ ယူႉတုႈၶဝ် ယွင်းငမ်းၵုႂႉ တင်းမူတ်းယဝ်ႉလႄႈ တႂႉ ႁဝ်းတေၵုႂႉ ၶတ်းၶႅင်ႁႅင်းတႂႇ သေတိုၵ်းၶဝ်ဢၼ်ႇ ၵမ်ႉပဵၼ်လႆႈၶႂႈယူဝ်ႇ” တၢင်ႉၶႄဢၼ်ၼင်ႉဢၼ်ႊ။

တၢင်းႁၼ်ထိုင် ဝၢၼ်ႈပီႈမိူင်းၶွင်ႇ တၢင်ႉၶႄဢၼ်ဢၼ်ႇ လွမ်သိုၵ်း လူင်ၵမ်ႉၶဝ်ႈႁူလႂးလႂး၊ ႁွပ်ႈပဵၼ်ၶိူဝ်းၵူၼ်းယႅၼ်လႄႈ ႁၵ်ႇဝၢၼ်ႈ မိူင်းယႅၼ်မၢၼ်းႁၢဝ်ႈႁႅင်းဢႂႉသေ ပဵၼ်ထိူင်ႇႁိုဝ်ၵေႂႈတိူင်း၊ တၵ်းတေ ႁၢင်ႈႁႅၼ်းသိုၵ်းၵုႂႉတိုၵ်းၵဝ်ၶိုၼ်း မိူင်းလူင်ၵွၼ်းထိုင်ႈယူႉ၊ မၵ်းမၼ်ႈ ထုၵ်ႉထိူင်ႇဢၼ်ႊ– ၵၼ်ပဵၼ်ဝၢၼ်ႈပီႈမိူင်းၶွင်ႇထိူဝ်းဢၼ်ႇၵေႂႈ ၵမ်ႉသိုပ်ႉ လၢတ်ႈတၢင်းႁၼ်ထိုင်ထႅင်ႈသင်လႄႈ မိူင်းယိုမိူင်းမၢၼ်း ၵႂႈဢင်ႉပွင် ပဵၼ်လႆႈဢၼ်။ ႁူမ်ႈႁႅင်းယွၼ်ႈလူတ်ႈၵၼ်သေ ႁၢင်ႈသိုၵ်းၵုႂႉတိုၵ်း ၵဝ်မိူင်းလူင်ၵွၼ်းထိုင်ႈ ပွၵ်ႈၵမ်းထိုသွင်ယဝ်ႉ။

ပွၵ်ႈၵမ်းဢၼ်ႇၵေႂႈ ပဵၼ်ဢင်ႉတၢင်းႁၼ်ထိုင် ဝၢၼ်ႈပီႈမိူင်းၶွင်ႇ ၶဝ်ဢၼ်ၼ်ႇယူႉတႄႇ ၵဝ်လွၵ်းလႃးၵၢၼ်သိုၵ်းပူင်လိုၵ်ႉ ၶဝ်ႈထီးသေႉတမ် ထိူင်ႇႁိုဝ်ၵေႂႈ တပ်ႇပိူၼ်ႈၵမ်ႉတႅၵ်ႉၵမ်ႉယႃႈသေၵမ်ႉၵႂး ပႃပႂး ႁူႈပိူၼ်ႈလိုပ်ႈလူလ်းလမ်းၶိုၼ်း သိုၵ်းမိုၼ်ႉၵေႉယၶဝ်လႄႈ လႆႈလုယ်ႉ တႃၼမ်သေ ႁူၼ်သုတ်ႈၶိုၼ်းတီႈမိူင်းလဝ်ႈယူႉယဝ်ႇ။

လွမ်သိုၵ်းလူင်မိုၼ်,ၼေ,ယ ၶတ်းလုၺ်ၶပ်းၶိုင် ၵဝ်ၶိုၼ်းမိူင်းလူင်
ၵွၼ်းလိုင်ႈ ၼိုင်ႈပွၵ်ႈ သွင်ယဝ်,မဝ်,ထိုင်တီႈတၢင်းၵၢင်ႈၵၢၼ်းသေ
ပွၵ်ႈၼလႈ မိူဝ်းၼၼ်ႈ ယၢ,ႁၢႆႈတူၼ်ႈၶၼ်ၶဝ် ပေႃးတေၵမ်,ၶဝ်ႈမၢး
တိုၵ်းသိမ်းႁိမ်ၵဝ် မိူင်းလဝ်ႈ လႆႈထိင်ႈၼၼ်. သတိဝိရိယႁႅၼ်ႈတိမ်တူဝ်၊
ၼမ်းယွတ်ႈႁၼ်းႁိင်းသိုၵ်းႁႅၼ်ႈၶိင်ႁိင်းမၼ်းႁိမ်းသေ ၵီတ်,ၼၶႁူမ်,လူမ်ႈ
လၼ်လိၼ်မိူင်းလဝ်ႈဝႆႉ. ၵူႈယၢ,ၵူႈပၢႈယူ,ယဝ်ႉ။

B. C 691 လွမ်သိုၵ်းလူင်မိုၼ်,ၼေ,ယ ၶိုၼ်ႈပၼ်ဝူင်ႉမိူင်းလဝ်ႈ–

တူဝ်မီးသႆႇလုၺ်လီ,ဝိတ်ႉတင်းလႆႇ ၵၼ်ယူ,သဝ်းတၼ်းၶိုင်းလေႃးၵ
လူင်ၼႆႉ ယူႈလုၺ်ယုၺ်သေၵမ်,ဝၢႈ– ၶုၺ်ႈၵျႃႉၵတ်ႉၶၼ်, တၢၼ်,လုၺ်ၵေႃႈ
လႆႇး၊ လရႃ,ပျႃ,ထိ မရၼ ၵၼ်ဝၢႈၼၼ်. ၼဝႈၵမ်,လွတ်ႈႁူဝ်ယုၺ်၊
မိူၼ်ၼင်,ၼၼ်– ဝူင်ႉလူင်လၢဝ်ၵွၼ်းၵေႃႈ ၵႃ,ယူယူ,လႆႈထိုင်ထူၼ်ႈ
(76) သေ၊ ၶဝ်ႈပူႈၶွၼ်းယေႃးၵုၺ်ႃ,ၼလႈ လွမ်သိုၵ်းလူင်မိုၼ်,ၼေ,ယ
သိုပ်,ၶိုၼ်ႈပုတ်ႈတၼ်းပူၵ်းပွင်ယွင်းငမ်းဝၢၼ်ႈမိူင်းၵုၺ်ႃ,။

B. C 678 ဝူင်ႉလူင်မိုၼ်,ၼေ,ယ ၼၢမ်းႁူဝ်သေ ၵွၼ်သမ်းမိုၵ်ႉ
ပွၵ်ႈထိသွင်ၼလႈ ၵေႃ,တင်ႈၶိုၼ်ႈမၢး ၵဝ်ႈႁိုဝ်းၵျႃႉ (ၵဝ်ႈမိူင်း)–

မိုၼ်,ၼေ,ယၼႆႉ ၵွပ်ႈပၼ်ယူႈမီးပိုၼ်ႉႁူႁၼ်ၵႆ ႁၵ်ႉလိုဝ်ႉၶူဝ်း
ဝၢၼ်ႈမိူင်း လဝ်ႈၵဝ်,ၼလႈ ပၼ်ဝူင်ႉ ပူၵ်းပွင်ယွင်းငမ်း ဝၢၼ်ႈမိူင်း၊
မိူင်းလဝ်ႈ ႁူင်လႆႈ (11) ပီ၊ လင်,မၢးၶပ်းၶိုင် လိူၵ်ႈႁၢယူႈၵတ်ႉၶၼ်,
မီးၵွၵ်းလၢၼ်,လိဝ်ႈယႃႇယုၺ်း (9) ၵေႃႉယဝ်ႉ. ၵေႃ,တင်ႈၶိုၼ်ႈမၢး–
"ၵဝ်ႈႁိုဝ်းၵျႃႉ– ၵဝ်ႈမိူင်း" သေ သမ်းမိုၵ်ႉသုၺ်,တီႈတူဝ်၊ မိူင်းၼိုင်ႈၼလႈ
မိူင်းၼိုင်ႈ ယၢ,ႁႅၼ်ႈမိူၼ်ၵၼ်ယဝ်ႉ။

[သပ်းလဵင်း]

1· မိူင်းလဝ်ႈ .... (ယၢမ်းလဵဝ်ပဵၼ် တႆးလိူဝ်ႉ)၊
2· မိူင်းထႆႈ .... (။ ထႆး=တႆးၶႄႉ)၊
3· မိူင်းလဵဝ်= မိူင်းၵုလႃႉ (။ တႆးလၢဝ်း)၊
4· မိူင်းႁၢၼ် .... (ယၢမ်းလဵဝ်ပဵၼ် ၵဝ်ႉလီ= ၵူဝ်းရီးယႃး)၊
5· ၶျိ .... (ယၢမ်းလဵဝ်ပဵၼ် ၶႄႇ)၊
6· သိုဝ်ႉယၢၼ်ႇ= ယၢၼ်=သျိမ်=သယၢမ်=သျၢမ်း (ယူႇ,သူႇ,ၶႄႇ, ႁူင်ႉ) ပွင်ႇဝႃႈ- "ၵတ်းယၢၼ်= ၵၢင်ႈယူင်ႇ"။

"သိုဝ်ႉယၢၼ်= ယၢၼ်= သျိမ်= သယၢမ်= သျၢမ်း၊ လဝ်ႈ၊ ထႆႈ၊ လဵဝ်=ၵုလႃႉ"ၼၼ်ႉ ပဵၼ်လၢဝ်းၶိူဝ်းၵူၼ်းၵၼ်လီဝ်ၵၼ်။ လွင်ႈတၢင်းပိၼ်းႁူဝ်ၼၼ်ႉ လႆႈၵိင်ၵဝ် ၼိူင်းပိၼ်းၶႄႇ,သေလႄႈ တၢမ်ႈတၢင်ႇ,ၶၼ်ယူႈၵၢၼ်,လိၵ်ႈၶဝ်၊ ဝႃးႁႃႇ,ရ မၼ်းၵေႃႈ လႆႈႁူင်ႉႁိၵ်ႈလွမ်းၶႄႇ,ၵူႇ။ တီႈတေႉမၼ်း- "သိုဝ်ႉယၢၼ်= ယၢၼ်= သျိမ်= သယၢမ်= သျၢမ်း" ၵၼ်ဝႃႈၼၼ်ႉ ႁူင်ႉႁိၵ်ႈ တူဝ်ၵဝ်,ၶဝ်ဝႃႈ- "တႆး" ၼၼ်ၵူလၢႆး။

လိူဝ်ႈမိူင်းၵဝ်ႈႁိူဝ်းၵေႃႈ(ၵဝ်ႈမိူင်း)လႄႈ လိူဝ်ႈဝူင်ႉၶင်ႈမိူင်း-

1· ဝူင်ႉလွမ်လိူၵ်း -မိူင်းလဝ်ႈ= ၶမ်ႉလဝ်ႈ= ၶမ်ႉၶဵဝ်း၊ (လုၵ်ႈထႆးပီႈၵႆႈမေးမိုၼ်ႇ,ၸေႇ,ယ)။
2· ဝူင်ႉတိပ်ႉသႅင် -ၵိင်းတုင် (လုၵ်ႈထႆး မိုၼ်ႇ,ၸေႇ,ယ)။
3· ဝူင်ႉထပ်းထိမ်း -မိူင်းထႆး (တေႃႇတင်ႈ သဝ်းၶေႃႇထႆး၊ ယၢမ်းလီဝ် ႁူင်ႉ- သုၶေႃႇထႆး)။
4· ဝူင်ႉၶၵ်ႉၵူး -ပူႇလၢဝ်း (မိူင်းလၢဝ်း)။
5· ဝူင်ႉသိူဝ်ႁူမ်ႇ -မိူင်းဝၼ်း။

6· ဝူင်ႉၵူၼ်းၵီၼ်, —မိူင်းၶူၼ်။

7· ဝူင်ႉၵၢၼ်ယွႆႉ —မိူင်းမၢၼ်း (ထိုၼ်းသူင်း)။

8· ဝူင်ႉၶီ,လၢင်ႉ —သႅၼ်ဝီ၊

9· ဝူင်ႉၵုလူၼ်, —ၸေလႈလၢၼ်ႉ။

ထိုဝ်းမိူင်း၊ ထိုဝ်းဝူင်ႉ ၵၢၼ်ၸေမုးယႃႇ,ၼိုဝ်ၼႆႉ— ၵေႃ,တင်း ၵိူတ်ႇ,ၵူၼ်, မိူဝ်းပီ B. C 678 လိူၼ်ဝၵ်းမႂ်ႇ,ဝၵ်းၶမ်း၊ ဝၵ်းယၢမ်းၼၼ်ႉ မိူင်းၼိုင်းငလႈ မိူင်းၼိုင်း သမ်းမိုၵ်ႉသႂ်ႇ,တီးတူဝ်ဝႆႉ ယုႉႁူႉမိူၼ်ၵၼ် ထိူင်ႉၼင်,ယႃႇ,တုႆးၼႆႉ—

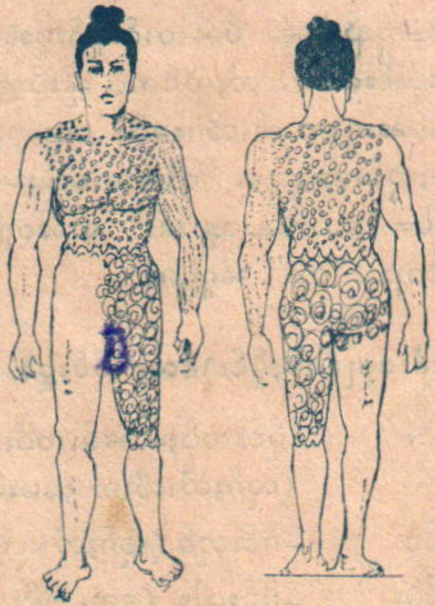

1· "မိူင်းလဝ်း=ၼမ်ႉလဝ်း=ၼမ်ႉၶဵဝ်း" သမ်ႉၶႅၼ်လမ်ႇယိူဝ်ႇ,သႂ်ႇ ၶုလိူဝ်း ယိူဝ်ႇ,သႂ်ႇ၊ ၶႅၼ်သမ်းသႂ်ႇ, တူဝ်လိၵ်းငလႈ "ဝ" ၵိူင် သမ်းလွမ်းတူဝ်။

 ပိုၼ်ႉႁူႉပတေ,သု,

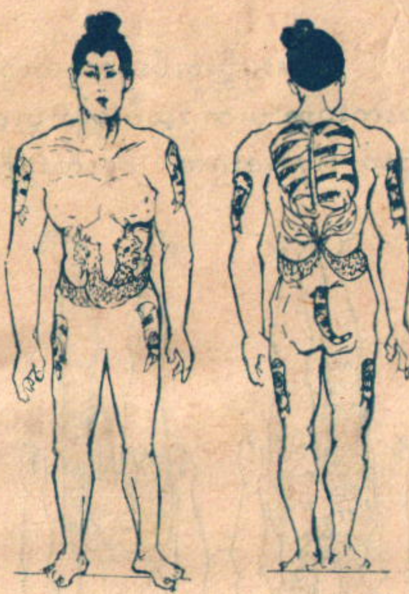

2. “ၵ်င်းတုင်” သမ်းႁၢင်ငိုၵ်ႈ သွင်တူဝ်ပၢတ်ႈ
ၵၢ်ဝ်ႈ၊ သမ်းခုလိၢး သွင်ၽဝ်ၢ,ဧလႈ သူဝ်
လ်တ်းပွတ်း သမ်းသွ်ႉ,လွမ်းတူဝ်။

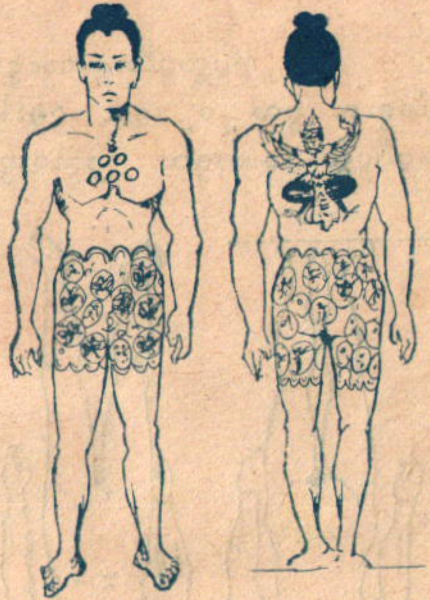

3. “မူင်းထိး” သမ်း “ဝ” 5– တူဝ် ခပ်.ၵၶဵ
ခိုၶ်ႈ သွ်ႉ,ၶႄႈၵူၵ်း၊ ႁွင်းလင် သမ်းႁၢင်ႈ
ၵုလူၶ်,ဧလႈ သမ်းခုလိၢးႁွမ်ႈ။

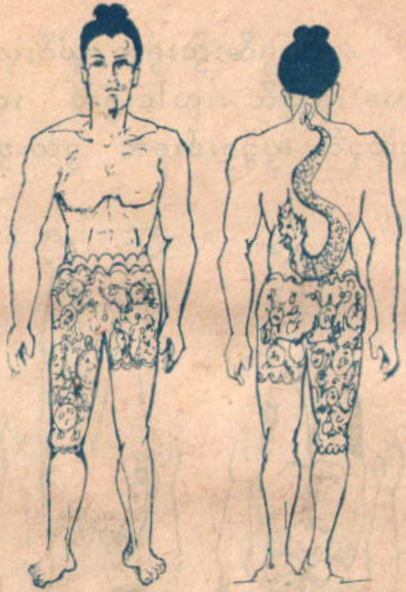

4. “မိူင်းလၢဝ်း” သမ်းၶႃႇလီၢး ႁၢင်ႈၶဵတ်ႇ,
ယၢၵ်ႇ,ၶိုင်ႈပွတ်း ယၢၵ်ႇ,ၶိုင်ႈယၢဝ်းလႄႈ
ႁွင်းလင်သမ်းႁၢင်ႈငိူၵ်ႈ။

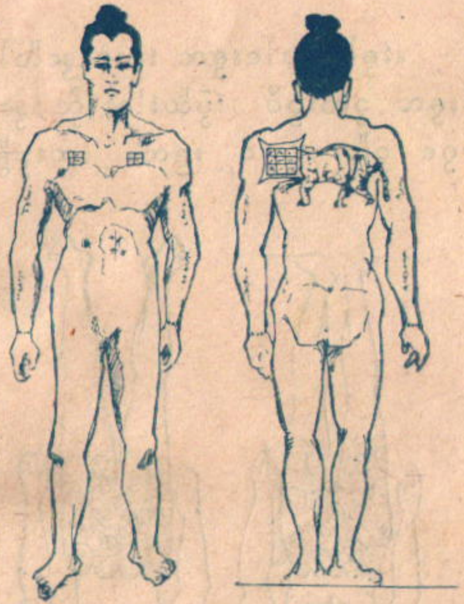

5. “မိူင်းဝၶဵင်း” သမ်းႁၢင်ႈ သိူဝ်ႁိူဝ်ၵၢင်း၊
ၶေႃႈမိုဝ်း သမ်း “ဝ” လမ် သၢမ်တူဝ်လႄႈ
တီႈၶဵၼ်သမ်းတူဝ်လိၵ်ႈ။

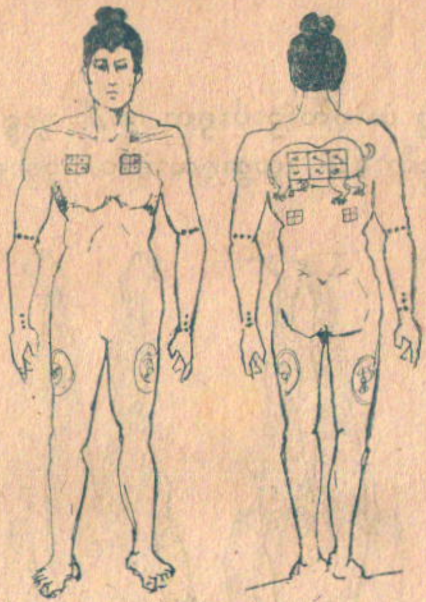

6. "မိူင်းၶွၼ်" သမ်းႁၢင်ႈမူသိူင်ႇ,ၶႄႈ (မူၶွတ်ႇ,
ယူင်ႈ) တီႈႁွင်းလင်၊ ၶေႃႈမိုဝ်းဢေလႈ ၶေႃႈ
ၶၢၼ်သမ်း "ဝ" လမ် လၢၼ်ႇ,ထႅဝ် 3 လုၵ်ႈ။

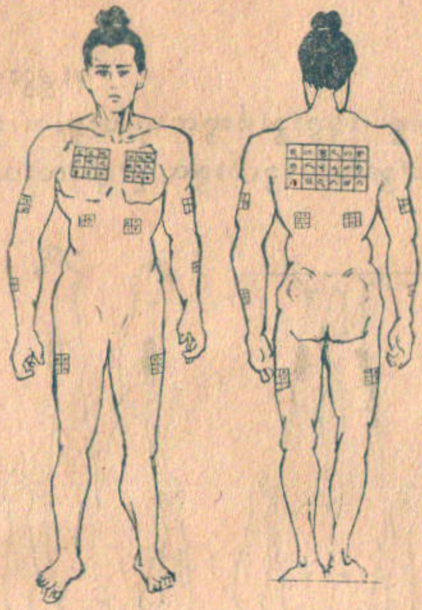

7. "မိူင်းမၢၼ် (ထူၼ်ႈသူင်ႈ)" သမ်းႁၢၼ်လိူင်
ႁၢင်ႈလွၵ်းၵၢင်း တီႈၶႄႈၵူၵ်းဢေလႈ–
ႁွင်းလင်။

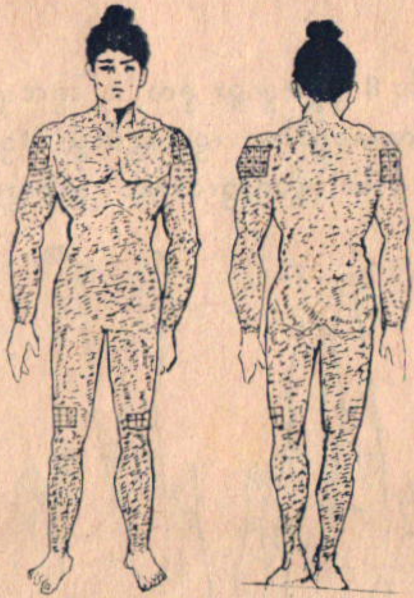

၈။ "သ်ၶႅဝီ" သမ်းလမ်ၽိတ်း တင်းတူဝ်ၼလႆ
ႁူဝ်ၶဵ်ၶႅ ႁူဝ်ၶု သမ်းႁၢင်ႈလွၵ်းၵၢင်း။

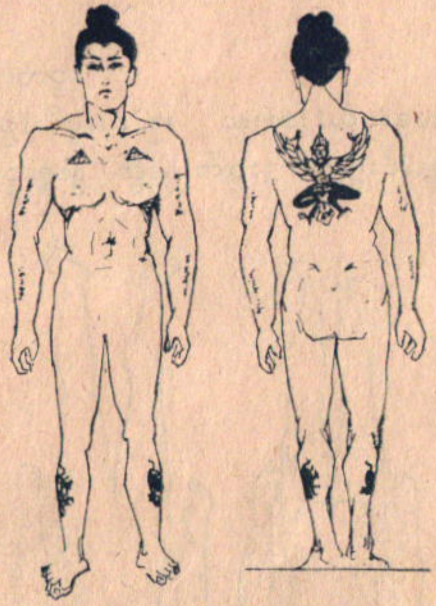

၉။ "ၼလႆလၢၶႅ." သမ်းႁၢင်ႈၵုလူၶႅ,တီႈၵွင်း
လင်၊ မၢၵ်,ၵၢဝ်ႈသမ်းႁၢင်ႈမ်ဝ်း၊ ၶ်ၶႅသမ်း
တူဝ်လီၵ်ႈ။

ႁူမ်ႈၵူၵ်းႁူမ်ႈၸိုၼ်ၵၼ် မၵ်းမၼ်ႈထိုင်ႉၶင်ႈ ၼၼ်ႉသေဝႃႈ "ဝၼ်ႈၽွင်ႉ
မိူင်းမၼ်း တၵ်းလႆႈသိုပ်ႇထွတ်ႇပၼ် လုၵ်ႈလၢၼ် ႁဵတ်းဝႆႉပၼ်ၽွင်းၵႂႃႇ
တေႃႇလူဝ်ႈလူဝ်ႈပၢၼ်ပၢၼ်" ၼႆယဝ်ႉၵေႃႈ ၵိၼ်ၼမ်ႉ သၢပ်ႇၵိၼ်ႇ
ၵိၼ်ႇၵၼ်သေ ႁူမ်ႈမိူဝ်ႈႁူမ်ႈယၢမ်းလဵဝ် ၵွၵ်ႇၶၢဝ်းတၢင်းႁၢပ်ႇၵ်းဝၢၼ်ႈ
တင်ႈမိူင်း သိုဝ်ႈၽွင်ႉႁႅင်းမၼ်းယူႇယဝ်ႉ။

ၵွပ်ႈသင်ၶႄႈ သမ်းမိူၵ်ႉသႂ်ႇဝႆႉတီႈတူဝ်—

မိူဝ်ႈၵၼ်လွမ်သိုၵ်းလူင်မိူၼ်ႈၶေႇယ ႁၢင်ႈသိုၵ်းသေ ၼိူၼ်းမိူဝ်း
တိုၵ်းမိူင်းလူင်ၵႂၼ်းထိုင်ႈ ၵမ်းထိုသွင်ၼၼ်ႉ ၵူၼ်းပိုၼ်ႈၵူၼ်းႁဝ်း ႁႂ်ႈ
ပေႃးတွင်းၵၼ်ငၢႆႈၶႄႈ ၵွၼ်ၵၼ်သမ်းမိူၵ်ႉ (သမ်းၶၼ်လၢႆး) သႂ်ႇဝႆႉ
တီႈၶၼ် ပဵၼ်ပွၵ်ႈထိုၼ်ႈ။

ထိုင်မႃးပီ B.C 678 မိူၼ်ႈၶေႇယ ၼိူၼ်ႈပဵၼ်ၵူၼ်ႉမိူင်းလိူဝ်ႈလႆႈ
(11)ပီ၊ ႁၼ်ထိုင်ၼိူဝ်းၵူၼ်းယဵၼ်ၼၼ်ႉ ပဵၼ်လိူဝ်ႉၼိူဝ်းၵူၼ်းၵၼ်ယဵၼ်းငၢႆႈ
[မိူၼ်ၼင်ႇ,ၶႄႇ,လႅင်းၵၢင်း=ၵွၼ်းတူင်ႇ၊ ၵွၼ်းသီႈၶႄႈ ႁၵ်းၵႃႈ၊ လုၵ်ႉ
တီႈၼိူဝ်းၵူၼ်းယဵၼ်သေ ယဵၼ်းၵႂႃႇ]။ မိူဝ်းၼၼ်ႈ ယႃႇႁဵတ်ႈလိူဝ်ႉၼိူဝ်းယဵၼ်
ယဵၼ်းၵႂႃႇ,ပဵၼ် ၼိူဝ်းၵူၼ်းတၢင်ႇလိူဝ်းလႆႈငၢႆႈငၢႆႈၼၼ်ႉ။ ဝူၼ်ႉလူင်မိူၼ်ႇ
ၶေႇယ ၵွၼ်ႁူဝ်ၼၢမ်းၼၼ်ႈ လိူၵ်ႈတၢင်ႇ ၽူႈၵွၼ်ႁူဝ် (9) လိူဝ်ႈသေ
ၵေႃႇတင်ႈ "ၵဝ်ႈႁႆးႁေႃ" (ၵဝ်ႈမိူင်း)၊ မိူင်းၼိူင်ႈၶႄႈမိူင်းၼိူင်ႈ သမ်း
မိူၵ်ႉသႂ်ႇတီႈတူဝ်ႁဵတ်ႈပဵၵ်ႇပိုင်ႈၵၼ်ၶႄႈႁဵတ်းၽွင်ႈဝႆႉ။ ပေႃးၼပ်ႉယွၼ်ႈ
ၼိူၼ်းတၢင်းယဝ်ႉလင် ႁိုင်ၼၢၼ်းမႃးယဝ်ႉ (2668) ၶူပ်ႇပီမိူင်း။

တင်ႈၶႄႇမိူဝ်ႈၼၼ်ႉ ႁိုင်မႃးလွႆးလွႆးၵေႃႈ လွင်ႈသမ်းမိူၵ်ႉသမ်း
လၢႆးသႂ်ႇတီႈတူဝ်ၼၼ်ႉ ၵဝ်ယိုင်ႈမွၵ်း၊ မွၵ်းယိုင်ႈၵဝ်သေ၊ ၼင်ႇႁိုဝ်တေၼင်
ၼိူဝ်၊ ၽၼ်းတႅင်း ၵမ်ႇၶဝ်ႈ၊ တွၵ်ႇလၢၵ်ႈ ၽွင်ၵၢင်း၊ ၶႃလၢႆးၵႅင်ႈ
လၢႆးသမ်းႁၢင်ႈဝိလႃႇ၊ ႁၢင်ႈသိူဝ်၊ ႁၢင်ႈမဵဝ်း လိူဝ်းၼၼ်ႉၵႂႃႇ။ လိူဝ်ၼၼ်ႉ
ၼင်ႇႁိုဝ် ပေႃးတေငၢမ်းတႃႇ တူလွၵ်းထုၵ်ႇၼၼ်ႉ ယဝ်ႉတီႈသြႃႇသမ်း

ပိုၼ်းႁူ. ပတေႃႉသူႇ

မၼ်းပူၼ်.ၶႆႈလႅင်သေ သမ်းၵူၺ်း။ တေႃႇၶင်ႇ,မိူဝ်ႈပၢၼ်ယူႇႁၢမ်ႈလိၵ်ႈ ပိၼ်မၢဝ်,ထိဝ်,ၶၼ်. ၵူၼ်းလႂ်း ပေႃးၵမ်,မီးၵိၼ်ႈလႂ်းၶႃလႂ်းလိုင် ၵၼ်ပိၼ်ၶၢင်းသၢဝ်ၶဝ် ၵႂ်.ၼလ,ႁွင်.ၵၢမ်းၵူဝ်.သေဝႃႈ—

“ၶႃလိူင်မိၼ်.တမ်ထုၵ်း— ၵ်တၢမ်းၵၢၼ်ယူႇ, ယုၵ်းယုၵ်း— ၶဝ်ႈသုၵ်းၵမ်,ပေႃးၶိၼ်ဝ်”။

“ၶမ်.မိုၵ်.ပိူၼ်ႈၶိူင်းသိင်၊ ႁၢၼ်လိင်ပိူၼ်ႈၶိူင်းၶမ်း— ပေႃးသူပီယင်းယူၼ်.လႅင်သမ်း— ႁဝ်းၶွင်. တေၶိုၼ်ႈမိူဝ်းႁပ်. လိပ်းတၢင်” ၶႆဝႃႉ။

ၵူၺ်းၵႃႈထိုင်ပၢၼ်လုၵ်ႈလၢၼ်ႁဝ်းမႃးယၢမ်းလိဝ်ၼတ.၊ ၶႃလႂ်း ၵိၼ်ႈလႂ်း ၵမ်,ထူႈဝူႈလူႈ.... တီႈၶ်ၼ်ၶဝ်ၶၼ်. ၶမ်.မိုၵ်.တွမ်, ၶိုင်ႈယင်းၵမ်,လႆႈႁၢၼ်။ တေဝႃႈ— ၵၼ်ပိၼ် ဝၢၼ်ႈပီႈမိူင်းၶွင်. မိူၼ်ၶင်,“တႂ်းလိုဝ်.၊ တႂ်းလၢဝ်းၼလႈ တီးထႂ်း” ၶဝ်ၵေႃႈ မိူၼ်ၵၼ် တင်းလုၵ်ႈလၢၼ်ႁဝ်း။ ၵူၺ်းၵႃႈ တႂ်းလၢဝ်းၼလႈ တႂ်းထႂ်းၶဝ်ၼတ.— ပိၵ်.ဝႃႈတီႈတူဝ်ၶဝ် ၵမ်,မီးၶမ်.မိုၵ်. သမ်းလမ်ဝ်. သေတွမ်,ၵေႃႈ ပိူၼ်ႈယင်းမီးဝၢၼ်ႈမီးမိူင်းပိၼ်ၵေႃ,ၵရၢလ်ႈ တင်ႈၶေႃႈႁွင်းၵူၺ်းယူႇ,။

ႁဝ်းၶႅ.လူႇ.... ?။

ထိုင်ပၢၼ်လုၵ်ႈလၢၼ်ႁဝ်း ပိၵ်.ဝႃႈတီႈတူဝ်ၶဝ် ၵမ်,မီးၶမ်.မိုၵ်. သမ်းလမ်ဝ်. သေတွမ်,သေမိတ်.ၵေႃႈ ၶတ်းလႅင်ႁႂ်ႈမီးဝၢၼ်ႈ မီးမိူင်း မိူၼ်လိူင်.ၶင်,ပီႈၶွင်, ဝၢၼ်ႈၵူႈမိူင်းလမ်ယွင်ႈၼလႈ....

ၶေႃႈသပ်းလႅင်း "ၵွပ်ႈသင် တႆးသမ်းမိူၵ်ႉ"

ၵႃႈပူၼ်ႉ ၵွၼ်ၵိၼ်ႇ ၵူၼ်းတၢင်ႇၼိူဝ်းၶဝ် ၵႆႉၸလႇထၢမ်ဝႃႈ— "ႁိတ်းသင် တႆးသမ်းမိူၵ်ႉ (သမ်းလႆး) ?" ၵဝ်ၶႃႈၵမ်ႇတွပ်ႇၵၢမ်း ထၢမ်ၶဝ်လႆႈ။ [ၵၼ်ၵႆႉၸလႇထၢမ်မၼ်းၼႆ လိူင်ႉၼၼ်ႇၵဝ်ၶႃႈၼႆႉ ၸၶး ၸၶးတေမီးယူႇတင်းၼမ်]။ ၵွပ်ႈၼၼ် ၵဝ်ၶႃႈလၢင်ႇလႆႈထၢမ်ၶိုၼ်းတီႈ ယူႇမီးပိုၼ်ႉႁူ တႆးႁဝ်း၊ ၶဝ်လဝ်ႈၵေႃႈ တွပ်ႇဝႃႈ— "မၼ်းပိုၼ်ႁိူင်ႈ ထုင်းႁဝ်းလိူမ်မိူဝ်ႈၵွၼ်ၸလႈသမ်းၵိူဝ်ႈ...."။

ၵူၺ်းၵႃႈ ပိုၼ်ႁိူင်ႈထုင်းလူၺ်ႈသင်ၸတႉၸတႉ ?၊ ႁူဝ်ပိုင်းၸတႇ ငဝ်ႈသမ်းမိူဝ်ႈပၢၼ်ၶုၼ်ဝူင်ႉလဝ်ႈလႂ် ?၊ ပိုၼ်ႁိူဝ် ၵွၼ်ႁူဝ်ၼေႃးၼႂ်ႈ သေႁိတ်းမႃး ?။

ၵပ်းၵႃႇလႅၺ်ႈ လွင်ႈတၢင်းလိူဝ်းၼၼ်ႉ ယူႇတႅမ်ႈလိၵ်ႈ ၵဝ်ၶႃဝ်း ယၢမ်းသေ ၶတ်းလွၵ်ႈႁႃယိူၼ်ၵိုၵ်မၼ်း—

(1) HISTORICAL RELATIONSHIP BETWEEN TAI AND CHINESE PEOPLE

(2) STORIES OF CHINESE PEOPLE IN PICTURES

ၸလႈ ယူႇယိူၵ်းသႃ—

1. လဝ်ႈလုင်းၶုၼ်မႁႃႇ (ထဝ်ႈပိုၼ်းမိူင်း)၊

2. ယၢင်ႉတႃႇတေႈ (ၼိူဝ်းၵူၼ်းၸၶႇ)၊

ယဝ်ႉၵေႃႈ လင်ႇလႆႈတႅမ်ႈတၢင်ႇ ၸၼမႃးမိူၼ်ၼင်ႇ ယႆႇ ၼိူဝ်ၼႆႉ၊ တႃႇႁႂ်ႈပိုၼ်မႃး ထိုဝ်ပိုၼ်းၼိုင်ႈႁူဝ် ၵၼ်ဝႃႈၼၼ်ႉ မၼ်းပိုၼ်ၵၢၼ် ၵမ်ႇငၢႈငမ်ႈ။ ပိူဝ်ႈဝႃႈ ႁႃယိူၼ်ၵိုင်မၼ်း တီႈလၢဝ်းလိူဝ်းၼိူဝ်းတႆး ၼၼ်ၵေႃႈ မိူၼ်ၼင်ႇႁဝ်းႁႃးႁူၵၼ်ယူႇ၊ ၵူၺ်းမီးလိၵ်ႈ [ၽႃး]၊ [တႃး]ၸလႈ ၵလွင်း ၵႃယႃႇ ႁိမ်လိူင်ႉ ႁိမ်ၼၢင်း၊ ႁိမ်ဝၢၼ်ႈ ႁိမ်မိူင်းၵၼ် ၵမ်ႉပႃႈ ၼမ်၊ လိူဝ်ၼႆႉ ၵမ်ႇပေႃးမီးသင်။

တင်ႈၼေ,ၶႅ.ၵူ၊, ႁိူၼ်ႈပေႃးမ်ၶၼ်ႈလူမ်းၶင်, ပိုင်ၵႃမ်းၵၢၼ်ဝႃႈ–
"ၵူႈတီႈ မီးၵႃႇႁူမ်မႂ်ႇ,ယႃႈ– ၵူႈတီႈ ႁိူၼ်ႈမီးသိင်ၶၢဝ်,သႃႈ တႃးႁဝ်း"
ၶႅၶၼ်ၶၼ်.–

[1] ၶတ်းလႄႇႁၢၼ်းလိၵ်ႈ ၼိူဝ်းတူဝ်ၵဝ်,ႁိူၼ်ႈပေႃးမေႃ၊ မေႃယဝ်.
ႁိူၼ်ႈသူင်ၵၢၼ်, သူင်တၢမ်ႈၼေႈ။

[2] ၶတ်းလႄႇယိုၵ်းႁဵတ်း တၢင်းယၢမ်ႈ မႃႇဝႃႇ. တွင်းဝႃႇ.လွမ်းၵူႈ
ဝၼ်း၊ [မိူၼ်ၶၼ်ၶၼ်,ဝႃႈ ပၢၼ်ၶုၼ်လဝ်ႈၶႅ. သၢင်ႈယွၼ်းလီ
ယွၼ်းႁႃႉ. ဝႃႇ.ၼိူဝ်လိူဝ်.ၼိူဝ်းတူဝ်ၵဝ်, လိူင်.ႁိူဝ်လႃႇလႃႇ]။

[3] မႃႇ.သိုပ်,မႃႇ.၊ ၵူၼ်းသိုပ်,ၵူၼ်း၊ ပၢၼ်ၼိုင်ႈယဝ်.ပၢၼ်ၼိုင်ႈ
ၵၢၼ်ႁဝ်းယိုၵ်းႁဵတ်းတၢင်းယၢမ်ႈယဝ်. ၵိပ်းဝႃႇ. မႃႇဝႃႇ.လွမ်း
လိူဝ်းၶၼ်ၶၼ်. ဝၼ်းၼိုင်ႈမႃး တၵ်းမီးၵႃႈၶၼ် ၵၢၼ်ၵမ်,
တၢပ်းတတ်းလႂ်ႈသေ တေပၼ် ပိုၼ်းလူလၢႆႈ ပၼ်ယွၼ်းလီ
ၼိူဝ်လိူဝ်.ၼိူဝ်းတူဝ်ၵဝ်,ယူႇ,ၵမ်,ႁၢင်.။

"သႃႇလႄႇၼိူဝ်း ပၼ်လိၵ်ႈ"
ႁိူၼ်ႈၵွၼ်ၵၼ်မႃႇလႄႇဝႃႈ– "လၵ်းပိုင်ၼိူဝ်း ပၼ်ပိုၼ်း"

လႃႇးၵူမ်းသႃ, [ၼၵႈသီး]

ပိုၼ်းၶုၼ်သၢင်ႇ တူၼ်ႈႁူင်း

ပုၵ်ႉၵူဝ်ႇၽူႈၵၼ် ၵူတ်ႇတီႈဝၢၼ်ႈၶွၵ်ႈၶေႃးပၢင်ႇ ပိၼ်သၢင်ႇ သွင်ဝႃႇ ၵွၵ်ႇၶိုၼ်းသႃႇသၶေႃႇ လူင်းမႃး ႁဵတ်းၶေႃး ႁဵတ်းသူၼ် ယႃး မိူဝ်ႈမိူင်းၵူၼ် ၸူၼ်လိူင်ႇ မီးသိုၵ်းမီးသိူဝ် ၶမ်ႉၶေႃႇဢေလႈ ၸင်ႇသမ်ႉ ၶဝ်ႈႁဵတ်းၵူၼ်းၶုၼ်၊ ၵိူင်ၶုၼ်ၸဝ်ႈၸွင်ႈ မဵၵ်ႇ ၵွင်ႈပႃးလၢပ်ႇ ၶၢမ်ႇ ယၢပ်ႇ ၶၢမ်ႇၽိုတ်ႇ၊ ၵိၼ်ၸိုတ်ႇ ၵိၼ်ၸၢင် မၢင်ပွၵ်ႈ ထၢၼ်ႈပေႃးလီႈ ၵဝ်မၢၵ်ႇ ၵၢဝ်ႈ ႁဵတ်းသဝ်ၵိူၼ်း၊ ၵဝ်ၶေႃႈၵူၵ်း ႁဵတ်းလိၼ်ႁူဝ်ႉသေ ၵဵဝ်ႇ ဝႂ်ႈၶႂ်ႉပႂ်ႈ ၸွမ်းလႃႇ ႁႃႉ ႁိူၵ်ႈၸၼ်း၊ မၢင်ဝၼ်းယဵပ်ႇ ယႃးၶႂၢၵ်ႇ မၢင်ပွၵ်ႈမၢၵ်ႇ ၵွင်ႈပူၼ်ႈယိုဝ်းၸပ်းလွႆယဝ်ႉ။ ၸွမ်းလူလၢႆႈ ၵၢမ်ႇ ၵမ်ႇ သိင်ႈ မုၼ်ၵမ်ႇ ဝႂ်း ပိၼ်ၵေႃႉ ၸႂ်းႁဵတ်းႁၢၼ်၊ ႁဵတ်းၵၢၼ်ၸွမ်းသိုဝ်ႈ ပေႃးၵၢမ်းၸိုဝ်ႈ ၸင်ႇလၢတ်ႈ၊ လွင်ႈသီၸင်ႇႁဵတ်း၊ ႁဵတ်းၵေႃႈ ၵမ်ႇသုတ်ႈ၊ ၸင်ႇလႆႈသိုပ်ႇပုတ်ႈၶၼ်ႈဝၢၼ်ႈၵၼ်မိူင်း ႁိူဝ်ႈႁိူင်းလိုဝ်း ၸွတ်ႇ ႁွႆႈတူဝ်ႈၶိုၼ်းမိူင်းတၢႆးမိူဝ်ႈၵႂၼ်သေၶဵ။ ပိၼ်ၶၼ်ႇ ၶုၼ်သၢင်ႇ တူၼ်ႈႁူင်းၶဵ ယဝ်ႉ။

ၶုၼ်သၢင်ႇ

(တူၼ်ႈႁူင်း)

ပိုၼ်းႁူ ပတေႃသႃႇ

ၶုၼ်သၢင်ႇ တူၼ်ႈႁူင်းၼၼ်ႉ ၵူႈမၼ်း ၸိုဝ်ႈ– "လုင်းမွၵ်ႇၶမ်း"၊ ႄမႈမၼ်းၸိုဝ်ႈ "ပႃႈၼၢင်းၵွၼ်ႇ"၊ ယူႇတမ်ႈၼႂ်းလိၼ် မိူင်းလူၼ်း၊ ၵိူင်ႇတူၼ်ႈႁူင်းယဝ်ႉ။ မၼ်းၵိူတ်ႇမိူဝ်ႈပီၶရိတ်ႉ– 1851၊ ၵေႃးၼၼ်ႉ သၵ်းၵရၢတ်ႈ– 1212 ၼီႈ၊ လိူၼ်သီႇလွင်ႈ (13) ဝၼ်း၊ မ်ၼ်ႈဝၼ်း ၵၢင်းၵၢၼ်း၊ ၸိုဝ်ႈမိူဝ်ႈလဵၵ်ႉ ႁွင်ႉ "ၵႃႈယွၼ်း"။ ၸွမ်းလူၺ်ႈမိူဝ်ႈ မၼ်းယင်းလဵၵ်ႉယင်းလဵၼ်ၼၼ်ႉ ၵေႃႈ ၶေႃႉၶေႃႉတူင်းတူင်း မီးတၢင်းၶႂ်ႈ တၢင်းပဵၼ်ၶမ်ၼႄႇၼႄႈ၊ ပူႇသြႃႇမေႃယႃၶဝ် လႆႇဝႃႈ– "ထုၵ်ႇလီ ၵဝ်ပၼ်ပိူၼ်ႈသေယဝ်ႉ လႆႇႁႂ်ႈၶိုၼ်းယွၼ်းၵဝ်" ဝႃႈၼႆ။ ၵူႈႄမႈ ၶဝ်ၵေႃႈ ၸွမ်းၼင်ႇၵႂၢမ်းပူႇမေႃယႃ၊ ၵႃႈလႆႈယူၼ်ႉၸိုၵ်ႉၵဝ်ပၼ်ပိူၼ်ႈ သေၵမ်းၼိုင်ႈ၊ ဝႆႉၼၼ်ႉ လႆႇၵဝ်ၵူဝ် သၢဝ်းႁႃႈၸွႆ ၵူႈၵွတ်ႇၶွင် ယၢၵ်ႇပေႃးလဵၼ်ႉတီႈၶဝ် ၵဝ်လုၵ်ႈလၢင်း ဝၢင်းပၼ်ၼၼ်ႉသေ ယွၼ်း လုၵ်ႈလၢင်းၶဝ်ၶိုၼ်းမႃးၼႄႈ၊ ပိူၼ်ႈၼၼ်ႉလႆႇတၢင်ႇပၼ်ၸိုဝ်ႈမၼ်းဝႃႈ "ၵႃႈယွၼ်း"။ မိူဝ်ႈၵႃႇယုၵ်ႈၵႃႈယွၼ်း ၼႆႈသၢမ်ၶူပ်ႇၼၼ်ႉ သမ်ႉမီး ၼႅင်ႉၵေႃႉၼိုင်ႈ ၸိုဝ်ႈ "ၶမ်းယီႈ"၊ ထိုင်မိူဝ်ႈၶမ်းယီႈၵွၼ်ႇယႂ်ႇမႃး– လႆႇတေႃႇယိုၵ်းယၢင်ႈ ၼၢင်းတွမ်ႈၼၢင်းပႂ်ႈၼၼ်ႉ၊ ႄမႈၶဝ်သမ်ႉသဵင်ႈ ၵၢမ်ႇႁူဝ်၊ ယၢပ်ႇလႂ်ႈၵေႃႉပဵၼ်ယၢႈပဵၼ်ၼၢႆး လႆႈလုမ်းလၢႆးသွင်ၶႃ ပီႈၼွင်ႉ ႁူၵ်းၶမ်းႁူၵ်ႈၼႂ်ႈယဝ်ႉ။

ထိုင်မိူဝ်ႈၶမ်းၼိုင်ႈ မ်ၼ်ႈမိူဝ်ႈၶိုၼ်းမွၵ်ႇ ၶမ်းၵမ်ႇယူႇႁိူၼ်း၊ ႁူးမီး ၵေႃႉၼၢႆးဝၼ်းလဝ်ႇ ၵဝ်လၢၼ်ၵွၼ်ႇ ႁူႇၼွၼ်းလပ်း ယူႇၼႂ်းၽႃး၊ ဝၢႆးၵမ်ႇဝၢႆးၵေႃႉ တေပိူၼ်မႅၼ်းလမ်းၼူမႃး ၽႃႇလႃႈသူၼ်ႈၽိုၼ်း ၵဝ်တဝ်ႈၵူမ်ႇဝႆႉ ၼႂ်းၽီးၽိုၼ်းၼၼ်ႉ။ သိၼ်ၵွၵ်ႉမႃးမႂ်ႈလၢႆး လိမ်ၽၢၵ်ႈ လိမ်တူင် မႂ်ႈၸိုင်ၽၢလူင်တူၼ်ႈလူမ်း၊ မႂ်ႈလိမ်ၼိုဝ်ႉ ၼေပ ၶႃးမုင်းၸိုဝ်း ၼၼ်ႉယဝ်ႉ။ ၼၢႆးထဝ်ႈၵေႃႈ ၶုၵ်းၶၢၵ်းလုၵ်ႉ တိုၼ်ႈမိုၼ်းတႃ ၵမ်ႇ

တၼ်းႁွင်ႉႁႃလၢၼ်ၵွၼ်, သွင်ၵေႃႉပီႈၼွင်ႉ၊ ၼၢတ်ႈသွင်ႉလူင်းႁိုၼ်း ၵူႃ,ႁင်းမၼ်း၊ ယိူဝ်,ၵၼ်ၶုၵ်းၸိူင်လႆႈမႃး ၸင်,ႁွင်ႉပီႈၼွင်ႉႁိုၼ်းႁွင်, ႁိုၼ်းၸၢၼ်းမႃးတွႆႈၼေၶပၼ်ယဝ်ႉ။ ယိူဝ်,ပူၼ်ႈႁုမႃးပႃးပုင်းၼမ်ႉယၵ်ႉဝ် ႁွတ်ႈယဝ်ႉၵေႃႈ ယွတ်ႈယိူႈပေႃးၵူၼ်ႈ၊ ယႃတူၼ်ႈလူမ်းပေႃးၵၢၼ်ႉ၊ ႁၢၼ်ႉႁိုၼ်း မၢင်တီႈပေႃးလၼ်,၊ ယိူႈမႆႈပၼ်ယႃႁိုၼ်း ပေႃးႁွပ်ႈဝႆႉ. ၵူႈယႃႇ,သေယဝ်ႉ မွတ်,ၵူႃ,ႁင်းမၼ်းယဝ်ႉ။ ၼႆႇးထဝ်ႈၵေႃႈ ႁႆႈႁွင်ႉ ပွင်ႉမေႃးဝႃႈ– "ယိူႈမႆႈလၢၼ်ၵဝ် ယဝ်ၵူပ်းႁိုၼ်းၵူႃ, တင်းသွင်ၵေႃႉ ယဝ်ႉ."ၼႆၼေလႈ၊ ပူၼ်ႈၸင်,လၢၵ်ႈၵဝ်မ်ႉယၢဝ်း မႃးၵႆႇ,ၶုၼ်ႈတူလၢႆး လႆႈႁၼ် သွင်ၵေႃႉပီႈၼွင်ႉ ၼွၼ်းလပ်းယူ,ယေႃးယေႃး၊ လုၵ်းတီႈ ၼွၼ်းသွင်ၶႃ ယိူႈယင်းၵမ်,မႆႈႁွတ်ႈၼေလႈ ယိူင်ၵေႃႈပေႃးၵွၼ်,ယွင်ႈ ၵၢမ်းလွမ်းၵၢမ်,လွမ်းမုၼ်သွင်ၶႃပီႈၼွင်ႉယဝ်ႉ။

ဝႆႇးသေယိူႈမႆႈယဝ်ႉ ၶိုင်းမွၵ်,ၶမ်းၵေႃႈ ၶုၼ်းၼေမးႁိုၼ်းမိူင်,ယေႃး မိူင်,သေ ႁႃၼႆႇးလဝ်ႈႁိုၼ်းထိၼ်ႈၵေႃႉၼိုင်ႈ သိုပ်,သၢင်ႈၵၼ်ၵူႃ, ထႃ, ၼၼ်ႉၵမ်,ပေႃးႁိူင်ပေႃးၼၢၼ်း သမ်ႉမီးလုၵ်ႈယိင်းၵွၼ်,ၵေႃႉၼိုင်ႈ လိုဝ်ႈ "ၼၢင်းမၼ်ႈ" ယဝ်ႉ။ ယၢမ်းၼၼ် ၶဝ်ပီႈၼွင်ႉသၢမ်ၵူၼ်း မူၼ်ႈ လူၼ်းလွမ်းၵၼ် ႁိုတ်းၼၼ် ယူ,လူလ်ႈပေႃႈၼေမႈသွင်လဝ်ႈ၊ ၵူၼ်းထဝ်ႈ ၵေႃႉၼႆႇး လွႆႈတိုတ်ႉ တႆႇးပၼ်၊ ၵမ်,တွၼ်ႉယိတ်းၵၼ် သေပွၵ်ႈ၊ ထိုင်မူဝ်ႈၵႃ,ယုၵ်ႇႈယွၼ်း လႆႈ (15) ၶူပ်,ယဝ်ႉ. ၸင်,ၵူႃ,ယူ,လွင်း တီႈဝတ်ႉလူင်မူင်းတွမ်း၊ တုင်းၵိၼ်ၶဝ်ႈသွမ်းတၵႃ,၊ မုၼ်လဝ်ႈၸင်, တၢင်,ပၼ်လိုဝ်ႈ ႁိူၵ်ႈဝႃႈ– "သၢင်,လိင်,တႃ," ယူ,ၶိုၼ်းသႃ,သၼေ, သွၼ်ၵၢၼ်, ပရိယၢတ်ႈ ၵမ်လွမ်းပတိပၢတ်ႈ[တြ]ႃး၊ ႁူင်မႃးပေႃးလႆႈ သွင်ဝႃ, ၸင်,သမ်ႉထၢၵ်ႈလူင်းမႃး လွႆႈႁိူတ်းၼေႃးႁိူတ်းသူၼ်တီႈႁိုၼ်း ပေႃႈၵၢဝ်မၼ်း "ၶိုင်းထမူင်ၶူဝ်းမူင်းသိင်" တူၼ်ႈႁုင်းယဝ်ႉ။ ယၢမ်း ၼၼ်ႉသမ်ႉ ရႃးပၢၼ် ယူႈလၵ်ႉႁႂ်ႇ. ၵူၼ်းလူၼ်လူင်,၊ ၵူင်,လိူင်ၵေႃႈ သုၵ်ႉသၵ်ႉ၊ တၢင်းၵူႃ,တၢင်းမႃးၵေႃႈၵူႃ,ယၢၵ်ႈပႆႇယၢၵ်,ၼေႃ,၊ သၢင်, လိင်,တႃ,ၼႆႉ ပူဝ်ႈမၼ်းမီးလိူၵ်ႈႁတ်းႁၢၼ်ၼေလႈ ၶိုင်းထမူင်ၵေႃႈလႆႈလိူ

ယွ်,ပိုင်;မၼ်းသေ ႁၵ်.ပိၼ်းမၼ်းဧတ.ဧတ.။ ပေႃးငိၼ်းၶႃဝ်,ငႃဝ်း ၽူ;လၵ်.ၵူၼ်းလူၼ် မႃးၵူၼ်ၵုင်းၵဝ်းတီႈလႄ်ႈၵေႃ; ပေႃ;ၵႃဝ်မၼ်း လႄ်.သႃင်,ထိင်,တႃႇ ၵွၼ်ၵဝ်ႁႃၼ်ၶဝ်ၵူႇ,တိ ၵူႇ,လမ်းတိၵ်းတိၵ်း၊ ၵူႇ,တိလူၼ် တီႈလႄ်ၵေႃ;လႆ;၊ ၵူႇ,ၶႆ;ၽူ;လၵ်. တႃင်းလႄ်ၵေႃ;ၶိုတ်း၊ ႁိုတ်းဢၼ် ထင်,ၵဝ်လိုဝ်;သႃင်,ထိင်,တႃႇ ႁူင်လွတ်,ႁွတ်;ၵူႇ,ထိုင်ၵႆ မႃးလွႆးလွႆး။ ပိုင်ဢိုင်;လွမ်းလူလ်; မၼ်းပိၼ်လုၵ်;လႃၼ် ႁူဝ်ႁိုင်ထမူင် မိူင်းဢၼ်.ဧလ; ၵမ်;ၽွင်;ၵေႃ;ႁွင်.လိုဝ်;မၼ်းဝႃ;–"ၶုၼ်သႃင်,ထိင်, တႃႇ,"ဢၼ်ယဝ်.။

ဝႆႈဢၼ်. ႁိုင်မႃးတႃၼ်,တႃၼ်, ထဝ်;ၽႄ.မူတ်.ႁႆး လႆ;ငိၼ်း ၶႃဝ်,ငႃဝ်း သႃင်,ထိင်,တႃႇ, ႁူင်ၵူႇ,ႁွတ်;ႁူသေ ထင်,လႄ်.ၵူၼ်းမႃး ႁွင်.ၵဝ်မၼ်းၵူႇ, ႁိုတ်းႁူဝ်ႁႃၼ် တီႈမိူင်းမူတ်.ႁႆး၊ သမ်.လႃးမိူဝ်; မူတ်.ႁႆးဧလ; တႃင်.ယႃၼ်း၊ မိူင်းၵိင် ႁိုတ်းသိုၵ်းတိုၵ်းၵၼ်၊ ယႃမ်း ဢၼ်. ၶုၼ်သႃင်,ၵေႃ; လႆ;ၶီ,ႁူဝ်သိုၵ်း ၵူႇ,တိုၵ်းဧပ. တႃင်.ယႃၼ်း ပွၵ်;ဢိုင်;ယဝ်.။ ဝႆႈသေဢၼ်. လႆ;မႃးၶူပ်,ဢိုင်;ပီပႆ၊ သီႇၵူႇမ်းလိုဝ်း လင်လွတ်,ၵူႇ,၊ ၽွႆၵေႃ;ႁွင်.ဝႃ;– "ၶုၼ်သႃင်,ထိင်,တႃႇ,"တူၼ်;ႁိုင်း ဢၼ်.ႁႆႇ.ဢေႃႇ, ၵတ်.ဢေႃႇ,၊ ၵူႇ,တိုၵ်းသိုၵ်းၵေႃ;ဧပ.၊ ဧႁ.ၽူ;လူၼ် ၵူၼ်းလၵ်.ၵေႃ;ၶိၼ်, ဢၼ်ဧလ;– ထဝ်;ၽႄ.လူင် ဝိင်းပႃင်ယႃင်း ထင်, သမ်.မႃးယွၼ်းၵဝ်ၶုၼ်သႃင်, တီႈထဝ်;ၽႄ.မူတ်.ႁႆးသေႁွ်;မိူဝ်းႁိုတ်း လွမ်သိုၵ်းလူင် တီႈဝိင်းပႃင်ယႃင်းယဝ်.။ "ထဝ်းတိုၼ်းသႃင်" ၵေႃ; ႁၵ်.ၶုၼ်သႃင်, ပေႃးဢင်, လုၵ်;ၵွၵ်,လႃၼ်လႄ်၊ ၵူႇ,တႃင်းလႄ်ၵေႃ; ႁွင်.ထပ်းလွမ်းႁွမ်းပႆဢင်,ဢၼ်။ ဝႆႈဢၼ်. လႆ;မႃးသွင်ၶူပ်,လူဝ်လူဝ် ၶုၼ်သႃင်,ထင်,ယွၼ်းၶူင်း တီႈထဝ်;ၽႄ.လူင်သေ မႃးလႄ်းဝႃၼ်;ၵဝ်, မိူင်းလင်၊ ၽူဝ်,မႃးထိုင်ႁူၼ်းသမ်.လႆ;ငိၼ်းၶႃဝ်,ပူၼ်;ဝႃ;– "ပူ,မိူင်း

ၼွင်ၶမ်း လမ်းယၢၼ်း ပူႇထမူင်ၶိူဝ်းမိူင်းသႅင် တၢႆႇယဝ်ႉ" ၼႆလႄႈ ၶုၼ်
သၢင်ႇၵေႃႈ ၵွပ်ႈပိူဝ်ႈပိူၼ်ႈၵဝ်ပေႃႈၵၢဝ်မၼ်းတၢႆ၊ ၵိုင်ႉၵၢင်ႉတူၵ်း
လွင်ၼႄႇ ပေႃးၼင်ႇ ပိူၼ်ႈၵဝ်ယႃႉ သပ်းလင်မၼ်းယဝ်ႉ။ ပေႃးမၼ်း
ငၼ်းယဝ်ႉ လိူပ်းလွင်ၼႄႇၵႃးလႃး- မွင်းၸႃးပူႇမိူင်းၼွင်ၶမ်း တီႈလိူင်
သေၵမ်ႇဝႃႈ၊ ႁူၵႃႈတၵ်းပွႆးတွပ်ႇတိူၼ်း ဝၼ်းမၼ်း ၵမ်းလိူဝ်ယူႇ၊
ၵၢင်ႈၵၢၼ်းဝႆႉၼင်ႇၼႆ။

ထိုင်မႃးပွၵ်ႈၼိုင်ႈ ၶုၼ်သၢင်ႇလိင်ႇတႃႇ လႆႈၵႂႃႇသုၼ်ႇႁူပ်ႉထူပ်း
သႂ်ႇပူႇမိူင်းၼွင်ၶမ်း တီႈၼွႆးၵၢတ်ႇတူၼ်ႈႁူင်းငလႈ မၼ်းၵေႃႈလေႃႈ
ၶုၼ်ႇဝၵ်ႉလၵ်ႉငမ်ၵမ်ၵဝ်ၶေႃႈမိူဝ်းပူႇမိူင်းၼွင်ၶမ်းသေ လၢတ်ႈဝႃႈ-
"ပိူၼ်မွႆးၼႆႉယဝ်ႉၼႄ- ၵၼ်ယၢၼ်းၶေႃးၵူႈၵၢဝ်ၵဝ် ပေႃးၶၢတ်ႇ၊
ၵၢတ်ႇၼႆႉ ၵဝ်သမ်ႉ တေတွပ်ႇတိူၼ်းဝၼ်းမွႆး ၵႃႈၼွႆးၵၢင်ယူင်ၵူၼ်း
တင်းလႆႈၼႆႉယဝ်ႉ" ၼႆသေ ထွတ်ႇလၢပ်ႇတၢပ်ႇဝတ်ႉ ပတ်ႉၵဝ်ႁွၵ်းႁူဝ်
ပူႇမိူင်းၼွင်ၶမ်း တူၵ်းႁူင်ႈ ငၵႈဝူင်ႈ ၵၢင်ၵူၼ်း ၶဝ်ႈၵၢတ်ႇ တင်းလႆႈ
ပေႃးတိုၼ်ႇပႆႈယႆႈယီႈၵၼ်ငႃႇ ၵမ်းလိူဝ်ယဝ်ႉ။ ဝႆးၼၼ်ႉၵမ်ႇပေႃး
ႁိုင်ပေႃးႁိူး သမ်ႉမီးလဝ်ႈယႃႉ ၶုၼ်သၢင်ႇႁႆႈ မိူင်းသိူၼ်ဝီ၊ မိူၼ်ႈယွင်း
ထူပ်းၶီလႃးရၢၼ်ႇ ၵၼ်ႇတငေ ပိူတ်ႇလဝ်ႈယႃႉ မႃးႁိူတ်းသိုၵ်းတိုၵ်း
မၼ်းလဝ်ႈမိူင်းလိူဝ် မူဝ်ႈပီၶရိတ်ႉ- 1871 ၼီႈၼၼ်ႉ ၶုၼ်သၢင်ႇႁႆႈ
ထၢၼ်ႈပေႃးလႆႈၶႆႉပႆႈ ယၢၼ်ယၢတ်ႇ ယၢတ်ႇႁၢင်ႈ ယၢတ်ႇႁေႃငႃႇ
ပိူၼ်ပွၵ်ႈပိူၼ်ပွၵ်ႈယဝ်ႉ။ ၵမ်းၼၼ်ႉ မၼ်းလဝ်ႈလႆႈငၼ်းၶၢဝ်ႇငၢဝ်း
ပိူၼ်ႈဝႃႈ- "လဝ်ႈယႃႉပၢင်ယၢင်း မင်းလိူၼ်း မီးႁူဝ်ႁၢၼ်ၵူၼ်းၵတ်ႉ"
ၼႆလႄႈ လင်ႇလွင်ႉၵူၼ်းငႃႇ ယွၼ်းပၢင်းယွၼ်းႁပ်ႇ မႃးႁိူတ်းငဝ်ႈတပ်ႉ
လွမ်သိုၵ်းတိုၵ်းပိူတ်ႈယူႈၶိူၼ် လိူင်းမိူင်းၶဝ်လိူဝ်းၼၼ်ႉဝႃႈၼႆယဝ်ႉ။

ဝၼ်းၵၼ် ၵူၼ်းၶုၼ်သၢင်ႇႁႆႈ သူႇႁွတ်ႈယိူဝ်မႃးတီႈ ဝိင်းပၢင်
ယၢင်းသေ လဝ်ႈလၢတ်ႈယွၼ်းပၢင်း ၶုၼ်သၢင်ႇလိင်ႇတႃႇ တီႈလဝ်ႈ
တိုၼ်းသၢင်ၼၼ်ႉ ၶုၼ်သၢင်ႇ ယင်းတိုၵ်ႉမီးဝႆႉ တီႈတူၼ်ႈႁူင်းယူႇ။
ၼွႆးၼၼ်ႉ ၼွင်ႉယိင်းၶုၼ်သၢင်ႇ ၵၼ်လိုဝ်ႈ "ၼၢင်းမၼ်ႈ" လုၵ်ႉၼိုင်ႈ

ခဝ်ႈလိမ်လဝ်ႉလိမ်လိဝ်း၊ သိူဝ်ႈယိုၶ်းတိုဂ်းယိူဝ်းဂမ်းလိူဝ်ႈၵေႃႈ ခဝ်ႈကမ်ႈ, သုဂ်း၊ တေႃႈ႐ႃတ်ႈ ဂၢင်ဝၶ်းသမ်.ပေႃးလႃႈၵေႃႈ ပိုတ်ႈတူလ်းခဝ်ႈ ၶိူင်းၡ်ၶ်ၶ်. ဂၢင်မၶ်း ယင်းတိုဂ်ႉ ပဵၶ်သၢၶ်ဝ်.ယူႈ၊ ခဝ်ပေႃႈလုဂ်ႈ ပိႈၶ်ႁင်ႉ႐ႃင်.ဂၶ်မႃးတူလ်းသေ ကၢမ်းလႃမ်း၊ လၢတ်ႈဝႃႈ– "တေမိး လႃင်ႈလၢဂ်ႈလႆး ပူင်သင်ၵေႃႈ ကမ်ႈ႐ူ၊ ၶိူင်းလိူဝ်ႈလူလ်ႉဝႃႈ တေပဵၶ် ၶိမိတ်ႉ ပုၶ်ႈခုၶ်သၢင်ႈၡဝ်းယူႈ" ၶ်ယဝ်ႉ။ ဝႆးၶၶ်. မဝ်ႈၡိုင်မဝ်ႈ, ၶေၢၶ်း လဝ်ႈယႃႉမင်းလူၶ်း လိူဝ်ႉဂူၶ်းမႃး႐ႃင်ႉ ခုၶ်သၢင်ႈၶိုၶ်းမိုဝ်း သေ၊ လၢတ်ၶေလႃင်ႈတၢင်း ခဝ်သဵၶ်ဝိ မႃးပၢင်းခုၶ်သၢင်ႈ ႐ိူဝ်ႈၵႃႈ လိူဝ်ႈတိုဂ်းပဵတ်ႈယူႈၶ်ၶ် ဝႃႈၶ်– ခုၶ်သၢင်ႈၵေႃႈ ၡပ်.ၶေႃႈကေႃႈ ကဝ်လူမ်းလႃမ်းဂမ်းလိဝ်ယဝ်ႉ။

လဝ်ႈယႃႉလူင် မင်းလူၶ်းၵေႃႈ ပူင်ပၶ်ဂူၶ်းလႃမ်း (12) ၵေႃႉ ၵႃၶ်ဂၶ်ၶိႈမႃႉ ပႃးၵႃင်ႈ ပႃးလၢပ်ႈ တၢပ်ႈသႃင်ႉ ႐ူမ်ႈဂၶ်မႃးယိူဝ်ဝ်င်းသဵၶ်ဝိ မူဝ်ႈပိခရိတ်ႉ– 1873 ၶိႈ၊ ခၢဝ်းမႃဂ်ႈလိင်ဂိႈ မူလ်ၶႃင်း ၶၶ်.ယဝ်ႉ။ ယၢမ်းမူဝ်ႈ ခုၶ်သၢင်ႈလိင်ႈတႃႈခဝ် ႐ႃတ်ႈမႃး သဵၶ်ဝိ ၶၶ်ႉ သမ်ႉလႃးမူဝ်ႈ လဝ်ႈယႃႉခုၶ်သၢင်ႈၡႃႉ လႆႈၶႃႉပႃႈၵႃႈယူႈ တၢင်းဂုၶ်လူင် ၡိမ်းၵူင်းယဝ်ႉၶလႈ ခုၶ်သၢင်ႈ လိင်ႈတႃႈ ခဝ်ၵေႃႈ တတ်းတတ်း လတ်း႐ူလ်ႈလတ်းလႃလူင်ၵႃႈလူးတိႈလဝ်ႈခုၶ်သၢင်ႈၡႃႉ မိးၶၶ်ႉ လဝ်ႈလၢတ်ႈ လႃင်ႈတၢင်းခဝ်႐ႃတ်ႈ ယိူဝ်မႃး၊ ယၢမ်းၶၶ်. လဝ်ႈယႃႉလူင်ၵေႃႈ လူမ်းလူမ်းသူဝ်းသူဝ်း တႃၶ်းသေ ဂိပ်းလႆႈခမ်း ပဵၶ်မုၶ်ႈပဵၶ်သဵၶ်ယဝ်ႉ။ မူဝ်ႈၶၶ်. ကႃႈယု ခုၶ်သၢင်ႈလိင်ႈတႃႈ လင်ႈတေလႆႈ(23)ပိ မၶ်ႈယႃင်း႐ၢင်ႈလိမိး႐ွင်းတိုဂ်ႉၶိုၶ်ႈ ၶႃႈလိုၶ်ႈ ယၢင်ထုဂ်ႈဝ်ႉၸတ.ၸတႉ။ ခုၶ်သၢင်ႈၵေႃႈ ကဝ်တင်း ဂႃင်ႈဂဝ်ႈလဝ်း၊ ခမ်းဂဝ်ႈဂျၢပ်ႈ သၢဂ်ႈပၶ်လဝ်ႈယႃႉလူင်သေ "ယႃၶ်း႐ိူဝ်ႈလႆႈပုတ်ႈဂုပ်း

သုပ်းသိူဝ်ႈၵႂႃႇမိူဝ်းၼႃႈ ထႃႇပၢႆသၵ်းၵမ်းလူၺ်ႈ" ဝႃႈၼႆ။ လဝ်ႈႁႃႉ
လူင်ၵေႃႈ ယေႈၶၼ်းႁုပ်ႉႁူမ်လူမ်းၼႄႇ၊ လင်ႇမင်ႇၵလႃႇ ၶႂၢမ်းလီ
ၶႂၢမ်းငၢမ်းသေ ထွတ်ႇသိူဝ်ႈပူတ်းၵုပ်း သုပ်းပၼ်ၶုၼ်သၢင်ႇ ဝႆႉၼင်ႇ
လုၵ်ႈလၢင်းၵၢင်တဝ်ႈယဝ်ႉ၊ ယၢမ်းၼၼ်ႉ ပိူၼ်ႈသမ်ႉႁွင်ႉလိုဝ်ႈ– ၶုၼ်
သၢင်ႇလိင်ႇတႃႇ ဝႃႈ–"ၶုၼ်သၢင်ႇတူၼ်ႈႁုင်း" ၼႆယဝ်ႉ။

× × ×

ထိုင်မႃး ၶိုၼ်းၶိုင်ႈ ၶုၼ်သၢင်ႇ ၶွၼ်းႁၢၼ်ႁၢၼ် လႆႈၵႂႃႇၸလႇ
ထူၼ်ႇ၊ ရႃးမိူဝ်ႈႁူၼ်လူင် လူမ်းလူင် ႁႅင်းၼႄႇၵႃးလႃး၊ မႃးတူၺ်း
တူဝ်မၼ်းသမ်ႉ ၵမ်ႇယမ်းသေၵိတ်း၊ မႅတ်ႉႁူၼ်ယင်းယၢၼ်တူဝ်ဝႆႉ
ယေႈၽႃႇ ယေႈဝႃး၊ ယူႇၵမ်းၶိုင်ႈ သမ်ႉႁၼ်ႁူၵ်ႈလူင်တူဝ်ၶိုင်ႈ ၶူတ်း
ၶူၺ်ႇ ႁွပ်ႈတူဝ် ၶုၼ်သၢင်ႇသေ ၵဝ်ယၢပ်ႇၵၢင်းမၼ်း မုင်းၶိူဝ်ႁူဝ်
ၶုၼ်သၢင်ႇဝႆႉ၊ ၶုၼ်သၢင်ႇ ထၢၼ်ႈပေႃးတူၵ်းၸႂ် တုၼ်ႇမႃးၵမ်းလႅဝ်။
ဝႆးၼၼ်ႉသမ်ႉႁၼ် လႆႈပႆလွမ်းတၢင်းလူင် သႅၼ်ႈၵၼ်ႁႂၢင်ႈလီၼႄႇ
ၵႂႃႇၵႂႃႇ သမ်ႉလႆႈႁူပ်ႉ ရႃးပုၼ်ႇၼႄးပႅတ်ႇ ၵေႃႉ၊ ပုၼ်ႇၼႄးလိူဝ်းၼၼ်ႉ
ၵွၼ်ၵၼ်မႃးႁွင်ႉ ၶုၼ်သၢင်ႇ ၵႂႃႇလွမ်းၶဝ်တိၵ်းတိၵ်း၊ ၽိူဝ်ႇၽႅဝ်ၶွႆး
ႁိူၼ်းလူင်လင်ၶိုင်ႈ၊ သမ်ႉလွႆႉၶုၼ်သၢင်ႇ ၼင်ႈၶိူဝ်ၵူႇ ၶမ်းလူင်လုၵ်ႈ ႃံ၊
ႁိမ်းၵူႇၼၼ်ႉ သမ်ႉမီးသိူဝ်လူင်တူဝ်ၶိုင်ႈ ၶၢင်းယူႇႁူမ်ႉႁူမ်ႉ၊ ၶုၼ်
သၢင်ႇၵၢင်ႈၵဝ်ႁွင်ႈယိုဝ်း၊ ပုၼ်ႇၼႄးလိူဝ်းၼၼ်ႉ သမ်ႉၵမ်ႇပၼ်
ယိုဝ်းယဝ်ႉ။

မိူဝ်ႈႁွင်းၼၼ်ႉ ၵၼ်ပိၼ်တၢင်းႁိူၼ်း ၵူႈၶုၼ်သၢင်ႇ ၶဝ်ၵႃႈတီႈ
တူၼ်ႈႁုင်းၵေႃး မီးၶိမိတ်ႉလၢၵ်ႇလၢၵ်ႇ လႆးလႆးပိူင်ႇ၊ ၶဝ်လႆႈႁၼ်
မွၵ်ႇမေႃႈၼမ်ႉၶဝ်ႁႅဝ်ႇ ႁႅင်ႈၵႃႇသေယဝ်ႉ။ သမ်ႉၶိုၼ်းၵွၵ်ႇ ႁုၼ်ႈမုၼ်း
မွႆႇ ယွႆႇ ယိုတ်ႈယၢဝ်းႁီး မီးယွတ်ႈမီးဝွႆႇမႃးၸလႈ ထၢၼ်ႈပေႃးၵွၼ်ၵၼ်
ၵၢမ်းလွမ်းသေ၊ ဝူၼ်ႉဝႃႈ– "ၶိမိတ်ႉၵၼ်ၼႆႉ တၵ်းပႅၼ်လွင်ႈလီ
လွင်ႈငၢမ်း ပၼ်ႈသၢင်ႇလိင်ႇတႃႇ" ၼႆယဝ်ႉ။ ယၢမ်းႁွင်းၶုၼ်သၢင်ႇ
လိင်ႇတႃႇ ၵူႇယူႇတီႈလဝ်ႈႁႃႉ ၶုၼ်သၢင်ႇႁႃႉဢၼ်ႉ သမ်ႉမၼ်ႈမိူဝ်ႈ

ခဝ်လဝ်ႇလံႇခါ.ပါႇသိုက်းပ်တ်,လဝ်ႇဃှ|. ယ|.လိုပ်ႇတိုက်းတေ|းသမ်.
ပေ|းကမ်,လံႇယူ,ခ်ငးရှာင်ႇခ်ငးရှေ|၊ ဂူလ်းလံႇဂ္|,တ်တ်,ဂိခ်ငွမ်ယူ,ဝံ.
ဂ|ႇတီႇဂုခ်လှုင်ဧလႇ ခ်ငးဝ်င်းသ်ခ်ဝီ ယာမ်းခခ်.– ပ်ခ်လဝ်ႇသ်င်
ခေ|,ဃှ|. ဃွင်းငမ်းရ်တ်းခုခ် ကူမုခ်ငဝ်းရှိင်းဝံ. ဧတ.ဧတ.ယူ,။

ခုခ်သာင်, တူခ်ႇရှုင်းဂေ|ႇ လံႇဂ္|,ယူ,လွမ်း ခုခ်သာင်,ရှ်ါ.
တာင်းဂုခ်လူင်ခခ်. ရှိုင်မ|းတာခ်,တာခ်,၊ ခုခ်သာင်,ရှ်ါ.လံႇရှု
သယေ|းထာတ်ႇလ်ုခုခ်သာင်,တူခ်ႇရှုင်းလိုခ်ႇလာင်,မူတ်းသ် သိုဝ်ႇလီ
ယူဝ်းလီခ|,ဧလႇ ဝူခ်.ဝ|ႇ– "ဂူခ်းဂေ|.ခံ. မူဝ်းခ|ႇထ|,ပါမ|း
တေပ်ခ်ရှူတ|ငေ|းမူင်းယူ," ခံဧလႇ၊ ထိုင်မ|းဝခ်းခိုင်ႇ ခုခ်သာင်,
ရှ်ါ.လင်,ဝ|ႇ– "တင်ႇကဝ်မူဝ်ႇခံ.ဂ္|,ဝခ်းလိုခ်းမူဝ်းခ|ႇ ဂဝ်ယုမ်,
ယမ်မ်ုး မူခ်ခင်,လုက်ႇလာင်းယဝ်.၊ ကခ်ပ်ခ် 'ခေါင်းခမ်းလင်ႇဧလႇ
ခုခ်ကါႇ၊ ကိုက်,လူလုႇခေါင်းခမ်းဂျ|,၊ ခေါင်းခမ်းကံ,' လုက်ႇလာင်းဂဝ်
သီ,ဂေ|.ခံ.ဂေ|ႇ မ်ုးဝံ.မူခ်ခွင်.ကွက်, တာမ်းလ်ုသေ လွံႇထ်မ်လွံႇ
တူလ်းတ|."၊ ခုခ်သာင်,တူခ်ႇရှုင်းဂေ|ႇ လူမ်းခေ|ႇကေ|ႇကဝ်
ရှက်.ခဝ်ပီႇခွင်.တင်းသီ,ယဝ်.။

"ဂူလ်းဂ|ႇ ခင်,ရှိုဝ် ပေ|းတေလံႇခိုခ်း ဝာခ်ႇဂဝ်,မူင်းဂဝ်,ခံ.
ဝံ.ပ်ခ်ပုခ်ႇ ခုခ်သာင်,တူခ်ႇရှုင်း လွမ်းကုင်းလွမ်းဃဝ်ယဝ်."။

ခုခ်သာင်,လင်,သေ|,ကဝ် ဧခ,ဂုခ်လှုင်ရှ်မ်းခူင်း လူင်းမ|းလွံႇ
တိုက်းလွံႇယ|.၊ သိုက်းသ်င်ခေ|,ဃှ|.ခဝ်ဂေ|ႇ ရှပ်.တာပ်,ပ်ခ်လာပ်,
ပ်ခ်ဂွင်ႇ၊ ဂမ်ႇဃွင်ႇဂူခ်းဂတ်. လ်ဝ်းဝတ်.ကမ်,ခဝ်ႇ၊ ရှွက်,ယဝ်ႇကမ်,
ပွင်,၊ ဂွင်ႇယိုဝ်းကမ်,တူဝ်.၊ မက်.ခူဝ်.ဂိခ်လိပ်းဂိခ်လ်င်၊ သူပ်းခ်င်
ဂ္ါမ်းရှတ်း၊ ပတ်.ခ်ပ်း လ်ခ်းခ်ခ်၊ ဝ်ခ်ဝူင်ဝ်ခ်ဝာင်လ်ုဂေ|ႇ မီးခမ်

ဧတ.ဧတ.။ ဃႃႉ,ခုၼ်သၢင်,တူၼ်ႈႁုင်းခဝ်ဂေႃႈ မီးထိမ်ဂူၼ်းဂတ်ႉ မတ်.လွတ်ႈ၊ လိူၵ်ႈဃွတ်ႈဂေႃႈခၢတ်,၊ တႃမၢတ်, လွၼ်.ၵမ်,ခဝ်ႈ၊ မ်.လိမ်ယဝ်ႈၵမ်,ဂူဝ်၊ ၵွၵ်းႁူဝ်သမ်းၵၢင်း၊ လွမ်းၵၢင်းလွမ်းၼ်ၼ်မၢၵ်, ထၢၵ်ႈပေႃးခပ်ႉ ပိၼ်ႁူင်းပိၼ်ႁူင်း၊ သမ်းခႃလႃႉးလူင်းႁွတ်ႈ တႃတိၼ် ၵူႃ,တိုၵ်းသိုၵ်းခဝ် သိင်ၶေႃ,ယွႃ.၊ ယႃ.လ်ႈပိၼ်ပွၵ်ႈ၊ သွင်.ပႃႈပိၼ် ဃဝ်,၊ ထဝ်,ဂၼ်လ်ခူဝ်,လ်ယၢင်.၊ မၢင်ပွၵ်ႈၼၢၵ်ႈဂၼ်တၢင်းမူင်းထီး မိူင်းဝိုၼ်း၊ သွင်.ခိုၼ်း မူဝ်းတၢင်းဂုၼ်လူင် ႁူဝ်ပၢင်,၊ မၢင်ပွၵ်ႈဂေႃႈ ခုၼ်သၢင်,ခဝ် လမ်းဃဝ်မႃးတၢင်းဂူတ်ႉခႃ မေႃ,ႁၢၼ်,။ မၢင်ပွၵ်ႈ သိင်ၶေႃ,ယွႃ.ခဝ် သမ်.လိုပ်ႈၵူႃ, တၢင်းလူင်ႈထၢင်. သိဝ်းခေႃ.၊ တေႃ.ခူဝ်း လူဝ်းဂၼ်လမ်းဃဝ် ဝၢၼ်ႈၼိဝ်ႉ၊ ႁူဝ်ဃတ်ႈ၊ တၢၵ်ႈၼၢႈ လိူဝ်းၼၼ်ႉယဝ်.။ ဂူၼ်းခုၼ်သၢင်,ခဝ်ဂေႃႈ မၢင်ပွၵ်ႈမီးပၢၵ်,ပႃႈပႃႈ၊ မၢင်ပွၵ်ႈဂေႃႈ တႃႈၵူႃ,သီ,ႁႃႈႁူၵ်းသိပ်း၊ တူဝ်ခုၼ်သၢင်,ဂေႃႈ မၢင် ပွၵ်ႈယိပ်,လႃးခူၢၵ်,၊ မၢင်ပွၵ်ႈမၢၵ်,ၵွင်ႈ ပူၼ်ႈယိုဝ်းလပ်း ပိၼ်ႁႃႈ ႁူၵ်းၵွႈ၊ ၵွႈဂႃႈၵမ်,ထိုင်တီႈတႃႈဧလႈ၊ ပေႃးခိုၼ်းဂႃႈၼ်ၼ်းမႃးသမ်ႉ သေႃ,ဂူၼ်းၵဝ်ၵွင်ႈသေ ခိုၼ်းတိုၵ်းဂၼ်ထင်ႈယဝ်.။

ယၢမ်းၼၼ် ၵွပ်ႈပူဝ်ႈခုၼ်သၢင်,တူၼ်ႈႁုင်း လွမ်းၵုင်းလွမ်းယႃႉ ဧလႈ သိင်ၶေႃ,ယွႃႉ ထင်,ႁွင်.ထိုင် မိူင်းၵိုင်၊ ထၢမ်ဂႃး၊ ပႃးတင်း မိူင်းလူင်၊ မိူင်းတုင်၊ ဃုင်သိုၵ်းခဝ် သီ,ႁႃးထဝ်ႈယွႃႉ မႃးထွႈလိုပ်ႈ လမ်းဃဝ် ခုၼ်သၢင်,ခဝ်ထၢၼ်ႈပေႃး လ်ႈပႃႈမူၵ်းထူၼ်, မူၵ်းၶူဝ်းဝ်ႉ သၢမ်လူၼ်တိမ်တိမ်။ ခုၼ်သၢင်,ႁႃႈ.ခဝ်ပေႃႈဧမႈလုၵ်ႈဂေႃႈ တုၵ်.ခ ယၢပ်,ၼႃ, သမ်.လ်ႈခႃ.ပႃႈ ၵူႃ,တိတ်,ယူ, တီႈႁူဝ်ၼႃးၵွင်းသၢင်း တၢင်းလူးမူး ဂၢင်းသိူဝ် ၼၼ်.ယဝ်.။ ယၢမ်းၼၼ်. ထဝ်ႈယွႃ.ခုၼ် သၢင်,ႁႃႉဂေႃႈ ၵွပ်ႈပူဝ်ႈလ်ႈခႃႉလ်ႈပႃႈ လႃႈတီႈလႃႈလိၼ်ၼႃ, ထရႃ, တၢင်းထဝ်ႈသမ်ႉတဝ်ႈမႃးဂူႈမူဝ်ႈဂူႈဝၼ်းဧလႈ မီးတၢင်းခႃႈတၢင်းပိၼ် သေ ၼွၼ်းဧဃးၵူႃ, မူဝ်ႈပီခရိတ်ႉ-1875 ၼီႈၼၼ်.ယဝ်.။ ဝႃးသေ ခုၼ်သၢင်,ႁႃ. ၼွၼ်းဧဃး၊ ထဝ်ႈဧမႈဧလႈ လုၵ်ႈလၢင်းတင်းလႃႈ

ထင်,ကွၼ်ဂၼ်ခိုၼ်းမျးယူ,တီႈဂုၼ်လူင်၊ ခုၼ်သၢင်,တူၼ်ႈရုင်းဂေျႈ ထင်,ကွၵ်,ထိုၼ်,မျးထူးခဝ်ထဝ်ႈတီႈဂုၼ်လူင်ယဝ်ႉ။

ဂမ်းခၼ်ႉ ပူ,သိုင်,ၼေႈကူၼေႈ ထဝ်ႈၼေမႈ ထင်,တိူင်,ပၢင်, ကုပ်,ဂုမ်ဂၼ် ထွမ်းၼင်,ခၢမ်းပူင်ထဝ်ႈဢုၺ်ႉလူင်မီးဝံႉၼၼ်ႉ ထုၵ်,လႆႈ ကဝ်ထဝ်ႈဢၢင်းခမ်းထင်ႈ တင်းခုၼ်သၢင်,တူၼ်ႈရုင်း သွၼ်ႉမိင်ႈပီႈၼ် ဂူပ်ႉပီႈၼ်ဂူႈဂၼ်ယဝ်ႉၼ်ႈၼေႈ မင်,ဂလျ,ပၼ်သွင်ချပီႈၼ်ရေျပီႈၼ်ရှိုၼ်း တီႈဂုၼ်လူင်ယဝ်ႉ။ ယူ,ကမ်,ပေႃးရှိုင်ပေႃးဢၢၼ်း သိူင်ခေျ,ဢုၺ်ႉ သမ်ႉၶိ,သိုၵ်းထွမ်းတိုၵ်း ခုၼ်သၢင်,ခဝ် တီႈဂုၼ်လူင်၊ သိုၵ်းယႃႇ,သိူင် ခေျ,ဢုၺ်ႉခဝ် မီးရိူင်ရှုၵ်းပၢၵ်,၊ ယႃႇ,ခုၼ်သၢင်, ဂူလ်းမီးပၢၵ်,ပႃႇ သိပ်းပိူတ်,ဂေျႉ၊ ကမ်,ချူႉ ၼေႈႉတိုၵ်းတိူၵ်းတိူၵ်း၊ ယႃႇ,သိူင်ခေျ, ဢုၺ်ႉခဝ်ပေႃးလႆႈရှူၼ်ႈပႃႈယႃႈယၢတ်,ယၢတ်,ၼေႇဂၼ်ခိုၼ်းမူဝ်း။

ယၢမ်းဢၼ်ၼ်ႉ သိုၵ်းခုၼ်သၢင်,ခဝ် လမ်းယဝ်ထွမ်းတၢင်းမျးထမ် တေယိူဝ်ဝိူင်းသိူၼ်ဝီလေႈလေႈယဝ်ႉ၊ သိူင်ခေျ,ဢုၺ်ႉသမ်ႉၶွတ်,သိုၵ်း ၼေႈႉတိုၵ်းၶိုၼ်းရှုပ်, လုပ်,လၢပ်, တၢပ်,ၼေပႉ သိုၵ်းခုၼ်သၢင်,ခဝ်ပေႃး လႆႈပႃႈယိူဝ်ဂူ၊, တၢင်းဂုၼ်လူင်၊ ခုၼ်သၢင်,မူဝ်းတိူတ်,ယူ,တၢင်းဂုၼ် လူင်လႆႈသၢမ်ပီယဝ်ႉ၊ ဝႃးဢၼ်ၼ်ႉ သမ်ႉၶိုၼ်းသေျ,သိုၵ်း လူင်းတိုၵ်း သိူင်ခေျ,ဢုၺ်ႉ၊ ယျႉလႆႈပၢင်တပ်ႉ ခပ်ႉထွမ်းဢေျႈသိုၵ်း၊ တိုၵ်းဂၼ် တီႈဢိုင်ႈယဝ်ႉတီႈ၊ လႆႈပီပႃႈဂေျႈကမ်,ယဝ်ႉ။ ယၢမ်းဢၼ်မၢၵ်,ဂွင်ႈ ယၢမ်းထိုၼ်း ငိုၼ်းတွင်းယႃႇ,ခုၼ်သၢင်,ခဝ် သိူင်ႈယူတ်းမူတ်းဂူ၊,သေ သိုၵ်းပူၼ်ႈမျးဝိူတ်ႉခဝ်ဝံႉယဝ်ႉ။

ယွင်းမူဝ်ႈၼင်,ဢၼ် လိူၵ်ႈလိူၵ်ႈသမ်ႉမီးဂူၼ်းသွင်ဂေျႉ လၢၵ်, လၢၵ်,လႃးလႃး၊ ပျးတင်းမၢၵ်,ပိူတ်,ထွႉၼေႈ ယၢမ်းပိူတ်,ထွႉမျး

ထၢမ်ၶႃႈပၼ်ၶဝ်၊ ၶုၼ်သၢင်ႇၵေႃႈဝႃႈ– "မိူဝ်ႈလိူဝ် ႁဝ်းပႆႇမီးငိုၼ်းၵူႈ ၵိူဝ်ႈ...." ၵူၼ်းသွင်ၵေႃႉၼၼ်ႉသမ်ႉဝႃႈ– "လိူဝ်ႈၵဝ်ၵေႃႈၵမ်ႇပိူၼ်ႇ သင် ဝႆးလင်လင်ႇ,ၵွႆႈပၼ်လွႆးလွႆး" ၼႆၼႆ ၶဝ်ၵေႃႈ ပေႃးလႆႈမၢၵ်ႇ, ပိၵ်ႇ,ထွႆႈ ယၢမ်းသီ,ၵူမ်းယဝ်ႉ ထူမ်းထူမ်းသိူဝ်းသိူဝ်း သတ်းၵွင်ႈယွင်ႈ ပိမ်ႇ,ႁူဝ်မႃႇ,ယိုဝ်းၵႂႃႇ သိုဝ်ႈယွႆႈတၼ်းမၼ်း၊ သိုၵ်းပိူၼ်ႈပေႃးယူင်ႉပၢႆႈ ယႆႈတႅၵ်ႇ,ၵလၢၵ်ႇ,ၵထႆႇၵမ်းလိူဝ်ယဝ်ႉ။

ဝႆးၼၼ်ႉ ၵမ်ႇ,ပေႃးၼၢၼ်း လေႃႇ,ၵၼ်တီႈလႂ်ၵေႃႈၶုၼ်သၢင်ႇ, ၶဝ်ၼေႃႉ၊ ၼႃႉတီႈလႂ်ၵေႃႈ ၶုၼ်သၢင်ႇ,ၶဝ်ထွမ်းလူမ်ႇ၊ မၢင်ယဝ်ႇ,တိလႆႈ ၵူၼ်းယႂ်ႇ,ပိူၼ်ႈသီ,ႁႃႈႁူၵ်းသိပ်းၵေႃႉ၊ ၶုၼ်သၢင်ႇ,ၶဝ်ၵမ်ႇ,ၵဝ်တႆႇ၊ ၵွႆႇပႆႇဝႆးမႃး ၵူၼ်းယႂ်ႇ,ပိူၼ်ႈ ၶဝ်ႈမႃးပိူၼ်ႈၵူၼ်းၶဝ်၊ ႁိူင်းသိုၵ်းၶုၼ် သၢင်ႇ,ၶဝ်ၼမ်မႃးတိုၵ်းတိုၵ်းၼႄႈ လင်ႇ,ၵႂႃႇ,ထင်မိူင်းပိုၼ်း ၶုၼ်သၢင်ႇ, ၵႂႃႇ,ၵဝ်ၼၢင်းၶမ်းယူၵ်ႇ, တီႈမိူင်းပိုၼ်းပိူၼ်ထွႆႈ ပိူၼ်ၼၢင်းဝႆႉ ၼၢင်း။ ၵူလ်ႉၵႃႈ ယႆႇ,ၵၼ်ႁိုတ်းသိုၵ်း တိုၵ်းၵၼ်ၼႆႉ ၵမ်ႇ,ယွၼ်ႇ,ၵမ်ႇ,ယႃႈ ၵႃႈၵမ်ႇ,လႆႈ မိူင်းသိူၼ်ပီ ၵမ်ႇ,ထူး ၵၢင်ႈၵၢၼ်းၼိုင်ႈလိူင်ၼင်ႇ,ၼႆသေ– သေႃႇ,သိုၵ်း တိုၵ်းထိူင်ႈၶိူဝ်းၶိူဝ်း၊ ထိုင်မႃးမိူဝ်ႈပီၶရိတ်ႉ– 1881 ၶႅၼ်ႈ ၼၼ်ႉ ၶုၼ်သၢင်ႇ,လင်ႇ,တိုၵ်းၼေႃႉ လဝ်ႈသိူင်ၶေႃႇ,ယႃႇ.သေ ယွင်းငမ်း ဝိင်းသိူၼ်ပီလီလီငၢမ်းငၢမ်း၊ ယၢမ်းၼၼ်ႉ လင်ႇ,သမ်ႉ.ၵႂႃႇ,ႁွင်ႉ.ၵဝ် လဝ်ႈၼမ်ႈၵိၵ်ႇ,တင်းလုၵ်ႈလၢင်း ၵႃႈတီႈၵုၼ်လူင်ၶိုၼ်းမႃးဝိင်းသိူၼ်ပီ သေ ယူႇ,မူၼ်ႈၵိၼ်သိူဝ်းတေႃႇ,ထိုင်ပီၶရိတ်ႉ–1916 ၶႅၼ်ႈ၊ လိူၼ်မၢၸ်ႉ သၢမ်ဝၼ်း၊ ၵေႃးလႃႇသၵ်ႉၵရၢတ်ႈ–1277 ၶႅၼ်ႈ၊ လိူၼ်ႁႃႈမို,ၶမ်ႈၶိုင်ႈ ဝၼ်းထၼ်၊ တိင်ႈၶိုၼ်း (12) မွင်း လင်ႇ,ႁူမ်ႇ,ပူႈၼွၼ်းၼေႃးၵႂႃႇ။

မႆႉတွင်း။ ပိုၼ်းၶုၼ်သၢင်ႇ,တူၼ်ႈႁူင်းၼႆႉ လႆႈၵဝ်ၼိုင်း "ပပ်ႉ.ႁိၼ်း လိၵ်ႈတႆးမႂ်ႇ, လၼ်ႉ.ႁႃႈ" ၵၼ်လုမ်းယႆႇ,ပၼ်,ၸႃႇ, မိူင်းတႆးၶဝ် ၵိတ်ႉ,ၵႂၵ်ႇ, မိူဝ်ႈပီၶရိတ်ႉ– 1664 ၶႅၼ်ႈ ၼၼ်ႉ.သေ ၶိုၼ်းတၢင်,ၼၼ်းယူႇၵၢၼ်,လိၵ်ႈၶဝ်။

[1] ပေႃးၵူဝ် ၵူၼ်းၵမ်ႇႁူသင် သႄႉသွမ်းလႄႈ ၵၢၼ်လီၵႄးလူး ယိူဝ်ႇၶၶႄၼ်ႉ ၵမ်ႇႁတ်းႁဵတ်းႁတ်းသၢင်ႈလိူင် လေႃးၵလူင်ၶၼ်ႉ လပ်းသိင်ႇယၢဝ်ႉ။

[2] ထၢင်ႉၵွၵ်ႇ ၶၢဝ်းတၢင်းၶၶႄၼ်ႉ မႃႁၼ် ႁူမႃတေႁဝ်ႇယူႇ၊ တူဝ်ထၢင်ႉ ၵမ်ႇသုတ်ႈ ၵမ်ႇႁူၼ်၊ တီႈမၼ်းၶိုင်ႈယဵၼ်ၶၶႄၼ်ႉ ထိုင်ယဝ်ႉ။ မႃၼတႉၵမ်ႇယၢတ်ႇ သေၶႃႈတူၵူၼ်ႇထဝ်ႈမၼ်း တၵ်းပိုင်ႉႁဝ်ႇထိင်ႈယူႇၵမ်ႇႁၢင်ႉ။

[3] တီႈပိူၼ်ႈ ၶိုင်ႈႁဵတ်း၊ မေႃႁဵတ်း၊ ႁတ်းႁဵတ်းယူႇၶၶႄၼ်ႉ ပွႆႇပိူၼ်ႈ ႁဵတ်းသေ၊ ယႃႇႁိမ်ႁဵတ်း၊ ယႃႇသႄႉၶႄး။

[4] တီႈပိူၼ်ႈၵမ်ႇၶိုင်ႈႁဵတ်း၊ ၵမ်ႇမေႃႁဵတ်း ၵမ်ႇႁတ်းႁဵတ်း လႄႈ တေပဵၼ်ယွၼ်းလီ ၵႄးလူးတေႃႇ လိူဝ်ႉထၢတ်ႈဝၢၼ်ႈ မိူင်းၶၶႄၼ်ႉ ႁဵတ်းတႃႉ၊ ဝၼ်းၶိုင်ႈ ပိူၼ်ႈတၵ်း ယွင်ႈၵၢမ်း ၵိုင်ႇမုၼ်ထဝ်ႈၵဝ်ႇယူႇ။

[5] ၵႃႈတီႈ လိူင်းဝၼ်း၊ လိူင်းယွႆး ၵုမ်ႉထူၼ်ႈလီၶႅၼ်ႇ. ထွႆႈထိူမ်
တႆႈတိၼ်းပၼ်ထိူင်ႈ· လႆႈလိူမ်ႈၵႃႈ တေၵမ်ႉပိူင်ႈလၢၵ်ႇမႃး
တၢၼ်ႇႁိုဝ်ႉ။ တီႈႁိူင်းၵၼ် လပ်းသိူင်ႉၶႅၼ်ႇ. ထွႆႈၶိတ်ႉယွႆး
ၶိတ်ႉပၼ်သိၼ်ႈၶိုင်ႈၵွႆးၵႃႈ တၵ်းမီးၵေးလူးယႂ်ႉၶႅမ်ယူႉ။

[6] "သိုဝ်ႇထၢင်ႇႁူႉလူႁၢင်၊ ၵဝ်ၶၢင်းႁူႉလူမေႈ"၊ ထၢင်ႇတူဝ်
ၵၼ်ႁၢင်ပွတ်း ႁၢင်ငွၵ်းၶႅၼ်ႇ ထိုဝ်ၵႃႈတေပွတ်း၊ ၵႃႉယု
ၵႃႈတေပွတ်း ၵမ်ႉထိုဝ်ႇလီ။ ၶၢင်းယိင်း ၵႃႇၵၼ်မေႈ
မၼ်းထိုဝ်ၵူတ်ႇ. တၢင်းယၢမ်ႈလုၶႅၼ်ႇ လုၵ်ႈၵႃႈ တၵ်းမိုၼ်
ထိူင်ႇၶၼ်ယူႉ။

[7] တူဝ်ႁၢင်ႈလီၼႆႇ ၵမ်ႉမီးၵႃႈၶၼ်ယႂ်ႉမိုၼ်ထိုဝ်ႁၢင်ႈလီ။ တူဝ်
ႁၢင်ႈလီၼႆႇ. ထၢင်ႈထဝ်ႈထၢင်ႈလု၊ ထိုဝ်ႁၢင်ႈလီၼႆႇ.ၵမ်ႉထဝ်ႈ
ၵမ်ႉလု။

[8] ယုမ်ႇၶိုင်ႈၵမ်း တၢၼ်ႇၶမ်းၶိုင်ႈတိူင်ႈ။ ၶႄႈထႃႇၶိုင်ႈပွၵ်ႈ
မိုၼ်ႁူၵ်ႈ ႁူၺ်ႉယၢင်း။ ၶႄႈယုမ်ႇၼႆႇ ၵမ်ႉလႆႈသိူင်ႈၵႃႈ၊
ယုမ်ႇတေႃႉယိုဝ်ၵႃႈ ထူမ်းထိုဝ်ၵူႈၵႃႇ။ ၶႄႈထႃႇတေႃႉၵၼ်
ၵႃႈမိုၼ်ၶႅၼ် ၶၢၼ်ႇႁၼ်ၵူႈၵႃႇယဝ်ႉ။

[9] ပေႃးယႂ်ႉႁူႉယႂ်ႉမႆႇသၵ်း၊ ပေႃးလၵ်းယႃႉပေလၵ်းမႆႇၶိဝ်ႉ။
မႆႇသၵ်းၼႆႇ. ယေႈတူၼ်ႈမၼ်းယႂ်ႉ၊ ၵႃႉယုမၼ်းႁိုင် ၶိုင်ႈ
ၶိၼ်းမီးၵႃႈၶၼ်။ မႆႇၶိဝ်ႉထမ်ႉ– ပၼ်မႆႇမိုၼ်ပိုၼ်ႈယူႉ၊
ၵူၺ်းၵမ်ႉမီးတီႈထိုဝ်ႇႁူႉပိၼ်ယွၼ်းလီ။

[10] "ငိုၼ်းလိူင် ၶမ်းလိူင် သိူင်လၢဝ်ၼႆႉၵႃႈယႂ်ႉ ၶႄႉမျႃတႆႈၶႄႉ"
ဝႃႈၼႆႇ– ၵွမ်ႇမီးထိုဝ်ႈၵပ်းဝႆႉ လေႃးၵလႆႇလႆႇၵွႆး၊ ၵေးလူး
ပႆႉမီးတၢၼ်ႇယႂ်းၵူင်ႉၵၢဝ်လေႈ သၢဝ်မိုဝ်ႈၵွၼ်ႉ တင်းလုၵ်ႈ
ၵွၼ်ႉယိုၵ်းပႆႈ။

[11] ခၼ်.ခံ. လံယူ,ခိုၼ်းဝၼ်းကမ်,လိုဝ်ႋ၊ ခၢဂ်ႋၔဂးၔမးႁူင်ႋ
မၼ်းႁူႋလိုဂ်.ဂၢင်ႋယှ်, တေၢ,ပီၼ်ပၢင်,လံၢ,၊ ပွင်ပၼ်ယွၼ်း
လီတီႋတူဝ်ဂဝ်,တူဝ်ပူၼ်ႋႁူႋလံႋပိုင်ႋကိုင်၊ ဂူၼ်းဂေၢႋကၢ,ယု
ၔဂ,ဂၢ,ခိုၼ်းခိုၼ်းဝၼ်းဝၼ်း ဂေၢ.ကၼ်ကမ်,ပၼ်ယွၼ်းလီ
ပုၼ်ႋပူၼ်ႋ ပုၼ်ႋတူဝ်ခၼၼ်. ယင်းဂၢၼ်.ႁူင်ႋခၼ်.ယူ,။

[12] ခၼ်.ခွင်၊ ခၼ်.မေၢ,၊ ခွင်ကၼ်ကမ်,ႁူဝ်ကမ်,လံၢ,ကမ်,လံ
ခၼၼ်. ဝၼ်းခိုင်ႋင်ႋတဂ်းမၢးထူမ်ႁူမ်,ႁၢဂၢ,ယူ,၊ ယူႋကၼ်
ကမ်,ႁၢလွင်ႋႁုတၢင်းမေၢ သ့်,တူဝ်ခၼၼ်.ဂေၢႋ လိုဝ်ႋသိင်
တဂ်းထူမ်ႁၢဂၢ,ခ့်းလေၢးဂလူင်ခံ.ယဝ်.။

[13] တေၢလွဂ်, ကွဂ်,ၔဂႋတူၼ်ႋယိူဝ်ႋ ခၢဝ်းမိူဝ်ႋႁူဝ်ယူၼ်။ တူၼ်ႋ
ယိူဝ်ႋထမ်.- မူႋမ့်,ယ့်,ခၼ် သုင်ခိုၼ်ႋယူ,ဝၼ်းခိုၼ်း၊ တေၢ
လွဂ်,ၔတ. မိူၼ်ဂဝ်, မိူၼ်ဂဝ်,၊ ကဝ်ႁူႋမူင်ႋမိင်း ပူဂ်,ဂိၼ်
ယင်.ခဝ်ႋပီၼ်လိၼ်ႁၢလံၢၔဂႋယိူဝ်ႋ ယ့်ကမ်,ငူဝ်ႋဂေၢႋထုဂ်,
ႁုတူဝ်ယဝ်.။

[14] ခၼ်.ယိုင်ႋ ခၼ်.ကွံႋ ပံ,ဝၢၼ်တၢၼ်, ခၼ်.ခူမ်းၔမႋ၊ ခၼ်.
ခူမ်းၔမႋ ပံ,ဝၢၼ်တၢၼ်, ခၼ်.ယူၼ်၊ ခၼ်.ယူၼ်ပံ,ဝၢၼ်
တၢၼ်, ခၼ်.ထမ်းခၢမ်းခမ်းၯၢးထဝ်ႋ။

1. "ထူဝ်ႋပံ,မိးႁၢင်း" ပီၼ်ခၢႋယ့်ဂေၢႋ ပီၼ်သေလူးဂွၼ်,။
2. "ထူဝ်ႋပံ,လဂ်းလိမ်" ပီၼ်လုဂ်ႋခွင်.ယ့်ဂေၢႋပီၼ်သေလူးဂွၼ်,။
3. "ထူဝ်ႋပံ,ယွမ်.ဂၼ်" ပူၼ်ႋၔပ.ဂိၼ်ဂေၢႋ ခၢမ်,သေလူးဂွၼ်,။

မိူဝ်ႋယၢမ်းခင်,ခံ-

(ဂ) ခင်,ႁိုဝ်တေထိဝ်းမိးႁၢင်း....
(ခ) ခင်,ႁိုဝ်တေပီၼ်သြၢ,....
(င) ခင်,ႁိုဝ်တေယွမ်.ဂၼ်....
ခတ်းလ့်ၔလႋႁဝ်း။ [ပေၢႋထဝ်ႋမႁၢ,]

ၽူႈႁႃၶၢဝ်ႇ

ၵူၼ်းမိူင်းဢီႇတလီႇ ၵေႃႉၼိုင်ႈ လိူဝ်ႈဝႆႈ– "လီယႆႇၼႄးတူဝ်း တႆႇပိၼ်းၶျီး" တီႈၵူႇႁူင်ယဝ်ႉ(400)ပီမူင်း၊ မၼ်းပိၼ်"ၵူၼ်းႁူႉလႈ ၽူႈမေႃ" ဝူၼ်ႉႁၼ်ဝႆႉ– ပေႃးမိူဝ်းၼႃႈ ၵူၼ်းႁဝ်း တေႁွတ်းပိၼ်လႆႈ တင်းလႆႉၼၼ်ႉ မၢင်လိူဝ်းမၼ်းတိူမ်ႈႁၢင်ႈဝႆႉ၊ မၢင်လိူဝ်းၵဝ်မႆႉသဵဝ်ႇ ၼၵ်းႁၵ်တ်းဝႆႉ၊ သိၼ်းမၼ်းၶမ်ၶႄႇ။

မိူၼ်ဝႆႈ ႁိူဝ်းပိၼ်၊ ႁိူဝ်းၶမ်ႉ၊ ႁိူဝ်းလမ်ၶမ်ႉ၊ ႁိူဝ်းပိၼ်ႁူဝ်ႈတွင်ႈ၊ ၵူၼ်းသွင်ႇပိၵ်ႇသေ ပိၼ်ၵႂႇယိူင်ႈၼူၵ်ႉ၊ ႁထႆးသွင်ႇမၢၵ်ႇလေႃႉသေ ဢီႇလၢၼ်ႈၵႂႇလွမ်းၵၼ် ၵူၼ်းတင်းၶမ်၊ ဢီႇၵႂႇၵေႃႉလိၵ် လိူင်ႉၼင်ႇ မေႃႇတေႃႇၵႃးၼလႈ လိၵ်တိၼ်(လူတ်ႉထိပ်ႇ)၊ တေႃႇထိုင်လွင်ႉလၢၵ်ႈ ၽွႆးၼွၼ်းၼူဝ်း၊ ၼူဝ်ၵႃႇၶမ်ႉ၊ သႆၢတၢင်းပိပိၼ်းသူဝ်ႇယၢင်၊ ၶုတ်းထမ်ႈ လူင်လွႆၵ်တ်းတၢင်းၵူႈလိူဝ်ႉၵူႈပိူင်။

လဝ်ႈႁေႃၶမ်း မိူင်းၽီးလၢတ်ႈ ၶၢမ်ႇသိၼ်ႈၼိုၼ်း ယွႆႇၶမ်သေ ၵဵပ်းႁွမ်ဝႆႉႁိူဝ်းမိူဝ်း ၽူႈမေႃႁၼ်ၵႂ ၵေႃႉၼႆႉ လႆၢလူဝ်ႈလႆၢသိုပ်ႇ၊ ထိုင် ယၢမ်းလိၵ်ႉ လၵ်ႇပိုတ်ႇႁေႃဢၼ်ၼူဝ်းၼွင်ဝႆႉႁိမ်းၶၢင်ႈဢမ်ႈၶမ်ႉၵဝ်တိၼ်း ၼိုင်းဝဵင်းလၼ်ႇတၼ်ႇ။

ႁိူဝ်းမိူဝ်းၽူႈမေႃၼႆႉ မီးၶမ် ၶပ်ႉၵၢၼ်ႇႁၵ်ႉလိူဝ်၊ ၵႃႇယုမၼ်း သမ်ႉလႆႈယူႇၵူႇပိၵ်ႇသိပ်းပႆၢၵႂႃး၊ ၵမ်ႈၽွင်ႈဝႆႈ "ႁိူဝ်းမိူဝ်းၵေႃႉလိၵ် ႁၵ်တ်းၵႂႃးၵႂႃးတေၵမ်ႇလွင်ႈ" လၵ်ႇၵဝ်မေႃလွပ်ႇၵူၼ်းလွင်ႉ၊ ၵဝ်လၢၵ်ႈ ၵႂမ်ပျႃႇတိူဝ်ႇ လွပ်ႇတူလၢႆးလွင်ႉ၊ ၶွင်လွပ်ႇႁူ ၵူႈလႆႈးလွပ်ႇတူလၢႆး ပိၼ်ႁိူဝ်း မိူဝ်းၵေႃႉလိၵ်ယူႇၼတႃႉၼတႃႉ ၼႆ– ယွင်ႈၵၢမ်း ၽွမ်ႉၵၼ်မႆးယိမ်ႈလူ မဝ်ႇၶၢတ်ႇသႆၢ ၼႆယဝ်ႉ။

ၽူႈၵဵပ်းႁွမ်မႃဝႆႉ [ပေႃႈထဝ်ႈၶုၼ်]

ႁိူင်ႉ ၸိုင်ႈ ႁိူင်ႉ ၶမ်း

ႁိူင်,တင်းလၢႆ ၵၼ်ႁွႈဝႆႉ.တီႈၶိူဝ်ပၢႆ ၸေ,တီ,လူင် ယၼ်,ၵုင်,ၶၸၼ်. တင်းသဵင်ႈ(2948)လုၵ်ႈ။ ၶိုင်းၶႆ.ႁိူင်,ၸိုၼ်းမီး (1776) လုၵ်ႈ၊ ၶၸမ်. ၶၸၵ်းၸိုၼ်းမီးၵူၺ်ႉ- 127772 ဢႅပ်ႈၸလ; မိၼ်ႈထွႆႇ.ၸင်; 137 ထွႆႇ.ပၢႆ။

ႁိူင်,ၶမ်းမီး(1172)လုၵ်ႈ၊ ၶၸမ်.ၶၸၵ်းမီး 140 ထွႆႇ.ပၢႆ 15 ဢႅပ်ႈ 5 ၸပး။ မိူဝ်ႈဝႄႈႁိူင်,ၶမ်းမီး 35 ဝႄႈ၊ ၶၸမ်.ၶၸၵ်းမီး 16 ဢႅပ်ႈပၢႆ 10 ၸပး ႁိူင်,ၶႃၼ်မီး(24)လုၵ်ႈ၊ သဵင်ၵူႈယူင်ႈယူင်ႈၵၼ်ၶပ်.ထွမ်းထီးတင်းလၢႆ လုၵ်ႈလိၵ်ႉ.လုၵ်ႈယွႆ,မီး 5,000 လိူဝ်၊ ၼပ်းၶမ်းပႃ.ထိ,ဝႆႉ.တင်းသဵင်ႈ မီး 1789 ဝၢင်၊ ၶိုင်ႈဝၢင်ၽတ်ႉ.ၶိုင်ၵၼ် ၵၢင်ႈၵပ်ႈ 9×9 ၶိဝ်ႉ 4 ၶႃႈ ႁိူင်,ၵႃႈထွမ်းပၢၼ် ၶၢဝ်းလွႆၶၢဝ်းၶၸၼ်. တေမီးတၢၼ်,ႁိူဝ် လၢမ်း မဝ်,လႆႈ။

ပိူဝ်ႈၶႆ ထွမ်လူင်မိူင်းမၢၼ်ႈ ၵၢပ်ႈပၢၼ်မွႆ,ၶႆ. ၵၢင်ႈပူတ်းၵွၵ်း ၵဝ်ၶႃၵိၼ်၊ ၵွႆးၵႃႈမုၼ်ၸဝ်ႈမိူင်းမၢၼ်ႈတင်းလၢႆ ႁွမ်းၵၼ်ၵဝ်သၢႆထွႆ လိၵ်ႈသေ ႁၢမ်ႈဝႆႉ.ၵွႆးၵမ်,ၵႃး တေလႆႈဝႃး ၽႃ.ၽိၸဝ်ႈတင်းလၢႆ ၵေႃႈထွႆႇႁၢမ်ႈၽၢႆ,ၶိုင်ႈ၊ ၽဵၼ်,လိၼ်ဝႆႉ(ၵိင်,သၼ်,)လူင် ၸေ,တီ, ၵွၼ်, ၵၼ်လွမ်.ၸေ,တီ,လူင်ၶၸၼ်. ပေႃးတဵၵ်,လိဝ်ၵူႃ, ႁႃႈသူ,။

ၽဵၼ်,လိၼ်ႁိမ်းတိၼ်ၸေ,တီ,ၽၢႆ,တၢင်းလိင်,ဝၼ်းသဝ်ၶၸၼ်. ၵေႃႈတဵၵ်,ၵႃႈၵူႃ, မွၵ်ႈၵူၼ်းပေႃးလူင်း မီးသၢမ်တီႈ၊ မိူဝ်ႈလိဝ်ၵၼ် ၽူၼ်လူင်လူမ်းလူင်ၽႃ.တဵၵ်,ၽႃ.လင်ၽႃ.ၽႃ,ၸလ; ထွမ်မိူင်းမၢၼ်ႈ ၸင်,ယိၼ်သဵင်ယူ,တေႃ,ယၢမ်းလိဝ် ဝႃႈၶႆ။ ☆ ၵူၼ်းတွင်းမႂ်ႇဝႆႉ ☆

ၵၢမ်ၶၼ်းၵႃ ၶၼ်းပုၶၼ်ႈၽႂ်

လုၵ်ႈလၢၼ်ပၢၼ်မႂ်ႇၼႆႉ သိပ်းၵေႃႉ ၶိုင်ႈၵေႃႉ ႁႃႈၽူး
မေႃလူ မေႃထွမ်ႇ "ဝွၵ်းၵွင်ႉၵႃႇ၊ သွင်ၵိဝ်ႇ သၢမ်ၵိဝ်ႇ"
ၵၼ်လဝ်ႈၶူးမေႃႁဝ်း တၵ်ႉမ်ႈဝႂ်ႉၼၼ်ႉ ၶၢၼ်းလႂ်ႈႁၢၼ်
ၼတႉၼတႉ။

ပိူဝ်ႈၼႆ လႆးယိင်းႁဝ်းၶဝ် ၵဝ်လိုမ်းၶၢမ်းပူႇမွၼ်ႇ၊
ၼလႈ လိူတ်ႈမျၢတ်ႈထၢတ်ႈလွႆပူႇမွၼ်ႇ လိူဝ်းၼၼ်ႉ ၵေႃႈ
ႁိူတ်ႇ မၢင်ႁၢင်ႇ ႁၢႆး လမ်တေဝႆး "လႆးလီၶၼ်းလွမ်ႇ
လိမ်ယိမ်ၵဝ်ၶၢမ်းပိူၼ်ႈမႃးလွႆႉ၊ ပွႆႉဝႃႈတႆးႁဝ်းၵမ်ႇ
မီးၶၢမ်းလၢတ်ႈ တၵ်ႉမ်ထူၼ်ႈ ၼႆယဝ်ႉ" ၶိုင်ႁႃႁိူတ်းသႂ်ႇ
ၶေႃႈမွႆႇ ပုတ်ႈတၵ်ႉၶၼ်း၊ ၵိူဝ်းတေၸၼ်း တႃႉဝႃႈၵဝ်
ယုင်ႈ၊ ပိူဝ်ႈၵမ်ႇမေႃမုင်ႈၶၢဝ်းၵႂ် လၢင်ႈပၼ်ၼႆၼၼ်ႉ
လင်ႇဝႃႈ ၵဝ်ၵွၵ်ႇ မွၵ်ႇၶိုၼ်း ႁူႈပၼ်တိုၼ်း ပိုၼ်ႉႁူႉ
ႁူႇဝႂ်ႉၵၼ် ပွၵ်ႈပွတ်း ပွၵ်ႈတွၼ်ႈယဝ်ႉ။

ၵ+ၵႃ။ (1) ၵႃလမ်– တူဝ်ယွႆႉ ပွႆႉၵိၼ်လွမ်းဝၢၼ်ႈ၊ ၵႃလမ်ၵၢၵ်ႉ
တူဝ်လိၵ်ႉ ယူႇလွမ်းပႃႇထူၼ်ႇ။ (2) ၵႃလႆး– တူဝ်ႁိူတ်ႉ
သိမ်ႈသိမ်ႈ ၶေႃးယၢဝ်း ႁၢင်ယၢဝ်း သူပ်းလိမ် ယူႇလွမ်း

ၶမ်ႉ ထွမ်းၶွင်၊ လမ်ၶမ်ႉ ၵိၼ်ပႃ။ (3) ၵႃယၢင်း–
ပိူင်ႈမီးၶူၼ်ၶၢဝ်တင်းတူဝ်လေႈပိၼ်ႈဝႃႈ "ၶူၵ်ႉယၢင်း"။
(4) ၵႃၵေ=ၵႃၵိူဝ်ႈ– တူဝ်လိၵ်ႉ မီးသီၶူၼ်လႅၼ်းလေႃး
ယူႈထွမ်းႁိူၼ်း ထွမ်းဝတ်ႉ ပွႆႉၵိၼ် ၵႃးႁၢၵ်ႈ ၵူၼ်းၵွႆႈ။
(5) ၵႃၵေၶမ်ႉ၊ တႅမ်းမၢဝ်းႁွင်ႉ ၵႃသိတ်ႈ= ၵႃထၢပ်ႈ
ပိၼ်ယူင်ပိၼ်မူႈ ယူႈထွမ်းၶမ်ႉၶွင်၊ [ပေႃးၵူႈၵိူဝ်ႈၶိုၼ်း
ၶွင်ႁႅၢ်းယႃႈ တေလႅၵ်ႈႁၼ်ၶဝ်ပိၼ်မူႈယူင်သေ ဝိၼ်ထွမ်း
ႁိူဝ်း ယွၼ်းၵိၼ်ၵႃးႁၢၵ်ႈတီးၵူၼ်း]။ (6) ၵႃဝဝ်း–မီးသီ
လမ် တူဝ်လိၵ်ႉသေၵႃၵေ၊ ယိုၼ်ႈလိူဝ်ၶူၵ်ႉသိဝ်း၊ ယူႈတူဝ်
လိဝ်ၵွႆး၊ ယွၼ်ႉပိူင်ႈသိင်ႁွင်ႉ– ၵွၼ်ၵၼ်ဝႃႈ ပိၼ်ၶူၵ်ႉ
ၶဝ်ႈႁၢဝ်ႉ။ (7) ၵႃၶၢပ်ႈ– မီးသီၶိဝ်မူၼ်ႈသွမ်ႈလေႃး
ၵၼ်၊ ၶၢဝ်းယိူဝ်းမိူဝ်ႈပႃႈ ႁႃထၢပ်ႈၵိၼ် မိင်းပႆႇယိူဝ်း။ (8)
ၵႃထၢၵ်ႈ– မီးသီလႅၼ်းၶၢဝ်လမ်၊ ယူႈထွမ်းၵၼ် သွင်တူဝ်
သီႈတူဝ်၊ သိင်ႁွင်ႉ ထၢၵ်ႉထၢၵ်ႉ၊ [ပေႃးၵႃထၢၵ်ႈႁၵ်ႉတမ်း
ႁၢင်းသိုဝ်ႈငၢမ်ႈမိူဝ်ႉယိူဝ်ႈ ႁၢမ်ႉတိမ်ႈ လူမ်းတေႁၢင်း၊ ႁၵ်ႉတမ်း
သိုဝ်ႈငၢမ်ႈမိူဝ်ႉလိၵ်ႉတီးသုင် လူမ်းၵမ်ႈႁၢင်း ဝႃႈၼႆ]။

ၵ+ၵႃႈ။ မၢၵ်ႈၵႃႈ။ ၵႃႈလေးၵႃႈလႃႈ=ယၢင်ႉယိူင်ႉဝိူဝ်ႉ။ ၵႃႈလ=
ယွင်းယၢမ်း။ ၵႃႈလ=ၶေႃးၵႃႈ ပေႃႈမႃးပိၼ်မိူဝ်ႈပိၼ်
ၶၢဝ်း (ပီၵႃႈလလူင်) ၵွၵ်ႈမၢၵ်ႈတၢၵ်ၵၼ်၊ ၵႃႈလ တွင်ႉ
လိူတ်ႈတွင်ႉလူင်း၊ ၵႃႈလ ၶူတူၵ်း= ၶေႃးၵႃႈပရိၵ်ႈ။
ၵႃႈလဝူၺ်ႈ– ယိူဝ်ႉၵေႈလူင်ႁႅၢ်ႉလိူဝ်ပိူၼ်ႈ ပႃးတူဝ်ထဝ်ႈ
မၼ်းပိၼ်ႁွင်ႉၶၢင်းတႃႉသေဝိၼ်ၵူႈလႆႈ။

ၵ+ၵႃႈ။ ၵႃႈပုၼ်ႉ=ၵႃႈၼၼ်ႈ၊ ၵႃႈၶၼ်– တၢင်းၵိၼ် ၶူဝ်းလီင်း၊ ၵႃႈၵမ်ႇပႅၼ်ႈၵမ်ႇလူး၊ ၵႃႈပူၼ်ႉမႃး၊ ၵႃႈၵဝ်ႁူၵဝ်ႁၼ် ၵႃႈလွမ်းၵွင်မွင်း၊ ၵႃႈတၢမ်လိူမူၼ်ႈသူဝ်းၵၼ်။

ၵ+ၵႃး။ မႄႇတႄႇၵႃး တၢင်ႇသိၼ် တၢင်ႇၵူၼ်း၊ ဝူဝ်းတၢင်ႇ ၼိုင်ႈၵႃး၊ ၵႃးႁႃႈတူဝ်၊ ၵႃးပႅတ်ႇတူဝ်။ ဝူဝ်းတၢင်ႇၵႃး ဝႆႉၵူၼ်းႁေႃႈၼိုင်ႈၵေႃႉ၊ ပေႃးပႆႇလႅတ်း လွမ်းၵႃးႁႃႈ တူဝ်၊ ပေႃးလႅတ်းယဝ်ႉ လွမ်းၵႃးပႅတ်ႇတူဝ်။ ပၼ်ၵႃး ၵၼ်=ပုတ်ႈၸလႉၵၼ်။ ၵမ်ႇၵႃး–မီးငိုၼ်းတွင်ႇႁႃႈပျႃး ႁွၼ်ႇၵႃး– မီးပႅၼ်ႁွႉ ပႅၼ်ၶၼ်ၵူဝ်ႈ။ [တွင်ႇၼိုင်ႈ= သီႇပျႃး။ ႁွႉၼိုင်ႈ= ပႅတ်ႇပျႃး]။

ၵ+ၵႃႉ။ ၵႃႉ=ၼမ်ႉလၢႆးယၢင်ႈ ယွႆႉၵွၵ်ႇတီႈသူပ်းပၢၵ်ႇ ၵႃႉယွႆႉ။ ၵႃႉ=ၼင်မႆႉတႄႇယႄႇ မႆႉယၵ်းယၢၼ်း ၸလႆႈၼမ်ႉ ၵႃႉတိူၵ်ႉတိူၵ်ႉ၊ မိူဝ်ႈၵွၼ်ႇ မိူဝ်ႈၵႃႉ၊ ၵႃႉၵိူဝ်းလႆႈငိုၼ်း ၵႃႉၶၢႆလၢႆလွင်ႈ။

ၵ+ၵႃႊ။ ၵႃႊဝႆႉလိူဝ်ႉႁၼ်း၊ တိူၵ်ႇၵႃႊ တူၼ်ႈၵႃႊ (တူၼ်ႈၶဝ်ႈ ၵွၼ်ႇၼုမ်ႇၼုမ်ႇ တႃႇသွမ်ႈၼွင်းတိူၵ်ႇၼႄး)။

ၶ+ၶႃ။ ၶႃလဝ်း၊ ၶႃလၢႆး၊ ၶႃသွင်ၶွၼ်၊ ၶႃသီႇၶွၼ်၊ ၶႃတင်ႇမႃႉ ၶႃတူဝ် ၶႃလိူ၊ ၶႃၶႄး ႁွတ်းလႆႈတီႈၵၼ်၊ ၶႃၶဝ်ႈၶႃ ၼမ်ႉ၊ သွင်ၶႃ=သွင်ၵေႃႉ၊ သွင်ၶႃယူဝ်ႉမေး။

ၶ+ၶႃႇ။ ၶႃႇၽႆး၊ ၶႃႇယၵ်းပၵ်ႉ၊ ႁူဝ်ၶႃႇသႂ်ႇယၵ်း၊ ၶႃႇၸၵႇ= သမ်ႇတႄႇပိူၼ်ႈ။

ၶ+ၶႃႈ။ ၶႃႈတူဝ်လိူပိူၼ်ႈ=ၵဝ်တႆး၊ ၶႃႈႁၢၼ်လိပ်း ႁူႈပႅၼ်ႁၢၼ် သမ်း၊ ၶႃႈပႅတ်ႈ ၼမ်ႉယႅတ်း ၼမ်ႉၶၼ်း ႁူႈလီၵိၼ်၊ ၶႃႈလိူၼ်ႉၼိူင်းႁူၼ်း၊ ၶႃႈလဝ်ႈၶုၼ်၊ ၶႃႈဝၢၼ်ႈၵူၼ်းမိူင်း။

ခ+ခါး။ ခါးမုင်းရှိုခၣ်း၊ ခါးခၣ်ဝ်၊ ခါးလွှင်၊ ခါးထါး၊ ခါးပူးလိုင်း
ခါးလိုခါးအခၣ်.၊ ခၣ်င်းခါးခၢါး၊ ခါးရှုတ်း၊ ခါးဂၢၤ၊
ထ်ၢးခါး၊ တိခၣ်ရှေါ,ထ်ၢးခါး။

ခ+ခါ.။ ခါ.ထိုဝ်း ခ်ၢသိၣ်ဂခၣ်၊ ခါ.ယဂူမ်းဂၢခၣ်းတေါ,ဂခၣ်။

င+ငါ။ ငါဂခၣ်၊ ငါရှူဝ်ဂခၣ်၊ သၢမ်ခါငါဂခၣ် တိခၣ်ယခၣ်မူခၣ်ဂိၣ်င်း
ငါတေါပၣ်ခၣ်၊ ငါတေါလ်း၊ ငါတေါရှၣ်တ်း၊ ငါတေါဂိခၣ်။

င+ငါ,။ ငဝ်းငါး ငဝ်းငါးမှူ,လ၊ ငဝ်းငါးပူိၣ်ပၣ်ခၣ်၊ ခၣ္ထၢင်.ငါ,
တူဝ်ကွခၣ်,လၣ်ဂ်.လၣ်ဂ်. ပေါးမၣ်ဝ်းဂိခၣ်–မၣ်ဝ်းမူိဝ်,။

င+ငါး။ တမ်,ငါး= မေါပါ= ပူ,လါးခမ်. ဂူခၣ်းရှါပါလၣ်င်.လိုၢ်၊
သၣ်င်ရှုင်.ရှ်း ငါးငါး။

င+ငါး။ ငါးသူိဝ်၊ ငါးထၢင်.၊ ငါးမူ၊ ငါးမါ၊ ဂူခၣ်းမိးခၣ်ဝ်းငါး၊
ငါးတုမ်း၊ ငါးသ်ီး၊ ငါးသူိဂ်း၊ သူိဂ်းခိုၣ်းငါး၊ ငါးသ်ၢ.
ငါးခိုါ၊ ငါးဂိမ်း၊ ငါးလွှင်။ ငါးယၣ်ပ်.၊ ငါးမူခၣ်း၊
ခမ်.မခၣ်းငါး၊ ခီးငါး၊ ငါးမူဝ်။

င+ငါ.။ ငူိဝ်းငါ.၊ ခမ်.ငါ.၊ မူိၣ်းငါ.ပၢၣ်သၢၣ်း။

ထ+ထါ။ လၢတ်းထါဂခၣ်၊ တၢၣ်းလၢတ်းတၢၣ်းထါ၊ ထါမါ.=
ဂူဂ်,ထါမါ.တၢၣ်,၊ ထါထီရှၣ်တ်း၊ ထါထီလၢတ်း။

ထ+ထါ,။ ထါ,ရှ်= လွှင်ဂူခၣ်းရှ်ခဝ်း= မၢဂ်,ယုမ်ရှ်၊ (ကဝ်ထိုမၢဂ်,
မူပ်,ရှၣ်တ်း)။ ထါ,ခါးလူလၣ်၊ လူပ်းခါးထါ,လၣ်၊
ယါးထါ,= (ကဝ်မ်ယ်းရှၣ်တ်ပၣ်ခၣ်ပွှင်း လ်ၢမှုဂ်,လ်ၢးသေး
သေးကွခၣ်,)၊ ထါ,ပါ,=သ်ၢမတ်.ကၣ်ဝ်၊ ယၣ်ခၣ်,ထါ,ယါး

ၵဝ်ယဵၼ်ႇ ၵမ်ႇဢၼ် ၸေႈသၢ ထွင်မၼ်းယၢႈယိၼ်ႇ။
လၢႇၵွင်=ၶဝ်ႈလၢႇၵွင်၊ လၵ်ႉလၢႇ- တုင်း=လၵ်ႉလၢႇ
တၢၼ်းၵုၵ်းမွၵ်ႇမႆႉလမ်းတဵၼ်း။

လ+လၢႈ။ မဵင်းလၵ်ႉလၢႈ၊ မိူဝ်ႈၵမ်ႉထဵမ်ၵၢမ်းၵၼ်ဢၼ်ႉ 'လႂ်ႈယဝ်ႉ'
ဢႆႇ- ႁဵတ်းသိင်တတ်းသေ "လၢႈ....လၢႈ" ဢႆႇယဝ်ႉ။

လ+လၢး။ လၢးႁိုတ်းႁိုတ်း ၶူမ်းမိတ်ႈ ၶူမ်းလဵဝ်း၊ မၢၵ်ႇႁိၼ်လၢး
ႁိုတ်းႁိုတ်း။

လ+လၢႉ။ လၢႉတေႃႇၵၼ်၊ ၶိုၼ်ႈလၢႉလႂ်လမ်၊ လၢႉတေႃႇလၢႉ မၢၵ်ႇ,
ဢႄႉၵပ်းၶဝ်ႈယိၼ်၊ လၢႉလၢႉ ၶီၶီ၊ လၢႉမီး လီမၢး၊
လႂ်ၶေႃး ၵမ်ႇလၢႉၶၢႈၶေႃ ? ၵၢမ်းတၵ်ႉဢၼ်ႇၵၼ်။

သ+သၢ။ သၢ ႁဵတ်းၸေႈ၊ ဢင်မႆႉသၢ၊ သၢႁၢႆး၊ သၢၽလး၊ သၢၶိူဝ်း
သၢဢွတ်ႈ၊ သၢမႆႉႁူ။

သ+သၢႇ။ သၢႇလႂ်=လီလႂ်၊ ၵုင်းသၢႇ= ၵုင်းတီႈလီမုင်ႈလီတူၺ်း၊
ဢေႃင်းသၢႇ၊ လႆၢးသၢႇ။

သ+သၢႈ။ သၢႈပၢ၊ သၢႈဢိူဝ်ႉ၊ ၶမ်ႉသၢႈ၊ မၢၵ်ႇၶိူဝ်သၢႈ၊ သၢႈ
ၶၢဝ်ႈလင်လိဝ်း၊ ပိူၼ်ႈသၢႈၵၼ်ဝၢႈ မီးပူႇပၢတ်ႇ၊ သိင်
မွင်းတဵၵ်ႇ မေႃးသၢႈသၢႈ။

သ+သၢး။ သၢးၶိုၼ်ႈတူၼ်ႈပုၢ၊ သၢးလူင်းဢမ်ႉမေႃႇ၊ သၢး=တၢင်
ၶူဝ်လႆ- ပဵၼ်မႆႉလဵမ်ႈလဵဝ် ၵႆႇၶိုၼ်ႈ ၵႆႇလူင်း တီႈသုင်
တီႈတဵမ်ႇ။ သၢးသုၼ်ႁူၼ်၊ ၶဝ်ႈသၢး ယၵ်းသၢး၊ ၶူဝ်းၶွင်
မဵၼ်သၢး၊ သၢးၸေး။

သ+သၢႉ။ သၢႉၶွင်ႈ၊ သၢႉသႂ်ႇယၵ်း၊ သၢႉသွင်းသၢၼ်၊ သၢႉတူၺ်း
လၢမ်းသၢႉတူၺ်း။

× × ×

ၵ+ၵီ။ (ၶႃႈၼႄႉ လူဝ်ႇၼႄႈပႃႇလိပႃႈၼမ်၊ ၵႂၢမ်းတႆး ၵႃႈပႆႇၵၢၼ်)။

ၵ+ၵီႇ။ ၵီႇ- ၶိင်ႇတီႈပိုၼ်ႈ တေႃးႁူၵ်ႇ= တေႃးၵီႇ ၵေႃႈဝႃႈ။
တီႈဝႆႉမၢၵ်ႇမိုဝ်ႈ လိူၼ်းယၢမ်းမိူဝ်ႈၵႂၢၼ်ႇ လိူင်ႇၼႃႇပေႃး
ပၼ်ၵီႇ ပၼ်တၢင်ၼႈဝႆႉ။

ၵ+ၵီႈ။ ၵီႈထွင်ႈ မူၼ်းၵင်ႈၸလႈ၊ ၵီႈပၢၵ်ႇထူင် မူၼ်းတူင်းၸလႈ၊ ၵိပ်း
တေႃႇႁူဝ်းတေၵီႈယဝ်ႉ၊ ၵီႈယင်တူလုၵ်းၸလႈ၊ ထူမ်းၼႄႇ
ႁူဝ်လူဝ်ပေႃးၵီႈ၊ တူၵ်းလူဝ်ၼႄႇ ႁူဝ်လူဝ်ပေႃးၵီႈ၊ လူင်ႇမွၵ်ႇ
ၵီႈ၊ ၼေႃႈၵီႈ တႃဝၢၼ်ႈ၊ သီႇဝၼ်းၵီႈပိူင်းမႃး ၼိူဝ်ယႃႉ၊
ၵီႈလိမုၼ်ႁူမ်ႇၵၼ်။

ၵ+ၵီး။ ၵီးႁွမ်သူင်ႇၼိူဝ်ႉသႃႈ၊ ယၵ်းၵီးၼႃး၊ ၵီးလွႆ၊ ၵီးမိူင်းၵွၵ်ႇ၊
ယၵ်းၵီးၸၶႇ။

ၵ+ၵီႉ။ ထင်ႇၵႃႇတုမ်ႇတီႉၵီႉ၊ ၶၼ်ႈသူၺ်ႇပီႇတိုၵ်ႉၵီႉ (ပႆႇပေႃး
ၵိပ်း) ၵူႇယၵ်းၵီႉ ၵီႉမႃးၵွၵ်ႇမႃးယဝ်ႉ။

ၶ+ၶီ။ ၶီလူဝ်=မႆႈလူဝ်၊ ၶီၼၼ်၊ မႆႉၶီ=မႆႉမူဝ်တင်းလႆ၊ မီးမွၵ်ႇယဝ်ႉ
တႆႇသူင်း ႁွင်ႉမႆႉၶီ။

ၶ+ၶီႇ။ ၶီႇႁူဝ်သိုၵ်း၊ ၶီႇမႃႉ၊ ၶီႇလူတ်ႉၵႃး။

ၶ+ၶီႈ။ ၶီႈလၢဝ်ယွတ်ႇ၊ ၶီႈယိုင်ႈ၊ ၶီႈလိုင်း၊ ၶီႈၶင်ႈ၊ ၶီႈၵၢၼ်ႈ၊
ၶီႈလိၵ်း၊ ၶီႈထီႇ ၼိဝ်ၶွင်၊ ၵမ်ႇပၼ်ၶီႈ ပၼ်ၶူတ်းသင်၊
ၶီႈၶႃႇ၊ ၶီႈၵၢၵ်ႈသွင်ႁူၼ်၊ ၶီႈၵေႈ၊ ၶီႈၶၢပ်ႇ၊ ၶီႈၸတႃႉ
ၵေႃႈၵမ်ႇပၼ်သင်၊ ၶီႈၵူဝ်၊ ၶီႈၶၢၼ်ႉ၊ မႆႉၶီႈလိၵ်း၊
ၶီႈတူဝ်ႇ၊ ၶီႈၵူဝ်ႉ၊ ၶီႈမုၵ်ႈ၊ ၶီႈႁူ၊ ၶီႈတႃ၊ ၶီႈၶႆးၶႃႇ၊

ခီႈပႃမွင်သူမ်ႈ၊ မ့်ႉခီႈယႃႈ၊ မ့်ႉခီႈလိူင်၊ မ့်ႉခီႈတၢင်း၊
မ့်ႉခီႈတမ်ႇ၊ ခီႈခႃပ်ႇ၊ ခီႈၵႃဝ်ႈ=လုပ်ႇဝူဝ်းလူင်။

ခ+ီး။ ပႃခီး= ပႃခီးမူဝ်ႇ။

ခ+ီႉ။ ခီႉခႃႉ= ႁိပ်ႈခဵတ်ႈ။

င+ီ။ (ႁႃပ်ႇႁၢၼ်၊ ပေႃးႁၢၼ် လွႆႈၵၢၼ်သႂ်ႇတႃႉ)။

င+ီႇ။ ႁူမ်ႇဝ့်ႉငီႇငီႇ၊ ငီႇခိဝ်ႈ ငီႇယၢၼ်း၊ ႁဵတ်းသင်ႁဵတ်းငီႇငီႇ-
ၵႂႆႈသိပ်ႉထီႇလွၼ်းခွၼ်း။

င+ီႈ။ (ႁႃပ်ႇႁၢၼ်)။

င+ီး။ (ႁႃပ်ႇႁၢၼ်)။

င+ီႉ။ ၼႃႈငီႉ=ၼႃႈထဵၵ်း=ဝူင်ႈၵၢင်ခူၼ်တႃ ပႃႈၼူဝ်ခူႈၼင်၊
ငူပ်ႉငီႉ= တူင်ႇပၢင်ႇ ၵႂႆႈခဝ်ႈမေႃၵၢၼ်၊ ငီႉၵၢၼ်တူလ်း
တေထုၵ်ႇၵမ်ႇထုၵ်ႇ၊ ၸမ်းငီႉၵၢၼ် ၵႂႆႈငီႇငီႇ။

လ+ီ။ လူႇလီ= မဵင်းခီႈၵႂႃး= ၸမ်ႈၵိႇၵုၵ်ႈ၊ လိူပ်ႈလီၵၢၼ်=
လိူပ်ႈတီယွႆးၵၢၼ်ၵေႃႈဝႃႈ။ လႃလီႁဵတ်း၊ လႃလီလၢတ်ႈ။

လ+ီႇ။ လီႇထူဝ်ႇၼဝ်ႈ၊ ခဝ်ႈလီႇ၊ ၵူလ်ႈလီႇ၊ ႁွပ်းမႃႉလီႇလၢဝ်
ခမ်း၊ မၢၵ်ႇခဝ်ႈလီႇ (တူၼ်ႈယႃ မဵဝ်းၼိူင်ႈ)။

လ+ီႈ။ လီႈယိူၼ်း= ၼမ်ႉယူတ်ႉတီႈယိူၼ်း ၵၢၼ်တိူၵ်ႉတၢမ်ယူႇ၊
ၼိူင်းယိူဝ်း၊ ယိူင်ႈ တေႃႇ၊ တဵၼ်လီႈ၊ ႁိူဝ်ႇလီႈပေႃးၵွၵ်ႇ၊
လဵတ်ႇမ့်ႈလီႈလီႈ။

လ+ီး။ လီးပဵၼ်ႁူး၊ လီးၵဝ်ႇပွင်ႇ၊ လဵၵ်းလီး။

လ+ီႉ။ လီႉၸၼေၵၢၼ်၊ ၼိဝ်ႉလီႉ၊ ပ့ႃႇယိူဝ်းလီႉတဵၼ်း=တ့ႈတဵၼ်း၊
လီႉၼႃႈတမ်တႃ၊ လီႉလီႉလေႃႉလေႃႉ= ယွႆႈယွႆႈယဵမ်း
ယဵမ်း= ယွႆႈယွႆႈယွင်ယွင်။

သ+သီ။ သီပုင်ႈသိပ်ႇ ၵဝ်ပႃ (ပိၼ်လိၵ်းလိမ် 4–5 လိမ် ပႆႁမိူဝ်း ငိင်ႈဝိတ်း)၊ သီတိၼ် သီမိုဝ်း သီၶႃလဝ်း၊ သီမေႃႈဝၢၼ်ႇ, သီတူဝ်ႁိူႈမူတ်းသႂ်–သီလိူင်ႁိူႈလိၼ်ႈပွတ်ႇ၊ သီလူင်၊ သီလိင် သီတင်းလႆႈ၊ သီငဝ်း=တီႈသီၼၼ်ႉ ၵူဝ်ႈသေၵွၵ်ႇငဝ်း၊ ယႃယွမ်ႉသီ= ၼမ်ႉယႃႈ တိမ်ႈ ယွမ်ႉ လႆႁိုင်၊ သီၶူမ်း–ဝူဝ်းၵႂ်ႈသီၶူမ်းတီႈသဝ် ၵူၼ်းပေႃးဝႆႉၶွၼ်း။

သ+သီႇ။ သီႇ ႁႃႈ ႁူၵ်း၊ သီႇပႃႈၼႃႈမိူင်း၊ သီႇသိင်ႇ ဝၢၼ်ႈယိၼ်ႇ, သီႇပေႃ၊ သီႇသုင်ႇၵလွင်း၊ သီႇၶူႈ– လိုဝ်ႈဝၢၼ်ႈမိူင်း တႆးႁဝ်း။ သီႇပဝ်ႇ ၵဝ်ႈႁၢမ်း– ၵႂၢမ်းၶိၼ်ယႃႉၵၼ်ငိူဝ်ႈ၊ သီႇပိၼ်လဝ်ႈ ၵဝ်ႈပိၼ်ၶုၼ် မုၼ်ၵမ်ႉယႃႉ=ၵႂၢမ်းတႆး။

သ+သီႈ။ သီႈလၵ်း= လႃးတေႃႉ= ႁူဝ်းဝႃႈ– သီႈလၵ်း ပိၼ်ၵူၼ်း၊ (လႃးတေႃႉၵေႃႈ ပိၼ်ၵူၼ်း၊ ႁူဝ်းဝႃး ပိၼ်သိုဝ်၊ လိူင်ႉလႆႈ ၵူႈတီႈ)။ သီႈၼၼ်ႈၼၼ်းၼိူင်း=ႁူဝ်ႇႁူၼ်ႉၵူၼ်ပၼ်း= မေႃးမေးၼမ်ၼႃႇ။

သ+သီး။ သီးတေႃႉ၊ သီးၶိၼ်၊ ပိၼ်သူပ်းသီး= သူပ်းမဝ်ႈ သူပ်းသီး၊ လိၵ်ႉၵွၼ်ႇၵီႈၵီသီး=လိၵ်ႉၼွႆႉ။

သ+သီႉ။ (ႁႃပႆႇႁၼ်၊ ပေႃးႁၼ် လွႆႈၵၼ်သႂ်ႇတေႃႈ)။

× × ×

ၵ+ၵူ။ ၼူၵ်ႉၵူ ၼူႁူင်ႉ– (ပိၼ်ဝိယႃတ်ႈပိုင်ၼိုင်ႈ)၊ ထွမ်ႇတူလၢႆး တေႃႈသိင်ပိူၼ်ႈ "ၵူ" ႁႃၵၼ်ယူႇ, "ၵူႉ" ႁႃၵၼ်ၼၼ်ႈၵေႃႈဝႃႈ လိုဝ်ၼႆႉ ပႆႇႁၼ်ထိင်ႈ။

ၵ+ၵူႇ။ ၵူႇတီႈၶွၼ်း၊ ၵူႇတီႈၶၢင်ႈ၊ ၵူႇယၵ်းႁိ.၊ ၵူႇမၢၵ်ႇလၢင်း
ၵူႇယၵ်းယၢၼ်း၊ (ပိူၼ်ႈလိုင်ဝႃႈၶၢင်းမၢၼ်း ၶၢင်းၵမ်ႇ
မၢၼ်း၊ ၶၢင်းၵိၼ်ၵူႇယၵ်းယၢၼ်းၸလႈတွင်ႉၶၢင်းၵိူၼ်ႈ)၊
ၶၢဝ်ၵူႇသွတ်ႇလွတ်ႇ-ပွတ်ႇလီထွၼ်းငွၼ်း (ၵူၼ်းႁၢင်ႈလီ
ပိူင်ၶိုင်ႈ)၊ ၵမ်ၵူႇ= ပိၼ်မၢၵ်ႇၵိၼ်ၶၢဝ် ပိူၼ်ႈၵဝ်တဵမ်ႈ
ပပ်.လမ်- ပိၼ်ႈပုၼ်းလမ်၊ ၶမ်းၵူႇ= ၶမ်းၶၢဝ်= ၶမ်း
ယိူၵ်ႇ(ၵႃႈယႂ်ႇလိူဝ်ၶမ်းလိူင်)၊ ၶၢင်းၶမ်းၵူႇ(ထဝ်ႈၶၢင်း
ၶမ်းၵူႇ- ၶူးမေႃလိၵ်ႈတႆး)။

ၵ+ၵူႈ။ ၵူႈၵေႃႉ ၵူႈၵူၼ်း၊ ၵူႈတီႈ ၵူႈလဵၼ်၊ ၵူႈတူင်ႇ ၵူႈယၢၼ်ႈ၊
ၵူႈထိူဝ်ႉ ၵူႈပိူင်၊ ၵူႈၶိုၼ်ႈ ၶူဝ်းၶွင်၊ ၵူႈၶဝ်ႈၵူႈၵိူဝ်။ ၵူႈၵၼ်
တၢၵ်ႇဝႆႉ (ၶွင်ယမ်းၵူဝ်ႁဵင်ႈ၊ ၶွင်ႁဵင်ႈ ၵူဝ်ယမ်း ၵူႈသေ)။
ၵူပ်ႉၵူႈပိၼ်ႁူၼ်း၊ ၵူႈႁႂ် မီးသွင်ၵၼ်၊ ဝဵၼ်ၶမ်းၶိုင်ႈၵူႈ၊
ၵူႈၶူပ်ႇ ၵူႈပီ၊ ၵူႈတူဝ်သတ်းမဵင်း။

ၵ+ၵူး။ ၵူးၵၼ်=လဵၵ်ႈၵၼ်၊ ၵဝ်မႃႉၵူးဝူဝ်း (သိုဝ်ႉၶႃႇၵမ်ႇထိူဝ်ႈ)၊
ၵူၼ်းၵႃႉ ၵူၼ်းၵူး= သိုဝ်ႉၵေႃႈသိုဝ်ႉ- ၶႃႇၵေႃႈၶႃႇ-
လဵၵ်ႈၵေႃႈလဵၵ်ႈ၊ ၵူးထုတ်ႇလိၵ်ႈ= မီးယိုၼ်ၵဝ်ႇၵၼ်ႁႂ်
ယဝ်. ၶိုၼ်းၵူးထုတ်ႇၵွၵ်ႇမႃး ႁိူဝ်ႈမိူၼ်ယိုၼ်ၵဝ်ႇ၊ ၵူးတႃ
လိူင်= ငၢၼ်.တႃလိူင် တၢင်းပိၼ်တပ်း။

ၵ+ၵူႉ။ ၵူႉလီႉၵႃႇ (ႁၢၵ်ႈယႃမဝ်းၶိုင်ႈ)၊ ၶမ်ႉၵူႉ (ႁူင်ႈၶမ်ႉၵူႉ
မီးၶိူင်းဝဵင်းၵိုင်)၊ တုမ်ႇတူႉၵူႉ= တဝ်ႈၶူမ်းတုမ်ႇတူႉၵူႉ၊
ၵူႇမၼ်းၵူႉၵွၵ်ႇမႃးယဝ်ႉ ပႆႇၵီႈ၊ တိုၵ်.ႁႃၵူႉၵွႆး ပႆႇပိၼ်
ၵူႇ-ပႆႇၵီႈငႆႈငႆႈ။

[“ၵီႉၸလႈၵူႉ”ၼႆႉ မိူၼ်ၵၼ်၊ ၵီႉ=လိၵ်ႉ၊ ၵူႉ=ယႂ်ႇ။
ၵူၼ်းတႆးၼႆႉလီႁၵ်.ၸတႃႉ “ၶေႃႈၸလႈႁၢင်ႈ” ပုတ်ႈတင်း
ၵီႉရိ.ယႃႇ တိတ်းထပ်းၵၼ်ဝႆႉ၊ ပေႃးငိၼ်းလိုဝ်ႈၵေႃႈ
ႁၢင်ႈလီ ႁၢင်ႈထႃႉ-လိၵ်ႉႁိုဝ်ယႂ်ႇ ႁူႉထွမ်းၵမ်းလဵဝ်]။

ၶ+ၶူ။ (ပႆႇမီးတီႈၸႂ်ႉၶေႃႈသိူင်)။

ၶ+ၶူႇ။ ၶူႇမႃႉ= မႃႉပိူၼ်ၶူႇ= ပိူၼ်ထိုပ်းယိူင်းၵီႈပိုတ်ႉမီးၶွင်။

ၶ+ၶူႈ။ ၶူႈၶႄး= ႁိူတ်းၶႄးမူၺ်ႇမူၺ်ႇ၊ ၶူးၶႄးမူၺ်ႇ၊ ၶူႈၶႄးႁၢမ်း။ ၶူႈၶၢမ်ႇ ထၢမ်းမိူၵ်ႇ မႆႉပိူၵ်ႇယိုၼ်းၵုတ်ႇ (ၶုၢမ်းထၢပ်ႈလိူပ်ႈၵၼ်)။ ၶူႈၵၢၼ် ၶႄးႁူၼ်း (မိုတ်ႈၵူၢႆႇၶိုၼ်ႈၶူလ် ၶိုၼ်ႈပွႆႉပိုၼ်ႈ)။ ၶူႈၶဝ်ႉ–ပၢႇလီႉ၊ ၶႃႇၶႃႉ= ၶူႈၶဝ်။ သွၵ်းၶူႈ=ယုၼ်ႇၶီႇ= ယုၼ်ႇၶီႈ– ၶိုင်ႈသႂ်ႇယုၵ်းယၵ်းသေ ၵူၢႆႇပိူတ်ႈ။ (ၶေႃႈၵၢမ်းၵၼ်ဝႃႈ "ယုၼ်ႇၶီႈ" ၼႆႉ ၼၶႇၶဝ် ၵဝ်ယိပ်းတိုဝ်းယဝ်ႉ)။

ၶ+ၶူး။ ၶူးမေႃ=ၵူၼ်းမေႃသွၼ် မေႃၶူင်ႁိူတ်းၵွၵ်ႇလႆႈလၢႆထိုဝ်ႉ လၢႆလွင်ႈ။ ၶူးၶိူၼ်ႉ၊ ၵူးထိုင်း။ ၶူးဝိူင်း= ၶိုဝ်းဝိူင်း= ၶုတ်းႁူင်ႈလူင်ယွႆႇယွႆႇ လွမ်ႉဝိူင်းၼႁႉၶိူၼ် ၵမ်ႇၶဝ်ႈလႆႈ၊ ၶူးႁိူင်ႈ– ၶွႆးမၼ်းသႂ်ႇဝႆႉၶုၢၵ်ႇ ၶႅမ် ၶွင်ထၢင်ႈထူၵ်ႉမၢတ်ႇ။ ၶူးၶမ်ႉ–လိူင်ႉဝႆႉမိူဝ်းထၢင်ႈတွတ်ႇထၢင်ႈၶူပ်း။ ၶူးႁူဝ်ႉ– ႁူဝ်ႉသူၼ် ႁူဝ်ႉႁိူၼ်း ၶုတ်းႁူင်ႈဝႆႉ ယႂ်ႇၶွၵ်ႈ ယႃႇႁိူဝ်ႈဝူဝ်းၵႂ်ႇၢးလိူပ်ႈႁူဝ်ႉ [ၵႃႈၵမ်ႇလႆႈတၵ်းႁိုဝ်တေထူး ႁဝ်းတေၶုတ်းၶူး လွမ်ႉႁူၼ်းသူ– ၵူႈသူႁူင်ႉထၢမ်မႃး– ႁဝ်းဝႃႈၶုတ်းၶူ]။ ၶူးမေႃယူတ်းယႃ၊ ၶူးသူႇရသတ်ႉတီႇ၊ ႁပ်ႉၶူး၊ ၵၢဝ်ႇယီၶူး၊ ႁိူၼ်းယိုၼ်ၶူး၊ မီးၶမ်ႉလၢႆ။

ၶ+ၶူႉ။ ၶဝ်ႈယႃႇၶူႉ၊ ၶူႉၶီႈ ၶူႉၶႃႉ–ဝိယၢတ်ႈပိုင်ၶိုင်ႈ၊ (လိုဝ်ၼႆႉ ႁႃပႆႇႁၼ်)။

ၸ+ၸူ။ (ၼွႆးသိူင်ထိုဝ်ႈတႆး ပႆႇႁႃႁၼ်)။

င+ငူႇ။ (ပႆႇႁႃႁၼ် ပေႃးႁၼ်လႂ်ႈၵၼ်သႂ်ႇတႃႉ)။

င+ငူႈ။ (ၶေႃႈလႂ်ႉတိုဝ်း ႁႃပႆႇႁၼ်)။

င+ငူး။ ငူးလၢင်ႈတႂတ်ႇ- လၢင်ႈသၵ်း- လၢင်ႈဝဵၵ်ႉ၊ ငူးမီးၵႂင်ႉ ငူးကမ်ႇမီးၵႂင်ႉ၊ ငူးလူင်ကၢင်၊ ငူးၽၢတ်ႇၶႂၼ်ႉ၊ ငူး တႂတ်ႇပႂင်ႇ (ငူးႁၢႆႉ ၵႂင်ႉယမ်)။ ငူးႁဝ်ႇ၊ ငူးတိုင်း၊ ငူးၶဵဝ် (ၵႂင်ႉယမ် ပၢၼ်ၵၢင်)။ ငူးသႃ၊ ငူးသိင် (ၵႂင်ႉကူၼ်ႈ)။ ၶိူဝ်းငူးၼိူဝ်ၵုၼ်လိၼ် ၵမ်ႇၽႃႇၼႆႉ မီး–1200 မဵဝ်းပၢႆ။

င+ငူႉ။ (ကမ်ႇမီးၶေႃႈသဵင်တီႈဝႃႈ)။

လ+လူ။ လူႁိၼ်= တီႈကၼ် ၵႆႉပဵၼ်လႂ်ယၢတ်ႇ, ႁိုၵ်းၵႃၼ်ႉၼၼ်ႉ ပိူၼ်ႈဝႃႈမီးလူႁိၼ်ယႃႉ (ပေႃးလႆႈလူႁိၼ် ပဵၼ်သဵင်ၵတ်ႉ ၵႂင်ႈ ၶဝ်ႈသိုၵ်းလီၸတႉ ၼႆယဝ်ႉ)။

လ+လူႇ။ လူႇလီ= မဵင်းၶီႈၵႂၢႆး= ၸမႈကီႇၵုၵ်ႈ၊ ယႃႇလူႇ= ၶိူင်ႈႁိဝ်ႈ သိုဝ်ႉၶၢႆၵၼ် ၶႂင်ဢၵ်း ၶႂင်မဝ်။

လ+လူႈ။ ပႃလူႈ၊ လူလီႉ လူႈလီႈ (ဝိၽၢတ်ႈပိူင်ၼိုင်ႈ)။

လ+လူး။ လူးတီႈသူလဝ်ႈတင်းသဵင်ႈ (ၵႃမ်းလႂ်ၢႆႈ သႂၼ်ႇတိုၼ်ႈ)၊ လူးလႂ်ၸပ်ႈ ၶႂ်ႈႁိမ်ကပ် ႁိူၼ်းမိူင်းပေႃးလပ်းသိင်ႇ ၵိူဝ်ႈ– (ၵႃမ်းငၢၼ်)၊ လူးၵႂၼ်ႇလႃႈ= ပေႃးၵႂၼ်ႇလႃႈ= ၵိုတ်း ၵႂၼ်ႇလႃႈ=လိုဝ်ႈၵႂၼ်ႇလႃႈ၊ လူးလီ ကီးလုမ်ႉ–လူးႁူမ်ႉ ႁႃၵၼ်၊ လူးပၼ်ပိူၼ်ႈငၢႆႈ။

လ+လူႉ။ လူႉႁၵ်ႉၵၼ်= လၢႆးယိင်းႁၵ်ႉၵၼ် မၢႆလႂ်ကၢၼ်းႁဵတ်းၽူဝ် ပဵၼ်မေး၊ လူႉတုမ်ၵၼ်၊ လူႉၵၼ်ပဵၼ်မူႇပဵၼ်ပၢင်၊ လူႉမူႇ ၶဝ်ႈ၊ လူႉၽိုၼ်း လူႉၽႆး၊ ကဝ်လူႉသႂ်ႇ= လုတ်ႇသႂ်ႇ= တၢမ်သႂ်= ယဝ်ႈသႂ်ႇ။ လူႉလီႈလူႉလႃႉ= ယုင်ႈယီႈယုင်ႈ ယင်ႈ (ဝိၽၢတ်ႈပိူင်ၼိုင်ႈ)။

သ+သူ။ သူလိူဝ်းၶၼ်ႉ ဝၢႈတီႈ ၵူၼ်းႁၢမ်ႉၶမ် မီး 5–6 ႁူၵ်းၵေႃႉ၊ သူၺ်း သူၶေႃး (တီႈသုတ်းၵၼ်လိၵ်ႈ)၊ သူသူ=ႁဝ်းႁဝ်း ၵႂၢမ်းၽူဝ်ၵႂၢမ်းမေး လၢတ်ႈတေႃႇ ႁွင်ႉၵၼ်။ သူယၢႆႇ မေႃးၼမ်း=ႁၢမ်ႈၵၼ် ယၢႆႇပေႃႈၶၼ်ၵဝ်း။

သ+သူႇ။ ၽႃႈသူႇ ၶိုင်ႈ=တူၼ်ၶိုင်ႈ၊ သူႇယၢႈသူႇၽိၼ်ႇ၊ မၢးသူႇ ၸိုၼ်းႁဝ်းယွင်ႈၼလႈ၊ သူႇၶမ်ႉလိၵ်း ၶမ်ႉတွင်း၊ ၽဝ် မၢၵ်ႇႁိၼ် ၵွၼ်ႈလိၼ် သူႇၶမ်ႉ။

သ+သူႈ။ သူႈၵၼ်=ႁၵ်ႉၵၼ် [လိၵ်ႈၵုပ်းပၼ်ႇၵူႈလူႈ– သူႈၵၼ် ႁိုဝ်းႁဝ်းၶႅင်း၊ မၢၵ်ႇၽိတ်ႉတူၵ်းၵၢင်တၢင်း ၵလၢင်း ၵမ်ႉၸိူဝ်းၼႆႉ]။ တေႃႇသူႈၵၼ်=ၽိုၵ်ႇၵမ်ႇယွမ်းၽိုၵ်ႇသေ ၼႄႇ ၵၼ်၊ မူင်းသူႈ– လိုဝ်ႈမူင်းတႆးတီႈၶိုင်ႈ။

သ+သူး။ သူးဝၢၼ်း= သူးယွၼ်း= ၵၢဝ်ႇယွၼ်း တီႈၵၼ်ႁဝ်း ၶိုၼ်ႈလႆႈၶိုၼ်ႈထိုင်ၶၼ်ႉ။

သ+သူႉ။ လုင်းသူႉ၊ သၢင်ႇသူႉ– ပဵၼ်ၶေႃႈၵႂၢမ်းၸိူဝ်ႉတိုဝ်းၶိုၼ်းယၢႆႇ သၢႆႇ ပၢႆႇလိၵ်ႉပၢႈၶမ်။

× × ×

ၵ+ၵေ။ (ၶေႃႈသဵင် ၵမ်ႇမီး)။

ၵ+ၵေႇ။ ၵေႇၶႄႇ= ၵေႃႇၶႄႇ= ၵမ်ႇမီးၶမ်။

ၵ+ၵေႈ။ (ႁၢၶေႃႈသဵင် ပႆႇႁၼ်)။

ၵ+ၵေး။ (ၶေႃႈသဵင်ၸိူဝ်ႉၽၢႆႇတႆး ႁၢပ်ႇႁၼ်)။

ၵ+ၵေႉ။ သီႇၵေႉ=ပုၼ်ႈမီး ႁဝ်းၽၢၼ်– သီႇၵေႉ တၢင်းမီးၵၼ်၊ သီႇၵေႉ=ပုၼ်ႈလႆႈၶမ် ႁဝ်းလႆႈၵေႃႇ– သီႇၵေႉပုၼ်ႈ၊

ၵေ.တႇလူးၵၼ်=ထႃ.တႇလူးၵၼ်၊ ၵေ.တွၵ်ႇၵေ.တမ်=
တမ်ႉၶိုၼ်ႉ တမ်ႉၶၼ်း လူးၵၼ်= ႁိတ်းၶိတ်. ႁိတ်းပႃ,
တေႇႉၵၼ်။

ၶ+ၶေ။ (ၵမ်ႉမီးၶေႇႈသိင်)။

ၶ+ၶေႉ။ ၶေႉၵႇႈၶဝ်ႈသၼ်ႈ ၶဝ်ႈသွႆး၊ ၶေႉၵႇႈၶၼ် လွင်.ထႃ,
ငိုၼ်း၊ ၵႃႉၶေႉ= "တူၵ်လိၵ်.ၵိၼ် တူဝ်လိၵ်.ၶေႉ" ၶွင်ႈဝႇႈ
ယွင်ႁိတ်း မၼ်းလႆႈၵိၼ်၊ ၵဝ်မႂ်.ၶေႉတူလ်း=ၶေႉၵွႇႉၶေႉ
မႇး ၶေႉႁႇၵၼ်။

ၶ+ၶေႈ။ (ႁႇၶေႇႈသိင် ပႂ်ႉမီး)။

ၶ+ၶေး။ ၶေးၶေးသိင်ဝၢၼ် မေႇၶၢၼ် သူပ်းမူတ်း- (ဝိယၢတ်ႈ
ၵၢမ်းၵွင်.ၵႃႉ)၊ မွၵ်ႉၵိင်ႈၶေး- (မီးၶွင်းတူၼ်ႉ ၵီႈယွင်း
သၢင်းၵျၢၼ်ႉ လူၼ်ႁႇႈ၊ ၵိင်ႈၶေး မူးလေး ပၢၼ်းသေး
ႁၢဝ်.ႁိုၼ်းႁွမ်)။

ၶ+ၶေ.။ ၶေ.ၵၼ်=ၶိင်ႉၵၼ် ၶိင်ႉႁိင်း ၶိင်ႉတၢင်းၵတ်.မူၼ်ၵၼ်၊
ၶေ.တၢင်းမၢၵ်ႈမီ.၊ ၶေ.တၢင်းႁၢင်ႈလီ၊ ၶေ.တၢင်း
ယူႉလီၵၼ်။ (ၶေ.ဧလႈ ၶိင်ႉၼႂ်. လွင်.လႆႈ မူၼ်ၵၼ်၊
လူၵ်ႈတီႈလွင်.)။

င+ငေ။ (ပႂ်ႉမီးတီႈလွင်.)။

င+ငေႉ။ (။)

င+ငေႈ။ (။)

င+ငေး။ (။)

င+ငေ.။ (။)

ထ+ထေ။ ထႃ.ထေ= လူၼ်းၵူင်း= မိတ်းသူလ်။

ထ+ထေႉ။ (ထိုဝ်ႈသိင်တႃးပႂ်ႉႁႇႁၼ် ပိၼ်ထိုဝ်ႈသိင်လွင်.ၶွင်းပႇလိၵ်ႂ်း)။

လ+လေႈ။ လေႈသႃ၊ လေႈၶေႃႇ၊ လေႈၸေႃႇ- လေႈလႆၢတိုဝ်ႉ
လႆၢပိုင်၊ ဝၢၼ်ႈၼွင်လေႈ၊ဝၢၼ်ႈလဝ်ႈလေႈ ၵေႃးမီး။

လ+လေး။ လေးလုၵ်ႈ လေးလၢင်း၊ လေးထုင်ၶဝ်ႈ၊ လေးၵၼ်ၶၼ်ႈ
လေးလေးလွတ်ႇလွတ်ႇ=ၵူႈတီႈၵူႈလိၼ်=ၵူႈတၢင်းၵူႈတီႈ၊
လေးၼမ်ႉ.လေးၶၼ်း=ၵူႈတိုဝ်ႉ.ၵူႈပိုင်=ၵူႈလွင်ႈၵူႈလႆၢး။

လ+လေႉ။ လွင်ႇမၼ်းလေႉ.ၵၼ်ၵိုဝ်ႉ (မိုဝ်ႈတိၵ်ႇ,ၶယၶူဝ်းၶွင်)။

သ+သေ။ သေလႆၢပိုၼ်ႈ= ၵမ်ႇၶိုၼ်ႈပၼ်လူႉၵႃႈ၊ (လိုဝ်ႉၼႆႉ. ပႅၼ်ၶေႃႈ
ၵၢမ်းတေႃႉ မိုၼ်ၼင်ႇဝႃႈ "သေၵေႃႈ" "သေယဝ်ႉၶလႈ"
တိုဝ်းၼႆႉ.)။

သ+သေႇ။ တႃႇသေႇတႃႇပၢၼ်=ၵူႈၶၢဝ်း=ၵူႈယွင်းယၢမ်း=ၵူႈမိုဝ်ႈ။

သ+သေႈ။ ႁူဝ်းသေႈ= ၵူဝ်းသေႈ= တႆးၵေႃႉ.ၵၼ်။

သ+သေး။ သေး=ယွႆႈ၊ သွႆးသေးသေး=သွႆးယွႆႈယွႆႈ၊မွၵ်ႇ,ပၢၼ်းသေး
လပ်းမႆႉ.ၶိုင်းတိုၼ်ႇ၊ ယႃႈသေး= ၵမ်ႈယွင်ႈၵူမ်ပူႉ.သေ
သိုၼ်ႇ,လေႃးၵူမ်လူဝ်ႈ၊ တွၵ်ႇ,ၶမႈသေး၊ ၵူဝ်တႃသေး။

သ+သေႉ။ ရသေႉ=လဝ်ႈၵမ်ထမ်းၶိုင်းတိုၼ်ႇ၊ ရသေး- ၵေႃႈဝႃႈ။

× × ×

ၵ+ၶၵ။ ၵႃၶၵ=ၵႃလိၵ်ႉ၊ တိင်ၶၵ=တိင်လိၵ်ႉ တိင်ၶီႈမႃႉ=တိင်
တွမ်ႇ၊ ၼႃးၶၵ= ၼႃးၼွႆႉ= ၼႃးၵွၼ်ႇ၊ မၢၵ်ႇ,ၶၵ-
(ပိၼ်တၢင်းလိၼ် ၶွင်တႆး တေႃႇလွင်းၵၼ် မိဝ်းၼိုင်ႈ)၊
ၶၵမိင်ႇ,ၵၼ်= ထိမ်ႈဝိတ်ႉ.မိင်ႇ,ၵၼ်၊ ၶၵမႃးတၢင်းၼႆႉ
ၶလႈ=ထိမ်ႈမႃးတၢင်းၼႆႉ.ၶလႈ၊ ၶၵပိတ်ႈ=ၶသပိတ်ႈ=
ထိမ်ႈပိတ်ႈ=ဝိတ်ႉ.ပိတ်ႈ မိုၼ်ၵၼ်။

ဂ+ေဂ,။ ေဂ,ရှူဝ်ပွဂ်. ရှူဝ်ဝါခ်ႈ၊ ေဂ,ထဝ်ႈ= ထဝ်ႈေဂ,ရှူဝ်ခါဝ်၊
မံ.ေဂ,၊ ဝံါေဂ,၊ ခါ,ေဂ,=ယှူႈခတ်းခ်ိၚ်တူဝ်ဂဝ်, ကမ်,
ခ်ှူပ်ႈ ကမ်,ခ်ှွမ်းယှုံ၊ လာတ်ႈဂုါမ်းခါ,ေဂ,၊ ခါ,ေဂ,
ေတါ,ပှိူခ်ႈ၊ ေဂ,ထာၚ်.၊ ေဂ,မါ.၊ ေဂ,ရှူဝ်ေမါႈ၊
ေဂ,ရှူဝ်ဂါတ်,၊ ေဂ,ရှူဝ်ဝတ်.။

ဂ+ေဂႈ။ ေဂႈလိတ်ႈ ကာခ်မတ်.ဝံ. ခွတ်,ဝံ.= ကာခ်ပူဂ်.ေရှါ,ဝံ.
လံါပှိူၚ်၊ ေဂႈ"ဂုါမ်းတါ." "ဂုါမ်းထါမ်" "ဂုါမ်းကမ်"၊
ယါႈေဂႈ ကာခ်ဂိခ်ယှိတ်း၊ ေဂႈဂွၚ်.မှိူဝ်,၊ ေဂႈသိခ်ႈ
ေဂႈသှိူဝ်ႈ (လွခ်ႈ) မှိူခ်ဂခ်။ ေဂႈဂါၚ်ဂူခ်းတၚ်းလံါ၊
ေဂႈေခ=ေဂ,ေသ, (မါခ်ႈ)၊ ေဂႈမံ.၊ ေဂႈယှိူဝ်ႈ၊ ေဂႈ
လိဂ်ႈ၊ ေဂႈထမ်း၊ ဂုံါးသှူမိးဝံ. ခုံးေဂႈဂါၚ်လွံသွၚ်လုဂ်ႈ
ပုခ်.ေခႈ။

ဂ+ေဂး။ ေဂးခမ်.= ရှွၚ်ႈခမ်.၊ ခမ်.ရှွၚ်ႈခမ်.ေဂး= ေမႈခမ်.။
ေဂးထူး= ဂုၚ်,မုခ် ေပါႈေမႈခူးဝါး၊ တါၚ်းေဂး= တိႈ
ပုၚ်ႈကိၚ်၊ တါၚ်းေဂးဖြါး=တိးဖြါးကိၚ်၊ ေဂးတွခ်း=
ဂျါ.လှိူဝ်၊ ေမးေဂးယါမခ်း= သုံ,လှိူဝ်ထၚ်ႈယါမခ်း၊
မံ.ေဂး မွဂ်,မံ.ေဂး။ ေဂးလါး= ယွၚ်းလါး= ခမ်.လှူၚ်
သံါယါဝ်း= ခမ်.ရှွၚ်ႈယုံ,ယါဝ်း။

ဂ+ေဂ.။ ေဂ.ဂုါမ်းဂခ်၊ ေပါးပှိူခ်ႈလာတ်ႈေတ.ယါ,ေဂ.လိခ်ႈ၊
ေဂ.ထူးတူဝ်ဂဝ်,= ဂုါတ်,ခုတ်,သုံ,တဂ်းဂဝ်,= ထခ်သုံ,
တဂ်းဂဝ်,၊ ေဂ.ယဝ်.= ရသါ,ဝါခ်မှူတ်းယဝ်.၊ ထာၚ်
ေထ.ေဂ.၊ ကိႈယါေဂ.= ဂှၚ်းခမ်.ဂတ်. မခ်းသိၚ်ႈ။
ေဂ.ေယ.ေသ.သွမ်း= ဝါႈထါ.ဝါႈလံါတိႈဂခ်။

ခ+ေခ။ ေခဝါခ်,ကဝ်ပါ၊ ေခမွၚ်းဂါၚ်ပါ၊ တါေခ- သါခ်မံ
သါခ်မံ.တွဂ်,ပိခ်ရှူး=သါခ်တါေခ၊ ေခဂူခ်းယှိတ်းဂခ်

ၶႄဝူဝ်းၵွႆႈတေႃးၵၼ်၊ ၵႄႈၶႄ= ၵႄႇသႄႇ (မၢၼ်ႈ)၊
ၶႄယေႃး= ႁႄႉယေႃး= ၵိတ်ႇၶႄ ႁႄႉၵင်ႈ= မိူၼ်ၵၼ်
(လိူၵ်ႈတီႈလွႆႉ)၊ တူၼ်ႈမွၵ်ႇမင်းၶႄ။

ၶ+ၶႄႇ။ ၶႄႇပိူဝ်ႈၵိၼ်ႈ၊ ၶႄႇထွ်ဝၼ်ႈ၊ မိူင်းၶႄႇ၊ မွၵ်ႇမႆႇၶႄႇ၊
သႂ်ႇလေႃးၶႄႇ– (လိုဝ်ႈလဝ်ႈယႃႉ မိူင်းသီႇပေႃႉ)

ၶ+ၶႄႈ။ ၶႄႈယိုၼ်း၊ မႆႉမူဝ်ႇႁိူင်ႈ ၵဝ်ႁိၵ်းယိုၼ်းတၢမ် ပွင်ႇဝႂ်ႈ
တၢမ်ၶႄႈ=တၢမ်ယိုၼ်းၶႄႈ၊ ၵၢၼ်ႈၶႄႈ= လၵ်းမႆႉမူဝ်ႇ
ႁိူင်ႈႁိၵ်းသိၵ်ႈမတ်ႉတုမ်းၵၼ်လပ်းယႂ်းတႆႈၵႂ်ႇၵၢင်ၶိုၼ်း
=တႆႈၵၢၼ်ႈၶႄႈ၊ တိုင်းၶႄႈ တိုင်းလၢမ်– (လိုဝ်ႈဝၢၼ်ႈ
မီးၼွင်းလႄႈတွၼ်ႈ မိူင်းသီႇပေႃႉ)။

ၶ+ၶႄး။ ၶႄးတေလွင်ႈယူႇ၊ ၶႄးၶႄးတေပဵၼ်ယူႇ၊ ဝၢၼ်ႈၼမ်ႉၶႄး
ၵႂ်ႈမီး။ ၶႄးတေႁူႉႁိုဝ်လႄႈၵမ်ႇႁူႉ၊ ၶႄးလၢင်ႈလီ
ယူႇ၊ ၶႄးတေပဵၼ်ယူႇႁိုဝ်လႄႈ ၵမ်ႇပဵၼ်။ တီႈၵမ်ႇ
ပိုတ်ႇပၢင်ႇ ပႆႇလႅင်းလွႆ တိုၵ်ႉငမ်းငဝ်းယူႇၼၼ်ႉ (လွႆႉ
ၶႄးၶႄး) ၼႆႉယဝ်ႉ။

ၶ+ၶႄႉ။ ၶႄႉႁၢမ်သၢင်ႇလွင်း၊ ၶႄႉႁၢင်ႈၶိူင်ႈ သႂ်ႇလိၵ်ႈသႂ်ႇ ယႃး။
ၶႄႉႁၢမ်ၶွင်ၼၵ်း လႆႈလိူဝ်ႉလႆႈပိူင်။ ၵူၼ်းၶႃၶႄႉ၊ မႃႉ
ဝူဝ်းတူဝ်ၵွႆႈ– ၶႃၶႄႉ။

င+ငႄ။ (ပႆႇမီးၶေႃႈသိင်)။

င+ငႄႇ။ (ၵမ်ႇမီးၶေႃႈသိင်တႆး)။

င+ငႄႈ။ ငႄႈလီၼႃႇ၊ ဝူဝ်းၵွႆႈငႄႈ= ၵမ်ႇႁႄၵူၼ်း လွႆႉလႆႈ
ၶိႇလႆႈ၊ ငႄႈလွမ်ႈလွမ်ႈ= မဵဝ်းၵွၼ်ႇ ငႄႈလွမ်ႈလွမ်ႈ၊
(လွမ်ႈလွမ်ႈ ပဵၼ်ၵီႉရိႉယႃႇ၊ မွၵ်ႇဝႂ်ႈ မီးတၢင်းလီႁၵ်ႉ။
"ႁႄယိုဝ်ႉယိုဝ်ႉ" မွၵ်ႇဝႂ်ႈ လီလင်း)။

င+ငေး။ ၵၢပ်ႇ,ၵိူင်ႈငေး=ပီႈၶၼ်လၢဝ်းၶိူဝ်းၵူႉ တူဝ်ယဵပ်ႉ ယူႇ,ၶိုၼ်းၶေမ်ႉ
ပိူၵ်ႇ,ၵၢပ်ႇ,မၶၼ်း ၶဝ်ႈၵီႈယႃႈ။

င+ငေႉ။ ပႃငေႉ-ပီႈၶၼ်တူဝ်ၵူမ်ယၢဝ်းယၢဝ်း သီလမ် ၵမ်ႇ,မီးၵိတ်း၊
မႆႉငေႉ- ပီႈၶၼ်မႆႉတူၶၼ်ႈယိူင်ႇ, ၶိူဝ်ႉၶိဝ် ၵိူမ်းလီ။

လ+ငေလ။ မိူင်းငေလ= မိူင်းယႆး။

လ+ငေလႇ။ ငေလႇ,မၶၼ်ႈ=မၶၼ်ႈၵိူမ်း၊ ယူဝ်မေးၵမ်ႇ,ငေလႇ,ၵၶၼ်= လိဝ်း
ပိတ်ႈၵၶၼ်၊ ငေလႇ,လီ= တိူင်ႈၶိမ်= ၵမ်ႇ,ဝႆႉၵမ်ႇ,ၶူၶၼ်း။

လ+ငေလႈ။ မိူင်းငေလႈ- မီးၶိုၼ်းမိူင်းသိပ်းသူင်ယၶၼ်းၶေႃး၊ ယၶၼ်းၶေႃး
=ႁိူင်ၶေႃး၊ ၶိုၼ်းငေလႈ= ၶိုၼ်းဝိူင်း၊ ဝၢၶၼ်ႈငေလႈ= ၵိူင်ႇ,
ထမူင် (မီးၶိုၼ်းၵိူင်ႇ,မိူင်ယႆ သိၶၼ်ႈဝီလၢၶၼ်း)၊ ငေလႈဝႆႉ=
မႃႇ,ဝႆႉၶိုၼ်းၶေမ်ႉ၊ ငေလႈပေႃ- ပေႃၶိဝ်ႉ ပေႃလိူင် ပေႃ
ယၢၶၼ်း ပေႃပၢၶၼ်ႇ, ပေႃသူမ်ႈပူ- ပိူၶၼ်ႈၵဝ်ၶေင်မၶၼ်း
ယႃၶၼ်ႈလိူၵ်ႈ တေႃးထူင်၊ မူဝ်ႇ,ငေလႈ၊ ငေလႈၵူ၊ ငေလႈႁၢႆး
ငေလႈလၢၶၼ်ႉ၊ ငေလႈယႃၢင်၊ ငေလႈလူင်၊ ၵႆႇ,ငေလႈ။

လ+ငေလး။ လူႆမေႃႇ, လူႆငေလး- ၵိူင်ႇ,ပူႇ,မူင်လူႆငေလး (မီးၶိုၼ်းၵိူင်ႇ,
မိူင်းလိူၶၼ်း)။ တေႃႇ,ငေလးၵၶၼ်(တၢင်းလိၶၼ်ႈၶူင်တႆးပိူင်ႃ)။

လ+ငေလႉ။ ငေလႉငေယႉၶေႃႇ=ၵမ်ႇ,လီၵမ်ႇ,လၵ်းသင် "ငေလႃႉငေလႉ"
ၵေႃႈဝႃႈ။ ငေလႉသိူႇ,ဝႆႉ= လမ်ႈသိူႇ,ဝႆႉ၊ ငေလႉငိူင်ႈငေတႉ
လႆ= ၵမ်ႇ,လႆႈလူင်ႈၶူင်ႇ,ၶြႃႇ, တေႃႉငေတႉၶၼ်ၶၼ်ႇ၊ ၶေမ်ႉ
ငေလႃႉငေလႉ= ၶေမ်ႉၵမ်ႇ,မီးၶေမ် တေႃႉငေတႉ လူင်ဝႆႉ
ၶိုၼ်းႁူင်ႈ၊ ၶႃးငေလႃႉငေလႉ-ၶေမ်ႉၵိတ်းၶိူင်ႈ ယိူဝ်ႈယႃႈ
ၵိတ်းၶိူင်ႈ ၵူမ်ႇ,ၵိတ်းၶိူင်ႈလေႃးၵၶၼ် ပေႃးလူင်းလူမ်ႇ,
တေႃႉငေတႉ ယမ်းတိၶၼ်။

သ+ငေသ။ မိူင်းငေသ= ၶူင်ငေသ= ဝိူင်းတႃႈလီ (ပီႈၶၼ်မိူင်းလၢဝ်းၶိူဝ်း
တႆးပူၵ်းတင်ႈ ၵျႃသိူင် ၵျႃၶမ်း မိူဝ်ႈၵူၶၼ်ႇ,၊ ယၢမ်းလိူဝ်

မီးၶႂ်းမိူင်းၶႄႇ)။ လိၵ်ႈၵွင်းမူးမိူင်းသႄ- (သိူၵ်ႈပိုၼ်း ၵွင်းမူးလူင်တႆးတႄႇဝႆႉ ယႂ်ႇဝႃႈယႂ်ႇ)။ သႄလႄႇၶႄ= ၵႂၢမ်းၶႂ်းလုၵ်ႈၵွၼ်ႇတေႃႇမၢၵ်ႇၶိမ်းၵၼ်။

သ+သႄႇ။ သႄႇယႃႉယိုင်ႈတေႃႇသၢၼ်ႈ၊ သႄႇယႃႉ တၢင်းၶၵ်ႉႁၵ်ႈ လိူတ်ႇလၢၼ်ႈၵၼ်၊ ၶၢင်တဝ်ႇသႄႇ- ပဵၼ်သဵၼ်ႈလုပ်ႇ ယဵပ်ႉယဵပ်ႉလဵၵ်ႉလဵၵ်ႉ ပႃးၶႂ်းယႃပိူင်ၼိုင်ႈ၊ သႄႇၶႃၶူး ၶႃၶူ်း၊ သႄႇၶႃလွင်ႈလီလွင်ႈလႃႉ။

သ+သႄႈ။ သႄႈလေႃႉ၊ သႄႈၵွင်ႈ၊ သႄႈယၵ်းတူ၊ သႄႈမႆႉ၊ သႄႈ လဵၵ်း၊ ၶိူင်ႈလိူဝ်ႉၵၼ်သွတ်ႇလပ်းၵၼ်တင်းလႆၢ၊ မွင်းတဵၵ်ႇ မေႃႈတဵၵ်ႇ=သဵင်မၼ်းသႄႈယဝ်ႉ၊ သဵင်သႄႈ=သဵင်ၶၢပ်ႇ။

သ+သႄး။ ၶဵင်းသႄး=ၶဵင်းလူႉ ၵမ်ႇမီးၶဵင်း၊ တႆးၵႃႉသႄး-ယူႇၶႂ်း မိူင်းၵႃႇသမ်ႇ ၵႃႇႁူမ်ႇ။

သ+သႄႉ။ သႄႉသွမ်း- ၶႃႉလိုဝ်ႈ ၶႆၢသဵင်ၵၼ်။ ၵသေႃႉၵသႄႉ- ၵလေႃႉၵလႄႉ= ပဵတ်ႉပဵတ်ႉ လဵၼ်လဵၼ်= ၵမ်ႇလိုဝ်ႈ ၵမ်ႇလွႆႈ။

[ၶေႃႈသပ်းလဵင်း]

ၵဵၼ်းၵၢၼ်းပုၼ်ႈယွႆၶဵ ၶူ်ႈပိၼ်မႃး "ၵၢယိထၢၼ်ႇ= ၵႂၢမ်းတဵတ်ႈ" တႆးတေႃႇတႆးလႄႈ လိူၵ်ႈထတ်းၵွၵ်ႇၵႂၢမ်း ပိူၼ်ႈ (ၵႃႈပိၼ်လႆႈ)သေ သႂ်ႇၶႂ်းပပ်ႉပိုၼ်ႉၶူႉပတေႃႇသႃႇ ပွတ်းၵွၼ်ႇတွၼ်ႈၶိုင်ႈၶဵ ပိၼ်ပွၵ်ႈၵမ်းၶူဝ်ပိုင်းၵူလ်း။

မိူဝ်းၼႄႈ- တႃႇၶူ်ႈ ၼမ်ႈၵပ်းငဝ်ႈ၊ ၼမ်ႈသဵင်သွၼ်ႉ ၼမ်ႈၵပ်းသွၼ်၊ တူဝ်သၢတ်ႈသဵင်လင်ႄလႈ တူဝ်သၢတ်ႈ သဵင်ၶၢတ်ႇ သုတ်းယွတ်ႈ ၶွတ်ႈပႆၢၶၼ်ၶဵ ၵႄႃႇမီႇတီႇယိၢႇ လိၵ်ႈလႆၢး တၵ်းတေ ၶပ်းၶိုင် ၵူ်ႈပိၼ်ပပ်ႉ ပိၼ်ယိုၼ်သေ ပုၼ်ၵွၵ်ႇမႃးယူႇ ၵမ်ႇၶၢင်ႉ။

ပူးရႃႇၶၼ = ၵူႈမ်ႂ်းၵဝ်ႇ မိူဝ်ႈၵိူင်

ထဵၼ်လဵၼ်း=ၵိူင်ၶႄႇ လူင်လင် လၢၼ်ႉပိူင်း ၶဝ်ႉ.ၵၢၼ်ႇထိုင် 2-3 သဵၼ်၊ လိမ်မိူၼ်ႈပၢၼ် တၢင်ႇၶူဝ်ႇ ၵေႃး (တၢင်ႇယႃႇၶူဝ်ႇ ၵေႃး) ၶူလူင်ယႂ်ႇတၢၼ်ႇလၢင်ႉ၊ လၢင်ႉ.လူင်ယႂ်ႇတၢၼ်ႇ လွႆႈၵုၼ်ႈ၊ မိင်ႇလူင်ယႂ်ႇတၢၼ်ႇၵိူၼ်း၊ ႁတ်ႉ.ထီလင်ႇၵႃႇ= ၶူၵ်ႉ.ထီးလင်ႇၵႃႇလူင် ယႂ်ႇတၢၼ်ႇလၢင်ႉ တိုၵ်ႉမီးယူႇ၊ ၵူၼ်းပႆႇမေႃၶူင်ႈၶူဝ်း တိုၵ်ႉမီးၶူၼ်ယုၺ်းယႆးတိမ်တူဝ် ပႆႇႁူလၵ်းယႆႈၶဝ်ၼ်ႉ။

လိၵ်ႈလဝ်ႈၶူးမေႃတဵမ်ႈဝႆႉ– "လိမ်မိူၼ်ႈ ၶႃးၵိူင် ထဵၼ်လဵၼ်း တဵၼ်းလွႆ
ယင်းသေး လိၵ်ႉ.သိမ်ႁိမ်း ပႆႇယႂ်ႇ"

ၶႃးၵိူင်= ပၢၼ်ၵိူင်= မိူၼ်ႈမိုၼ်ႉ လိုၼ်ႉ.သိုၼ်း= မိူၼ်ႈၶဝ်ၼ်ႉၶဝ်ၼ်ႉ။

ထဵၼ်လဵၼ်း= ၵိူင်ၶႄႇလူင်လၢင်= ၵိူင်ၵမ်ႇလၢင်ႈၶဝ်ႉ.ၵၢၼ်ႇ။

သေး=လိၵ်ႉ= တိုၵ်ႉ.လိၵ်ႉ။

သိမ်ႁိမ်း= လိၵ်ႉ.= လိၵ်ႉ.ၶွႆႉ။

ၵီသီး= လိၵ်ႉ.= လိၵ်ႉ.ၵီသီး။

ပႆႇယႂ်ႇ= ယင်းတိုၵ်ႉ.လိၵ်ႉ.ယူႇ။

ယင်းသေး= တိုၵ်ႉ.လိၵ်ႉ.ယူႇ။

သိမ်ႁိမ်း= ။

ၵီသီး= ။

ၵွၼ်ႇၶွႆႉ= ။

ပိုၼ်ႈႁူ ပတေႃႇသုၵ်ႉ

ၽိူဝ်ႇလိူဝ်ႇ= ၶမ်ၶမ်လႆႈလႆႈ ၶပ်ႉၵၢၼ်ႇမဝ်ႇထၢင်း။

လိၵ်ႈလဝ်ႈၶူးမေႃတူၼ်ႈဝႆႉ.– "ၽိူဝ်ႇလိူဝ်ႇ၊ ၽိူဝ်သိုပ်၊ မႂ်ႇထိုဝ်ႇၵၢၼ်ႈ
လူင်လိင်၊ လွႆႈလႃး၊ ယင်းမီး တူၼ်လီ
ရသေး ယူႇထင်ပႃး– မဝ်ႇၽၢၵ်ႈ"

1. ၽိူဝ်ႇလိူဝ်ႇ= ၶမ်ၶမ်လႆႈလႆႈ= ၶမ်ၶေႃႇၵႃးလႃး= ၶမ်ၶေႃႇ လူင်လၢင်= ၶမ်ပူၼ်ႉတီး။

2. ၽိူဝ်သိုပ်ႇ=ၽိူဝ်မႂ်ႇ ၼေႃႇႁူင်းယဝ်ႉ ၽိူဝ်မႂ်ႇ ၶူမ်ႇသိုပ်ႇၵူၵ်ႇမႃး= ပုတ်းၵူၵ်ႇမႃး။

3. ထိုဝ်ႇၵၢၼ်ႈ=ၵၢၼ်ႈဝႂ်မႂ်ႇၶၼ်ႉၼေႃႇယဝ်ႉထိုဝ်ႇႁူင်းလူင်း၊ ၵၢၼ်မွႆႇ ၵူၵ်ႇမႃးတိူၼ်း။

4. လူင်ထိုၼ်ႇ= ထိုၼ်ႇလူင်၊ လူင်= ယႂ်ႇ။

5. လိင်ႇလၢ– ၵလိင်ႇလၢ= ထိုၼ်ႇမႂ်ႇ (ၵႂၢမ်းပႃႇလီ)၊ ၵလိင်ႇလၢ ဝႃႇတီႇ= ၵူၼ်းမိူတ်းယူႇၶႂ်းထိုၼ်ႇ "ရသေး" ၶဝ်လႂ်၊ လိင်ႇ= လွႆႈ= လွႆႈလိင်ႇ= လွႆႈထၢၼ်း၊ ၼေႃႇလိင်ႇ= တၢပ်းထၢၼ်း။

6. လႃး= ယၢဝ်း၊ လူင်လႃး–လွႆႈလႃး= ထိုၼ်ႇယၢဝ်း–လွႆႈယၢဝ်း။

7. မဝ်ႇၽၢၵ်ႈ= ၵမ်ႇယၢၼ်ႇ၊ ၵမ်ႇယၢၼ်ႇ။

လိၵ်ႈလဝ်ႈၶူးမေႃတူၼ်ႈဝႆႉ.– "ဝႃးတီး ထဝ်းၽူး ယူႇသၢင်ႈ ထိုၼ်ႇ
ၵလၢၼ်ႉ မဝ်ႇၽၢၵ်ႈ ၵဝ်ၶူၵ်ႇ ၵမ်း
တြႃးၵျ၊ ထွင်ႇယင်းသုမ်းပိၼ်ယိၼ်လီ
ထွၼ်းငွၼ်း ထၢင်ႇထွႆလႃး– ယူႇထိုၼ်း
ႁိူဝ်ၶေႃး"

1. ၵလၢၼ်ႉ= ထိူၼ်ႇမႆႉ ယုမ်းၶိူဝ်း ႁူၺ်ႈလႂ်ႊ ၼမ်ႉႁူင်ႈ ၵုင်ၶႆး
သတ်းထိူၼ်ႇ ၵူႈယိူင်ႈ လေႃးလေးၵၼ်ဝႆႉ တင်းလႆၢ (ႁုပ်ႈတုမ်
လၢတ်ႈပွတ်းပွတ်း ႁူႈယဝ်ႉၶေႃႈလီဝ်ႇၼေၼ်ႉ ႁူင်ႉ "ၵလၢၼ်ႉ"။
ၵႅမ်း= ယိပ်း[တြ]ႃး၊ ယိပ်းမၼ်ႈမၼ်ႈ= ပၼ်ႈလႃးလႃး= ယိပ်း
လီလီ= ယိပ်းၵႅၼ်ႇၵႅၼ်ႇ။ သုၶ်း= သုၶ (ၵႃမ်းပႃႇလိ) လီလႆ
လီၶေႃး=တူဝ်လိုၼ်ႈလႆယႅၼ်။ လွၼ်းငွၼ်း=မူတ်းသႆလီ=ပွတ်ႇ
ၵိင်ႈလီ၊ လွၼ်ႉၶွၼ်ႉ ၵေႃႈဝႃႈ။ (ၶၢဝ်သွတ်ႇလွတ်ႇ- ပွတ်ႇ
လွၼ်းငွၼ်း မိူၼ်မွၼ်းၶႆႇၵႆႇ)။ လႆလႃး= လႆႈယူႇလီ တၢမ်လႆ၊
ၵမ်ႇမီးသင်မႃးယုင်ႈလႆ။

1. တီႈၵိုၼ်ႇ=တၼ်းၵႆ=တၢင်ႇတီႈတၢင်ႇလိၼ် (ၵမ်ႇလမ်ၵၼ်)။

2. ယူႈၵိုၼ်ႇ=တၢင်ႇၵေႃႉတၢင်ႇၵူၼ်း (ၵူၼ်းယူႇတၼ်းၵႆၵၼ်)။

3. ယၢင်တူမ်= ယၢင်ငၢမ်း= ႁၢင်ႈယၢင်တူဝ် ထုၵ်ႇၼႃႈလီတူၺ်း။

4. သႅင်တူမ်=သႅင်တူမ် ထွမ်ႇမီႈ၊ သႅင်ဝၢၼ်ႁူ=လီထွမ်ႇ လီၶဝ်ႈလႆ။

5. မူႈ= မူႈၼုမ်ႇ= ၼုမ်ႇမူႈ= ႁၢင်ႈယၢင် ယွင်းတိုၵ်ႉထုၵ်ႇတႃႇ။

6. ငႅဝ်ၸွင်ႇ ယွင်ႇယၢၼ်ႈ= လီယၢၼ်ႈ= လီၵူဝ်၊ လီၶူၼ်ၼိူဝ်ႉၵီႈ၊
လီၼင်ႁူဝ်ပွၵ်ႇ၊ လီသၼ်ႇလၢင်ႈၶႅင်။

7. ငႅဝ်ၵူၼ်း= ၶၢဝ်းတၢင်း ၵမ်ႇမီးၵူၼ်း။ ၶုၼ်းငႅဝ် လုၵ်းလွႆး=
ပိူၼ်ႈၼွၼ်းယႅၼ်သႅင်ႈမူတ်း လုၵ်းၶုၼ်းလႆၢႉ။ သႅင်ငႅဝ်= သႅင်
လီၵူဝ်၊ သႅင်မၢင်ႇၵူးလေႃး၊ သႅင်ၼူၵ်ႉၶၢၵ်ႇလိူတ်ႈ၊ သႅင်သိူဝ်။

8. ၵၢၼ်= ၵၢၼ်မႃႉ= တီႈၼင်ႈၼိူဝ်လင်မႃႉ။ (ၶီႇမႃႉ ၵမ်ႇမီး
ၵၢၼ်- တူၵ်းတႆၢယၢၼ် လင်ႇလႅင်ႈ)။ ၵၢၼ်=ၵၢၼ်ၵႅပ်ႇပုၼ်၊
ၵၢၼ်ၵုပ်း ၵၼ်သွၼ်ႉၵၼ်ဝႆႉတၢင်းၼႂ်း။ ၵၢၼ်=ပႅၼ်ဝတ်း
ပႅၼ်ၵၢၼ်။ ၵၢၼ်=လႆၵၢၼ်၊ (ၵၼ်ၵၢင်ႈၵဵတ်းဢေႈပိၼ်း
ပိူၼ်ႈဝႃႈၵမ်ႇလီၵဵတ်းၼႆ-ၵဝ်ၵၢၼ်လႆသေၵမ်ႇႁတ်းၵဵတ်း)။

[ပေႃႈထဝ်ႈၶုၼ်]

ၶေႃႈသပ်ႇလႅင်း

✱✱✱✱✱✱✱

ၵူၼ်းပၢၼ်မႂ်ႇႁဝ်း "ၵမ်ႉမေႃလူလိၵ်ႈတႆး– ၵမ်ႉမေႃထွမ်ႇလိၵ်ႈတႆး" ၼၼ်ႉ ပဵၼ်ၵွပ်ႈၵမ်ႇႁူလွၼ်ႉမွၼ်းၵႂၢမ်း ပူႇမွၼ်ႇႁဝ်းၶဝ်ႉ လိူဝ်းၼႆႉ။ ၵႃႈတၢင်းသင်ၼေလႈၵမ်ႇႁူ ? ၵမ်ႇၽိုၵ်ႇၼေလႈၵမ်ႇႁူ။ ပေႃး ၽိုၵ်းၼတ.- ၵၼ်ပဵၼ်လိၵ်ႈပိုၼ်ႈ၊ ၵႂၢမ်းပိုၼ်ႈ ယင်းၵႂၢင်ႇလႆႈသုတ်း ယွတ်ႈယူႇ။ ပေႃးၵမ်ႇႁူ ပေႃးပဵၼ်ႇၼၼ်း လိူဝ်ႉလၢတ်ႈဝႃႈ– "ၵႂၢမ်း တႆးႁဝ်း ၵမ်ႇၵုမ်ႇထူၼ်ႈ= ၶိုင်ႁႃၵႃႈတၢင်းသႂ်ႇၵၼ်မႂ်ႇ၊ ၶၢၼ်းၵိုၼ်ႈယူင်ႈယႂ်ႇ ၼၼ်ႉတွၼ်းပိုင်လႅဝ်။

ပေႃးၶႂ်ႈႁူ ၽိုင်ႈၼေႈ လိၵ်ႈလၢႆး ၵႂၢမ်းဝေႃးႁၢရိ၊ ၵႂၢမ်းပူဝ်း ရၢၼ်း ၶွင်တႆး– ထုၵ်ႇလီၶိုၼ်းႁႃၶိုင်းတႆး လင်ႇတေလၢင်ႈ။ ၶႂ်ႈႁူၶွင် ၽိုင်ႈၼေႈႁဝ်းယႃႇယႃႇ သမ်ႉၵူႇႁႃၶိုင်း (A-B-C) လႂ်၊ ၵူႇႁႃၶိုင်း– (ၵ–ၶ)လႂ်၊ မိူၼ်တင်း ၶႂ်ႈၵိၼ်ၼမ်ႉၼူမ်း– သမ်ႉၵူႇမိပ်ႇၵဝ်တီႈၶဝ် ဝူဝ်းၼမ်ႈ။ ပိုင်ပဵၼ်လိူဝ်းၼႆႉ ပေႃးသိုပ်ႇလၢမ်း တၢမ်ထိင်ႈ မိူဝ်းၼႃႈ တိၵ်းတိၵ်းလိုင်– တေပဵၼ်ၵီႈသင် ? တိုၼ်ႇတူဝ်ဝႆးဝႆးၼေလႈႁဝ်းလဝ်ႈ တင်းလႆၢၶဝ်ရိုး....။

တူလၵ်းၼေလႈ ပေႃႈထဝ်ႈၶုၼ် "ၵဵၼ်းၵၢၼ်းပုၼ်ႈၽႂ်" ၼႆႉ– ဝေႃးႁႃႇရ– ပူးရႃႇၼ ၵႂၢမ်းတႆးႁဝ်း ၵုမ်ႇထူၼ်ႈၵူလ်းၵမ်ႇၵူး ယင်းလူၼ်ႉလိူဝ်ပိုၼ်ႈဝႆႉတင်းၼမ်လူးၵွၼ်ႇယဝ်ႉ။

"ပိုၼ်ႉႁူႉပတေႇသူႇ"

ၵၢင်ႈၶေႃႈပပ်ႉၽႃႇလင်

ၶူဝ်လိၵ်ႈလူင် လူတ်ႉၽွႆး ႁူဝ်ၵိုတ်ႈၶဵဝ်ႉ– မီး ၶိူဝ်ၽဵၵ်ၶဵဝ်,လီၶဵဝ် မူင်ႈတေႃး– ၵူင်,ၶၢင်ၼိုဝ် ၼၸႈတွၶဵၼ်ႈ မူင်ႈသီ,ပေႃ. ၵိင်ႈၵလိတ်ႈ ၶဝ်ၵႃႇ,သၢင်ႈမူဝ်ႈ–

ပီၶရိတ်ႉ 1901 ၶဵၼ်း လိုၶၼ်လုၶႅ,[1]ဝၶႅၼ်း

တၢင်းယၢဝ်း	2260	ထတ်း (ပေ,)
တၢင်းသုင်	870	"
တၢင်းတၵ်ႉ, ...	32	"
သဝ်လူင်မီး	16	လိမ်ႈ
သိင်ႈၵိုၶဵၼ်းတၢင်းၵႃး	17	သဵၼ်

ၼလႈ– ၶၢဝ်,သႃႈ လင်လိူဝ်း ယွၶဵၼ်ႈတူဝ်ႈ ၸွတ်,ၵူႃႇ ၶိူင်းၵမ်,ၽွႃ,ၶဵ.ယူ,ယဝ်ႉ။

ပိုခင်းရှုပတေ့သူ